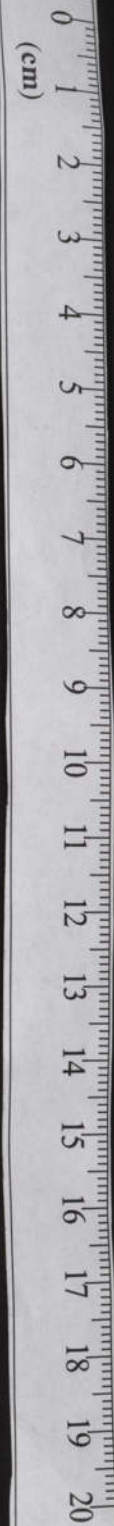

colorchecker CLASSIC

xrite

969

1000

e

~~10283~~

Réparé à l' atelier de
la bibliothèque en 1973
Mr Perrot - Minnot

3
REGVLE ELEGANTIA RV M
Augustini Dati familiari cōmentario de
claratę. . . *Jo. Clichroveti*

Cludocus Clichthoueus Neoportunēsis Theo-
baldo Paruo insigni doctori Theologo.

Quanquā litteraria disciplina (quā grāmaticē dicūt
ceteris lōge dignitate sit inferior dignissime viri
vt quē dūt axat litteras / syllabas / dictiones / earūq;
accidētia / & orationū ex dictionibus cōpositionē
doceat: ceterē autē disciplinē mltō altiora / ublimiora cōsi-
derēt: nō in ceteris min⁹ necessaria ē: imo vero magis vtpote
sine qua ceterē acqri nequeāt. Quofit vt nō oīno pretermittē-
da negligēdaq; sit: illis presertim qui ad litterarū cognitionē as-
pirāt: imo vero tāto diligēt⁹ expetēda: quāto plures incōmo-
ditates affert neglecta. Quis enī nullo iactō fūdāmēto solidū
cōstruxerit ēdificium? Quo ingenio surgēt parietes & tecta
nullis basib⁹ ta nixaq;? Grāmaticā autē ceterarū disciplinarū
basim & fundamentū esse ambigit nemo: quod nisi firmū fue-
rit quicquid superextruxeris corruet. Nēpe vocibus signifi-
cantur que in aīmo & cogitatiōe versātur: & sermo ad conse-
quēdas disciplinas vt apprime necessari⁹ ita accōmodatissi-
mus ē. quē haud secus docet grāmatica recte cōponere: q̄ ma-
ter linguā vernaculā: quocirca & mater ē & nutrix ceterarū
disciplinarū: quas sic grāmatica sibi vēdicare potest nemo: vt
neq; puer adolefcere q̄ prius a matris vberibus nō pepēderit.
De ipsa autē cū diuersi diuersa tractauerit & sui laboris monu-
mēta posteris tradiderit: inter ceteros Augustin⁹ datus Senē-
sis latinę linguę peritissim⁹ isagogico libello ita oēm rectē lo-
quēdi rationē cōplexus ē: vt nihil quod ad hanc artē attineat
pretermisisse videatur. Siqdē in eo mira breuitas ē: intellectui
ad quippiā percipiendū ī primis amica. Cui qdē breuitati an-
nexa ē locupletissima sententia paucis ad modū verbis com-
prehensa: & tāta insuper sermonis elegātia verborūq; maie-
stas: vt eā ex Ciceroniana officina de prōpisse videatur. Sed
facit hec sermonis grauitas vt nō facile ab adolefcētibus capi
possit: perinde atq; solidus cib⁹ a teneris infantulorū dentib⁹
frangi & cōteri nequit: nisi nutricis cura & diligētia prius cō-
minuatur & molliatur Itaq; huiusce operis difficultatē clario-
ri expositione tollendā ducēs: familiarē in ipsū cōmentationē
parare aggressus sū: & e tenebris erutū adolescentū oculis vel
tenue lumē percipere valētib⁹ perspicuum efficere: quo diuti-
iuuenes qui tuo equissio moderamine: curaq; peruigilis omnis

litteris instituitur: omnem loquendi barbariam exuant: & cū
 tenera etate latini sermonis eloquentiam imbibant: simul vt
 ceteri huius alme parisiolorum academie adolescentes (quib⁹
 presens opusculum ad cognoscendas elegantiarum leges lec-
 titari & manibus versari solet) ex hoc meo quātulocunq; stu-
 dio commodum capiant / facilioremq; habeant ad ipsum in-
 telligendum viam. Nullam in eo sermonis leuitatem refugii:
 mihi persuades n^o il iuuentibus facile nimis tradi posse: mol-
 lioreq; cibos tenerisculis annis gratiores esse. Adieci & bre-
 uem admodum in triginta regulas elegantiarum Francisci ni-
 gri declarationem, q̄ ipse Augustini dati regulis apte respō-
 deant. Hoc igitur opusculum tuę dignitati commendatum
 tuaq; fultum autoritate (si ita conducere tibi visum fuerit) in
 lucem exeat: & tuis auspiciis in ceteros transfusum: omni⁹
 vtilitatem & emolumentum afferat.

Vale.

AUGVSTINI DATI SENENSIS ISAGOGICVS
libellus in eloquētię p̄cepta ad andream domi Christofori fi
liū: cū familiari cōmētātōe Iudoci Clichthouei neoportuēsis.

Redimus iam dudum a ple-
risq; viris etiā disertissis p̄-
suasi: tū demum artē quę pi-
am in dicēdo nullā adipi-
sci: si veterū sectat⁹ vestigia:
optia sibi quisq; semp ad imi-
tandū p̄posuerit. Neq; eni

qui diuti⁹ in Marci Ciceronis lectione versat⁹ sit
non in dicēdo & ornatus / & copios⁹ esse poterit.
Nam & horridiora crebrius conlectati: ipsi quo-
q; aridi / ieiuni / & inculti si at necesse ē. Lectitanti
igit mihi Ciceronis volumina (quę eloquētię paren-
tem appellaueri) pauca a notatione digna visa sūt:
q̄b⁹ si vtemur vulgariū sermonem aspernati: ad
eloquentiam proximū accedemus.

Ars.
Imitatio.
Exercita-
tio.

Cum tria sint q̄bus perfectā eloquētię artē cōsequi possum⁹:
ars scilicet / imitatio & exercitatio: Ars ē p̄ceptio quę dat cer-
tā viā / rationēq; loquēdi. Imitatio est / que ipellit cū ratione: vt
aliorum siles i loquēdo efficiamur. Exercitatio ē assidu⁹ v⁹ /
cōsuetudoq; recte loquēdi. Artem traditur⁹ ē auctor: certis q̄-
busdā legib⁹ breuissie cōprehensam: mime tñ sic assidua exer-
citatione pro futurā: vt facile itelligāt oēs hanc p̄ceptionis
rationē: ad exercitacionē accōmodari oportere. Ad imitatio-
nē aut hoc p̄hōemio studiosissim quęq; iuitat: ei⁹ oñdēs vtili-
tatē q; via ē facillis ad verā eloquētię cognitōem pueniēdi: cū
qs eo pacto loq; conabit quo latine liguę p̄tissi locuti sunt. At
nō oēs temere imitādos monet: xum doctos solū & Ciceronē
ip̄tini oīm facile oratorū p̄cipē q; quāto fuit aliis eloquētia
p̄stātor: tāto & ceteris ad rectā imitacōez p̄ferēd⁹ ē. Quod
& Quintilian⁹ de Cicerone loquēs his verbis admonet. "c igitur
spectem⁹: hoc propositū sit nobis exēplū: ille se p̄fecisse
sciat: cui Cicero valde placebit Ergo qdā ex Cicerone notata

elegantiarū documēta auctor se traditurū profiteretur: ad exor
 nādā orationē multū cōducētia. Ifagoge plurali nūero & pri
 ma inflexiōe/aut ifagoge: significat introductionē: hoc est
 primā eorū q̄ ad alicui⁹ sciētīę cognitionē perducūt traditio
 nē. Inde liber ifagogicus latine introductorius dicitur: q̄ pri
 ma alicui⁹ artis rudimēta/gnātim tradit. Ieiuni/incultū & a
 ridi sūt: q̄ triste habēt oratiōis genus & mīme gratū. Illi vero
 horridiora cōsectati dicūtur: q̄ auctores imitātur incultos &
 scabrosos. Vulgariū sermonē aspēnati sūt: qui iēptos loquen
 di modos & apud iperitū grāmaticorū vulgus vsurpato refu
 giūt: Nā aspēnari/aris deponēs ē significās spēnere/inde p̄ti
 cipiū aspēnatus. sum. Quid sit imitatio: hec facile sūtudo
 ostēdet. Pictor q̄ nōdū artē pictoriā perfecte cōsecutus ē: ima
 ginē pictā añ oculos statuit: & illā diligētius cōtēplatur/vt si
 milē efformet. Sic q̄ eloquētīę studet: virorū eloqēntiū exēpla
 pponere debet: eorū loquēdi rationē & formā cōsiderare: se
 cundū quā multas iīles oratiōes effingat: & tādē assiduo vsu
 peritus euadet: Q̄ etiā Quītilianus decio de istitutiōe orato
 ria libro testat̄ dicēs: Neq̄ dubitari potest: quin arti pars ma
 gna cōtineatur imitatiōe. nā vt inuenire primū fuit: ē q̄ preci
 puū: sic ea que bene inuenta sunt vtile sequi Similem raro na
 tura prestat: frequenter imitatio.

Quītilian⁹

¶ Primū preceptū varietati/cōmutatiōis: vt stu
 deamus. Se cū id i primis quib⁹ admonēdus sit:
 quod rhetor ille diligētissim⁹ & insignis admo
 dū orator Fabi⁹ Quītilianus de orationis ptibus
 dicere colueuit. Neq̄ enī leges sūt oratorū quada
 veluti imutabili necessitate cōstitutę: nec rogatio
 nibus (vt idē dicebat) plebisue scitis facta sūt ista
 precepta: sed vti i statuis/picturis/poematib⁹/ce
 terisq̄: ita quoq̄ in exornada viri eloquetis ore
 plurimū se per roboris ac venustatis habuit varie
 tas. Atq̄ quod dici solet) tēdū/cauendūq̄ illud
 est ante oīa: ne ars vlla dicendi (si fieri potest) esse
 videatur. Hec igitur lex prima cōmutatiōis/va
 rietatisq̄: q̄ eruditorū aures nō difficile iudicent.

Quītilian⁹

Hoc igitur iacto fudamēto: p̄ pauca deiceps scribā Andre
 a amice suauissime: q̄ & si nō sēp: vt plurimū tñ his rōib⁹
 tibi seruāda erūt. Sed iā nr̄i iſtituti ita naſceſ exordiū.

Imprimis elaborandum est ne ſemp eodē loquendi genere vtamur
 ſed oratōem nr̄am diuerſis modis exornem⁹. Et hoc potiffimū ob-
 ſeruaſ cum eādē ſētentiā mltis modis exprimere ſciuerimus. vt amo
 te mltū: ſic ornati⁹ dicitur: mirifice te amo / ſūmo te diligo / vnice te
 colo / te ſūmo amore p̄ſequor / tibi vero amore deuict⁹ / ſū / ſincero i te
 amore affect⁹ / ſū / ſignificati tibi beniuolētia ſū cōiūct⁹ / magna mihi tecū
 ē amicitia / te miro cōplector amore / nō poſſū te n̄ amare. Ad hoc etiā
 mltū cōducit vocabuloꝝ & ſynonimoꝝ & cognitio: quoꝝ & varietate ora-
 tio quoq; varia ē. vt ſi q̄s nouerit q̄ hē dictōes elegās / ornati⁹ / eloquēſ
 ſplēdid⁹ / cōcinus / lepid⁹ / pulcher / venuſt⁹ / decor⁹ ſi ad orōem referā-
 tur idē ſignificāt: poterit facile diuerſas cōficere orōes. Vtiſ aut̄ auc-
 tor teſſionio Quintiliani oratoris ſane clariffi: q̄ i ſecūdo de iſtitutio-
 ne oratoria libro hoc itereſſe dicit iter leges oratoꝝ & leges ciuiles:
 q̄ hē ſēp: ille nō ſemp obſeruari debeat: ſed cū aures doctē iudicaue-
 rit eē oportunū: q̄rū qdē iudicio oīs oratoꝝ p̄ceptio ſubmittit. Quod
 aut̄ varietas i orōe mltū exorner: triplici i ducit ſimilitudinē. Prima eſt
 de ſtatua: q̄ quāto magis fuerit diuerſis celata modis: tāto ē ornati⁹
 Secūda ē de pictura i q̄ lineamētoꝝ diuerſe p̄tractōes & colorū vari-
 etates maxie cōmēdan̄t. Tertia ē de poetarū carmib⁹ q̄ varia inuētio-
 ne & figuris reſperſa: venuſtiſſia ſūt. Nō tñ ars debet i orōne emiere /
 at̄ affectata videri: qd̄ qdē ſit cū repugnāte loco & iuuitis aurib⁹: violē-
 ter aliq̄ reglā poti⁹ iculcat q̄ obſeruaſ. Debet em̄ liberis habēis fluere
 oratio. Ergo caput eſt artis: nō videri vt i arte.

Rogationes.
 plebiſcita.

Plynius.

Rogationes ſūt conſtitutōes populū facte p̄p̄o iterrogato: vellet
 ne tales cōſtitutōes ordiari. Plebiſcita vero ſūt decreta & cōſtitutōes
 plebis. vñ plebis noſe ceteri ciues romani p̄ter patricios & ſenatores
 ſignificant. Et ſcitū. ti. nomē ſubſtātiuū: eſt decretū. Scire em̄ ſiue ſci-
 ſcere iterdū ſtatueri ſignificat. Plynius. idē legē ſciuit: ne cui plebeo
 pluſq̄ cētū iugera habere liceret. Sacta / app̄bata cōfirmata. Et veit
 a verbo ſactio. is. ire. quod ſignificat app̄bare in ſactio. onis. conſtitu-
 tio. Hoc iacto fudamēto / hoc facto p̄cipio. iacere em̄: fudamēta: i-
 cipe ē. N̄ i iſtituti / nr̄i p̄poſiti Nā iſtituere iterdū p̄ponere ſignificat

Secundum p̄ceptum de ſitu ſuppoſi-
 ti verbi & appoſiti in oratione.

¶ Plerūq; enī qui oratorie ſ floribus: ac phueratis
 (vt aiunt) verbis ſtudet: cōtra tritā vulgatāq; graticōꝝ

consuetudinē dānātes: qđ i calce absolute oōis locari cō
sueuit: id illi poti⁹ coaptat in initio Qđ oē tibi exēplo erit
manifesti⁹. Scis plenā oōnē cōstare trib⁹ ptib⁹: qđ sup
positū (vt eoz ipoz vocabul⁹ vtar) qđ verbū / qđ appositū
vocāt. Dicūt igit⁹ grāmatici. Scipio a phricanus deleuit
carthaginē Oratoris vero eloquij hoēs: cōuerso poti⁹
vtūtur ordiē Carthaginē Scipio a phrican⁹ deleuit. Illi
. M. T. Cicero vtitur familiariter. P. lentulo Nos vero
. P. lētulo. M. T. Cicero familiariter vtiť. Quib⁹ plane
exēplis patere arbitror: appositū primū i oōe / supposi
tum mediū / nouissimū vero locū verbū tenere. Sed & si
quid p grāmaticoz more p⁹ appositū sitū erit: id in initio
oōis poni solet. Cui⁹ rei exēpla subnectā. Scipio Emi
lian⁹ euertit Numatiā vrbē opulētissimā hispaniē His
paniē opulētissimā vrbē Numatiā Scipio emilian⁹ e
uertit. Nō ignoras multa esse genera epistolaz. Epi
stolaz genera multa esse nō ignoras. Lycurgus cōdidit
scētissimas leges lacēdemoniis. Lacēdemoniis sanctissi
mas leges lycurgus cōdidit. multaq; cōsimili ratione.
Appositū igit⁹ plerūq; principio apponit / suppositū me
dio / sine verbū. vt Areopagu Solon Salamin⁹ primū cō
stituit. vbi grāmatici dicūt Solon prim⁹ cōstituit Areo
pagū. Ceterū diuersis ordinib⁹ & locis loca dē sūt ptes
p auriū iudicio: qđ quidē solo vlu comparatur.

Oratoriē artis florib⁹ studēt: q̄ eloquētiē dant opā: oratoria suas ora
tiones venustate decorare laborātes. Grāmatici vero sūt q̄ solā ptiā
oratiōis i debitis accidētib⁹ cōueniētā q̄rūt: sermonis ornatum nihil
faciētes. Et hi eo qđ ordiē dictiones i oōe cōstituūt: quo ad cogno
scēdam sentētiā cōstrui debēt: vt priō ponit suppositū: secūdo verbū:
& terciō appositū. vt situs dictionū respōdeat ordiē cōstructōis. Ora
tores vero opposito penit⁹ ad cōstructōis ordinē scitu dictiones locāt
vt quod vltio cōstruit priō ponūt loco. & quod priō cōstruit: ponūt i
fine. Ad cui⁹ clariorē cognitōem noscere dignū ē. qđ oratio absoluta
sive plena ē i pfectā cōtinet sētētiā Et illa ex trib⁹ pot⁹ ssum cōponi
t sc; supposito / x bos & appposito Suppositū ē noiatiū⁹ aū verbū rect⁹ Suppositū

Verbum.
Appositum

Verbū autē hic in pposito: ē verbū psonale finiti modi. Appositū ē cas⁹ post verbū rect⁹. Debet ergo scdm oratoꝝ leges primo loco appositū poni/ scdo suppositū & tercio verbū. vt vbi grāmatic⁹ dicit: gloria comitat⁹ virtutē: poti⁹ dicendum ē virtutē gloria comitat⁹. Studeāt autē p virib⁹ adolefcētes: verbū pncipale in fie oꝝis ponere. Nihil em̄ illa grati⁹ ē oꝝo: q̄ in q̄ verbū pncipale vltim sortit⁹ locū vt te sanū eē (qđ pfecto mihi fuit iucundissim) ex tuis lris itellexi. Qu⁹ si qđ in cōstructione sequat⁹ appositū vt genitiuus ab eo rect⁹ aut qliber alius obliq⁹: debet in oratione pponi apposito: vt qđ cōstructōe vltimū ē: sit primum situ et e diuerso: vt grāmatic⁹ dicit. obtusitate labor emollit igeniū. Orator vero dicit. igeniū obtusitate labor emollit. Similiter grāmatic⁹ dicit. Diligētia superat grauiſsimā difficultatē cuiusq; rei. Orator vero dicit. Grauiſsimā cui⁹ ſq; rei difficultatē diligētia supat.

Scipio
aphricanus

Duo fuerūt scipiones virtute ad modū ilignes. Prior aphricanus cognominat⁹. q̄ i scdo bello punico Hānibale tādē deuictō Carthaginē aphrice vrbē celeberrimā i romanoꝝ potestātē redegerit.

Scipio
Emilianus.

Posterior Emilian⁹ cognominat⁹ est: a scipione aphricano adopratus: hic i tercio bello punico Carthaginē subuertit: Numantiā hispaniē vrbē fame diuti⁹ afflictā cepit: vt narrat lucius

Lycurgus.

florus libro secūdo epithomatū de bello numantino. Lycurgus (de quo auctor ponit exēplū) fuit lacedemonioꝝ princeps clarissim⁹: q̄ vt cōditis a se legib⁹ eternitatē daret: patriā spōte reliq̄t/ & increta ppetuū egit exiliū. mori⁹ s iussit ne sua ofsa lacedemōna referret: vt nō crederēt lacedemoniis se iuramento solutos esse: quo recedēs lycurg⁹ eos afrixerat: vt ei⁹ scilicet leges seruatēt donec reuenterentur. de quo lati⁹ tractat Iustin⁹ libro tertio epithomatum.

Lacedemō.

Lacedemō onis: vel lacedemonia e est vrbs laconie: quē etiam sparta q̄ vel sparte es: vocatur. inde lacēlemont⁹ & sparta⁹ noīa adiectiua.

Solon.
Salamis.

Solon fuit vnus ex septē sapiētibus greciē patriā Salamin⁹. Vnde salaminis. vel salamis vel salamina. e. est insula in Euboico maritō tra Athenas sita: vrbē habens sui nominis: ex qua solon oriundus salamin⁹ dict⁹ est. hic atheniensibus leges dedit & Areopagum instituit. Areopagus latine martis vicus dicitur: nam vicus erat Athenis: a templo martis sic cognominatus. i quo exactissimum de arduis rebus agebatur iudicium: inde Areopagite iudices qui iu Areopago iudicabant hinc diuus I. onis⁹

Areopagus
Phalera.
Virgilius.

Areopagita cognominatus est. Phalera phalere (licet frequentius pluraliter dicatur) equorum est ornamentum. Virgilius.

5

Primus equum phaleris insignē victor habeto inde phalerat⁹
phaleris ornatus Transfertur autē hoc nomen ad altarum rerū
vt orationis ornamenta. inde phalerata verba dicūt ornata &
splendida.

Tercium preceptum de aduerbiorū situ.

Iam vero de aduerbiis (que sunt veluti adiectiua
verborum) dici potest: vbius loci ponenda esse:
vbi demum aptius congruere viderint: modo in
principio/mode in fine/mode interiecta iter vtru

q; qua in re diligenti vtendum est consilio. Sed
prope verbum frequentius peruenistam reddūt
orationem: vt Fabius maximus ante alios fortiter
atq; animole pugnauit. C. Lelius Scipione fami-
liarissime vtebatur. Clementissimus celar humi-
liter ignoſcebat. Nunc vero ad reliqua.

Aduerbia vocantur adiectiua verborum: quia determinat
significationem verborum quibus sūt adiecta: vt nomina ad-
iectiua suorum substantiuorum. Posiunt autem aduerbia po-
ni pro scribentis arbitrio: vbi aptior eorum locus visus fuerit.
Sed maximā afferunt orationi venustatem: quando sūt iuxta
verbum quod determinant. Omnis enim determinatio prope
suum determinabile locari petit. Vt me tua beneficentia beni-
gniter subleuasti. Ille me hoſpicio humaniter suscepit. Aduer-
bia tamen suspensiuā: que vno verbo non sunt contenta: vt cō-
pletam faciant sententiam: sed duas saltem requirunt oratio-
nes: qualia sunt cum primum / vbi primum / quando primum /
posteaq; simul ac / simul atq; / donec / dum: in principio debent
poni. vt cum primū te sanū esse percepī: non mediocriter ga-
uisissim. Sed de istis non datur hoc preceptum: quin potius
de aduerbiis qualitatis: que indifferenter in oratione ponun-
tur: vt iussa tua exequar diligenter. Inter verbum autem & ad-
uerbium sequens eleganter ponitur ista coniunctio & quidē:
vt tuo desiderio satisfaciam & quidem libentissime. Vbius lo-
ci in quocunq; loco placet: vt principio / medio vel fine. Inter-
iecta / interposita. ab inter & iacio venit idē interiectio nomē
verbale interpositio.

Quartum preceptum de prepositionū
& integrarū plerūq; orationū inter ad
iectiuū & substantiuum interiectione.

C Prepositiones perpulchre inter substantiua at
q; adiectiua nomina interieciūtur vt feraci ī agro
ōratiffīmo in loco/maximas ad res/ hanc ob cau
sam/iustis de causis/aliaq; huiusmodi complura.
Nec prepositiones solum: sed alia preterea. Eius
modi nunc exempla. Maxima in republica dili
gentia/magna in parentes pietas/ incredibilis in
oēs ciues obseruantia/summa ī hostes liberalitas.

Hoc preceptum duas partes habet. Prima cum substanti
uum est casuale alicuius prepositionis: illa prepositio elegan
ter inter adiectiuum & substantiuum suum casuale ponitur.
vt nostris in gēlibus media in vrbe. Secunda pars est inter ad
iectiuum & substantiuum eleganter ponitur prepositio cum
suo casuali: vt summus in parentes amor habendus est: q; mul
ta in filios beneficia contulerunt Casuale autem prepositiōis
est accusatiuus & ablatiuus ad prepositionem positus: qui &
casus prepositionis dicitur.

Quintum preceptū de interiectione genitiuo
rum inter duos nominatiuos & contra.

C Atq; etiam pulcherrimū inter duos casus pu
ta duos nominatiuos: aliquid cotinue ponitur. vt
omnia reipublice iura/ constantes militum animi/
magna sceleratorum hominum flagitia. Ecouer
so etiam constituta ac transpolita oratio plurimū
exornat. vt huius claritudo viri/huiusquirites au
ctoritate loci.

Hoc etiam preceptū duas partes habet. Prima est genitiu
eleganter ponitur inter adiectiuum & substantiuum a quo re
gitur siue illa in nominatiuo siue altero quocūq; casu ponitur.
vt Firma amoris constantia nulla aduersitate frangitur.
Egregia Romanorum virtus vbiq; predicatur. Secūda pars

6
est inter adiectiuum & substantiuum in genitiuo posita: legā
ter ponitur dictio regens illius substantiui: siue in nominati-
uo siue quocunq; altero casu posita: vt hec sunt nostri monu-
mēta laboris. hoc munus est synceri pignus amoris. Ex his
autem duobus p̄ceptis facile haderi potest q̄ inter adiecti-
uum & substantiuum aliquid venuste ponitur: aliquando no-
men/aliquando pronomen/aliquando verbum/aliquando ad-
uerbium:& sic de aliis partibus orationis. vt tuę quidem vo-
luntati morem geram. Vera semper amicorum dilectio in ad-
uersitate probatur. magnum profecto laborem pro te cepi.
Et quod hic de adiectiuo dicitur: etiā intelligendum est de de-
monstratiuo pronomine: quod vim quandam adiectiui obti-
net: vt ea de re certi nihil habeo. Tuus ille singularis in me a-
mor mihi profecto est gratissim⁹. Quirites romani a romu-
lo (qui quirinus dictus est) nuncupati sunt. Ouidius. Vos vrbe
virum prohibete quirites. Virgilius. Remo cum fratre quir-
inus iura dabunt.

Quirites.
Ouidius
Virgilius

Sextum preceptum de adiectiuorum situ.

Venuste etiam plerūq; p̄cedit adiectiuū, nomē
substantiuū: vt tua dignitas/optima virtus diuinū
ingeniū/exquisita doctrina. Magni enī refert
quo loco quęq; dictio sita sit: quod testatur Boetius?
in suis cōmētariis: quos in Aristotelis librū con-
scripsit. vbi & Ciceronis & Virgilij ponit exem-
pla. Boetij autē ipsius hec verba sūt. Etenim q̄tū
ad cōpositionē oratiōis spectat: maximū differt
quo verba & noīa predicationis sue ordine p̄ferā-
tur. Multū enim interest i eo quod ait Cicero: ad
hanc te amentia natura pepit/voluptas exercuit/
fortūa seruauit: ita dixisse (vt dictū ē: an ita. Ad
hāc te amentia peperit natura/exercuit volūras/
seruauit fortūa. Sic enī minor ē lenterie magnitu-
do/minusq; ea lucet id quod si sic cōponat emiet
& sese vlt noletib⁹ hoim aurib⁹ animisq; patefacit.

Boetius

Cicero

Virgilius

Rurſus cū dicit Virgilius Paciq; imponere morē:
potuiſſet ſeruafſe metrū ſi ita dixiſſet: morēq; im-
ponere paci: ſed eſt debitor ſon⁹: nec eo ictu ver-
ſus tā preclare vt nūc copoſit⁹ diceret: quod idē
nō e apud dialecticos. Hec Boeti⁹. Nūc ad reliq;

Cū triplex ſit adiectiuū: noiale vt clarus/pronoiale vt tuus
pticipale vt ſpectatus: hoc preceptū cōmune oibus adiecti-
uis ſc3 q; elegātius adiectiuū p̄cedit ſubſtātiuū vt clarū in-
geniū/tuus anim⁹/ſpectata fides. Subiūgitur ab auctore do-
cumētū ad oīa p̄cepta cōmune: q; magna eſt differētia quo
loco vnaq; dictio i oratiōe ponatur q̄ qdē ſua cuiq; dictio
ni loca cōgrua ſūt: quib⁹ mutatis oratio nō eā p̄ ſe fert veu-
ſtatē: q̄ haberet ſi oīa debito cōſtarēt ordine: quod recto q̄dem
auriū iudicio cognoſci poterit. Sicut eñ i edificio cōſtruēdo
lapides nō temere ponūt i muro: ſed hi apte primo/himedio
& hi poſtremo accōmodāt loco. Sic i latia oratiōe aliq; dictio-
nes apte p̄ponūtur/aliquē iterponūtur/ & aliquē poſtponūtur
Qd cōfirmat auctor diui ſeuerini Boetii auctoritate: q; in p̄-
cipio quāti libri ſecūde p̄ditionis in librū de interpretatiōe: ſi-
ue perihermenias Ariſtotelis: Ciceronis in oratione ſoluta
ponit exēplū ſūptum ex oratione eius in Catilinā & virgiliū
etiā i carmine affert testimoniū ex ſexto eneidos. Hec verba
impersonalia intereſt & refert pro differt elegāter ponūtur cū
aduerbiis quātītatis paulū/parū/aliquantulū/multū/plurimū.
Terentiū. paululū intereſſe cenſes ex aio hec oīa vt fert natu-
ra facias: an de induſtria. Sic quod vulgariſter dicūt: e totū idē
nihil ē ad dicendū: elegātius dicitur nihil refert vel nihil inter-
eſt. Ponūtur etiā veniſte. cū genitiuis magni/parui/ maximi/
minimi/multi plurimi: vt magni intereſt/parui fert: quod vel ſola
textus cōpoſitiōe ē manifeſtū. Dialectica e vel dialectice eſt:
cum i latino & carter ſcribi debet: ſcientia eſt veri/ falſiq; in-
dagatrix que & logica dicitur. inde dialecticus adiectiuum ſi-
gnificat dialectice peritum.

Intereſt
Refert

Terentiū

Dialectica

Negatiua dictio apte in calce orationis ponitur:
vt preſtantiorē te vidī nemiñē. Scipione clariorē
in libellicis laudibus inuenies nemiñē. Tua erga
me beniuolentia/ tuo in me animo gratius eſt ni-
hil. Qui te ardentius amet: habes nemiñem.

Negatiua dictio est q̄ i se negatione icludit: per quā cū dictione affirmatiua explicatur. vt nihil: nō aliquid / nūq̄: nō nūq̄ nūq̄: nō vsq̄. Et elegāter i fine oratiōis ponitur: vt quē te magis amē: habeo profecto neminē. Tuis litteris mihi iocūdi⁹ ē nihil. Tui imemor ero nūq̄. Qui me tui sit amātor: iueies nūq̄. Similiter oīs (q̄ dictio affirmatiua ē & vniuersalis) cum suis cūdeclinēis elegāter i fine ponitur: vt tuā virtutē mirātur oēs. Terētiū. Nescio an que mihi dixit: sint vera omnia.

Terentius

Octauū preceptū de possessio-
ris ante possessionem situ.

Sed & possessor an possessionē: vt opti viri diu-
tie/ prestātis viri virt⁹/ prudētissimi hoīs cōsiliū.

Possessor ē nomē significās rē possidentē. Possessio ē nomē significans rē possesā. In oratione autē latina elegāter possessor ante possessionē ponitur. vt regis iperiū/ patris autoritas/ ani cōstantia/ viri dignitas. Immo genitiu⁹ oīs elegātius suo regēti preponitur: quecūq; etiā fuerit genitiui ad noiatiuū habitū. do. vt litteratū studiosus/ virtutis amator. Et hoc eo venit: quia quelibet dictio recta venustius preponitur sue dictio ni regēti: vt qui virtutē colit: magna quidē laude dignus est.

Possessor
Possessio.

Nonū preceptū de vsu gerun-
diuorū nominū pro gerundiis

Quid vero pulchrius q̄ si pro gerundiis que ap-
pellant: vt amur gerundiis nominibus? Actri-
tum est Prisciani exemplum: veni causa amandi
virtutē: veni amande virtutis causa. gratia gerēdi
bella: gerendorū bellorū gratia. ad amplexandā
virtutē magis q̄ ad amplexādū virtutē. Que vna
precepto optima est: crebraq; eius apud Marcū
Tulliu alioq; eloquētes viros fuit obseruatio.

Gerundiū est verbū participiale quod i di vel i do vel in dū
terminatur sine certa generis & nūeri determinatione. Et regit
talē casū sicut verbum a quo descendit. Sed gerundiū ē nomē
adiectiui a gerudiō formatū: eiusdē cū eo significatiōis. Et
declinatur per tria genera & per oēs casus in vtroq; numero.

Gerundiū

Gerudiū

Nec aliquē regit casū p^o se. sed pro suo substātiuo regit casum
sui gerundii secū i oib⁹ accidētib⁹ cōueniētē. Casū gerūdii vo-
co obliquum a gerundio rectum. vt non est mihi ocium nar-
randi. hanc rem: ibi narrandi gerundium est. No est mihi oci-
um huius rei narrande: ibi narrande nomen gerundium est.
Vult ergo hoc preceptum q^o loco orationis de gerundio: ele-
gantius vtimur oratione de gerundio. Sed vt facile sciant
oēs vnam orōem i alterā cōuertere summope obseruādū ē: q^o
gerūdium in eodē casu maneat i quo fuit g^o diū: & casus gerū-
dii in eodē ponat casu cū gerūdium: si pri⁹ alterius casus gerū-
dit. Casus aut gerūdii eiusdē maneat generis & numeri cui⁹ aū
fuit: & gerūdium nomē ei in genere & nūero conformē. Debet
em obliqu⁹ ille substātiuo gerūdium suo adiectiuo in casu ac-
cōmodari: & gerūdium debet sui substātui gen⁹ & numerū seq^o
vt sic in trib⁹ genere/numero/ & casu cōueniāt. Vt homo nat⁹
est ad cōparādum virtutē: sic elegātius d^r: homo nat⁹ ē ad cō-
parādum virtutē In scribēdo epistolā op⁹ est arte: sic melius
In scribēdis ep⁹is op⁹ est arte. Et eo pacto varia possunt for-
mari exēpla p^o generū nūerorū & casuum diuersitate. Tritū
vulgatum/ conuetum/ vsitatum/ & frequētē vsurpatum: nomē
est cōparationem recipiens.

Decimum preceptum de congruentia nomi-
nis relatiui plerumq; cum consequente.

Nunc aut multa cōficiā q^o si diligenter aduerteris:
haud parū ornat⁹ latino cōducet eloq^o. Sed id mi-
hi i primis aduertendū videt^o: vt cū tria fuerint/
ātecedens/ cōsequēs & eorū mediū re latiuū nomē:
si sit id cōsequēs vel hoīs vel rei cuiuspiā p^orium
nomē: relatiuū consequētī semp cōgruat: alioquin
nō latina oratio fit: sed a doctissimorū hoīm cōsue-
tudinē loq^o aliena. Alias potest cū alterutro cōue-
nire: si nō cōsequat propriū nomē. Quā rem fa-
cile exēpla declarāt: & p^oscorū autoritates cōplu-
res. M. Cicero primo Tusculanarū questionum.
Studio sapientiē quē philosophia dicit. Et .exto
de re publica. Concilia/coetusq; hoīm iure sociati:
quē ciuitates appellant. Atq; iterū. ex illis sēpiter-
nis ignibus: quē vos sydera & stellas nuncupatis.

Cicero.

Salustij quoque illud tritum est. Est locus in carcere Salustius.
 quod Tullianum appellatur. innumerabilia in vetustis
 codicibus id genus inuenies. Nec id est grammaticę artis
 vicium: quod quidem ignari litterarum arbitrantur. Sed
 & nos aliquod exemplorum afferamus. Preclarum
 est Ciceronis opus: qui Cato maior dicitur. nam quod ca-
 to maior dicitur non latine profertur: Cõsimiliter.
 vrbis visceribus cõsulendum est: qui sunt ciues perditum vi-
 ri ex vrbibus pellendi sunt: quę est ciuitatum perni-
 cies / & sentina dedecoris. Plerumque igitur relatiuum
 nomen cum eo concors est quod sequitur.

Antecedens est nomen substantiuum precedens relatiuum. Cõsequens
 nomen substantiuum sequens relatiuum. Nomen relatiuum est hoc relati-
 uum quod quod: in quo quidem potest quod in aliis relatiuis hec regula ser-
 uata cõspicitur. Et huius precepti due sunt partes. Prima est: si
 relatiuum ponatur inter duo nomina substantiua diuersorum generum aut
 numerorum: & sequens nomen substantiuum fuerit proprium nomen ali-
 cuius rei: sic quod per verbum uocatiuum ibidem positum significetur ali-
 cuius rei denominatione: tunc relatiuum debet sepe conuenire cum se-
 quenti: & non cum precedenti substantiuo. Quod si conuenit cum pre-
 cedenti: oratio non erit latina ut est vrbis in gallia quod lugdunum ap-
 pellatur & non quę. Est flumen apud Parisios: quod Sequana dicitur
 & non quod sequana dicitur. Nec debet illud substantiuum sequens
 esse sepe proprie qualitatis: sed sufficit: quod alicuius rei nomen ex-
 primere significetur: quis etiam appellatiuum sit: ut satis declarant
 exempla textus. Nec est in istis orationibus aliquod vicium contra
 grammaticę preceptiões: imo primum ornatus. Secunda pars est. Si re-
 latiuum ponitur inter duo nomina substantiua diuersorum generum aut
 numerorum: & sequens non sit nomen proprium alicuius rei: sic quod sibi
 non ponatur verbum uocatiuum: tunc potest illud relatiuum conuenire
 cum precedente vel cum sequente. Ut fugiendum est ciuium: quę oim malo-
 rum est mater: vel quod oim malorum est mater. Virgilius. Nec par-
 tem posuere suis: quę maxima turba est. Pernicies / exiciu euer-
 sio / destructio / inde perniciosus / noxius / & exialis. Sentina lo-
 cus in ima nauis: ad quem undique defluit sordes: & aqua ipsius nauis.
 Transfertur autem ad omnem illuuiem & malorum congeriem: & sic
 translaticię viri perditum & mali dicitur sentina dedecoris hoc
 est cumulus viciorum & omnis infamię.

Antecedens.
 Cõsequens.
 Nomen re-
 latiuum.

Virgilius in
 sexto Aenei
 Pernicies.
 Sentina.

Vndecimū preceptum de congruentia in casu ex
tribus: eorum duorum que proximi iunguntur.
Illud quoque spectandum est: nam cum tria existant quorum
vnu relatiuum sit nomen: frequentissime eorum duo in
eiusdem casu existu conueniunt. nam (vt ex explicita di
cam aliquid) si quis hunc sermonem protulerit: liber i quo
de virtute agit preclarus est: rectus atque ornatus
dixerit: i quo libro de virtute agit preclarus est. Con
cordat namque eodem casu ex tribus duo illa: que
maiori vicinitate iuncta sunt. Aliud iterum exemplum
huiusmodi sit: quas misisti litteras ad me iocun
de fuerunt. Sermonem quem audistis non est meus.
Qua existimas Demosthenis orationem: elchinis
est. Atque huius sermonis crebrum inuenire pote
ris apud veteres vsu. M. T. officiorum primo. Quo
rum autem officiorum precepta tradunt ea que pertineant
ad finem bonorum. Virgilius maro i eneide primo
yrbem quam statuo vestra est. Terentius in andria.
Post hac quas faciet de integro comedias spectan
de an exigende sunt vobis prius. Idem populo vt
placerent: quas fecisset fabulas Idem. quas. credis
esse has non sunt vere nuptie. Atque eiusmodi ser
mo plurimum exornat.

Cicero.
Virgilius.

Terentius.

Ouidius.

Cum tria i oratione fuerint: primo antecedens i nominatiuo posi
tum: secundo relatiuum i obliquo: & tertio verbum vel adiectiuum cu
ius illud antecedens est suppositum vel substantiuum: vt liber quem mihi
misisti est mendosus: elegantius mutatur antecedens in eundem casum cum re
latiuo quis videatur discouenire cum adiectiuo vel verbo sequen
te: nullum enim est in tali orationum genere grammatice viciu: imo ma
ximus ornatus. vt quam mihi misisti librum est mendosus. Ouidius.
Cecidere manu que legerat herbas. Et potest i oratione elegan
ti antecedens preponi relatiuo sicut & postponi: dummodo cum illo

in casu cōcordet nā quis diuersus dictionū situs variat elegā:
tiam: non tamen congruitatem. Ergo vt exēpla textus aper-
te ostendunt: non minus congrue dicitur litteras quas ad me
dedisti fuerunt gratissime: q̄ quas ad me dedisti litteras fuerūt
gratissime Terētius in eunuchō. Eunuchum quem dedisti no-
bis: quas turbas fecit! Veruntamen maior est orationis elegā-
tia quando antecedens postponitur relatiuo: & hinc frequen-
tius ab autoribus antecedens postpositum inuenitur. Siquidē
elegantius hoc relatiuū qui: suū antecedens in situ precedit: vt
preclara ē (quā oēs laudāt) amicitia: magna ē (qua ī te afficior)
beniuolētia. Quod si quis voluerit aliquod exēplū huius præcep-
ti grāmaticaliter cōstruere nō debet sumere exordīū ab ante-
cedēte obliquo: sed subaudire antecedēs in recto: quod sit sup-
positū verbi: aut substantiū, adiectiui postpositi: deinde antece-
dēs obliquū coniunctū cū relatiuo cōnectere: vt quas ad te lit-
teras dedi mea manu scriptę sūt: sic rite ordiatur: littere (quod
subaudiri debet) scriptę sūt mea manu: quas litteras ad te de-
di. Demosthenes grecorū fuit orator clarissim⁹. & Eschines
etiā orator fuit insignis demostheni inimicus. hi cū abo ī causa
Ctesiphontis cōtenderēt: eschines accusādo & demosthenes
defendēdo: vicit demosthenes. Cui⁹ cū oratio (vt diuus testa-
tur hieronym⁹ ī plogo biblie) legeretur corā eschine tūc rho-
di exulāre: quā orationē demosthenes in eū habuerat mirāti-
bus cūctis atq; laudantibus suspirās eschines ait. Quid si ipsā
audissetis beatiā sua verba resonantē? De his plan⁹ locutus ē
quitilianus libro septimo, de institutione oratoria & decimo.

Demosthe-
nes
Eschines.

Hierony-
mus

Duodecimum preceptum de auxilijs positiuorū cum per.
Id quoq; dignissimum ē a notatu vt cum positiua
exaugere velimus noia: vt his per prepositum ac-
cedat. Cicero in eplā ad curionem. cui & charus
equelis & periocundus. Idem de oratore priō.
Per beati quinte frater illi videri solent. Terenti⁹
ī eunuchō. per pulchra credo dona haud nostris
similia. nam per gratum valde gratum significat:
& in oratione lepide personat.

Cicero

Terentius

Exaugere positiuum est vocem positiui retinendo: maiorē
significantię vim alicuius additione exprimere. Et id duplici-
ter fit. Primo per cōpositionem huius dictionis per pro val-
b. i.

Exaugere
positiuum

de cum positiuo vt litterę tuę mihi per gratę fuerūt & perio-
cundę. Comparatiuis autem & superlatiuis nūq̄ debet adiūgi
per: vt nō dicendum est per gratior neq; per gratissimus. Verū
tamen aliquę dictiones positiui gradus nō recipiūt per i cō-
positione. sed loco ei⁹ hanc prepositionē prę. vt pręclar⁹ prę-
clarior pręclarissimus pręcelsus prępotēs pręgradis prędur⁹.
Secūdo augetur significatio positiui: additione aduerbiorū
significatiū valde: & hoc sine cōpositione. alia sūt admodū
mirū in modū/ maiorē in modū/ apprime/ i primis sane/ egre-
gie/ vt sequentia precepta apertius declarabūt. Auxesis/ aug-
mentum/ clementum/ incrementum: idem.

Auxesis

xiii preceptū de superlatiuis cū mltō longe & q̄.

At superlatiuis multo. longe. & q̄ aduerbia pre-
ponimus: id quod sepe numero per pulchrū vide-
ri solet. vt longe amantissimus vestri / multo oīm
fortunatissimus. Et ago tibi q̄maximas gratias.

Superlatiuis bifariā augeri potest. primo per cōpositionē
aduerbiū q̄ pro valde: vt litterę tuę mihi fuerūt q̄ gratissimę: ac
additionem aduerbiorū multo & lōge sine cōpositione: vt sū
tibi oīm lōge charissim⁹. virtus ē mltō oīm dignissima. De hui⁹
autē aduerbiū q̄ ordinatiōe quicq; notādę sūt regulę. Prima. q̄
pro valde nō adiūgitur positiuis: nisi precedat quędam aduer-
bia sexto & quadragesimo precepto declarāda. vt nō dicim⁹
q̄ iocūdus ē mihi tuus aduētus. Secūda. q̄ pro valde: superlati-
uis venuste adiūgitur. vt q̄ plurima in me beneficia cōtulisti &
nō cōplurima: ediuerso cōplura dicimus & nō q̄plura. Ter-
tia. q̄ pro quātū positiuis & verbis pulchre preponitur. vt q̄be-
atus fore si mihi tecū viuere liceret: q̄ gauderē si te sanū esse in-
telligerē. Quarta. q̄ pro quātū nūq̄ iūgitur superlatiuis: nisi se-
quatur hec verba possū/ valeo/ queo vt faciā hoc q̄ optie pote-
ro. Terētius in eunucho. Nisi vt te redimas captiū: q̄ queas mi-
nimo. Quinta. Neq; q̄ pro valde: neq; q̄ pro quātū cōparati-
uis adiūgi potest vt nō recte dicimus hec mihi res ē q̄ gratior
neq; faciā q̄ melius potero sed bene: faciā quāto meli⁹ potero
Secūdo augetur superlatiuis adiūctione istorū aduerbiorū lō-
ge & multo. vt Cicero ē lōge oīm eloquētissim⁹: hector ē troia-
norū mltō fortissim⁹. Et quicquid his trib⁹ pceptis : augē-
dis gradib⁹ cōparatiōis dicit: eque de aduerbiis vt nomib⁹ i-
telligitur Quintilianus li. x. de institutiōe oratoria. Ita se res
habet: curandū est vt q̄ optie dicam⁹: dicēdū tñ pro facultate.

Terētius

Quintilian⁹

xliii preceptū de cōparatiuis cū m̄to aut longe.

Comparatiuis vero vel multo vel longe pr̄poni solet. vt iusticia multo p̄clarior est ceteris virtutib⁹: & Socrates lōge aliis philosophis sapiētior.

Comparatiui significatio augetur adiūctione istorū aduerbiorum multo & longe: vt virtus m̄ta est dignior opibus: & rebus caducis lōge p̄stantior. Hec autem aduerbia positiuis nō iungūtur: vt nō recte dicimus: longe doctus multo bonus. Ediuertio valde aduerbiū: positiuis & verbis adiungitur: non autē cōparatiuis & superlatiuis: vt valde sapiēs benedicim⁹: nō valde sapiētior: neq; valde sapiētissimus. Pr̄pterea multo & longe iungūtur nominibus & aduerbiis diuersitatē signifi cantibus vt longe alia mihi mens est. Terētius. Verum multo aliter euenire intelligit. Ornate etiā addūtur verbis excellen tiā significantiibus: qualia sunt presto/antecello/vinco/supero vt Cicero longe p̄stat ceteris eloquētia. Deniq; iungūtur & istis pr̄positionibus ante/post/&pr̄: vt multo ante te veni lō ge post te recessi Socrates: philosophi nomen.

Terētius

xv preceptū de quibusdā nominibus q̄ a grecis p̄fecta declinationē mutāt

Illud nequaquā omiserimus q̄ cū noīa quēpiā sunt p̄fecta a grecis tercię flexionis: & obliquos cas⁹ habētia q̄ rectos superāt: latini oratores frequē tissime casibus genitiuis illorū quibusdā immuta tis: singūt aliarū declinationū noīa & genus ser uant. qualia sunt poematū entymematū delphin⁹ & elephantus & lāpada: q̄ a plerisq; tertia flexio ne p̄ferūtur. poema entymema/delphi/ elephas/ lāpas. hāc tu obseruationē diligēt mādā meōrie

Nomina tercię declinationis formata a nominibus grecis & crescentia in genitiuo singulari: mutantur frequenter a latinis eodē semper genere manente in aliam declinationē: alī quādo in primā vt ether eris ethera erit in illo hymno quem terra ponthus ethera colunt adorant predicant: ethera nomē natū. is singularis est. lampas lampadis lampada e. aliquādo vero in secundam declinationē in us vt elephas elephātis elephantus ti. Terentius in eunucho. elephantis quem rex indi cis p̄fecerat. sic delphin inis: delphinus i. Aliquando vero in secundam declinationem in um vt poema atis poematū f b. ii.

Terētius

Aulus

Aulus gellius. in poematis quoque & in epistolis veterum scriptum plurifariam: Et sit hec formatio alterius declinationis: a genituo singulari crescente nominis tercie declinationis litterarum mutatione. vt genitui delphinis mutata i vocali vltime syllabe in u fit delphinus & huius genitui elephantis mutata i postremę syllabe vocali in u: fit elephantus. Virgilius in tercio eneid. Dona dehinc auro graua sectoque elephanto. Quo fit vt alterius declinationis nomen formatum iuret nominatiuum nominis tercie declinationis a cuius genituo formatur sicut & ipse genitius a quo formatur. Vt elephantus te trasyllabum est & etiam genitius elephantis: elephas autem trisyllabum. & idem nomen a genituo formatum est equum i trisyllabis genituo a quo formatur vt genitius delphinis tres syllabas habet & etiam nomen formatum ab eo delphinus.

Virgilius

xvi preceptum vt eleganter ostendemus quippiam nobis esse iocundum/vtile/vel honestum & cetera id genus

Cum autem volumus ostendere nobis aliquid iucundum honestum/vtile esse: datiuus cum verbosum sum es est substantiuorum: quorum illa adiectiua sunt. Nam (ne ab exemplis discedam) quid aliud significat: hec res mihi iucunditati est: quia hec res est mihi iucunda: id est: i spe mihi tuę litterę fuerunt gaudio: quod est ad gaudium vel gaudium mihi attulerunt. Preclara vrbis edificia ciuibus decori sunt. vicia dedecori sunt viris: id est dedecus pariunt viris de ceteris consimili ratione.

Cum nomen adiectiuum significans vtilitatem vel damnum honestum vel turpe/delectabile vel triste: adiungitur verbo substantiuo sum es est: elegantius mutatur in suum substantiuum datiuus casus. Vt hoc est tibi vtile: sic elegantius: hoc est tibi vtilitati. hec res est mihi danosa: sic venusti: hec res est mihi danno Ouidius Ouis sua lana decori est. Siquidem pulcherrime verbum substantiuum duobus datiuis iungitur. Terentius. Ne hec res sibi esset infamia. Virtus hominibus splendori est & ornamento. Ego tibi semper ero presidio: dum iniquitas tibi odio fuerit: & quod vulgariter dicitur: hoc faciet tibi maximum bonum: sic rectius diceretur: hoc tibi maximo erit emolumento.

xvii preceptum: de afficio & afficior.

Verbum afficio & pulchrū ē & late patet: nā afficio te voluptate: id est tibi voluptatē afferto. afficio te honore: id est facio tibi honorē / & te honoro. afficio te laudibus: id est te laudo. afficio te probro: id est vitupero te. afficio te cōmodis: id ē tibi cōmoda facio. afficio cadauera sepultura. i. cadauera sepelio. afficio inimicos iniuriā. i. facio iniuriā inimicis. Atq; similiter afficior dolore: id est doleo. afficior gaudio: id est gaudeo. afficior verecūdia: id est verecundor: latissimaq; est huius verbi vsurpatio. Nec tamen lateat te: afficere disponere significare. hinc est Plauti illud. viua vox magis afficit. Neq; enī sine optimis causis tā lata / tāq; diffusa fit ei⁹ verbi significatio. Sed de hoc sat e

Plautus

Quam sententiam superiore precepto per verbū substantiuum duob⁹ datiuīs iunctū autor explicare docuit: nūc docet exprimere per hoc verbū afficio: quod fere significat facio v^l infero: & habet in voce actiua accusatiuū cū ablatiuo sine prepositione: in voce autē passiua solū ablatiuū. Et debet oratio cōstituta ex hoc verbo afficio v^l afficior: resolui per verbū ab ablatiuo recto formatū aut alterū eiusdē significatiōis. Vt litterę tuę magno me affecerūt gaudio: hoc est fuerūt mihi gaudio. Hic affecit me nimis: id est minatus est mihi. Sic afficere vulnere: est vulnerare. Afficere morte: interficere. Afficere supplicio: punire. Nagno afficior desiderio te corā vidēdi: hoc ē desidero te videre. Afficior tedio id est tedet me. Aliquādo ad iūgitur & accusatiu⁹ mediante prepositione i: ipsi verbo passiuo Vt pro amore & beniuolentiā qua in te afficior: hoc q̄ libentissime exequar. Dicimus etiā ille est mihi bene affectus: hoc est i me vel erga me. Significat preterea afficere idē quod disponere: vt autor cōprobat Plauti testimonio. Eādē quoq; plauti sententiam Quintilianus his verbis in secūdo de institutione oratoria libro inuit. Viua illa (vt dicitur) vox alit plenus. Itaq; aperte cōstat q; pro diuersitate ablatiuorū: afficio diuersas habet rationes: vt afficere exilio est mittere in exi-

Quintilian⁹

Cicero

lium. Cicero in paradoxis. Quos leges exilio affici voluit: exul
les sunt: etiam si solum non mutarint.

xviii. preceptū. de tum vel & geminatis.

Non est autē ignorandum quod si duo/aut plura duo
bus (quod per raro usu venit) pariter se habuerit:
utriusque tū dictionē proponem⁹. Quod liquet ex exemplo
Par est in. C. Lelio doctrina ac virtus: quātaque est
eius viri probitas: tāta quoque est eius sciētia. tunc
splēdide ac recte dixerim. C. lelius vir tū doctus
est/tum prob⁹. Itidemque magna in est. M. C. le-
lio tū virtus: tū etiā doctrina. C. lelius plurimū
tū laude: tū rerū sciētia valet. Aliud iterū exēplū
Themistocles tū cōsilio pollet in vrbanis rebus:
tū in bellicis negociis viribus atque animi magni-
tudine floret. Sic enī tantū ostēdit in rebus vrbani-
nis esse cōsiliū: quātum in bellicis magnitudinē ani-
mi: quod tū geminatū positū ē. Sed eandē vim habet
geminata & cōiunctiua. Virgilius in eneide. Mul-
tum ille & terris iactatus & alto. Idē profecto si-
gnat: Aeneas tū pelagi. tū terrarū labores perpe-
sus ē. Africā⁹ fuit siglis & vir & imperator idē
sibi vult. Africā⁹ magn⁹ extitit tū vir tū imperator

Virgilius

Cum due proprietates alicui equaliter attribuende sūt: vt quā-
vni: tantū & alteri⁹ illi inesse significetur: nominib⁹ siue ad-
iectiuis siue substantiuis res illas pares significātib⁹ tū gemina
tū preponi debet: vt si quis velit ostēdere tantū eloquētie Cice-
roni inesse quātū virtutis: sic dicet. Marrus Cicero tū eloquēs tū
studiosus ē. Vel sic. Marc⁹ Cicero tū eloquētia tū virtute pre-
stat. Vel sic. Magna inest Cicero tū virtus tum eloquētia. Si
gnificatur enī ibi virtutis & eloquētie paritas per tū utriusque pre-
positū. Eandē vim habet hec cōiunctio & geminata a duo
adiectiua vel substantiua eidē eque attributa. vt Catho & virtu-
te pręditus & doctrina insignis ē. Vel Catho & pbus & doct⁹
est. Themistocles iclytus Atheniēsiū dux: quod xersem perfarū re

Themis.

gē nauali prelio apud salamiā deuicit: & trepida fuga ī regnū
redire coegit. vt narrat Iustinus libro epithomatum secundo. Iustinus
xix. preceptū: de cum & tum.

Quod si duo cōtra nequaquā paria sūt: sed alterum
minus cōplectitur: alterū vero magis. ita efficien-
dum ē: vt quod leuius existit locemus pri⁹ atq; ei
cū dictionē p̄ponamus: quod autē grauius validi
usq; id posterius positū: tū dictione pcedat. Quod
patefaciemus exēplis. C. Iulius amat Scipionē / p
pterea q̄ eū doctū cognouit hoīem & sēper virū
optimū. quod postremū vehemēter ad amorē im-
pellit: quare ita oratio ē istituēda. C. Iulius amat
Scipionē cū ob doctrinā eius: tum ppter virtutē
Ita virtus in hac beniuolētia plus momēti habet.

Atq; idē ita si dixerit. Cū oēs fortunati sunt q̄ be-
ne viuūt: tū per beati q̄ oīa delerūt: & virtutē solā
cōplectuntur. hos naq; posteriores mltō beatio-
res esse cōstat: si quis superius modo allatā p̄cep-
tionē intellexerit. hec M. Cicero ī primis frequē-
ter vsurpat. Ex quo illud. Cum omnibus consule-
dum ē: tum illis qui armis politis ad īperatoris fi-
dē cōfugiunt. Significat enī fugiētibus ad īpera-
tores & sese de dentibus mltō magis cōsulendū
esse. Atq; in. C. maiore mirari sese aiebat Sceuola
M. Ca. cū ceterarū rez̄ perfectā sapiētīā: tum q̄
nūq̄ fuerit illi senectus grauis. Sed de hac re satis

Cū duo eidē attribuūtur: nō q̄ idē equalia: sed quorū vnū
maioris ē momēti & estimationis q̄ alterū. Tunc leuius ante
ponendum est p̄posita ei dictione cum: significāte partim.
Maius autē & vehemētius postponendū est: precedēte dictione
tū significante & magis / si uel & p̄cipue. Vt Temirifice amo-
cū ob tuā in me humanitatē: tum ob singularē vite probitatē.

Significat illa oratio vite probitatem efficaciorē esse amoris causam q̄ humanitatem. Pręterea cum aliquid vniuersaliter prius explicatur & deinde ad aliquod particulare oratio cōuertitur: debet vniuersale ad iuncta dictione cum precedere: & particulare addita dictione tum sequi. Id exēpla textus ex Cicerone sūpra satis declarant: vt cū omnes amare debemus: tum eos qui de nobis bene meriti sunt. Scęuola cognomē romanorum: primū mutio romane constantie viro datū: q̄ foculo manū iulsi: quę in cęde errauerat: nec portennā ethruscorū regem interecerat sicut animo concepit: Inde scęuola appellatus est q̄ ex iusta dextra manu: sinistra vt i congebatur Scęuas enim vocant: qui sinistra manu pro dextra vtuntur.

xx. preceptum: vt quępiam laudari aut vituperari oporteat.

Iam vero explicādum est qua ratione quępiam p̄sonā aut laudari aut vituperari oporteat: quod ad decorem sermonis pertineat. Nam id trifariā posse fieri comperimus ex monumentis litterarū. Si enim velim ostendere. M. Cathonem habere magnam vir tutem cum verbo sum es est: ita cōmodissime fiet. Marcus Catho vir est magna virtute. M. Catho vir est magnę virtutis. M. Catho vir ē magnus virtute. Plato philosophus fuit p̄stans ingenio/vel p̄stātis ingenij/vel p̄stātī ingenio. Mulier est clara moribus/clarorū morum/claris moribus. Vir egregius laude/egregie laudis/egregia laude: sed illud prius magis poetarū ē postremū vero splēdidissimū & p̄politū. Aristoteles est p̄stās sciētīę copia: philosophus exq̄sita doctrina: vir acerrimo ingenio. Quod q̄ dē (vt disertissimus Priscian⁹ inq̄) significat Aristotelem habentē sciētīę copia: ac q̄ heat ex iustā

doctrinā: ceteraq; cōsimili ratiōe. Quod quidem
 Aulus gelli⁹ cōlentire videt i noctib⁹ atticis. Est
 enim velut defectio quedā: sed ea trita vsurpataq;
 ab eloquentissimis viris ac clarissimis oratoribus.
 Quā & nobis quocq; vtendum sit.

Vt aliquē laudamus aut vituperem⁹ tria requirunt. primo no
 mē substātiū significās rem laudandam aut vitupandā. scdo
 altere nomē substātiū significās idcirca qd laus at vituperiū
 versat. Et illud i obliquo leq; nomē adiectiū: primū aut sub
 stātiū pcedit in nomiatiuo. tertio requir nomē adiectiū lau
 dis vel vituperii illis duob⁹ substātiis interpositum. Prim⁹ er
 ergo laudēdi mod⁹ est: ponendo adiectiū cū primo substāti
 uo in noiatiuo: & secundū substātiū: in ablatiuo Vt iohannes
 est preclarus indole. secund⁹ mod⁹ est. ponēdo adiectiū cū se
 cundo substātiuo in genitiuo vt iohānes est preclare indolis.
 Tert⁹ ponēdo adiectiū cū scdo substātiuo in ablatiuo vt io
 hannes est pclara idole. Et hic. postremus mod⁹ elegātissimus
 est & frequētissime ab autorib⁹ viu pat⁹ Virgili⁹ Ceru⁹ erat for
 ma p̄stāri. Idē Et pulchro pectore virgo. Fit aut frequēt⁹ hoc
 p̄ceptū p verbum substātiū sū es ē vt significat habeo: & po
 nendo primū substātiū in noiatiuo. Vt hic ē clar⁹ ingēio/cla
 ri ingenii/claro ingenio. Attamē per alia verba eque hoc p̄cep
 tum ieruat ponēdo primū substātiū in qlibet casu: vt vidī vi
 rū mire benignitatis insignē doctrina preclaris moribus.

Virgilius.

Aristoteles de stagyra oppido grece oriund⁹ stagyrites di⁹
 est: oim facile philosophoꝝ p̄iceps. De quo Quirtilian⁹ libro
 decimo. Quid aristotelem / quē dubito scientia reꝝ / an scripto
 rū copia / an eloquēdi suauitate / an iuentionū acumine / an va
 rietate operum clariorē putē. Eius doctrinā iactis grāmatice
 fūdamētis (moneo) studiosi iuuenes audiet / eū pietissime colāt &
 tāq; līaꝝ parentem sūmū venerāt: magnū ex eius disciplinis
 recte intellectum profectum cōsecuturi.

Aristoteles.

Quintilian⁹

xxi preceptum de accusatiuis & ablatiuis partici
 piorum locum tenentibus infinitiui verbi.

¶ Atqui participiorū cum accusatiui casus sepe: tū
 ablatiui locū tenēt infinitiui verbi. hīc Salustianū

Salustius.

Terentius.

illud. nā & priuſq̄ incipias cōſulto: & vbi cōſulue-
ris/maturē factō opus eſt. Et Terētiana miſis gli-
ceriū alloquēs amicā pāphili. Iāiā (īquit) iuētum
tibi curabo: & aductū tuū pāphilū. Oīa nāq̄ illa
cōſulto/facto/iuētū/adductū:cōſulere/facere/iue-
nire/abducere/designāt Verū frequēter his ratō-
nib⁹ ablatiuoꝝ caſib⁹ vtūtur: accuſatiuoꝝ perraro.

Verbum infinitiuū regēs accuſatiuū p⁹ ſe elegāt⁹ mutat ī pti-
cipiū pteriti tps acti caſ⁹ eiufdē gñis & nūeri cū actio ſubſtātio
Vt hāc rē facere curabo: recti⁹ dī hāc rē factā curabo. Te exo-
ratū velimvt me adiuues id eſt exorare. Et cōtingit hoc potif-
ſimū per hec verba finiti modi curo/volo/oportet/habeo. Te-
rentius. Adoleſcēti morem geſtū oportuit. i. ē gerere. hui⁹ rei
te premoitū habui. Ceterꝝ ſi hoc nomē opus cū infinitiuo ponat-
ur: mutat elegāter verbū infinitiuū ī ablatiuū ſingularem pti-
cipii pteriti temporis in neutro gñe ſine ſubſtātiu. poſitū. Vt
qd opus eſt facere: pulchrius dicit: qd factō op⁹ eſt. Sic op⁹ ē
tacito p tacere. Et hoc ſecundū ī vſu frequētiori eſt apud au-
tores q̄ primum.

Terentius.

x xii. preceptum de hoc nomi-
ne opus cum variis caſibus.

¶ Et quoniā de nomie quod eſt op⁹ attulim⁹ mē-
tōnē: itelligendū eſt op⁹ eſt mihi hac re ſignifica-
re me egere ac re: ſed id variis caſib⁹ iungi ſolet.
Nā etiā op⁹ eſt mihi tua opa latine dicim⁹: & tue
ope/& tuā operā/& tua opa: ſed hoc poſtremū or-
nati⁹ eſt & totū oratorium Ceteris ratōibus poete
potius/historiographiq̄ vtunē. Nos aut̄ quedam
precipimus: vt cognoscamus a veteribus vſurpata
eiſdemq̄ vtamur: quedam vero vt cognoscam⁹ ſo-
lum. Nam opus eſt mihi hanc rem: nunq̄ orator
dicit. ſed hac re.

Licet hoc nomē op⁹ cū oībus caſib⁹ pter/vocatiuū iueniat̄ ab
autorib⁹ poſitū hoc tñ nō ē ī imitationē trahendum: ſed cū da-

tuo tatum & ablatiuo ipm nomē ordlnādū ē vt op⁹ est mihi tuo consilio hoc est ego tuo consilio: vbi barbare dicunt alit habeo ad faciendum de tuo cōsilio. Vult autē Diomedes grāmatic⁹ op⁹ nō recte poni cum habeo: vt nō recte dici op⁹ habec/vel op⁹ habebam: sed solum per verbū substantiuū loquēdum esse precipit: vt opus est mihi/opus erat mihi. Interdum solus ablatiuus ponit sine datiuo. Terentius. Sed qd opus est verbis / Aliqñ loco ablatiuū ponitur infinitiuus. Vt opus est bñ facere his: qui de nobis benemeriti sunt. Perop⁹ compositum eandem omnino habet naturam sicut suum simplex. Terentius in andria Sed nunc peropus est aut hunc cū ipsa: aut aliqd de illa me aduersus hunc loquit.

Diomedes.

Terentius:

Peropus.
Terentius.

xxiii. preceptum: de commutatione adiectiui & substantiuū in voce genere & casu.

Quid illud? nonne pulcherrimum est vt cum duo nomia alterum adiectiuū alterum substantiuum eodem casus exitu proferri debent (vt sepe creber rimeq; (quodammodo terciam adiectiuū nominis vocem: quę est neutra i vim substantiuū trāferamus: & bñ substantiuū illud prius casu collocem⁹ genitiuo: quod vt frequēs est eruditū/atq; disertis viris: ita quoq; erit exēplo manifestū⁹. Nam cū multā virtutē dicitur⁹ sum: si mltū virtutis loco eius oratōis posuero: mltio ptuleri venisti⁹. Multum pecunię enī significat multam pecuniā. plurimum virium plurimas vires. quid animi est: quis anim⁹ quid rei: quęres. quid causę: que causa. Alia quęq; ita peruulgata. Sed animaduertēdum ē: qd si genitiuus ille casus singularis fuerit: totā item orōem singulariter exponere debemus. Si pluralis: plr. Nāq; (exēpli causa) mltū pecunię ē multa pecunia singulari numero. at contra multum pecuniarum significat multas pecunias. Similisq; est & aliorum ratio: vt multū roboris, singularē:

Terentius
Quintus
Virgilius
Aulus
Celsus
Lilius
Terentius

plurimū viriū pluralem quoq̄ habet significatōne
Et aduerbia quoq̄ nōnulla eandē vim retinēt: p̄-
fertim vero duo hec parū & satis. Nam parū sapiē-
tiē id est parua sapiētia: satis viriū id ē sufficiētes
vires. Et nihil quoq̄ siue nomē siue aduerbiū sit:
in eandem sepe obseruantiam cadit.

Cū adiectiuū & substantiuū in eod̄ casu ponunt. elegāt⁹ mu-
taf̄ adiectiuū in vocem substantiuā neutri generis singularis nu-
meri/ noīatiui vel acculatiui casus cui⁹ prius fuit. In illis enim
casibus hec p̄ceptio frequēt⁹ locum habet: & nomē substā-
tiuū imutat̄ i genitiuū eiusd̄ numeri cui⁹ pri⁹ fuerat. vt Catho
multā habet sapiētiam: sic pulchri⁹ dicit̄. Catho multū habet
sapiētiē. Sic & in p̄noībus primitiue speciei: Terentius. Sed
quid hoc negocii est? Id causē est q̄ a te non venerim hoc ē ea
causa. Similiter in aduerbiis satis / lat / parum / abunde. Ouidius
Consiliū satis est in me mihi. Virgilius. Nec sat rationis in ar-
mis. Aulus gellius. Hanc vtramq̄ declamatiūculam super Ale-
xandro & Scipione celebrauerit: quibus abūde i goeniū & ocii
& verborum est. Postremo in hac dictiōne nihil hoc p̄ceptū
obseruatur: vt nihil ad me litterarū dedisti id est nullas. Et ibi
nihil est nomen: significās non aliqd̄. Aliquādo nihil. est aduer-
biū significās solum non. Terentius in adria Nihil circuitio-
ne vltus es: pro non. Ante omnia autem seruanda est ratio nu-
meri illius genitiui: secundum quē si singularis fuerit: tota ora-
tio singulariter exponitur. vt plurimū prudentiē id est plurima
prudētia: Si genitiu⁹ pluralis fuerit: tota quoq̄ oratio plurali-
ter exponet̄: vt multum verboꝝ multa verba significat.

x xiiii. p̄ceptum: vt geminādum est epithe-
ton sequentibus substantiuis aut contra.

Quoniam aut̄ singula hic fere iuestigamus id
quoq̄ dignū cognitōe est: vt cū duo meminerim⁹
noīa substantia quoq̄ vtriq̄ idē epithetō adiciēdū
ē: vt adiectim̄ ip̄m p̄cipio collocem⁹: & sequētib⁹
substantiuis vel tū gemiatū vel duplicatū & f̄. ona
m⁹. Exēplī vero causa afferātur Ciceronis verba.

Terentius.
Ouidius.
Virgilius
Aulus.
Gellius.

Nihil.

Terentius.

Aphricanus singularis & vir & imperator: quod e
 aphricanus singularis vir / & singularis imperator
 Propter magnā & doctoris autoritatē & vrbis: est
 propter magnā autoritatē doctoris: & ppter ma
 gnā autoritatē vrbis. pclarus & miles & ciuis Illu
 stris tū vir tū philosophus. Optim⁹ tū patrię de
 fensor / tū gubernator. iustus & rex & iudex Cōsi
 limaꝝ eodē modo se habēt. Sed & se penumero cō
 tra eodē ordine vni substātiuō pposita duo adie
 ctiva aut plura deseruiūt Ex ēpla sūt q̄ nūc cōstitūā
 Vir tū bonus / tū tēperatus. i perator & callidus / &
 fortis. iudex & iteger / & solers. ornamēta ciuitatis
 tū multa / tū pclara. Alia tū ipe coniecta. Nōnūq̄ &
 duo substātiuā ita se habēt: vt alterū vim suā vbiq̄
 seruet ac tueatur: alterū quasi quendā obtineat ad
 iectiuū noīs locū & eius fungatur officio. Quale est
 illud Virgilianū primo ęneidos. Molēq̄ & mon
 tes insup altos iposuit. ac si dicat: molē mōtuosam
 imposuit. Cauēdum est ne ab honestate / naturaꝝ
 discedam⁹: ac si dixerit: cauēdum ne a naturalī ho
 nestate discedamus. Sed tibi hec satis sint.

Virgilius.

Hoc pceptū tres habet ptes Prima cū epithetō / hoc ē ad
 iectiuū significās substātiuū pprietatē duob⁹ substātiuīs adiū
 gif: non debet illd ad singulū illoꝝ repeti: vt nō dicendum est
 egregi⁹ vir & egregi⁹ impator: Quādo em̄ vna determinatio
 duob⁹ determinabilibus / vel idem determinabile duabus deter
 minatōibus adiungit: nō debet illud vnū ad singlā repeti: sed
 semel tantum poni. Ergo adiectiuū in principio ponendū est:
 deinde post ponēda substātiuā: geminato & vel tū copulata vt
 egregi⁹ & vir & i perator. Cicero fuit insignis tū cōsultū orator
 Secūda pars est. cū duob⁹ adiectiuīs idē substātiuū adiū
 gitur: debet illud substātiuū pponi & adiectiua per & vel tū
 geminata possi poni: vt orator & grauis & eloquēs. Amic⁹ tū bo

Epitheton.

n^o tū fidelis. Et in sūma qñ due dictiones recte eādē habent dictionē regitē: debent ille gemiato tū vel & copulate: sive dictioni regēti semel tantū posite adiūgi. vt & virtute & doctrina in lignis Cicero tū ingoenio tū eloquētia valuit. Tertia pars est: cū in oratione ponunt adiectiuū & substantiuū. a quo qdē adiectiuo possit formari substantiuum diuerse significatiōis a priori substantiuo: tūc adiectiuū & substantiuū pot^o i duo substantiuaver tēda sūt & cōiūctione copulatiua cōnectēda vt adolescētum p bos mores cōmēdo: sic elegāt^o dī. Adolescē. i pbitatē & mō: rē cōmēdo Virgili^o Pateris libam^o & auro. hoc ē pateris aureis

Virgilius.

xxv. de extremis supinis p gerūdiis accusatiui casus.
 Sed ne quasi hystoria texes dicēdoq; seriē ne cta: ita quē p pateteceri vt sese mihi sorte quadam obtulerint. Ceterū nō ignorandū esse videtur (vt ipse arbitror) (extrema supina plerūq; ornate) ac p uenuste significare gerūdia accusatiui casus: ad dictione prepolita. vt res difficilis creditū: id est ad credēdū. miserabilis visu: id est ad vidēdū iucūda auditū: id est ad audiendū. suauis gustu: id est ad gustādū. p multa simili ac pari ratiōe se habent.

Hoc eni.
 Virgilius.

In Bucō.
 Virgilius.

Cum noia adiectiua vt facile/difficile/mirabile/horrēdū/di gnū/rarū/ēpe/effabile/ & p multa id gen^o ponunt cū gerundio accusatiui cas^o & ppositōe ad: elegāt^o mutat gerūdiū i vltim supinū abiecta ppositōe. Vt hoc facile qdē ē dictū: verū diffici le factū Virgili^o. Terribiles visu forme. hoc est ad vidēdū. Sāt & alia adiectiua quē loco gerūdiū i dū: habent elegāter ifinitiuū: vt doct^o/perit^o/pat^o/cert^o/apt^o/bon^o & silia Virgili^o. sōl^o cā tare piti: id est ad cātandū. Idē. Et cātare pares & respōdere pa ti: hoc ē ad respōdendū. Sed verba ifinitiuua cū his adiectiuis posita exponūt p futurū optatiui actiue vocis: vt sū cert^o itē hoc ē vt eā. Vltima vero supina cū adiectiuis supra nūeratis po sita: passiue significāt. exponunt enim p futurū optatiui passiu e vocis adiūcta dictione vt: Exēpli grātia. hoc ē dignū annota tu: id est vt ānotē. Nec debēt vnq; vltia supina poni cū verbo motū de loco significātibus. vt non recte dicimus venio lectu sed venio de legendō/vel de lectiōne. Qd ipsa vltimi supini si gnificatio (que semper passiuua est) vel apertissime ostendit

xxvi de exasperatione orationis per mutatonē suplatiui
cū adiectione aduerbii suplatiui /admodū/vel imprimis

Nec id te amice lateat: vt cū fuerit suplatiuū qđ
pīam duri⁹/aspīriusq; / & suplatiue significādū sit:
vt p suplatiuo positiuū afferam⁹ & ei aptū aduer-
biū suplatiuū apponam⁹ Nā maxie memorabile fa-
cinus est mem rabilissimū facin⁹: maxie rarū ge-
nus hoīm: est rarissimū gen⁹ hoīm. Sed admodū
& imprimis positiuis adiuncta vim ferme eandē
retinent: vt admodum memorabile facinus: vel im-
primis rarum genus hominum.

Cum omnis aspitas ī orōe latīna fugienda sit: qñ occurrerit
suplatiuū nomē a superioris toni & durioris pnūciatōis: loco il-
li⁹ elegātius ponit suus positiuus cum aduerbio maxime: qđ
significatōne superlatiuā exprimit. Vt modestia est hoī ma-
xime necessaria: pro necessarissima. Vir maxie egregi⁹ p egre-
gissimus. Hec itē aduerbia admodū & imprimis possunt loco
aduerbii maxie: positiuis iungi. vt vir admodū insignis. Virt⁹
ī primis laudēda ē & pīcipua. In cōpatiuis itidē hoc preceptum
obseruari o ppetitiū est: vt hoc negociū magis arduū est q̄ vt
viribus meis iuscipiat: pro arduius: magis tenue pro tenuius:

xxvii. vt quēpiam mediocriter aut vehemēter laudabim⁹.

Quid autē nequaquā silētio pterierim: vt si quē qui
virtutē habeat veli mediocriter laudare: dicā (xē-
pli causa) Pericles virtutē prestas princeps erat athe-
nis: vel multa p clara gesserat Themistodes reb⁹ ge-
stis floruit Sinveli vehemēter ac plurimū laudare
adijciā gloriā siue laudē: & causā laudationis casu
genitiuo constituā. Pericles (vt idē exēplum agā)
virtutis glia prestās athenis claruit Themistodes
rerū gestarū laude emicuit. Sicq; M. Anthoni⁹ p
stab t elcquētia: mediocriter laudat ac fere exili-
ter. L. Crassus eloquētiē glia excelluit vehemētē-
ssie laudat. Sed tu p tui īgenij bōitate deducto

Ad mediocrem laudem explicanda: illud in quo versat laus in ablatiuo ponendum est cum istis verbis neutralibus clareo / polleo / valeo / floreo / emico / presto / & similibus. Ut Cicero valuit eloquentia. Scipio rebus bellicis claruit. Sed ad vehementiorem laudem significanda: debet causa laudis in genitiuo poni & eadem sumenda sunt verba neutralia cum istis ablatiuis laude vel gloria. Ut Cicero eloquentiae gloria plurimum valuit. Scipio rebus bellicis laude claruit. In vituperatione quoque eadem seruanda est lex. ut si per vituperare volumus: in ablatiuo vituperii causam ponemus. V. Catilina coniuratione notatus est. Sin vero acriter & vehementer vituperare volumus: causam vituperii in genitiuo ponemus: & hec noia crimini vicium / sceleris / facinoris in ablatiuo. ut Catilina coniurationis scelere notatus est.

Pericles.

Pericles spectate virtutis vir & iclytus atheniensium aduersum laedemonios dux: hic proprios agros reipublice dedit: quos ita ceteros populabundi hostes reliquerat: ut eum suspectum suis faceret: sicut narrat Iustinus libro tertio epithomatum.

xxviii. Quoties singularis & pluralis numerus connectuntur viciniore respondendum: idemque fit in diuersis generibus.

Virgilius.

Terentius

¶ Quoties (quod ipse testatur quoque grammaticus seruius) singularis & pluralis numerus connectuntur: respondendum viciniore. Virgilius in primo eneidos. Hic illius arma: hic currus fuit: non autem fuerunt. Terentius in andria Amantium irae amoris redite gratio est. xenophoni deliciae meae sunt. hostes eorumque exercitus properabit: quod ita frequenter obseruat. Idem fit in diuersis generibus. nam siue masculinum siue femininum est: vicino respondeamus: ut vir atque mulier optima ad me venit. Intelligitur namque optimum esse virum & optimam mulierem quam venerit. Verum si plurali numero velimus uti: ad masculinum transire necesse est: ut vir & mulier leti properant: Alexander & Olympias clari extiterunt.

Quinque regulis hoc preceptum fiet apertius. Prima quando duo substantiua vel supposita singularis numeri diuersosque accidentium: ponuntur ad adiectiuum vel verbum singularis numeri: illud debet conuenire cum propinquiori. De adiectiuo ut amor & be

niuolentia nostra nūq̄ dissoluetur: De verbo. Vt & ego te & tu
 me amas. Secunda regula est: quando duo substantiua v̄ sup-
 posita dissimiliū numerorum eidem verbo aut adiectiuo an-
 nectuntur illud debet conuenire cum propinquiōri. De adiec-
 tiuo. Vt & mihi parētes: & ego illis sum charissimus. De ver-
 bo. Vt & me parentēs: & ego illos diligo. Et habent he regu-
 le locum: siue verbum & adiectiuum preponantur siue inter-
 ponantur siue postponantur. Virgilius. Nec tamē interea rau-
 cę tua cura palūbes: nec gemere aëria cessabit turtur ab v̄lmo
 Idem nihil hic nisi carmina desūt. q̄ si interpositum verbū at
 adiectiuum eque vtriq̄ sit vicinum & copulam precedat: cum
 priori substantiuo aut supposito conuenire debet. Virgilius.
 Caper tibi saluus & hedi. Ego id curabo & petrus. Si tamen
 per aduerbium similitudinis aut comparandi illa duo substā-
 tiua aut supposita copulantur: tunc verbum vel adiectiuū nō
 conuenient cum propinquiore sed cum remotiore: vt tempora
 sicut aqua dilabuntur & non dilabitur Tu melius q̄ ego hanc
 rem expedies Est autem in predictarum regularum orationi
 bus zeugma: id est duorum dissimiliū ad vnū tertiuū reductio:
 quod cum illorum vno oīno conuenit & cum altero discōue-
 nit. Tercia regula. si duo supposita diuersarum personarum
 & eiusdem numeri ad verbum plurale copulētur: debet illud
 cum digniori persona conuenire. Persona quidem dignior ē
 que certi⁹ demonstrat: vt prima est dignior secunda & secūda
 q̄ tertia. Virgilius. Egregiam vero laudem & spolia ampla re-
 fertis Tuq̄ puerq̄ tuus. Nos & socii veniemus. Quarta re-
 gula. Si duo substantiua diuersorum generum & eiusdem nu-
 meri res animatas significantia ad adiectiuum plurale copu-
 lentur: illud cum digniori genere conueniet. Censetur autē ma-
 sculinum genus digni⁹ fœminino & femininū neutro vt pa-
 ter & mater sunt honorādī. Fratres & sorores sunt dilecti. Et
 in his duabus postremis regulis sillepsis ē que latine cōceptio
 dicitur. Dicitur est substantiua illa res animatas debere signi-
 ficare: quoniam si duo substantiua rerum inanimatarum: siue
 eiusdem generis & numeri siue diuersorū copulentur ad vnū
 adiectiuū pluralis numeri: illud debet in neutro genere poni.
 vt studiosus animus vt vite probitas in adolescentibus cōmē-
 danda sunt. Virgilius Cum daphnidis arcum fregisti & cala-
 mos: que tu peruerse menalca Et cū vidisti puero donata do-
 lebas. Quinta regula. Cum verbum substantiuum in eadem
 oratione duos habet nominatiuos diuersorum numerorum

Virgilius

Virgilius

Virgilius

Virgilius

sine coniunctione copulante: viciniore in numero conuenire debet. Sin vtriq; eque propinquū est: precedenti supposito in nōo cōcordabit. Vt sūt in pfecto littere tuę sūmavoluptas. littere tuę sūt in sūa voluptas. Littere tuę sūa in voluptas est Qui sec⁹ orationē cōstituerit: grāmāte non loq̄tur: nedum ornate. Xenophon fuit philosophus atheniensis socratis discipulus & platonis emulus. De quo diogenes laerti⁹ late disserit. Olympias adis: philippi Macedonum regi⁹ diunx & alexē dri magni mater. De qua Iustinus libro nono epithomatum late commemorat.

Xenophon

Olympias

xxix preceptū. Opere precīū est.

Operepreciū est (quod peruenustum est) significat modo vtile esse / modo necessarium / modo iocundum / modo laudabile. Atq; his significationibus id nominis veteres vsurpant.

Operepreciū ex hoc nomine opera: & precīū componitur quasi laboris premiū. Iūgitur in nominatiuo casu verbo substantiuo sequente infinitiuo Terentius. Audireq; eorū ē operepreciū audaciā: id est delectabile / & quod barbare dicitur: facit bonum. Est operepreciū a primis annis virtutem amplecti id est laudabile. Aulus gellius nominatiuū genitiuo preponit cum ait. Cuius libros attigere nullum precīum opesit. interdum in accusatiuo casu positum iūgitur isti verbo factio. vt me operepreciū spero facturum: si hec elocutionis precepta apertius exposuero.

Terentius

Aulus
Gellius

xxx preceptum. Frui.

Frui quāpiam re est fructum siue vtilitatē vel voluptatē percipere ex ea: vt cū dixerit q̄s: ocio fruor

Fructus modo vtilitatem significat: modo voluptatem. Vt ex hac re non paruum quidem fructum cepi. Sic frui est vtilitatem vel voluptatem (vt eadē sit nominis verbalis & sui verbi significatio) ex aliqua re habere: que sui tantum gratia queritur. vt o felicem illum diem quo tuo alloquio frui potero. Ouidius. Nec fruitur somno vigilantibus excita curis. Perfruor sui simplicis auget significatum: & ablatiuum sine prepositionē (sicut & suum simplex) postulat.

Ouidius

Pre se ferre aliquid est verbis aut iudiciis quibusdam id ostendere: & quodam modo confiteri. Ut Marcus catho pre se fert grammaticam. Leli⁹ pre se fert liberalitatem. Hic vult ostendere quod ipse sit liberalis.

Ista prepositio pre iuncta ablatiuis vtriusque numeri trium primum pronominum primitiuorum: eleganter preponitur huic verbo fero. Quiquidem ablatiui pro personarum & numerorum verbi diuersitate varian: ut nam debent eiusdem esse numeri & personae cum verbo cui iunguntur. vt pre me fero pre te fers/pre se fert. Et pluraliter pre nobis ferimus/pre vos bis fertis/pre se ferunt. Significat autem pre se ferre animu vultu ostendere: & animi affectionem exteriori signo declarare.

Quintilian⁹ libro decimo Et illa qua nihil pulchrius auditu est oratio: pre se fert tamen felicissimam facilitatem. ille pre se fert leticiam: hoc est se letum prodit & ostendit. Interdum ablatiuis pronominalis omittitur & dicimus prefero/prefers prefert in eadem significatione. vt tue littere summam (qua i me afficris) amicitiam preferunt.

xxxii. preceptum. Rationem habere.

Rationem habere est respectu habere. Ut plani⁹ exponam: habere rationem alicuius rei est rem considerare. vt habeo rationem temporum/loci/personarum: est ea ratione omnia complecti & considerare

Habere rationem si genitiuus sequatur: est habere considerationem. Ut tue valitudinis rationem habere debes. i. respectum. Temporis habenda est ratio. i. conditio temporis consideranda est. Si vero sequatur ablatiuis cum prepositione cum: tunc habere rationem significat habere commercium. Ut cum bonis viris rationem habere volo. Nullam tecum rationem habere cupio: hoc est quod barbare dicitur: nolo tecum habere ad faciendum.

xxxiii. Complector animo.

Hanc rem a nimo mentemque complector id est hanc rem considero & volo.

Completū interdum est suo ambitu alterum conuenire: vt mare suis fluctibus terram complectitur. Interdum est prose qui: vt Te singulari complector amore. Si autem fungatur isti ablatiuo animo vel mente: significat consyderare & cogitare, vt cum tuam in me beneficētiam animo complector: nō possum te non amare. Alias autem huius verbi rationes: p̄ceptum ducentēsimum & terciū explicabit.

xxxiiii. In animo est.

In animo est significat in animo habeo: & anim^o mihi est: id est volo.

In animo esse significat intendere siue proponere: vt in animo mihi est ad te venire. Idem significant animus ē siue mēs est sequente datiuo cum infinitiuo vel gerundio in di, vt fuit mihi animus ad te litteras dare. Virgilius. Mens omnib⁹ vna sequendi. Etiam hoc verbum stat impersonaliter positum id ē significat. Ouidius. Stat nece matura tenerum pensare pudorem. Et interdum personaliter. Idem in primo metamorphoseos. sic stat sententia. similiter cōsiliū mihi est / sententia mihi est / voluntas / cupiditas / desiderium mihi fuit te videndi.

xxxv. Certum est mihi.

Certum est mihi: id est deliberatum & decretū / vel deliberaui & decreui.

Certum aliquando significat manifestum est. Vt certum est amicitiam opibus prestare. Aliquādo significat constitutum est vel propositum est: potissimum sequēte datiuo, vt certum est mihi ad te proficisci. Interdum ille datiuus omittitur. Virgilius. Certum est in siluis inter spelea ferarum: malle pati. Si quidem certus aliquando est non dubius: aliquando vero de te minatus ad aliquid faciendum. Virgilius secundo aenei. Iā certus eundi. Et idem. Certa mori. i. que decreuit mori.

xxxvi. Prosequor.

Prosequor te honore: id est te honoro. p̄sequor te laude: id est te laudo. prosequor te probro: id est vitupero te. prosequor te amore: id est te amo.

Virgilius

Virgilius.

Prosequi est quapiam te mentis affectum alterum declarare accusatiuumq; petit cū ablatiuo sine prepositione. Et exponenda est tota oratio per verbum actiuum ab illo ablatiuo formatum: vt te oculis prosequor: id est ab eūtem respicio. Te singulari prosequor beniuolētia & charitate. i te amo. Ille me præcipua beneficentia & amplissimis muneribus persecutus est. i. donauit.

xxxvii. Bene mereri.

Bene meritus sum de republica. i. beneficium in illam contuli: bene mereri de amicis. i. conferre i amicos beneficia.

Mereor eris deponens quod habet meritus in preterito & mereo es prima breui actiuum: quod habet i preterito merui: significat conferre aliquid in alterum. Iunguntur ablatiuo cū prepositione de: adiunctis aduerbiis bene melius/ optime v/ male peius pessime. Virgilius. Si bene quid de te merui. Nihil de me bene meritus es: hoc est: nihil vnq; fecisti pro me. Cicerone de lingua latina optime meritus est. Catilina male meritus est de re publica. i. nocuit reipublice.

Virgilius.

xxxviii Eque.

Eque pro ita: ac vel atq; pro vt vel quasi: ornatissimi me ponuntur. Exemplum est eque te laudo ac Ciceronem.

Eque pro tantum: eleganter post se habet has dictiones ac vel atq;: prout significant sicut/ vel quantum/ vt eque te ac propriam vitam charum habeo. Quicquid i amicum contuleris. e que mihi gratum futurum est atq; in me contulisses. Eque te diligo atq; fratrem: id est tantum sicut.

xxxix. haud secus.

Haud pro non: secus pro aliter: venuste in eadē oratione continue se habent: vt haud secus sentio atq; tu: id est sentio ita sicut tu.

Haud secus significat non aliter: sequente ista dictione ac/ vel atq; pro q̄ Cum enim ac & atq; dictionibus diuersitatem c. iii.

Terentius.
Virgilius

significantibus postponuntur: significant \bar{q} Terentius. Aliter nunc me esse censes atq; olim. i. \bar{q} olim: Virgilius. Haud secus ac iussi faciunt. Haud secus tua negocia \bar{q} mea curabo. Haud secus faciam atq; ceteri.

xli. De cōparatiuo loco positiui.

Nonnū \bar{q} & pulchre cōparatiui pro positiuis ponuntur. Vt Alexander macedo cor^{is} habebat imbecillius: quod imbecillum significat. Satyri i seclera vehemēti⁹ inuehuntur: quod est vehemēter

Comparatiuus suam vim seruat cum vnus rei supra aliam significat excellentiam: ablatiuo vel aduerbio \bar{q} iunctus. vt Cicero \bar{q} ceteri oratores prestantior est: vel ceteris oratoribus. Cum autem comparatiuus in oratione ponitur: nulla autem significatur rerum comparatio: tunc positiui locum occupat. Et maiorem orationi significantiam & suauitatem affert: \bar{q} si positiu⁹ poneretur. Vt sepius ad te litteras dedi. i. sepe. Hic ad me venit tristior. i. tristis. Virgilius. Tristior & lachrimis oculos suffusa nitentes. Alexander ille qui ob egregia gesta magnus cognominatus est: vocatur macedo: nam fuit rex macedonię que prouincia est in europa alio nomine emathia noia: thesalię contemina. De hoc itaq; Alexandro Iustinus libro decimo epithomatū late meminit. Imbecillus a um: vel hic & hec imbecillis & hoc e⁹ pro eodem: est debilis & non robustus. Satyri sūt dii campestris humana figura: frontē cornibus asperam habentes: & in caprinis pedes desinentes Virgilius Saltantes satyros imitabitur alpheibeus. Etiam satyri sunt scriptores satyre id est illius generis poematis quo vicia hominum acriter reprehenduntur: qui & Satyrici dicuntur.

Virgilius
Alexander
Macedo

Satyri
Virgilius

xli. Dare rem vicio vel laudi.

Do tibi hanc rem vicio: id est vitupero te de hac re. do laudi. i. laudo. do crimini: id est criminor.

Terentius

Virgilius

Do eleganter iungitur duobus datiuis. ex quorū altero verbum formetur: quo tota oratio exponatur. Terentius. Nunc quam rem vicio dent queso animaduertite: id est culpent. Tu id mihi das vicio quod alii dare laudi solent. i. laudare. Sic dare aliquid dono est donare. Virgilius. Dametas dono mihi quā

dedit olim.

xlii subiectiuo loco indicatiui
& illius pro huius temporibus.

Sed nec illud quidem negligendum est: subiectiuus modus pro indicatiuo: & illius tempora pro huius temporibus haud illepide ponuntur: vt velim sepe pro volo / & gererem pro gerebam / dilexerim pro dilexi / fecissem pro feceram / fuerit gratum pro gratum erit / feceris pro facies. Id omnium multo ornatissimum: si oportunis locis agatur, quod ubi factitandum sit: peritorum aures facile censebunt. Quamobrem exercitatio adhibenda est non mediocris: que omnium magistrorum precepta superat. Quod si quis nouerit graecas litteras: ei quomodo explicauimus non difficile persuadetur.

Subiectiuus hoc est coniunctiuus modi tempora: pro indicatiui temporibus respondentibus frequenter ponuntur. Tempora uero respondentia que eiusdem sunt nominis & denominationis vt presens pro presenti: Vt quid in hac re te facere uelis cognosces: id est uolo. preteritum imperfectum pro preterito imperfecto / preteritum perfectum pro preterito perfecto: presertim cum due orationes coniungantur per aduerbia aut conjunctiones suspensiuas ut p licet / quandoquidem / cum / quando pro quia. ut quo pacto / quantum & similes. ut non possum uerbis exponere: quantum gaudii ex tuis litteris ceperim pro cepti. Vel quam grate mihi fuerint littere tue: haud facile quidem uerbis explicauero. Preteritum plusquamperfectum pro preterito plusquamperfecto / & futurum pro futuro ut si meis precibus acquieueris: te uerum mihi amicum prestiteris pro prestabis. Hec omnia usu qui (ut preclare ait Cesar in commentariis) omnium magister est facile comparanda sunt & assiduo studio.

Cesar

xliii. Partim hominum & de eius aduerbii geminatione.

Partim hominum uenerunt per sepe dicitur. & Aulo

c. llii.

Cicero.

^{F. Manilius / Cicero significat / dicit}
gellio teste est idem quod pars hominum. i. qui-
dam homines. nam partim in hoc loco aduerbiū
est neq; inclinatur calus sine. Et cum partim ho-
minum dici potest: id est cum quibusdam homi-
nibus / & quasi cum quadam parte hominum. Sed
hoc tum est splendidius: cum in oratione iterum
fuetit additum. vt est illud Marci Tullij in episto-
lis. nam qui istinc veniunt partim te superbū esse
dicunt: q; nihil respondeas: partim contumelio-
sum q; male respōdeas. Et qui ciuitatibus presūt
partim nobiles sunt / partim populares: quod est
aliqui nobiles sunt / aliqui populares

Partim & si nullam declinationem habeat neq; terminatio-
nem casualem: tamē vim quandam nominis obinet: & modo
verbo pluralis numeri quasi suppositum modo prepositioni
tanq̄ casuale adiungitur. Genitiuum post se pluralem petit tā-
q̄ pritiuum esset: & exponitur per hoc nomē pars vel per hec
pronomina aliquis & quidam. Vt partim adolescentum studio-
diosi sunt. i. pars adolescentum vel aliqui adolescentes. Veni-
cum partim iuuenum. i. cum quibusdam iuuenibus. Si autem
partim geminetur: ad significādam partitionem est aptum &
non parum elegans. Vt qui disciplinis mancipati sunt: partim
quidē studiosi partim desides sunt. i. aliqui studiosi & aliqui
desides.

xliiii. Decimus quisq;

Id est optimum cognitu q; decimus quisq; est vn^o
ex numero denario. hinc est illud cesaris in com-
mentariis Cognosci non decimum quēq; esse re-
liquum militem sue vulnere. quo exemplo vti per-
pulchrum est. vt vix decimus quisq; remāsit sine
vulnere in tali conflietu.

Quisq; numero ordinali postpositū significat vnum ex illo

numero. vt vix decimus quisq; adolescentum litteris incum-
bit. i. vnus ex decem. Centesimus quisq; hominum vix bon⁹
est. i. vnus ex centum. Præterea quisq; pro omnes: superlatiuis
elegantè adiungitur Quintilianus libro decimo. Nihil enim
reum voluit natura ipsa. effici cito: preposuitq; pulcherrimo
cuiq; operi difficultatem: que nascendi quoq; hanc fecerit le-
gem vt maiora animalia diutius visceribus parentum conti-
neantur. Sic dicitur. vnus optimus quisq; amic⁹ alteri est presidio.

Quintilian⁹

xlv. Quotus quisq;.

Quotus quisq; homo est. i. quot homines. quotus
quisq; miles: id est quot milites.

Quotus aliquando interrogatiue capitur pro quot: vt quo-
tus venies. i. quot sunt tecum venturi. Præpenitur autè sic ele-
ganter huic dictioni quisq; vt quotus quisq; adolescens è lit-
terarum studiosus. i. quot adolescentes. idem significat quota
pars vt quota pars hominum integra est fide. i. quotus quisq;
homo fidelis est vel quot homines fideles sunt.

xlvi. Præq; cum positiuo.

Præq; vna dictione dūtaxat: pulcherrime positiuis
adiungitur nominibus vt præq; doctus philoso-
phus / præq; bonus amicus.

Præq; pro valde neq; superlatiuis neq; comparatiuis sed so-
lum positiuis præponitur. vt littere tue mihi prægrate fuerūt
Præterea q; pro valde aliis quoq; aduerbiis postponitur & po-
sitiuis adiungitur. vt sane q; doctus / admodum q; iuauis / Oppi-
do q; libens id feci. i. valde multum libens. Nimis q; improb⁹.
Valde q; paucus. Sed præq; in frequētiori autorū vtu verlatur.

xlvii. Alias geminatum locū tenet modo aduerbii.

Quid illud? nūquid lepidissime vsurpamus vt in
oratione eadem iterum alias vsurpatū: locum obti-
neat modo aduerbii? Quale esset si quis dicat: om-
nes homines eodem ferme nati sunt ingenio: ali-
as quidē ridēt / alias vero lachrimātur. Quis itē ci-
ues alias boni / alias mali: nūq; eisdē sūt moribus.

Alias interdum significat alio tempore: quod barbare dicitur alia vice. Vt hoc negocium alias tractabimus. Aliquando significat alioquin siue aliter. Vt hic aliquantum est ignauus alias bonus adolefcens. Et istis modis non geminatur in oratione. Aliquando idem est quod modo siue nunc siue aliquando: & tunc geminatur. Vt non semper eodem vultu sunt homines alias quidem leti alias tristes. id est modo leti & modo tristes: vel aliquando leti & aliquando tristes.

xlyiii. Ire in castra.

Marcus Antonius iuit in castra multifariam dicitur Marcus Antonius castra petiuit/in castra profectus est/se ad castra contulit/se in castra recepit/se ad castra perduxit.

Tribus modis potissimum: motum ad locum aliquem significabimus. Primo per verba iuncta vni accusatiuo addita prepositione in. vt Cicero iuit in urbem/concessit in urbem/profectus est in urbem. Secundo per verba iuncta accusatiuo sine prepositione. vt Cicero petiuit urbem adiit urbem accessit urbem. Tercio per verba iuncta duobus accusatiuis vni pronominali significati idem cum supposito verbi & eiusdem cum eo persone & numeri: altero nominali cum prepositione ad vel in. vt Cicero contulit se in urbem/se in urbem recepit/se ad urbem perduxit. ibi se conferre est ad aliquem locum ire. Significat etiam conferre idem quod prodesse Quintilianus libro secundo. Discipulos id vnum moneo: vt preceptores suos non minus quam ipsa studia ament: & parentes esse non quidem corporum sed mentium credant. Multum haec pietas confert studio. Multifariam multis modis: sicut plurifariam pluribus modis.

Quintilianus

xlix. Viginti annos natus.

Hic habet viginti annos: quod veterum consuetudine dicitur contra pedagogam opinionem. aliisque rationibus dicitur hic vicesimum annum attingit. Agit/degit vicesimum annum etatis/viginti annos natus est. Sed hoc postremum magis oratori conuenit

Etate eleganter per genitiuum non interueniente verbo substantia.

tuo explicam⁹. Plyn⁹ filiū tridecim annoꝝ (q̄ i bello hostē
 p̄cuss̄erat) p̄texta & aurea bulla donauit. Per verba aut̄ etas bi-
 fariam significari potest. primo p̄ nūeꝝ cardinalē accusatiuo
 iūctū. vt iohānes habet duodeci ānos. Quā loquēdi rationē li-
 cet grāmatici dicāt nō esse aptā: tñ p̄itorē vsu cōprobatā reci-
 pe debem⁹. Quintilian⁹ li. xii. Cesar august⁹ duodeci nat⁹ an-
 nos auīā pro rostris laudauit. sc̄do p̄ nūeꝝ ordialē accusatiuo
 iūctū vt hic attrigit ānū etatis duodecimū. Alexander sc̄dm &
 tricesimū ānū agēs mortu⁹ ē. ille degit annū q̄dragesimū. Pe-
 dagog⁹ latīe dicitur pueri ductor. Et ē q̄ p̄ueꝝ litteris īstituit
 & lecū comitē ducit & reducit. īn pedage gā op̄inōnē vocat au-
 tor grāmatico & sentēciā q̄ rudē magis or̄dem q̄ ornatū docēt

Plynus.

Quintilian⁹

Pedagog⁹

1. Eloquentia laborare.

Cicero laborat eloquentia / Cicero in eloquētia tē-
 pus consumit / tempus in eloquētia cōterit / in elo-
 quentia operā ponit / dat eloquentiē opam / etatē
 in eloquētia consumit / in studium icumbit eloquē-
 tie. Et alia deduc pro tuo iudicio.

Studiū circa aliquā disciplinā trib⁹ p̄cipue modis significatur
 Primo per accusatiuum & ablatiuū vel p̄positione adiūcta ve-
 om̄issa. vt Catho laborat i studio litterario vel etatē cōsumit /
 tēp⁹ cōterit i studio litterario Ego totā etatē litterarē studio
 triui. i. cōsūpsi. Sc̄do per verba trāsitua iūcta datiuo & accusa-
 tiuo. vt Catho dat opā litteris / p̄stat opā studio / īpedit omnē
 opā disciplinis / egregiā nauat opā philosophie / itendit opā si-
 ue laborē adhibet sciētis. Terti⁹ mod⁹ est per verba neutralia
 iūcta solo datiuo vt Catho īdulget litteris / vacat l̄raꝝ studio /
 īst̄ dat l̄ris / iuigilat bonarē artiu studio / deditus ē siue manci-
 patus disciplinis / incumbit sciētis. Quod quidem postremū
 verbum loco datiuū potest habere accusatiuū cum p̄positio-
 ne in vel ad. vt Catho incumbit in litterarum studia vel ad litte-
 rarum studia. Vtrumq; enim recte dicitur.

li. habeo teneo hanc rem memoria.

Habeo hanc rem memoria non minus vsitate di-
 citur q̄ habeo siue teneo hāc rem memorie. teneo
 hanc rem memoria / huius rei memoriā habeo.

Hec duo verba habeo & teneo iūcta huic ablatiuo me-
 moria: significant alicuius rei memoriā habere. Tereti⁹ in

Terentius

Terentius.

memoria habeo. Sic dicimus hanc sententiam non teneo memoria tua adhuc verba memoria teneo: vel tua verba memori animo condita sunt: alta mente reposita sunt/notata sunt. hec res meti tenaci⁹heret: vel ifixa est Tuaverba scripta sunt (vt ait Terentius) in animo meo: siue inscripta sunt aio meo quod imperiti dicunt ego bene retinui.

lii. Voluptatis me capit obliuio.

Obluiscor voluptatis vel cuiuscunque alterius rei/ voluptatis me capit obliuio. Et idem verbum cum ceteris iunctum noibus significat diuersa consilia ordie: vt capit me satietas ciuitatis/capit me hominum odium vel tedium.

Virgilius.

Obluionem rei alicuius explicamus per verbu obliuiscor iunctum genitiuo vel accusatiuo: aut per verbum capio & per hoc nomen verbale obliuio obliuionis vel obliuata obliuorum. vt nunq me tui capiet obliuio vel nunq tui capiam obliuionē. Rone te mei capiant obliuia: hoc enim verbum capio admodum elegans est: vbi accusatiuum regit significantē personā. vt Desiderium vrbis me cepit Virgilius Que te dementia cepit: huius loci odium me cepit: hoc est satietas vel tedium. In voce passiuā ille nominatiuus in ablatiuū mutatur vt captus sum desiderio tui/captus sum pulchritudine loci. Hic litterarum amore captus est. Interdum capio capitur pro habeo: & tunc accusatiuum habet significantem rem inanimatam. Vt p te magnum cepi timorem. Non modicum ex hac te capies commo dū. Duce p hac re labore cepi. grauē ex tuo casu cepi dolorē.

liii Contineo me ruri vel in vrbe.

Virgilius incolit ciuitatem: hoc ppulchre dicitur cū teneo/vel etiam cum contineo verbo: vt Virgilius ruri se continet. Virgilius tenet sese i vrbe.

Hec verba colo/habito/incolo/teneo: iuncta accusatiuo significanti locum: ornatam reddunt orationem vt Virgili⁹. Ille colit terras. Idē. Atq; humiles habitare casas. Idē. Proxima dei de tenent mesti loca. Eadem sententia exprimitur per teneo & contineo iuncta accusatiuo & ablatiuo significanti locum. Terentius. Ruri se continebat.

liiii. Preter & pre venuste offentant aliquam rem aliam antecellere.

Si quis velit ostentare aliqua re aliam antecellere & ultra illam valere. venuste id dicit vel p acculatiuum ppolita: pter vet cu p ablatiuo ppolita. vt Cesar preter ceteros rebus bellicis pollebat/vel pre ceteris pollebat.

Iste prepositiones preter & similiter ante apte sunt ad significandū vnus rei supra aliā excellentiā. Terentius. Quę mihi lachrimari preter ceteras via est. Virgilius. l Vnū illud tibi ante dea preq; oibus vnū expediā. Idem. Philida amo ante alias Sic dicimus Catho ante alios omnes litteratum studio siflimus est .i. plus q; alii. Vnde & verba cum predictis prepositionibus composita excellentiam significant/ vt presto precello.

Terentius
Virgilius.

lv. lelius est facili ingenio vel facilimis moribus natus.

Lesius habet faciles mores vel facilē naturā: ornatus dicit. Lelius ē leui i geio nat⁹/vel facillimis natus moribus: Scipio natus est tristi ingenio. Et de reliquis consimiliter.

Hoc participium natus iunctum ablatiuo sine prepositione eleganter mores vel naturam alicuius explicat siue benignam siue imesuetam/ secundum adiectiuum ei ad iunctum. Vt hic ē hummano natus ingenio: hoc ē habet bonam naturam. Si q; de ingeniū aliquando naturalē conditionē significat. Terentius. Qui natum haberent tali ingenio. predictum Idem. ingeniū est hominū ab labore procliuē ad libidinē. Hic est immanis ueto & in humano. nat⁹ ingenio. i. habet naturam difficilem & duram.

Terentius.

lvi. Valeo polleo cum ablatiuis.

Valeo & poleo verba & splendida sunt & latissime patent: & ablatiuo iungunt hoc pacto. Aurelius Augustinus plurimū i goenio valuit. Hippocrates ingoenij bonitate pollebat. Mithridates memo-

ria claruit vel polluit. Marcus Cato in ciuitate plurimum auctoritate pollebat.

Quintilian⁹

Aurelius
Augustinus
Hippocra-
mithridates

Hec verba clareo & polleo similiter valeo / prepolleo / emico floreo ablatiuus sine prepositione iuncta significant excello. Quintilianus: quantum greci preceptis valent tantum romani (quod est maius) exemplis. Viribus hectori & consilio nestor polluit. Cesar rebus gestis emicuit. Philosophi litterarum studio floruerunt. Aurelius augustinus fuit magnus ille fidei catholice splendor diuus Augustinus cognomento aurelius dictus. Hippocrates medicus insignis ex Coe in insula oriundus & ergo cognominatur Coo. Mithridates (de quo autor meminit) rex ponti fuit & romanorum hostis cum quibus quadraginta sex annos bella gessit: tandem a pompeio victus mortem sibi ferro consciiuit. Ut dicit Aulus gellius libro xvii. hunc singulari memoria valuisse dicit Quintilianus libro decimo. nam ei duas & viginti linguas (quot nationibus imperauit) tradit notas fuisse

lvii. Clareo possum.

Clareo & possum verba eadem ferme ratione se habent. Ego apud dominum cesarem multum siue possum siue clareo: ornatè & splendide dicitur: Apud dominum cesarem plurimum mea claret auctoritas. hortensius multum potest in senatu: ornatius. Multum hortensij in senatu potest auctoritas: que potissimum significat eam opinionem que est apud homines de alicuius viri prestantia: que vulgo & trita consuetudine reputatio nuncupatur.

Hec verba clareo / possum / valeo iuncta huic nomini auctoritas significati estimationem que apud homines de aliquo habetur: ornatam reddunt orationem sequente accusatio vel ablatiuo cum prepositione Cicero. Plurimum valuisse apud me tua sepe auctoritate: cum in omni re tua in hoc maxie negotio potes existimare. Sic dicim⁹ Tua apud meum patrem multum potest auctoritas illi⁹ apud regem plurimum claret auctoritas: que significat illum ad regem maxime existimari & plurimum fieri. Hortensij⁹ orator roma

n^o admodū ī signis & ciceroni cōtemporane^o. De quo quītilia-
n^o libro. vi. dicit q^o fuit formę nō min^o q̄ eloquētię studiosus
lyiii. sum datiuo iunctum habere significat
et quodam modo possidere.

Quintilian^o

Ceterum id perbellū est. Est mihi apud te fides
i. tn adhibes mihi fidem: quod est accuratius ad-
uertendum. nām plerumq^o solet sum es est verbū
datiuo iunctū significare habere/ & quodam mo-
do possidere. vt est mihi pecunia: est cesari magna
potestas siue pietas: illud designat me pecuniam
habere: hoc hēre cesarē magnā potestātē cui^o costi-
tutionis crebra apud priscos & disertos viros ob-
seruatio est.

Verbum substantiuū sum es est datiuo iunctū significat idē
quod habeo: & elegāter hoc verbum in illud mutatur: eodem
tempore & modo seruato. Vt habeo librum: venustius dicitur
est mihi liber. habui fratrem: melius: Fuit mihi frater. habeo
amicū: recti^o: erit mihi amicus. Et in his orationibus verbum
substantiuū sepius primo loco ponitur datiu^o secundo/ nomi-
natiuus tertio. quoniam autores frequētius sic locuti sunt. Virgi-
lius. Sunt nobis mitia poma. Idem. Sunt & mihi carmina.

Virgilius

lix. Recordor hanc rem/ hec res mihi in mentem venit
Ego recordor hanc rem potius q̄ huius rei dicit̄.
Ad idē dicitur: huius rei me subit recordatio. hec
res mihi in mentem venit: i. mihi occurrit/ vel mihi
succurrit: quod postremū minus vsitate dicitur.

Recordor verbum deponens potius accusatiuo q̄ geniti-
tuo iungitur Virgilius. Si rite audita recordor. Idem signifi-
cat subeo verbum: vel accusatiuo iunctum: vt huius rei animū
meum subit memoria: vel datiuo. Ouidius. Subeunt illi frater
q^o parensq^o. Venire in mentem id est cum predictis significat:
de quo precepto centesimo septuagesimo quinto ppria fiet de
claratio. Postremum occurro & succurro eandem cum prece-
dentibus habent rationem. vt p atris imago sepi^o aīo meo oc-
currit. Virgilius. pulchrumq^o mori succurrit in armis.

Ouidius

Virgilius

Ix. Presto antecello: aliquando cum
accusatiuo aliquando cum ablatiuo.

Presto & antecello (que venuste sonant) verba ali-
quando datiuo aliquando accusatiuo per pulchre
iunguntur: cum accessione ablatiuorum eius rei cu-
ius est prestantia vt ego presto tibi ingoenij acu-
mine Iohannes precellit petrum acumine ingoe-
nij / equus prestat acello velocitate cursus.

Verba neutra excellentia significaria vt presto / antecello / ex-
cello / precello / antecello / ante eo: regunt rem excedentem in noia-
tuo: rem excessam in datiuo aut actio. & proprietatem in qua
fit excessus in ablatiuo sine prepositione. Vt Iohannes ceteris
prestat doctrina petrus vero procellit virtute. Quidius quan-
toque ratem qui temperat anteit remigis officium: Et possunt ora-
tiones de comparatiuo gradu mutari in has loquendi rationes
vt Cicero fuit eloquentior ceteris oratoribus: mutari in hanc
orationem. Cicero ceteris oratoribus eloquentia prestitit: vel ce-
teros oratores.

Quidius.

Ixi. De frequentatiuis verbis
loco primitiuorum.

Sepenumero frequentatiua verba que appellantur:
primitiuorum verborum a quibus traxerunt origi-
nem significationem retinent: presertim si prima il-
la asperiora fuerit: vt coniecto pro conuicio / manso
pro maneo / imperito pro ipero / amplexor pro amplector:
& alia inter pene innumerabilia: si quando etiam verbi asp-
eritas vlla contingat: quod eruditorum iudicio nunc de-
relinquimus.

Verba frequentatiua si cum suis primitiuis significat: aduer-
bium frequenter: propriam habent significationem, vt hic vltro /
citroque cursitat. i. frequenter currit. At si solus verbi perfe-
cte forme sine adverbii adiunctione significationem habeant
tunc loco verborum perfecte forme & quidem eleganter po-
nuntur: quod potissimum fit cum verba perfecta habent as-
perum & durum sonum vt gaudeo si quando tuas litteras lecti

27
tare possum. i. legere. Primeua etate homines glande vestital
se dicuntur: p vixisse. sic clamito pro clamofcriptio p scribo.

lxii. De & dis mutant.

De prepositio verbis adiecta: per sepe contraria
mutat significationem: vt precor & deprecor con-
traria sunt/hortor & dehortor. Nonnūq̄ idē dis
efficit vt suadeo dissuadeo: quis in iisdem verbis
nonnūq̄ auget perpotius q̄ vim cōmutet.

De verbo compositū interdum habet oppositam signifi-
cationem ad simplex vt precari significat rogare: deprecari autē
est refugere & ne quicq̄ eueniat precādo auertere. Quidius Se
pe precor mortem/mortem quoq; deprecor idem. Etiam de
precari aliquādo: est obnixē & valde precari & tunc de auget
significatum simplicis. Hortari est ad aliquid faciendum inci-
tare. Sed dehortari est ab aliqua re facienda quemq; retrahere
Sic detegere & deuelare quod tectum & velatum erat manife-
stare. Quidius Oraç deuelat miserę pudibunda sororis. Con-
similiter dis interdum compositione mutat significatum sim-
plicis vt dissuadere est verbis aliquē ab instituto deducere co-
nari. Vt adolescentibus i probos mores dissuadeo: Sēpius etiā
dis in cōpositione significat in diuersas partes vt discuro dis-
pergo dīuicio: in diuersas partes curro/spargo/iacio.

Quidius

Quidius

lxiii. Ex & de amplificant.

Ex & de vehementer amplificant: vt exoro quod
ab ex & oro deductum significat impetro. Terē
tius in andria. Gnatam vt det oro vixq; id exoro

Terentius

Ex auget interdum significatum simplicis & exoro quod
orai impetro. quis aliquādo exorare pro orate capiatur. Vt
Te exoratum hadeo vt me adiuues. Etiam ex in compositio-
ne significat sine: vt expes sine spe/expers sine parte/exors si-
ne sorte. Deniq; ex significat extra vt extrudo ex eo excedo.
De prepositio aliquando auget significatum simplicis vt de-
miror valde miror deamo valde amo. Interdum de significat
a ve: ab vt decedo. i. abscedo: demigro: a priori domicilio ab
eo Nonnūq̄ significat deorsū vt decurrere detrudere delicere.

d. i.

Ixxiii. Suadeo/persuadeo:facio perficio.

Sic suadeo significat oratoris officium quod est bene dico. atq; per suadeo bene dixisse significat: quod est oratoris finis. i. impetro atq; obtineo. Vnde & crebro non solum suadeo: sed etiam per suadeo. sed facio & perficio explorata sūt.

Virgilius

Per in compositione significat perfecte & vsq; ad finem: vt suadere est in aliquam sententiam quemq; verbis inducere conari. licet si inafatis rebus attributus sit solū impellere & ad aliquid inuitare. Virgilius. suadentq; cadētia sidera somnos. Persuadere autē est quod quis suadere studuit consequi & obtinere. Et hic finis oratoris est qui cū causam suam in persuasionē deduxerit: voti compos est. Nullus est qui mihi vt hoc faciam persuadere poterit. Significat etiā persuadere aliquē rei cuius piam credulitatem inducere: quod barbare dicunt facere credere. Vt quecūq; libet ei facile psuadebo. Persuasū habebas me tui amantiorem esse neminem. i. credas. inde persuasio opinio suadēdo inducta Quintilianus libro primo. Nihil peius est his qui paulum aliquid vltra primas litteras progressi: falsam sibi sciētē persuasionem induerunt.

Quintilianus

Ixy. De aduersatiua dictione.

Plurimum etiam sermonem ac orationē exornat aduersatiua dictō q̄q̄: idicatiuo iūcta q̄d vbiq; M Cicerō seruauit/aliq; doctissimi. sed hui⁹ exemplum sit. Quāquam te antehac diligebam: nūc tñ ob singularē virtutem vehementer admiror. Nā tria sunt que quodam sibi ordine inuicem iunguntur: quorum prius ac leui⁹ est diligere: postremū admiror quod vehemens ac precipuū: & eorū mediū obseruo quod est veneror & colo: ex quo obseruantia reuerētiam significat Sed iterum aliud exemplum: quāq; mihi sint omniū amicorū riu- cundę litterę: tuę tñ iocūdissime fuerūt. Sed & p tamen post quis raro collocamus vt q̄q; mihi ante

hac charus eras sed & nunc pfecto charissim⁹ es.

Aduersatiua dictio e q̄ priorem orationem posteriori quo quo pacto contrariam esse significat. vt q̄q̄ & si tamen si: q̄ is: licet. Et preponuntur predictę dictiones priori parti: sequen te coniunctione tñ ad partem posteriorem Duḡ autem primę coniunctio nes scilicet q̄q̄:et si: requirunt verbum indicatiuum. vt Virgilius quãquã nil testibus illis profeci: extrema mories tñ alloquar hora Cicero. Et si ea est perturbatio oim rerum vt sue queq̄: fortune maxime peniteat. Ponitur interdũ quãq̄ in secũda orõne & subicitur tñ. vt te charissimum habeo q̄q̄ nul la mihi antehac tecũ fult cõsuetudo. Aliqñ loco coniunctio nis tñ: ponitur cõiunctio & vt q̄q̄ mihi antehac amicus eras: sed & nũc profecto es amicissimus: Tamen si: quis: licet requirunt verbũ optatiui vel cõiunctiui modi vt quis nullo tibi amore aũ cõiunctus fuerim: nũc tñ sũmopere te amo. Tamen si nullas ad te litteras de derim non tamen suspicaris me tui esse imemo rem. Diligere est vulgariter: mediocriter & leuiter amare. Ob seruare est ex vehementi amore in venerationẽ eius quẽ ama mus deduci. Admirari est eius quem mirifice amamus singu la rem virtutẽ admiratione prosequi. Primum ergo minimũ e secundum medium & tertium maximum.

Cicero
Virgilius
Cicero

Dilige.
Obseruare
Admirari.

lxvi. nõ solum sed etiam verũ etiã / verũ quoq̄.
Adhec illa duo orationẽ puenustã reddũt sibi i uicẽ correspõdentiã: quoq̄ alterẽ e nõ solũ / siue nõ modo siue nõ tantũ alterũ e: sed etiã vñ veq̄ etiã: vel loco etiã posito quoq̄ & aliqb⁹ iteriectis. quo rũ oim exẽpla subnectã. hęc mihi res nõ solum grata e sed etiã iucũda. M. Antoni⁹ nõ mõ ciceronis erat iimicus: veq̄ etiã hostis patrię M. chato nõ solũ i goenio pollebat sed etiã virtute florebat plm. Alexãder nõ solũ reliquã orbẽ subegit: veq̄ quoq̄ ipsũ romanũ imperiũ cogitabat attingere.

enligit

Hoc pceptũ quattuor regulis clari⁹ euadet. Prima. loquẽ do per non modo / non tantũ / non solũ / nulla negatione post posita: debet min⁹ & leui⁹ cũ predictis preponi dictionib⁹: ma ius autẽ & vehementius sequi cum verum etiam / sed etiã / veq̄ quoq̄: vt non tantum te diligo: sed etiam vehementer amo.

enligit

d.ii.

Secunda regula. loquendo, per non modo & ceteras dictio-
nes predictas sequente negatione: res maior preponi debet cum
illis predictis dictionibus: & res minor postponi adiuncta di-
ctione sed ne quidem, ut non modo te non amo: sed ne diligo
quidem. Aliquando nequidem in prima parte ponitur: & non
modo in secunda Cicero. Mihi vero quicquid acciderit in tam
ingrata ciuitate: ne recusanti quidem euenerit non modo non
repugnantem. Tertia regula, per nedum sine negatione loquen-
do debet maius precedere: nedum interponi, & minus sequi,
ut virtutem exactissima opera nedum scientiam comparate ela-
boremus. Est enim virtus maioris momenti quam scientia. Quar-
ta regula. Per nedum adiuncta negatione loquendo: debet mi-
nus precedere: nedum in medio poni, & maius sequi. Ut hic scien-
tiam non sibi comparat nedum virtutem non colit. Et idem
est si duae illae partes idem habent verbum ad quod referantur:
sine diuersa verba illis orationibus respondentia.

Cicero

lxvii. Tam & quod

Et sic etiam tam & quod sibi correspondet: ut tam cha-
ra mihi patria est quod tibi iocunda vita. sed facile tu
te hoc intelliges.

Tam pro tantum & quod pro quantum mutuum habent con-
nexionem ut alterutro precedente alterum sequatur. Et iungun-
tur positivis & verbis. Virgilius. Tam fidei prauixque tenax quod
nuncia veri. Tam te diligo quod tu me diligis. Aliquando tam signifi-
cat adeo & tunc in secunda parte sequitur, ut Cicero orator est
tam preclarus ut illius eloquentiam mirentur omnes: id est a-
deo / vel vsque adeo / vel vsque eo / vel in tantum preclarus.

Virgilius

lxviii. Ego ipse pro egomet.

Pro eo autem quod ceteri exprimere consuevere:
pronominibus adentes vel te vel met syllabicas ad-
iectiones: Cicero potius idem efficit per hoc pro-
nomen ipse ipsa ipsum: quod illarum fere adiectionum
locum obtinet: ut ego ipse magis quam egomet
ille ipse / nos ipsi: ut nunquam secus dicendum sit.

Syllabica
adiectione.

Syllabica adiectione est syllaba per se non significatiua: pronominibus

per cōpositionē subiuncta. vt n: et/te/egomet/tute. loco illarū autē syllabarū ediectionum: elegantius pronomīnibus post ponitur pronomen ipse. vt ego ipse hoc expediam tu tibi ipsi lis cure: pro ego met/tibi met. Diligēter autem curandum est vt pronomē ipse in eo ponatur genere: quo res demonstrata ponitur: nā secundū diuersū rei demonstratē genus: ipsū quoq; pronomē variatur. quod in syllabicis adiectionibus nō fuerat obseruandū. Est & alia adiectio scilicet pte: que ablatiuis pro nomīnum posseiuorū singularis numeri adiungitur: vt omnia iua pte natura bonum expetunt.

lxi. De mecum & me cum.

Alia est adiectio pulchra vt mecum ipse cogitassē & hoc vt mecum sit vna dictio. Item me cum ipse vincerem: cum duę sunt dictiones.

Trium primorū pronomīnū ablatiuis vtriusq; numeri subiungitur eleganter per cōpositionē hec ppositio cū: & fiūt ad uerbū psonalia. i. certis distincta psonis. vt mecū/tecū/secū/nobiscū/vobiscū. Virgilius. Id quidē ago: & tacitus lycida mecū ipse voluto. Idē primo aenei. Talia flāmato secum dea corde volutās. Et debet hec dictio secū solū iūgi verbis tertie psonę vel singularis vel pluralis numeri. quare nō recte dicitur: veni secū vel ibo secū: sed cū eo dicendū est. Aliqñ sepantur ille dictiones. vt prior sit pnomē & posterior aduerbiū tēporis. Vt te cū ipse video: oēm penitus a corde dolorē amoueo.

Virgilius

lxx. Vt familiaritatem/conuersationē & similia ornate exprimemus.

Sed si tibi dicendū erit: tu mihi familiaris es: ornati⁹ dicitur: ego te vtor familiariter. tu mihi amicus es: ego te amico vtor. tu mihi es magister: ornati⁹ ego te vtor magistro. ego tecū frequenter verfor: frequēs ē mihi tecū consuetudo: quę sepe cōuersationē significat. tecū magnam amicitia ha beo: magna mihi tecū ē amicitia. Et ita alia pmulta: vt sint mihi cū omibus malis viris inimicitie: na rect. as dixerimus inimicitie plali nūo q̄ singlarī.

Hoc verbū vtor vteris ablatiuo iūstū: elegāter cōuersationē d.iii.

exprimit: & multas etiã orationes de verbo substantiuo orna-
tiores reddit. vt ego te multos annos familiariter vsus sũ: vel
ego tua dulcissima familiaritate vtor: vel tua cõsuetudine io-
cundissime vtor. Similiter. Ego te amico vtor: quod barbare di-
cũt: teneo te pro amico meo: & sic de aliis orationib⁹. hoc etiã
verbũ substantiuũ sũ es est datiuo iunctũ & ablatiuo inediãte
prepositione cũ aut aduerbio personali: cõuersationẽ eleganter
explicat vt frequẽs mihi tecũ est cõsuet⁹. hoc em̄ nomẽ
cõsuetudo aliqñ assuetudine siue assuefactionẽ significat: ali-
quando vero cõuersationẽ vt assidua amicorum cõsuetudine
amicitia mirũ in modũ cõfirmatur. Sic ergo recte dixerim⁹.
Opto vt diuturna mihi cũ illo sit cõsuetudo. i. familiaritas.

Ixxi. Nihil cũ comparatiuis.

Sed neutra vox nihil ac potissimũ in cõparatiuis
nominibus: tũ foemininã reddit orationẽ / tũ ma-
sculinã: vt nihil est hoc homine melius: fere idẽ e
vt nullus homo est hoc homine melior. nihil hac
virgine est formosius: quasi: nulla virgo hac virgi-
ne e formosior. Et in ceteris aliquãdo cõsimiliter

Hoc nomẽ nihil positũ cũ noie cõparatiuo neutri generis a-
liqñ per masculinũ genus & aliqñ per foemininũ exponitur.
Siquidẽ neutrũ genus illa duo in se includit: vt nihil est mihi
te gratius id est nullus homo est mihi te gratior. Nihil amici-
tia est prestatius. i. nulla res est amicitia prestatior. Et lōge ele-
gantius oratione de cõparatiuo neutri generis vtetur q̄ aliis
quoniam ea vehementior est & amplior.

Ixxii pro officio & consimiliter partes.

Munus pro officio ornatissime dicit⁹: vt hoc e ami-
ci munus. i. amici officiũ Fũgor boni viri munere
ferme idem est facio boni viri officiũ. Sed & ptes
plurali nũo cõsimilẽ / habet significationẽ vt mee
partes sunt. i. officium meũ est vel pertinet ad me

Officiũ est quod quisq; facere debet: per se loco & tẽpori
accomodatũ. Vt Adolescẽtes suo satisfaciũt officio: si dilige-
tem literis operã prestãt: Munus idẽ significat. Cicero. *ult.*

cie primū munus ne cui quis noceat nisi lacessitus iniuria. Idē est adoleſcentum munus maiores natu vereri. Partes in plura li numero idē cōpredictis significat: vt patris in te partes a gā id est quod pertinet ad patrē. hic veri amici partes executus est: qui amico in fortunis pressio suppetias tulit. Cēser in cōmētariis. Alię enim sūt legati partes atq; imperatoris. Nec capitur partes pro natali solo vt aliqui iperite dicūt vado ad partes: nā dicendū est patrios lares aut penates patrios peto.

Philippus
peronibus
Virgilius

Ixxiii. Caueo eum ablatiuo significat prouidēo cum accusatiuo vito vel fugio.

Caueo verbum & si sepe significat prouideo vt cautum est lege: perornate tamen accusatiuo iunctum pro vito ac fugio vsurpant eloquentes viri vt turpis viri ingenii cauent mores.

Virgilius

Caueo cum datiuo significat prospicere vel prouidere & sequitur interdū ablatiuus cū prepositione a vel ab. Vt caue tibi a morbo aliquādo vero sequitur futurū optatiui aduerbio ne interposito vel omisso vt caue ne morbo labores. Terentius. Caue te triste pater seriat. Idē verbū accusatiuo iunctum significat fugere & vitare. Ouidius. hec tora (quisquis is est) si sū tibi chara: caueo. Debent adoleſcentes imprimis malorum caute confortia. Si vero ablatiuo iungatur: significat constiture vel ordinare. Quintilianus in libro quarto. Pro certis autē habemus primū que senibus percipiuntur: preterea que legibus cauta sunt.

Terentius

Ouidius

Quintilianus

Ixxiiii Memini cum accusatiuo.

Atqui & memini rectius ac vsitatus iungitur accusatiuo q̄ genitiuo vt memini platonis sapientiā Virgilius in bucolicis: Numeros memini si verba tenerem. Nec mirum si in his que sunt potius solute orationis: virgilij maronis afferam testimonium: quem non solum poetam egregie eruditum sed & rhetoricę artis vbicq; obseruantissimū fuisse constat.

Virgilius

Nemini genitiuo quidē adiungitur: vt illi⁹ adhuc tēporis memini quo tecū amicitia primū inui. Verum actō elegantius & frequentius iunctū inuenitur. Vt Pythagorę sententiā memini: d.ii.

D. IIII

Philippus
beroaldus
Virgilius

qui omnia dixit amicorum esse coia. Ad qđ cōprobandū Virgiliū exēplo vtitur: qui (vt testatur quoq; Philippus beroaldus in epistola quadā) nō minus orator q̄ poeta habendus esse censetur. Ponitur etiā memini cum infinitiuo. Virgilius. Dege netemq; neoptolemū narrare memento.

Lxxv. Penitet id est parū videtur.

Penitet me qđ significet notissimū ē: sed & p̄ parum videtur vsurpant auctores & p̄stantes doctrina viri.

Virgilius

Penitere primo est rei preterite penitētia & penitudine ducti. Iūgitur genitiuo cum accusatiuo vt illius me facti penitet. Aut verbo infinitiuo vt penitet me id fecisse. i. illius rei penitētia habeo. Secundo penitere est parū videri potissimum negatione precedente: & sequēte verbo infinitiuo Virgilius. Officiis nec te certasse priorē peniteat. Idem nec te peniteat calamo trūisse labellum. i. parum videatur.

Lxxvi. Vaco cum datiuo attendo: cum ablatiuo vacuum esse.

Sed idē persēpe verbū variis cōstructionibus positū: haud eādē retinet significationis vim. Vaco huic rei est attēdo huic rei. vaco ac re: est hac re sū vacuum: & ornatissimū ē. boni viri dāt operam vt perturbationibus vacēt. i. vacui & liberi sint.

Cicero.

Vaco datiuo iūctū significat opam do: vt optimus pfecto habendus est: qui & litteris: & virtuti vacat. Ablatiuo vero iūctum significat carere. Cicero. Debes ea qua me accusas culpa vacare. Neminē inuenias crimine penitus vacantem. Inde vacu^o nomen cum genitiuo aut ablatiuo ponitur. Vt Tēpus vacuum negocii: honesto ludo deducēdum est. Animus curis vacuus: liberior est. Vacat autē impersonale: significat ocium esse: & temporis oportunitatem. Iūgitur datiuo sequēte infinitiuo. Ouidi^o. Nec nostris prebere vacat tibi cantibus aures.

Ouidius

Lxxvii. De animaduerto & animaduersio.

Animaduerto. i. fore video & quodāmodo intelligo. At animaduerto constructū cū accusatiui in preposita idē sibi vult qđ punio vt pseusippus a-

nimaduertit i seruū platonis. i. punit platonis ser
uū: ex quo animaduersio punitionē quandam nō
nunq̄ significat.

Animaduerto interdum est aīo aduerto: id est perspicio &
cognosco: & tunc accusatiuo iungitur si quēte infinitiuo. Vt
animaduerti te mei esse amātissimū. Cicero. Animaduerti sepe
brute Marcū Cathonē auunculū tuū (cū in senatu sententiam
diceret) locos graues ex philosophia tractare. Secundo signi
ficat punire sed cū legitima ratione & animi moderatione: &
tunc accusatiuo iungitur cū prepositione in: vt pater in filium
deliquentē adnimaduertere debet. Terentius. Animaduertē
da in eum hec iniuria est. Inde animaduersio est cū iusta ratio
ne & animi māuetudine punitiō. Aurelius augustinus. hac a
nimaduersioē percutitur peccator: vt moriēs obliuiscatur sui:
qui dū uiueret oblitus est dei.

Cicero.

Terentius
Augustinus

lxviii. De re fero cū datiuo
& accusatiuo mediante ad.

Atq̄ iterū refero tibi hāc rē. i. narro tibi hāc rē.
sed refero ad senatū/ refero ad populū hāc rem. i.
pono hāc rē in cōsultationē populī vl' senatus: q̄
vsus verbī ei⁹ apud historiaꝝ scriptores frequen
tissime est.

Refero cū datiuo & accusatiuo significat narrare vt referā
tibi letū nūciū. Adiuḡitur aliquando accusatiuo istud partici
piū acceptus/ a/ um: & dicimus acceptū refero. Est autē ac
ceptū referre: fateri nos ab altero (qui per datiuū significat)
aliquid accepisse. vt oīa bona deo accepta referre debem⁹. At
refero iunctū accusatiuo cū prepositione ad: significat rē i al
terius deliberationē ponere: cuius iudiciū & sentētia super ea
re expectetur. Vt hāc controuersiam ad iudices referre volo.
Virgilius. Delectos populī ad proceres primūmq; parentem:
monstra deū refero & que sit sententia posco: id est pono i cō
sultationem procerum & parentis.

Virgilius

lxxix. Dare litteras tibi vel ad te.

Quid varij quoq; casus eidē sepe cōiūcti: nonne
magā ac lōge diuersā vī habēt? Quale est do bi
baculo ad cęsarē litteras. Nā dātur bibaculo de-

ferēti vt cesari reddat ad quē mittuntur litterę.
Eas igitur leget cesar: bibaculus quidem velut ta-
bellarius defert. Nā q fert litteras: cōsuevit tabel-
larius appellari Verū ne quid huius nūc ignores:
dare litteras significat scribere seu mittere lras.

Dare litteras licet idē sit q scribere vel mittere litteras: hoc
tū interest: q idē penitus significāt: mitto tibi litteras & mit-
to ad te litteras: similiter idē sunt: scribo tibi litteras & scribo
ad te litteras. Sed nō idē significāt do tibi litteras & do ad te
litteras nā datius significat eū q defert litteras alteri eas lec-
turo. Accusatiuus vero eū significat ad quē litterę sunt deferē-
de: vt eas accipiat & legat. Vt dedi marcello ad Ciceronē litte-
ras. Marcello quidem vt ferat: ad Ciceronē vt eas legat. Nul-
las ad patrē litteras dedi. Tabella e aliqñ significat epistolā.
Marcialis. Falleris & nūmos ista tabella rogat. Inde tabellari-
us q fert epistolas quē & tabellionē / & gerulum litterarū voca-
mus. Bibaculus nomē viri propriū. Ceterū si appellatiuū fue-
rit: eum si gñificat qui assidue bibit & diminutiū est huius ad
iectiui bibax / Bibosus idem significat.

lxxx. Vnas / binas / ternas litteras: pro vna
duabus / tribusue epistolis dicimus.

Nec te fugiat q pro epistola dicimus litteras plu-
rali nūero nec obstat poetarū cōsuetudo. Et pro
vna epistola dicimus vnas litteras: nā id nomen
vnus vna vnū: cū his quę pluraliter solū inflectū-
tur pluralē quoq; retinet naturā. vt vnę nuptię /
vnę bigę / vna moenia. Et (vt ad ppositū redeā) p
duabus epistolis dicimus itē binas litteras nō au-
tē duas. pro tribus epistolis dicimus ternas non
autem tres. pro quattuor quaternas. Et quę dein-
ceps sunt reliqua consimili ratione proferentur.

Litterę plurali numero tātū significat epistolā. poetę tamē
gratia carminis: vt vntur hac dictione singulari pro epistola.
Ouidius: quā legis a rapta briseide littera venit. Noī. autem
appellatiua singulari numero carentia: sub voce plurali signi-
ficāt singulariter & pluraliter vt bigę nūc vnū currū duob; eqs
vectū / nūc plures currus significat. Ergo ad dignoscēdā signi-

Marcialis

Bibaculus

Ouidius

ficatōem figuratē a plurali: op⁹ ē illis apponere nomē nume-
 rale. Propterea nominib⁹ singulari numero carētib⁹ adiūgitur
 adiectiuū vn⁹ a ū: quo singularis & vnus tātum rei significa-
 tio denotetur. Terēt⁹. Ex vnīs nuptiis geminas mihi cōfici-
 es. Verumtū apud poetas vn⁹ in plurali numero iterum iun-
 gīt dīctōibus habētibus singularē nume⁹. Virgilius in secun-
 do eneidos. Satis vna superq; vidim⁹ excidia. Nā singulariter
 excidiū recte dicit^r. Inter epistolā autē & litteras hęc est differē-
 tia q̄ hoc nomē epistola ponit^r cū istis noib⁹ numeralib⁹ duę
 tres q̄ttuor quinque & sic deinceps: & non cū istis binę ternę q̄
 tēnę. vt scr̄ plī duas epistolas nō binas / tres non ternas / quat-
 tuor non quaternas / quinę epistolas non quinnas. Sed hoc no-
 men litterę ponitur cum istis numeralibus binę ternę quater-
 nę quinę: & sic deinceps: & nō cum istis duę tres quattuor qn
 q̄. Vt accepi binas litteras non duas ternas litteras nō tres / q̄t
 ternas non quattuor & sic in aliis.

Terentius
 Virgilius

lxxxi. Infinitiuā oratio pro coniūctiuā peruenisse ponit.
 Infinitiuā oratio pro cōiūctiuā p̄q̄ pulchra est: vt
 volo te ad me scribere / cupio te athenas pficisci / &
 id terētianum quid facere te in hac re veli: signifi-
 cat enī quid velim q̄ tu in hac re facias: veli ciues
 oēs vnanimēs eē. i. q̄ vnanimēs sint & cōcordes.
 Sed hoc sit concinuis q̄ nullū sit ābigui sermonis
 discrimē. neq; enī oīno rectum sit / volo te ama-
 re: quīs plerumq; id suppositōis locū hēat: quod ī
 finitiuū verbū īmediatius p̄cesserit. vt puto pyr-
 rhū romanos vīcere posse. i. credo q̄ romani pos-
 sūt vīcere pyr̄ hum: sed id p̄ virib⁹ caueat orator
 Et quod modo p̄ceptū erat de cōiūctiuā atq; īfi-
 nitiuā orōe: p̄cipue ī absolutis verbis v̄l vbi alteri
 casui fuerit adiecta prepositio seruādū sit. vt vo-
 lo te amari a me.

Terentius

Infinitiuā oratio est quę ex verbo infinitiui modi componi-
 tur. Cōiūctiuā vero q̄ ex xbo cōiūctiuū modi cōstat. Cū aut in
 orōe latia p⁹ vnū xbu finiti modi: sc̄q̄ alterę etiā finiti modit

ista coniunctōe q̄ iterposita: elegātī⁹ verbū sequēs cōiūctōem
 (q̄d plerūq; ē cōiūctiui modi) mutat ī verbū īfinitiuū eiūs tē-
 poris & vocis: & nōiatiu⁹ q̄ ē suppositū illi⁹ verbi ī actū: remo-
 ta cōiūctōe q̄: vt gaudeo q̄ sis san⁹. Te sanū eē gaudeo. Intel-
 ligo q̄ nūcius abierit. Nūciū abiisse intelligo Spero q̄ tu eris
 mihi amic⁹. Te mihi amicū fore spero. Et sic in voce passiuā
 deponētī & cōi exēpla dari possūt. Carā lū tñ ē sūmope ne ali-
 qua sit ābiguitas ī orōe īfinitiuā. q̄ qdē ābiguitas cōrigit potit
 simū: cū verbū trāsitiuū habet duos actōs: vñ quē regit ante
 se & alter. p⁹ se: nec pōt ex situ haberi differētia vel cognitio
 vter actōz p̄cedit verbū īfinitiuū ī cōstructōe at seq̄. vt scio
 Iohānē petrū amare: dubiū ē an Iohānes amet petrū vel petr⁹
 Iohānē. quis em̄ plerūq; accusatiu⁹ verbo p̄cipior regat āte
 verbū: & remotior post verbū: tñ quā hoc nō sēp ab autorib⁹
 obseruatū iuenit: nō ē hoc p̄cepto ī verbis trāsitiuis: edū: nisi
 eo situ ponat actī vt manifeste cōspiciat sine vlla dubietate sē
 tētia: q̄ per mutatōem orōis īfinitiuē in orōem cōiūctiuā solet
 clarior fieri. Ea em̄ mutatō: facta actī q̄ ī nōiatiuū vertit: lo-
 cū hēt suppositōis: hoc ē regit a verbo īfinitiuo a parte āte si-
 cut suppositū. Ille vero actūs q̄ ī vtraq; orōe manet īmutatus
 regit post verbū īfinitiuū: vt gaudeo te ad me litteras dedisse:
 ibi te añ verbū īfinitiuū regit: & litteras post verbū. Sic em̄ fit
 resolutio: gaudeo q̄ ad me litteras dederis: lōge autem cert⁹
 hoc p̄ceptū ī verbis neutralib⁹ & absolutis seruat: ī qb⁹ nullus
 reliq; errori loc⁹ Pyrrh⁹ fuit Achillis fili⁹ ex deidamia filia
 regis lycomedis ī scyro īsula. De quo Ouidi⁹ Pyrrhus achillei-
 des aios⁹ imāgie p̄ris. Ali⁹ similiter fuit pyrrhus rex epyri ex
 priore gen⁹ paternū ducēs: & ergo etiā eacides dict⁹ ē licur &
 achillis fili⁹ hic cū pro tarētinis bellū romanis īferre pararet:
 & super euētū bellī appollinis oraculū cōsuleret: Respōdit ap-
 pollo. Aio te eacida romanos vicerē posse: qualēcūq; bellū ca-
 sum (vt quī futuroz erat ignar⁹) dubio carne cōplectēs De
 quo qdē Pyrrho iustin⁹ libro xvii. epithomatū lati⁹ cōmemo-
 rat.

Pyrrhus
 Ouidius.
 Pyrrhus
 epirota.

lxxxii. ex vel e pro a vel ab.

Ex vel e p̄positōes pro. a. vel ab & sēpe & peror-
 nate ponūtur: vt audiui ex maiorib⁹ nostris / pro
 a maioribus nostris. accepi ex patre tuo / vel pa-
 tre tuo / quero exte & a te / quod est te consulo & te
 īterrogo: quod aduerte & vsui trade.

Prepositiones.e. vel exposite cū verbis significantib⁹ cogno-
scere vel interrogare vt sunt cognosco/intelligo/accipio/au-
dio: interrogo:percontor:sciscitor:scitor:quero:ponitur ele-
ganter pro a vel ab vt Ex parte accepi te sanum esse. Ex litte-
ris tuis intellexi te mihi esse amicissimum. Cicero in parado-
xis.Sed tñ quero ex te:qm̄ verbis inter nos contendimus nō
pugnīs: vbi imperiti dicunt quero tibi hāc rem. Audiui ex nū-
cio: vbi barbare dicunt alii audiui dicere.

Ixxxiii. De pro: loco in & secundum.

Pro ornate ponitur loco in & secundum vt p ro-
stris. i. in rostris/ p tribunali. i. i tribunali. & alia.
Pro viribus tuis. i. secundum tuas vires. p tui in-
goenij bonitate/ p virili tua/ & similia.

Pro p̄positio iuncta ablatiuo significanti locū: significat i
vt Cicero habuit orationem pro rostris. i. in rostris hoc est in
loco iudiciali vbi ius exercebatur: eo q̄ in illo erant naues ro-
strate. Capitur etiam eleganter pro: vt significat secundum. vt
pro tua in me beniuolentia hoc fecisti. Pro tua in omnes hu-
manitate mihi p̄sidium tulisti. i. secundum tuam beniuolen-
tiam & humanitatem.

Ixxxiiii. Sub in compositione aut
clam aut diminute significat.]

Sub in compositione aut clam aut diminute signi-
ficat. vt submouit me p̄meno. i. clam & occulte: s̄
irascor tibi: quod est paululum irascor.

Sub composita aliis dictionibus significat aliquando occul-
te siue latenter. Virgilius. Vel que sublegt tacitus tibi carmina
nuper. i. sustuli Aliquando significat paulū & parum vt subtri-
stis. Terentius. Subtristis vilis est esse aliquantulum mihi: suc-
censeo/ subirascor/ subrideo Aliquādo significat subter vt sup-
pono subdo subficio. Aliqñ sursum significat vt suspicio/ sur-
sum aspicio/ subleuo sustollo surrigo. i. sursum erigo.

Virgilius:
Terentius

Ixxxv. Morem gerere: complacere/ obsequi significat
Morem gerere per ornatum verbum: complacere
significat atq; obsequi. Vnde moriger a um qd̄.

a moroso quod difficile significat: & a morato quod institutum significat: plurimum differt.

Terentius Morem gerere datiuo iungitur & significat obtemperare, ut tue semper morem geram, voluntati. In voce passiuo accusatiuus in nominatiuum mutatur. Terentius. Mos gerundus est thaidi pro gerendus. Inde verbum deponens morigeror aris eiusdem significationis. Cicero, voluptati aurium morigerari debet otatio. Et adiectiuum moriger a u. i. c. ediens. Terentius. Si tibi morigera semper fuit in omnibus. Sed morosus est difficilis & cui nihil ex sententia fieri potest: ut graue est morosis obsequium prestare. Moratus uero est bonis moribus institutus & honestate praeditus: ut morati adulescentes sunt parentibus honori.

lx xxvi. Consequor pro exprimo.

Consequor pro exprimo pulcherimum est. non possu ego uerbis consequi. i. exprimere. litteris consequi i. per litteras explicare.

Ouidius Consequi aliquando est obtinere: ut hic magnos honores consequutus est: aliquando explicare & exprimere: & tunc accusatiuum cum ablatiuo iungitur ut quantum gaudii ceperim cum primu te sanum esse accipi: non possem his litteris consequi. Ouidius. Desinet ante dies & in alto phoebus anhelos equore tiget equos: quod consequar omnia dictis Idem significant exponere / explicare / declarare / expromere.

lxxxvii. Metuo timeo multis casibus coniunguntur.

Terentius Metuo & timeo uerba aliquando multis casibus adiunguntur Metuit Cicero a Publio Clodio sibi extremum periculum. Timeo mihi abs te mortem Nonnunquam absolute ponuntur solo datiuo iuncta ut metui pamphilo: pamphili uite timeo. sed hic est potius poeticus usus.

Timeo & metuo iunguntur datiuo significanti cum pro quo ut amico est timor: ne illi quicquam mali accidat. Iunguntur accusatiuo significanti illud malum quod uenturum timetur Iunguntur & ablatiuo cum prepositione a uel ab signi anti eum a quo tale malum futurum timetur. ut timeo mihi periculum a iohanne ille metuit sibi mortem ab inimico.

Et ponitur aliquando solum vnus illorum casuum Terenti⁹. **Terentius**
 q̄ metui a chriside. Virgili⁹. Et pariter comitiq; oneti⁹ timē- **Virgilius**
 tem. Ponuntur etiam predicta verba cum futuro optatiui ne
 pticula apposita vel omissa. vt timeo preceptor veniat vel ne
 preceptor veniat. Hoc etiam verbum vereor iunctum futuro op
 tatiui ne pticula intercedente vel omissa eandem reddit sentē
 tiam. vt vereor pater id sciat vel ne pater id sciat: sicut de ca-
 ueo predictum est.

lxxxviii. Euado pro fio & efficio

Euado pro fio & efficio: ornatū visitatūq; est vt
 Cicero euasit eloquentissim⁹ Aristoteles euasit sū
 mus philosophus. Cæsar euasit iclytus imperator
 & de aliis quoq; cōsimiliter.

Euado interdum effugere est & actō iungitur. Virgilius. Iu
 uat euasisse tot vires. Interdum cum labore & diligentia ad
 altiorē locum peruenire & tunc quoq; actō sed cum prepo
 sitione ad vel ī iūgit. Virgilius in secundo ænei euado & sūmi
 fastigia culminis. Deniq; est fieri vel effici & tūc nominatiuū
 post se habet vel accusatiuum cum prepositione ī: vt qui pro
 viribus elaborauerit tandem doctus euadet. vel in doctum vi
 rum magnus vel in magnum virum.

lxxxix. Fore futurum esse.

Fore futurā sp̄ habet significationē: & ē idē q̄ fu
 turū eē. Mar Cice. de oratore tercio libro loquēs
 de hortēsiō: quē quidē cōfido oibus istis laudib⁹
 quas tua oratione cōplexus es: excellētiorē fore.
 & crassus. Fore dicis inqt. ego vero eē iā iudico.

Fore & eē tū significato itū cōstructione differūt. Significa
 to quidē: q̄ eē presēs tēpus fore futurū eē significat. vt Te mi
 hi amicū fore spero. Te sanū eē nō parū gaudeo. Constructio
 ne vero nā fore nō iūgitur actis participiorū cuiuscūq; tēporis
 fuerit: sed solū accusatiuis noīm & pronominū vt nō dici
 mus: spero te amaturū fore neq; amādum fore: sed recte dici
 mus: spero amicitia meā tibi gratā fore. Esse vero actis & no
 minū & pronominū & participiorū cuiuscūq; tēporis fuerint
 iūgi pōt. Tū fore & essem neq; significato neq; cōstructione
 differunt: vt gauderem si nuncius foret reuersus. i. esset.

xc. Quid inter dimidiū & dimidiatum interest.

an. iust. T.
auilignu

A. gellius

Quid inter dimidium & inter dimidiatum iter sit: nosse perutile est. Cum enim dimidiatum sit quasi in partes duas diuisum. nisi aliquid diuisum sit: dimidiatum non potest dici. Dimidium vero appellatur: non quod ipsum diuisum sit: sed quod ex dimidiato pars altera est. Non igitur recte dixerit quis per sententiam Marci Varronis (ut ait aulus gellius in noctibus atticis) dimidium librum legi: dimidia fabulam audiui: sed dimidiatum librum / dimidia tam fabulam recte quis dixerit: quia dimidiatum (exempli causa) digitum appellamus: sed alterutra partem dimidium. quod est accurate diligenterque aspiciendum.

Dimidiatum est totum in duas medietates diuisum vel partium distractione vel animi apprehensione: qui alicuius integri duas medietates absque earum separatione facile signat. Unde manifestum est quod dimidiatum habet significationem participii preteriti temporis ut dimidiatum mihi panem obtulit id est diuisum in duo dimidia. Dimidium vero est dimidiati media pars & nomen est substantiuum post se gentiuum petens: ut mee vite dimidium penes te est. Anime mee dimidium tuo in corpore uiuit. Differunt ergo dimidium & dimidiatum sicut totum & sua medietas.

xcii Inter sum & presum quid differunt.

Plurimum autem conducit vobis intelligere que sunt nominum differentie / ac verborum discrimina. Ea quoque res mirum in modum orationem exornabit: ut si quis nouerit quid differunt presum & inter sum inter se verba: pulcherrime dicet. Mar. Cicero publicis negotiis non interfuit solum: sed presuit. quorum illud significat comitem. Te alicuius rei: hoc vero ducem.

Præſſe eſt alicui negotio gerendo præfectum & præpoſitum eſſe ad illud dirigendum & adminiſtrandum. vt optiatus vrbi præſſe debent reipublice. i. adminiſtratores reipublice. Sed intereſſe eſt cum aliquid geritur ſolum ad eſſe ſiue præſentem eſſe: vt illi rei cum ageretur interfrui. Ergo intereſſe minus eſt: præſſe maius. Illud enim ſcilicet intereſſe comitem ſignificat & minorem poteſtate. hoc vero ſcilicet præſſe ducem. i. directorem & præcipuum alicuius rei curatorem.

Præſſe
Intereſſe.

xcii. Confiteor / profiteor / gratulor / gaudeo.
Ego non ſolùm confiteor quod eſt verum: ſed etiã profiteor quod quidem eſt ſpõte. Et apud Mar. Tul. perſepe tibi gratulor mihi gaudeo: gaudem⁹ non bis gratulamur aliis quæ adepti ſunt aliqua bona.

Confiteri eſt coacte aliquid fateri vt qui grauibus torquentur ſuppliciiſ: ſua tandem maleficia confitentur. Profiteri autem eſt ſponte & libere aliquid fateri: vt igenue profiteor me dignas tibi gratias nũq̃ agere poſſe. Etiam profiteri eſt artẽ aliquam callere & eam publice tradere: & accuſatio ſine prepoſitione iungitur vt Cicero profitetur artẽ oratoriam. Vñ profeſſor oris verbale nomen qui ſummum artis apicem cõſecutus eſt. vt Cicero eſt profeſſor artis oratorie. Gaudere eſt de proprio bono letari. Iungitur datiuo pronominali idem ſignificanti cum ſuppoſito verbi: eiusdem quoq; perſone & numeri cum illo. vt mihi non parum gaudeo quæ talem amicum maſtus fuerim. Gratulari vero eſt de alterius bono letari. iungitur datiuo vel infinittiuo per interpoſitionem accuſatiui. Vt amicis pro ſecũda fortuna gratulari debemus. gratulor te ſaluum adueniſſe. Poetę vtuntur loco huius verbi gratulor: hoc verbo grator aris. Virgilius. Inueni germana viam gratare ſorori id eſt gratulare.

Confiteri
Profiteri

Profeſſor
Gaudere

Gratulari

Virgilius.

xciii. Ago refero habeo debeo.
Et tibi ago gratias quod quidem eſt verbis: refero gratiam eſt re & factis. habeo gratiam vel gratias quod eſt in animo. Debeo gratiam vbi aliqua obligationis vis cernitur. Et item alias opiniones hiſ ſimiles.

Cicero
Terentius
Quintilian⁹

Agere gratias & non gratiam est verbo de acceptis beneficiis gratitudinem ostendere quod barbare dicunt regratiari. Cicero Immortales tibi gratias ago: agamq; dum vitam. Habere gratiam vel gratias est animum accepti beneficii memoriam habere. Terentius. Id gratum fuisse aduersū te habeo gratiam. Quintilianus libro quinto. Habenda his quoq; gratia est per quos labor nobis detractus est: nanque priores beneficio ingenii singula inuenerunt: nobis & non sunt requirēda & nota sunt omnia. Referre gratiam & non gratias est vnum facti altero compensare: & pro re (qualiscunq; sit) accepta: similem rependere. Vt tanta est tua in me benefiscentia vt nunq; tibi parum gratiam referre possim. Debere gratiam vel gratias est ob acceptum beneficium alteri astrictū esse ad gratiam referendā vt gratias tibi non quantas debeo sed quātas possū ago. Hanc tibi gratiam debeo pro tuis in me meritis. loco autē huius dictionis gratia cum oratores. tum poete. vtuntur hac dictione grates vt agere grates habere grates / persoluere grates. i. referre beneficium. Virgilius in primo eneidis. Grates persoluere dignas non opis est nostrę. Idem in secundo. Diī (si q̄ ē celo pietas que talia curet) Persoluant grates dignas & premia reddant debita.

xc liii. Hec res mihi conducit: dono te hac re.

Optimum est non ignorare nomīnū differentias vt & vberior & ornatioꝝ nostra reddatur oratio: hec res mihi conducit est idem q̄ mihi res hec vt illis est. Et quod ceteri plerumq; dicunt: dono tibi hanc rem: pulchrius dicitur ac splendidius dono te hac re: vt miles nauali corona dōatus est. Sabinos romani ciuitate donauerūt qđ ē ciues fecerūt qđ itē dicūt sabinos romani in ciuitatē acceperūt

Conducere verbū neutrū datiuo iunctum est vtile esse: vt si tibi hec res conducere potest: ea (vt libet) vttere. Cum vero actiuum est significat simul ducere. Dono autem actiuum verbum quod dare significat iungitur datiuo cum accusatiuo: sed elegantius accusatiuo cum ablatiuo sine prepositioin vt dominus donauit seruo libertatem: sic pulchrius dicitur dominus donauit seruum libertate. Condoneo tibi hoc munus: sic elegā

eius. Condone te hoc munere. Corona naualis ea erat: qua donabatur qui primus nauali prelio armat⁹ in nauē hostium vi transiliebat. Et illa ex auto composita erat quasi rostris nauium insignita. Sabini fuerunt populi in Italia qui ciuitates sine moenibus incolēbā. Hic cum pro raptis virginibus bellum aduersum romulum gessissent: composito foedere in urbem Romam transierunt: propriis sedibus relictis.

Corona naualis

Sabini.

xcv. Prepositio que solet adiungi nomini pulchrius verbo adiungitur.

Interdum vero prepositio que nomini ac casui preponitur pulchrius venustiusque verbum precesserit in quibusdam verbis. Quale est si quis dicat: eo ad te vt dicat poti⁹ adeo te: & loquor ad te: poti⁹ alloquor te/cedit de vita: decedit vita. cedit ex humanis rebus/excedit reb⁹ humanis. Et in aliis quibusdam consimiliter.

Prepositio accusatiuo vel ablatiuo suo casuali iuncta: elegantius verbo per compositionem adiungitur. eodem accusatiuo vel ablatiuo manente: & recto a verbo qui prius ponebatur cum prepositione. vt piscis tranat equora: potius quam natrans equora/Fluuius urbem perlabitur: potius quam labitur per urbem. Auis caelo delabitur: potius quam labitur deo. Hoc etiam in verbis transitiuis habet locum vt nauta traduxit me fluuium potius quam ducit me trans fluuium: adducit naues portum potius quam ducit naues ad portum. Virgilius detrudunt naues scopulo. In quibusdam autem verbis non manet idem casus qui prius prepositioni iungebatur vt superi aspirent nostris ceptis non nostra cepta: illi fortuna arridet non illum. Minister astar domino non dominum: & in aliis plerisque verbis.

Virgilius.

xcvi De minus aduerbio.

Minus aduerbium quod sepe significat non: nonnumquam tamen cum positiuo iunctum contrarie significationis comparatiuum demonstrat. vt Terentianum illud Phedria nemo fuit mimus ineptus pro prudentior. & nemo est te minus formosus. i. de formior: & sic de aliis consimilibus.

Terentius

Minus quando significat non: sequitur hanc coniunctionē
sin in secunda orationis parte positam & significantem idem
q̄ sed si: vt si virtutem studiosē colueris: magnam tibi gloriā
comparabis: sin minus feceris: eternū tibi dedecus paries. Mi-
nus in eadem significatione sequitur hāc dictionem quo pro
vt. vt hanc rem tibi significare volui quo min⁹ errares. i. vt nō
errares. Quando tamen minus positiuo preponitur: significat
comparatiuum contrarium illi positiuo vt Cicerone nemo fu-
it min⁹ indoct⁹. i. doctior. Te nō est mihi min⁹ inut⁹. i. dile-
ctior vel charior. Phedria nomen adolescentis in secunda co-
media thecentis: cuius ab autore exemplum adducitur.

Phedria

xcvii. Quid inter decem annos & decem ānis interest
Quotiens mltos aut dies aut annos dicimus per
accusatiuū itelligim⁹ iuge tēporis curriculū esse fe-
re cōtinuū. Sed per ablatiuū significatur ānorum
siue dierum interiectio/ intermissioq̄. quare (vt ait
Marcellus) optantes rectius accusatiuo vti debent
siquidem ad secundam fortunam attimeat. Inter
est igitur ita si quis dixerit decē ānos in re mili-
tari versatūssū ā ita decē ānis dedi operā rebus
bellicis.

Accusatiuus (vt auctoris est sententia) significat tempus con-
tinuatum quo toto aliquid factum est sine intermissione Ablati-
uius vero tempus non continuatum sed aliqua more intermis-
sione interruptum: vt tres annos dedi operam litteris cum as-
siduum fuit studium: tribus ānis dedi litteris operam cum stu-
dium non fuerit assiduum. Ergo per accusatiuum (vt sentit au-
tor) potius q̄ per ablatiuum: amico foelicitatem precari debe-
mus: cum diuturnior accusatiuo q̄ ablatiuo significetur foelici-
tas vt multos annos sis sanus: potius q̄ multis annis hic enim
sanitatis interruptio non excluditur: Illic vero continua sine
interruptione sanitas optatur. Verum hec differentia a Laurē-
nter accusatiuo & ablatiuo vsos dicit absq̄ illa temporis vel
continui vel non continui consideratione Quod nobis quoq̄
facitandum est: & modo accusatiuo/ modo ablatiuo. vltro
discrimine vtendum: accusatiuo tamen frequentius: nam ele-
gantior est per accusatiuum sermo. Virgilius: Vna cum gente

Laurentius
valla

Virgilius

tot annos bella gero. Idem. Hic iam ter centum totos regnabitur annos. Interdum prepositio per accusatio tempus significanti preiungitur. Virgilius. multosq; per annos errabit acti fatis

xcviii. Cordi est.

Cordi homo etiam flexibiliter cordi hominis / cordi homini (vt priscianus inquit) significat iucundus iucundi iucundo: sicut & frugi. sed sati⁹ mea sententia Marcellus opinatus est: dicit enim cordi est. i. animo sedet. Nam hec res mihi cordi est id est placet. Terentius in andria. An tibi hec nuptie sunt cordi. Mar. Cice. de perfecto oratore. flumen alius verborum volubilitas cordi est. Et lucilius probe declarat cum inquit. Et quod tibi magnopere cordi est: mihi vehementer displicet.

Terentius

Priscianus dixit hoc nomen cordi esse adiectiuum & inclinabile sicut frugi. Dixit item cordi esse significare iocundum esse. Verius tamen arbitrantur alii: cordi datiuum esse si gularum huius nominatiui cor cordis & cordi esse: significare placere. Vt tui mores sunt mihi cordi. i. placet mihi. Sedeo datiuo iunctum idem significat. Virgilius. Et sedet hoc animo

Virgilius

Frugi homines qui & frugales dicuntur: sunt qui in omni re motibus animi moderantur. Et frugalitas virtus que motus animi regit & sedat: moderatq; in omni re nouit seruare constantiam. Inde frugaliter aduerbium: temperate & modeste significat.

xcix. De tantisper.

Tantisper quod quasi est tam diu: orname post se de poscit dum: quod ferme est donec vt illud Terentij in heautimorumenos. Tantisper meum dicite volo: dum quod te dignum est facias. Ego tantisper magna voluptate afficior: dum apud te uiuo.

Terentius

Tantisper aduerbium temporis in priori orationis parte locatur sequente dum pro donec vt tantisper mihi gratus es dum e.iii.

boni viri fugaris officio. Sequitur interdum loco aduerbii dñi
istud aduerbium quoad pro donec. vt tātisper hac re vtat:quo
ad melius inuenero. Alia quoq; aduerbia in per terminata exi
guam temporis moram significant vt paulisper parumper. i.
paucio tempore/aliquantisper aliquanto tempore sicut tantisper
per tanto tempore significare dictum est.

Præceptum ceterisimum. Quid
iter delecto & oblecto iter

Tu mihi charus es: ego te amo / tu mihi iocundus
es / ego te delector. Sed delecto & oblecto nō si-
militer construuntur nam dicimus . delectat me
hec res sed oblecto me hac re . delectabat socrate
vite integritas . pittacus sese virtute & doctrina
oblectabat. ego me oblecto ruri.

Delectare & oblectare verba trāsitia significant ex aliqua
re voluptatem capere. Constructione tamē differunt nam de-
lecto solum regit accusatiuum. vt tue littere sūmopere me de-
lectant. Cicero ad Appium . Sin autem quem mea instituta in
prouincia non delectant. Sed oblecto postulat accusatiuū cū
ablatiuo sine prepositione vt oblecto me mirum in modum
tuis litteris. In voce autem passiuā vtrūq; verbum iungitur
ablatiuo sine prepositione vt adolescentes delectantur ludo:
sapiētes oblectantur litterarum studio. Cicero ad appium.
Multo magis meo facto delector q̄ tuo. Pittacus duplicato
t scribitur: fuit vnus ex septem greciē sapientibus patria mity-
leneus: qui optimis institutis patriam constituit agrūq; & ci-
uitatem ab infestis hostibus sua virtute tutatus est.

Pitacus

Ci. Fero hanc rem facile mo-
deste moderate / equo animo.

Fero hanc rem patiēter seu patienti animo: splen-
didius dicitur ego hanc rem facile patior / & mo-
deste fero / & moderate / & equo animo. Contra si
gnificantia aduerbia: grauiter / acerbe / egre / mo-
leste / & iniquo animo. hec mihi iocunda res est /

hec res placet mihi / & que molesta est: displicet.

Hanc rem equo animo fero / placido / modesto / moderato be-
gnino miti facili leni onimo: vel hanc re placide: modeste: mo-
derate: benigne: facile: leuiter fero idem significant Cuidi⁹. Si
miles aliorum respice casus: miti⁹ ista feres. Fero hac re egro
animo: acerbo: molesto indigno iniquo: graui: tristi animo vel
hanc rem moleste: acerbe indigne: egre grauiter fero. Terenti⁹
neq; hanc rem egro tulit. I. impatienter. Grauius amicorum q̄
propriam fero aduersitatem id est molestius.

Quidius

Terentius

c li. Affero & dolet mihi.

Affero communissimum verbum est & quo mul-
tis locis vti possumus. Secunda fortuna affert mi-
hi voluptatem id est me delectat. Aduersa fortu-
na affert mihi dolorē id est dolet mihi. Nam di-
cimus & hec res mihi dolet & doleo hanc re. Sed
redeo vnde digressus sum: littere tue afferunt mi-
hi admirationē id est efficiunt vt admirer. affers
testimonium id est testificaris: & ita dispersa est
& vaga huius verbi significatio.

Aulus
Gellius

Afferre est aliquam animi affectionem siue qualitatem i ali-
quo efficere & eleganter datiuum cum accusatiuo petit. Quin-
tilianus libro tertio. Afferunt laudem liberi parentibus: vrbes
conditoribus: leges latoribus: artes inuentorib⁹: necnon insti-
tuta quoq; autoribus. Sic dicimus littere tue attulerunt mihi
gaudium. i. littere tue fuerunt mihi gaudio / vel affecerunt me
gaudio vel magnum ex tuis litteris coepi gaudium. He eni lo-
quendi rationes eedem sunt. Virtus suis cultoribus affert glo-
riam & honorem. Doleo eleganter datiuo iungitur. Teren-
tius. Sed hoc mihi dolet nos pene fero scisse. Etiam accusati-
uo iungitur vt doleo pedes vel dolēt mihi pedes: quod barba-
re dicitur pedes faciunt mihi malum. Interdum ablatiuo iun-
gitur. Quintilian⁹ in sexto. Nemo nisi sua culpa diu dolet.

Quintilian⁹

Doleo
Terentius

Quintilianus

c iii. De perinde cum atq; vel ac preposita.

Perinde ornatissime postulat post se: ac vel atq; &

totum simul perinde ac vel atq; habet eandem vi
quam tanq̄. vt Camillus perinde atq; omnium sa-
pientissimus. & cherea perinde ac foret eunuchus
Et de hac re satis hec dicta sint hactenus.

Aulus
Gellius

Camillus

Chretea

Aulus
gellius

Perinde similitudinis aduerbium: requirit post se ac vel at
q; vel vt pro sicut. Vt tuū negotium perinde ac meum curabo
Tu perinde atq; mihi amicus multa in me restas bñficia. Au-
lus gellius. Perinde vt ipse in prelio versaretur: coram videre
sefe vociferatus est. Proinde autem coniunctio est rationalis
significans propterea vt singularem in me beniuolentiam tuā
declarasti: proinde summopere te amo. Camillus. nomen pro-
prium ducis romani qui urbem a gallis captam ciuibus restitui-
t: & pristinam libertatem vendicauit. Cherea: therentianus
adolescens qui in secunda comedia (cui eunuchus nomen est) i-
ducitur amore virginis captus: ad quam permenonis consilio
pro eunuchus deductus ē: & voto positus. Eunuchus castratus.

c. iiii. De coeo.

Coeo non solum absolutum est: sed nonnūq̄ per-
uenuste casum habet accusatiuum. Coeo societate
tecum. Et hinc est illud Auli gellij in noctibus at-
ticis de Pythagora deq; eius consorte: quod quif-
q; familie pecunieq; habebāt: in medium dabāt:
& coibatur societas inseparabilis Sed eodem Ci-
cero pacto est aliquando eo verbo vsus.

Pythagoras

Coire interdū simul ire significat siue congregari vt aues vnū
in locum coeūt. Interdum concordare vt inter eos non mu-
tua est amicitia: quorum animi non coeūt. Interdum rem ha-
bere: inde coitus concubitus Et his modis neutrale est. Deni-
q; significat componere & conciliare & tunc transitiuum est:
accusatiuo iungitur & passiuum habet i or vt si inter homines
vna esset animorum coniunctio: coiretur amicitia indiffolubi-
lis: volo tecū societatem coire. Pythagoras philosophus qui
philosophi nomen sibi primus vendicauit patria samius: cuius
precepta ouidius in decimoquinto metamorphoseos gan-
tissime descripsit.

cy. De mille hominum
in singulari numero.

Mille hominum singulari numero significat mil
le homines. mille militū interiit: hoc est mille mi-
lites interierunt mille militum vulneratum est. i.
millevulnerati sūt milites Idq; ornatū visitatūq; ē

Mille aliquando substantiuum est singularis numeri neutri
generis & indeclinabile: vt mille hominū est in vrbe: siue vnū
mille hominum est i vrbe. Et in plurali numero habet hec mi-
lia: horum milium / milibus declinabiliter. Et in vtroq; nume-
ro requirit genitiuum pluralem post se vt duo milia hominū
sunt in vrbe & non duo milia homines. Et possunt huic no-
mini milia addi quelibet nomina numeralia vt tria quattuor
quinq; decem centum mille milia virorum habitant in vrbe.
Sed mille adiectiuum pluralis numeri tantum & indeclinabi-
le petit nomē substantiuum eodem sibi casu iungi vt mille ho-
mines habitant in vrbe / mille vrbes euerse sunt / mille oppida
diruta sunt. Et possūt huic adiectiuo mille preponi aduerbia
numerandi. vt bis mille homines id est duo milia hominum /
ter mille / tria milia. & sic deinceps.

cvi De primus.

Primus significat etiam ordinem: quod nomē se-
quitur secundus tercius & deinceps alia eiusdem
ordinis noia: tñ mltoctēs significat principalē vt
hic ē nostre ciuitatis vnus oim prim⁹: per se signi-
ficat optimum: sed id postremum in raro est vsu
oratorum.

Sanctus

Primus nomē numerale ordinale est qui ceteros omnes or-
dine precedit. Ouidius Prima ceres vnco glebam dimouit a-
ratro. Secundo est precipuus & principalis. Virgilius Reginā
thalamo cunctantem ad limina primi: poenorum expectant.
Inde primates vocamus in aliqua re precipuos vt primates
vrbis / primates regni / qui & optimates dicūtur Tertio prim⁹
optim⁹ am significat vt is inter omnes merito primus habens
dus est: qui ceteros virtute precellit. Sed hoc tertium rarius ē.

Ouidius
Virgilius

cvi. De interdico.

Interdico tibi hac re & non hanc rem: vt interdico tibi aqua & igni. Plinius secundus in epistolis. Careret rege iure: quibus aqua & igni interdicta est.

Interdicere est prohibere: & regit datiuum significantem eum cui quicquid prohibetur: & ablatiuum significantem illud quod prohibetur: vt interdico tibi domo mea & non domum meam. Vel per verbum impersonale sic. Tibi interdictum est domo mea. Vel per verbum passiuum sic. Domus mea interdicta est tibi: vel tu interdictus es domo mea Sed hoc vltimum rarius est.

cviij. Quae nomina ornate syncopantur.

Nunc vero ad reliqua. neque enim inuitus omiseri quod quae nomina ad numerum spectant in eorum pluralibus genitiuis syncopam efficiunt. idque cum vilitatum est: tum ad exornandam pertinet orationem. vt mille nummum potius quam mille nummorum/ mille denarium/ mille aureum/ & tot milia argenteum. Et ita de reliquis & in genitiuis omnium nominum secunde declinationis frequenter efficiunt.

Syncopa

Syncopa est littere vel syllabe a media dictione sublatio: & latine potest concisio vocari. Plurimum illa venustatis affert orationi si commode fiat praesertim cum nimia syllabarum in aliqua dictione congeries: aures prolixitate offendit: mouendum aliquid est in medio: quo gratior breuitate fiat dictione. Quod quidem potissimum seruant auctores in genitiuis pluralibus primae declinationis vt rex celicolum pro celicolarum / terrigenum pro terrigenarum. Etiam in genitiuis pluralibus secunde declinationis aut pecuniam significantibus vt duo milia nummum pro numerum aut significantibus numerum. vt turris centenum pedum. i. centenorum. Ambitus quadragenum passuum. i. quadragenorum.

cix. Citra centenarium & post vigenarium minor numerus maiorem eleganter praecedit mediante coniunctione.

Sed profam scribentes & solutam orationem in
 nominiibus solum numerum & mensuram signifi-
 cantibus atq; innumerorum nominibus eam ple-
 rumq; seruamus consuetudinem. & citra centena-
 rium numerum siquādo post vigenariū duo nu-
 meri commemorandi sunt: vt eorum minor pre-
 cedat & maior sequatur vt hic est vnum & vigin-
 ti annos natus: duos & triginta annos viximus/
 tres & quadraginta annos nauigauit: quattuor &
 quinquaginta annorum consumpsi etatem. Sed vl-
 tra centenarium & citra vingenarium: tritum ac
 vulgarem seruamus morem & sermonem. Quod
 autem sicut duodeuiginti nōnūq; dicimus & duo
 detriginta: ita & duodeuicesimo & duodetrigesī-
 mo manifestum est sed non quidem est frequen-
 ti oratorum vsu.

Hec p̄ceptio quattuor regulis facile declarabitur [Prima
 est. vltra decem & citra viginti sine copula minor numer⁹ ma-
 iori per compositionem preponitur: si vero copula intercesse-
 rit maior minori preponitur: vt octodecim annos natus sū:
 vel decem & octo annos natus sum. Maior autem numerus ē
 in proposito qui alterum in se continet tanq̄ suam partē. Mi-
 nor vero numerus qui ab altero tanq̄ pars continetur. Secun-
 da regula est. vltra viginti & citra centum minor numerus ma-
 iori: si mediet copula: preponitur: sed maiori minori sine co-
 pula preponendus est. vt vixi quattuor & viginti annos vel vi-
 xi viginti quattuor annos. Tertia regula. vltra centum quā-
 tumlibet progrediendo: maior numerus minori & cum copu-
 la & sine copula preferendus est vt vixi centum & viginti ā-
 nos vel centum viginti annos. Quarta regula. vltra decem:
 octauum quemq; numerum eleganter explicamus: per nomē
 numeri decimi sequentis significatiuum: cū hoc adiūcto duo
 de compositum. Similiter nonum quemq; vltra decem nume-
 rum venisse exprimimus per nomen sequentis numeri signi-
 ficatiuum cum vnde compositum: vt duodeuiginti ānos naz.

tus sum. i. octodecim: quasi duobus demptis de viginti: vndeui-
ginti annos natus. i. nouēdecim: quasi vno dempto de viginti.
Sic duodetriginta. i. viginti octo / vndetriginta viginti nouē.
duodequadraginta: triginta octo: vndequadraginta / triginta no-
uē. Et he quattuor regulę in aliis quoq; nominibus numerum
& ordinem significantibus locum habent vt quarto & vicesi-
mo vel vicesimo quarto etatis anno hanc urbem accessi / cen-
tesimo quinto vel centesimo & quinto etatis anno pater obiit /
duodeuicesimo vel vndeuicesimo etatis anno te cognoscere
cepi. Sic in aliis numerorum generibus: eadem penitus seruā-
da est lex.

cx. In dies & in diem.

Quid in dies? nonne pulcherrimus sermo est: ac
significat per singulos dies / & quotidie: sed cum
quodam in cremeto vt tua in dies accrescit virtus /
in dies homines sapiunt / stultorum hominum in
dies accrescit infamia: sed cum dicitur in diem est
terminus deputatus.

In dies non vna est dictio composita vt pleriq; arbitratur:
sed due dictiones scilicet prepositio & nomen accusatiui ca-
sus pluralis numeri sicut in naues. i. per singulas naues. Virgi-
lius in quinto eneidos. Muneraq; i naues donat. Significat au-
tem in dies quotidie: sed rei cum tempore crementum deno-
tat. Et ergo cum dictionibus crementum significantibus vt cō-
paratiuis / verbis inchoatiue forme & aliis consimilem habē-
tibus significationem fungitur vt in dies meus in te amor ac-
crescit. Tua in dies maior euadit virtus. Sed in diem signifi-
cat pro vnus diei spacio & presenti tempore: futuri tēpotis
rationem nullo pacto habendo. vt Aues in diem raptu viuūt.
Eandem quoq; differētiam habent in horam & in horas. hoc
enim cremētum significat. Virgilius in bucolicis. gallo cuius
amor tantum in hi crescit in horas. Illud vero pro p resēti tē-
pora: vt in horam viuo.

cxi. Vt in verbis actionem aut passionem
significantibus: varietati studendum.

Virgilius

In verbis tam actionem q̄ passionem signifi-
cans considerare debemus varias vocum inflexio-

nes atq; exitus: & modo his modo illis vti pau-
rium iudicio: vt fuere pro fuerunt/amarunt pro a-
mauerunt/videre pro viderunt/norim pro noue-
rim/triumpharat pro triumphauerat & de aliis
quoq; eodem modo Sed ne quid cōtra grāmaticę
artis preceptiōnes fiat:hac via prouidēdum est.

In verbis bifariam possumus varietati studere. Primo vten-
do cōcisis per syncopam personis loco integrarum. Cū enim
verba habent vi in preterito:in eius & temporum ab eo for-
matorum personis potest fieri syncopa modo solam litterā
remouēdo vt petii pro pctiui/petiisse pro petiuisse.modo syl-
labam remouendo vt optaram pro optaueram optarim pro
optauerim. Poetę tamen in aliis quoq; verbis quorum prete-
rita in vi non exeunt:interdum faciunt syncopam vt apud Te-
rentium. Intellexi pro intellexisti sepenumero est inuenire:
& apud Virgilium accessis pro accessistis in primo eneidos cū
ait. Vos & scilleam rabiem:penitusq; sonantes accessis scopu-
los.Secundo contingit in verbis varietas vbi due sunt voces
eiusdem persone vna in consonantem altera in vocalem desi-
nens:tunc enim eleganter vtimur vna alterius loco : si modo
oportune hoc fia: vt potuere pro potuerunt. Cura ne hoc be-
neficio indignus videare pro videaris. Nam in secunda perso-
na singulari verba passiuā habent duplicem vocem in tempo-
ribus a'presenti formatis quod tum carmini tum orationi so-
lute non modicam affert venustatem.

cxii. De quin.

Quin particula quomodo increpet vel exortetur
quomodo itē confirmet & quomodo interroget:
id satis exploratum est. Sed nos ea pulcherrime
vtimur:cum dicimus nō possum quin gestiā/non
possum quin doleam/nō possum quī admirer. Si-
gnificat enim fere me non posse continere q; nō
doleam.Et ita de ceteris consimiliter.

Hec dictio quin aliquando increpat cum aspera interroga-
tione & sic verbum indicatiuum requirit. Terentius qui i stas
f.i.

Terentius
Virgilius

Terentius

Virgilius

lapis quin accipis. i. cur non. Aliquando interrogat sine increpatione: vt quin studes/quin ad me venies. i. cur non. Aliquando exhortatur Terentius. quin tu vno verbo dic quid est quod me velis. Aliquando confirmat & significat quinetiam. Virgilius quin aspera Iuno que mare nunc terrasque metu celsique fatigat. Consilia in melius referet. Aliquando significat quod presertim negatione precedente vt non dubium est quin cicero sit omnium oratorum clarissimus. Denique quin significat qui non: vel quod non vt nullus est quin te amet. i. qui te non amet. Numquam ad te venio quin discedam sapientior. i. quod non discedam sapientior. Ex quibus exemplis plane constat quod hoc postremo modo: debet quin ante se habere dictionem negatiuam & post se verbum operatiui modi. Sic etiam eleganter postponitur huic verbo possum negatione precedente: vt quod vulgariter dicunt plerique non possum me tenere deplorando: sic venustius dicitur: non possum quin plorem: non possum quin gaudeam. Vel adiuncto hoc verbo contineo es ere sic non possum me continere quin plorem vel non possum continere lachrymas/ non possum me a lachrymis continere siue temperare. Virgilius. quis talia sando temperet a lachrymis? Denique non possum tenere lachrymas idem significat. Ouidius in secundo meta. Vixque tenet lachrymas/ quia nil lachrimabile cernit.

Virgilius

Ouidius

cxiii. De locus est/vel multum/
vel nihil loci est huic rei.

Terentius

Quid illud: nonne preclarum est vsu: locus est huic rei/ multum loci est gaudium/ plurimum loci est tranquillitas. Et Terentianus dauus. Nihil loci est sententia. Significant enim hec omnia predicta oportere nos letari/ vel tranquillos esse/ vel voluptatibus affici/ vel non negligentes ac segnes esse: & sic in aliis huiusmodi.

Locus duo potissimum habet significata orationem latinam multum exornantia. Primo oportunitatem significat. Virgilius. Et istam oro/ si quis adhuc precibus locus (exue metem. hoc pacto ordinatur eleganter in genitiuo cum istis duobus omnibus nichil plurimum multum & consimilibus sequente verbo substantia

tuo cum datiuo Terenti⁹. Nichil est loci preci relicti. Quod ergo sine ornatu dicitur: non oportet hic dolere: elegantius dictum fuerit: nichil loci est dolori. Nonnunq̄ in eodem significato cum genitiuo gerundii ponitur. Terentius in andria. Itē & multa alia que nunc non est narrandi locus. Secundo significat vicem siue vicariam pro altero existimationem: vt Te patris loco semper colui. i. pro patre/ & tanta veneratione quanta patrem. Terentius. Si te in fratris germani semper dilexi loco. Sic recte dixerimus hoc michi voluptatis loco est: quod si significat hoc est michi iucundum & delectabile. Litteras tuas magni muneris loco expecto: hoc est pro magno munere. Sed de priori tantum in littera.

Terentius

Terentius

cxliii. De magnopere & similibus:

Nonnunq̄ vero duo nomina siue prepositione ad dita siue non: aduerbiū vim retinent vt magnopere pro valde/ maximopere pro plurimum maiorem in modum pro maxime.

^k Duo nomina vnum adiectiuum altaru substantiuū aliquando in vna dictionem coeunt & fiunt aduerbia: idq; bifariam euenit. Primo sine preposiōe vt summopere te diligo. i. maxime. Pleriq; virtutem magnopere extollunt: non tamen eā sequitur. Tantopere. i. in tantum. Terentius. Ahne sui tantopere. Secundo prepositione intercedente vt mirum in modū te amo idest mirifice. hac de te maiore in modum admiror. Sic ad modum pro valde positiuo iungitur vt Cicero insignis admodum orator/ clarus ad modum vir/ supramodum idest preter modum siue plurimum vt supramodū litteris tuis gauisus sū Prope modum significat quasi pene/ferme. Terentius. prope modum tibi habeo fidem.

Terentius

cxv. De imprimis & similibus.

Sed ablatiuū casus siue cū cōmercio prepositionis siue sine eo: vim habēt aduerbiū vt imprimis. significat enī precipue ac presertim: & id (vt greci dicūt)

f.ii.

aduerbium ipsum (si ita appellandum est) perorna
te nominibus iungitur: vt imprimis sapiens / im
primis eruditus. Sed ne a proposito digrediar pau
cis iter dum pro paucum / & multis pro multum.
Verum hec alio loco oportunius.

In primis ex prepositore in & ablatiuo plurali compositum
aduerbium est positius adiungendum. & significat potissimum
siue precipue. Debet autem resolui per prepositionem interet
accusatiuū pluralem huius superlatiuū primus a ū talis quide
generis quale exigit oratio. Vt Cicero imprimis est doctus:
id est inter primos. Lucretia imprimis fuit pudica. i. iter primas
Id imprimis est honestum id est iter prima. Eodem quoque mo
do ablatiuū plurales aiectiuū sepe transeunt in vim aduerborū
Virgilius. Adque hinc responsum paucis ita reddidit heros. Idē
expediam paucis & te tua fata docebo. Non multis tecum a
gam id est multum. breuis hanc rem perstringā. i. breuiter.

Virgilius

cxvi De gerit cum nomine
magistratus siue imperii.

Ille etiam modus optimus est vt si quis dicitur
sit quempiam hominem aliquē habere magistra
tum vel honorē siue imperium vt ex nomine ho
noris eiusmodi & gero geris verbo pulcherrimā
constituat orationem hoc pacto hic est rome con
sul / rome consulem gerit. ita consimiliter impera
torem gerit / principem gerit / pretorem gerit & a
lia consimiliter. Ad hos etenim viros rerum cura
& administratio pertinet.

Gero cum significat habere eleganter accusatiuum habet si
gnificantem dignitatem vel officium: aliquando quidem concre
tum & aliquando abstractum Concretum vt hic gerit consu
lem / imperatorem / censorem / pretorem / questorem / tribunum
principem. Abstractum vt hic gerit in vrbe magistratum / con
sulatum imperium censuram / preturam / questuram / tribunatū
principatum. i. fungitur officio consulis imperatoris & ho
rum autem officiorum nomina alio loco declaranda sunt.

Vsitata & perpulchra est sermonis oratio vt gerundiorum accusatiuis preposita inter: significet tēpus imperfectū indicatiui vel subiunctiui modi vel alterius/ & dum particulam. vt inter ambulandum hostes offendi. hoc est dum ambularem/ inter legendum videbas: hoc est dum legeres. Et sic pro varietate personarum ita explicandū est vti modo explicauimus. Sic seruius ī bucolicis virgilij. Inter agendum. i. dum agis: honesta locutio si dicamus inter cenandum hoc sum locutus. i. dum cenarem hoc sum locutus.

Cum verbum preteriti imperfecti temporis indicatiui vel coniunctiui modi adiungitur aduerbio temporis dum cū: quādo: elegantius verbum mutatur in gerundium accusatiui casus preposita prepositione inter. Quod quidē gerundium explicari debet per verbum talis persone & temporis: qualem sententia requirit. vt multa inter legendum annotatu digna mihi occurrerūt. i. dum legerem. inter ambulandum de te cogitare cepi. i. dum ambularem. Quid inter eundem obsecro inuenisti id est dum ires.

cxviii de in pro erga vel contra.

In pro erga & contra pulcherrima est accusatiuo preposita: vt meus in te animus mea in te beniuolentia. vbiq; enim significat erga. Iuuenalis inuehitur in domitianum Cicero habuit orationem ī catilinam. ibi enim contra significat.

In pro erga ornatam reddit orationem. Cicero. & tua summa in me beniuolentia que mihi iam a pueritia cognita ē. Ita dem pro cōtra. vt magnum in romanos bellum gessere cartaginenses. Deniq; significat pro: & actō quoq; iungitur vt in a moris nostri declarationem hec munera ad te missa volui. Domitius filius vespasiani & frater titi cui imatura morte sublato successit in regno sed moribus longe ab eo dissentiens vt

Cicero

f.iii.

cxviii de bisfor.

Catilina

lato tractat suetonius. Catilina romanus cuius flagitiosissimi
m^o de quo late Salustius scribit.

cxix. De apprime.

Apprime pro valde recte apponitur nominibus
quemadmodum de imprimis superius supra di-
ctum est. Vt Virgilius apprime nobilis/res ap-
prime utilis/& ita de aliis similibus.

Apprime quantitatis aduerbium sicut valde tribus longis
constat syllabis: quod ad sustollendum eorum errorem dictum
est qui penultimam pronuntiatione corripiunt. Significat au-
tem valde & positius iungitur in andria. Terentius. Nāq; id
arbitror apprime in vita esse vtile vt nequid nimis. Virtus ho-
mini est apprime necessaria. Virgilius autem vt hęc dictionē
carmini aptaret dixit apprima nominaliter vltima correpta.
cum in secūdo georgicorum inquit. Flos apprima tenax. Vbi
teste seruo apprima pro apprime posuit.

Virgilius

cxix. Vt res apte coniungitur
adiectiuis possessiuis.

Res nomen latum diffusumq; est: sed eo pulcher-
rime vtimur cum adiectiuis possessiuis noibus &
p̄serti huiusmodi: vt cū dicitur res bellica/res do-
mestica/res publica/res familiaris/res militaris:
& de similibus pariter.

Horatius
Terentius

Res interdum negocium significat. vt tuam rem eque atq;
meam curabo Horatius. Tunc tua res agitur paries cum pro-
p̄mus ardet. In hoc significato eleganter nominibus adiecti-
uis adiūgitur. Terentius. Adolescentulo ab horretū ab re vxor-
ria. Sic recte dicimus. Hic in re civili iam diutius versatus est
In re scholastica morum probitas & animi modestia mirum
in modum commendantur. Preter litteram interdum res si-
gnificat diuitias. Terentius. Cuius frater, aliquantulum est ad
rem audior. Nonnūq; imperium. Virgilius. Postq; res asie pa-
mīq; euertere gentem. hinc rerum potiri dicitur qui summam
imperii consecutus est. Deniq; vtilitatem significat Terenti-
us in andria. Gī in re est vtriq; vt fiant: Vnde hoc e re tua
d est pro tua vtilitate Alias eiusdem nominis acceptiones ex
aliis abunde est inuenire.

cxxi. De prestolor.

Vt aliqua veluti signāda institūā: p̄stolor verbū
plerunq; poete acusatīuo iungunt: Cicero conne-
ctit datīuo vt quē prestolaris: prestolor iohāni.

Prestolari verbum deponens: expectare significat & accu-
satiuo iungitur apud poetas. Terentius, quem prestolaris per
meno. Apud oratores vero datīuo vt prestolor tabellario. Cu
ius ex Cicerone plurima facile exempla occurrunt.

Virgilius
Terentius

cx xii. Assentior / tio. impertior / tio.

Multa sunt verba qbus p̄ eandē significanciā &
passiua vtimur voce & actiua Et (vt omittā pene
innumerabilia) Cicero frequenter in his duobus
modo actiuā modo passiuā vocem vsurpat assen-
tior & assentio. vbiq; eadē cōstructiōis forma: &
impertior. In ceteris aut fit multo rarius.

Vox actiua que in o desinit quācūq; significacionem habe-
at. Vox passiuā que desinit in or cuiuscūq; significacionis fue-
rit. Complectitur ergo vox actiua in ea (qua autor vsitur) ac-
ceptione vocem actiuam & neutralem secundum donatum.
Et vox passiuā hoc in loco suo ambitu continet vocē passiuā
deponentem & communem secundum donati diffinitionē.
Itaq; assentire verbum neutrum secundum vocem / vel assētiri
deponens vbiq; tamen neutrum secundum significacionem:
est assensū prebere & datīuo iūgitur. Virgilius in secundo enei-
dos. Assensere omnes & que sibi quisq; timebat: haud facile ti-
bi assētār. imptio vero in voce actiua vel imptior in voce de-
ponētali: vbiq; significacionis trāsiuue: est dare siue distribuere
& iungitur datīuo cū accusatiuo vel actō cū ablatīuo vt p̄
imptiuit mihi m̄ta bona vel imptiuit me m̄tis bonis: vt im-
pertitus est mihi multa bona. Vel impertitus est me multis bo-
nis. Terentius in euaecho. Sūma salute suū permenonē imptit
gnato. Dicimus etiā impertior in significacione passiuā quod
huic verbo imptio is respōdet. vt multa bona mihi sūt a patre
imptita. Partior verbū simplex idē significat scilicet i partes
diuidere: vt pater mihi partitus est sua bona / vel i me ptitus ē
sua bona. Virgilius. & socios partitur in oēs. Dispartio is / vel
dispartior iris: alterū cōpositū significat diuersis distribuere. vt
summa bonitas hominibus sua bona dispartit. vel dispartitur

Virgilius

Terentius

Virgilius
Mātuanus

Ouidius

Sic alia pleraq; verba eandem constructionem & significatio-
nem sub diuersis habet vocibus vt preuerto/or. Virgilius. Vo-
lucrēq; fuga preuertitur hebrum. reuerto or: vocifero or. Mā-
tuanus. Vociferant altum lateq; incendia iactant. Sic populo
as/popularis. Virgilius. Venimus aut libicos ferro popula-
re penates. Comito as comitor aris. Ouidius. Ac nostros comi-
tate gradus. simul ardua montis Medico as: medicor aris.
Virgilius. femina vidi equidem multos medicare serentes. &
similia.

cx xiii. Vsu venit.

Vsu venit ornatissime pro contingit ponitur.

Vsu venire eleganter cum datiuo ponitur pro euenire con-
tingere accidere. Sepenumero vsu euenire solet vt in autorem
scœlera redeant sua. Interdum vsu venit q; boni aduersam &
mali prosperam habeant fortunam.

cx xiiii. Vsurpatio & vsurpare.

**Vsurpatio & vsurpare non ita intelligi debent si-
cut iuriscōsulti vtuntur: sed vsurpationem orato-
res in frequentem vsum nominant: vt vsurpare
in frequenti vsu habere.**

Iuriscōsulti dicunt vsurpare esse rem alienam vt suam deti-
nere/ac in suum vsum applicare. hec tamen significatio apud
oratores non est vsitata apud quos vsurpare significat frequē-
ter vt. vt Cicero hoc loquendi genus sepius vsurpat. In voce
passiua sic. Quæ a probatis autoribus vsurpata sunt vocabula
& nos quoq; vsurpare debemus. Vnde vsurpatio frequēs vsus
vt Crebra est apud Ciceronem huius verbi vsurpatio.

cx xv. Deficit cum accusatiuo.

**Hęc res me deficit id est deest mihi hec res: vt
deficit me dies/vita q̄primum mortales deficit.
Sed deficio hac re magis poetarum est.**

Deficere deesse significat & aliquando datiuū habet quod ta-
tius est vt deficit michi vires/pro tanto onere subeundo.

Interdum accusatiuum vt deficit me animus. Ante me dies de-
 fiet q̄ omnia dixero. & hoc ornatissimum est. Interdum ha-
 bet ablatiuum vt deficio viribus. In voce passiuā deficior id est
 deferor relinquo nonnunq̄ inuenitur. Ouidius. Deficior pru-
 dens artis ab arte mea Nam deficio accusatiuo iunctum reli-
 quere & deferere potius q̄ deesse significat. quare actiuam tu-
 significatiōem retinet. inde participium defectus a um passi-
 ue quidem vocis sed actiue significatiōis. Nempe significat
 fractum debilitat. m/ & quod propemodum deficit. Ouidius
 que vires defecto reddat amori & ablatiuo iungitur vt sum de-
 factus labore. At nomen verbale defectus/us/uis/carentiam &
 absentiam significat. vt defectu naute nauis facit naufragium
 id est quia nauta non est presens.

cxxvi. Omnis pro omnes

Nunc autem ne ea que perutilia sunt & ornatissi-
 ma omittamus intelligendum est q̄ que nomina
 tercię declinationis tam nominatiuum q̄ geniti-
 uum singularem habent similes. fertim si geniti-
 uus pluralis in ium exiuerit: eorum frequenter ac-
 cusatiuus pluralis in is terminari solet raro in es
 vt omnis pro omnes/mortalis pro mortales ina-
 nis p̄ inanes. Similiter (vt ipse quoq̄ testatur pri-
 scianus) in es & in is terminata reperiuntur vt for-
 tis & sortes/partis & partes/pontis & pontes.
 In reliquis rarius id fit que est poetarum venia.

Nomina tercię declinationis non crescentia in genitio sin-
 gulari & habentia ium in genitio plurali habent in accusati-
 uo plurali is longam pro es. Quod in adiectiuis sepius vsu ve-
 nire solet. De carentibus singulari numero idem subit iudiciū
 sicut de habentibus vt tris pro tres. Virgilius in tertio eneidos
 Tris adeo incertos cęca caligine soles. Idem in primo. Crude-
 lis aras traiecitq̄ pectora ferro. Etiam nomina terminata in
 ns & rs quibus genitiuum singularem habeant excedentem no-
 minatiuum in syllabis: & inueniuntur habere is pro es in ac-

cusatiuo plurali modo habeant ium in genitiuo plurali vt pro-
claras artis edoctus est pro artes / fontis pro fontes: sapientis
pro / sapientes: hoc tamen posterius poetarum licentia potius
q̄ regula & lege concessum est. Nec extenditur hoc p̄ceptū
ad nominatiuum & vocatiuum pluralem quīs pleriq̄ credide-
runt communem tribus pluralis numeri casibus hanc legē eē.
Obstat enim doctissimorum id non vsurpantium autoritas.

cxxvii. De prope diem & post die.

Quedam aduerbia sunt quę epistolis maxime cō-
gruunt sicut prope diem / quā primū / cito / confesti
& post die quod multi ignari litterarum & grā-
maticę artis expertes exponūt post tres dies Sed
tu (ne eodem ducaris errore) crede post die sig-
nificare postero die. Et eo pacto Marcus Cicero
accepit & alii eruditissimi viri.

Propediem significat tempus statim futurum quod vulga-
riter dicunt quidam in breui vt nūcius propediem venturus ē
q̄ primū significat continuo. Cicero ad marcellum. Cura igi-
tur vt q̄ primū venias: venies enim mihi crede expectatus.
At cum primū duę sunt dictiones sicut quando primū .i.
postq̄ postea q̄ simul ac / simul atq̄ / simul vt / vt duo verba po-
stulant: q̄ primū vnum tantum vt cum primū oculū nactus
fuero. litteras ad te dabo. Pleriq̄ tamen errore ducti & nihil
interesse credentes hoc pro illo vtuntur: & dicunt q̄ primū
oculū nactus fuero vbi rectius cum primū diceret. Cito ce-
leriter / confestim protinus / illico / continuo / euestigio. Postri-
die significat posteriori die sicut pridie priori die & ordinan-
tur primo cū genitiuo vt pridie illius diei quo ad te veni: mor-
bo captus sum / post die calendarum martii recessi. Cum accu-
satiuo vt pridie calendarum ianuarii ad te veniam & post die no-
nas ianuarii recedam Interdum habent post se aduerbium q̄
vt pridie q̄ recessi te allocutus sum / post die q̄ urbem intraui te
salutavi. Aliquando sine casu & aduerbio vt has ad te litteras
calendarum ianuarii dedi: tuas autem pridie accepi. Terentius i an-
dria. Venit chremes post die ad me.

cxxviii Primum / deinde / pre-
terea / ad hoc postremum.

At si quis multa referre velit pro prima re ponat primū vel primo: vtrunq; enim in vsu est. pro secunda deinde vel secundo loco. pro tertia: preterea/vel tercio loco. pro quarta (quod praro accidit) ad hoc/vel p̄terea/vel quarto loco In calce: postremo vel postremū demū. Sit igit̄ huiusmodi exēplū Tria sūt quę magnā michi afferunt voluptatē primū enī q̄ optimū amicum natus sum: deīde autem q̄ singularem tuam erga me sepe testificaris benuolētīā: postremū vero q̄ te icolumē itellexi.

Quando in aliqua oratione multa occurrunt quodam ordine referenda: vt multe cause ad vnam rem afferēde. aut aliqd̄ in partes digerendum: debet primę parti preponi hoc aduerbium ordinis. primū. vel primo. Siquidem aduerbia ordinis a nominibus ordinis numerum significātibus formata: in v̄ vel in o terminantur. vt secundum vel secundo/tercium vel tercio/quartum vel quarto. Ante secundam partē secundum vel secundo loco. Ante tertiā partem preterea vel tercio loco. Ante quartam si vltima non fuerit: ad hoc siue ad hec (qđ aduerbium est ordinis significans insuper vel preterea) vel quarto loco. Ante vltimam partem: postremū vel postremo/demū/ deniq; nouissime: vt multa sunt: quę aī meū ad te amandū. vehementer impellunt. Primum enim / q̄ virtutem studiose colas: deinde q̄ acri polleas ingenio: preterea q̄ litterarum es studiōsissimus: ad hoc q̄ singulari me amore prosequeris: postremum q̄ tuum in me amorem multis beneficiis clarissime testificaris / ostendit q;. Ibi quinq; ad eandē rem adductę causę hoc pacto per ordinem sunt constituendę.

ex xix De ordine harum cōiunctionum
enim autem vero.

Quo iure id quoq; aduertendū est q̄ tres inuenimus coniuñtiones recto atq; vsitato ordine: quę sunt enim autē & vero. Sed tu ipse hec oīa acmulto plura facile cognoueris: si Ciceronis scripta & imprimis epistolas lectitabis.

Enim coniunctio rationalis est nō in principio sed medio col-
locanda. vt merito te amo; sepius enim de me bene meritus es
Iste vero coniunctiones rationales: nam quia quādo quā
do quidē / quippe nēpe semper preponuntur. nāq; & si quidē in-
terdum preponuntur / interdum vero interponuntur. vt nō mi-
retis obsecro: q; tantopere exte litteras petā: ea nāq; est ami-
corū consuetudo: hęc duę coniunctiones vero. &. autem signifi-
cātes idem q; sed: nunq̄ preponuntur. sed semper interponuntur
differenter tamen: quia autem negationi postponitur: vero p̄-
ponitur. vt iohannes studiosus est: non autē ingeniosus: vel stu-
diosus est: ingeniosus vero non. Pręterea dicimus eniūero tū
vero. at vero. sane vero. ita vero / iam vero. non tū dicimus eni-
autem / tū autem / at autem / sane autem & sic de aliis. Verū con-
iunctio aduersatiua in principio orationis ponitur. Vt Te huc
uenturum arbitrabar. verum mea opinione deceptus rem ali-
ter euenisse cognoui.

cxxx Memorie proditum est.

Memorie proditum: significat scriptum ē. Mul-
ta enim talia ornatissime vsurpantur variis cum
significantiis: vt memorie tradere / mandare scrip-
tis / mandare litterarum monumentis. quorū ser-
me omnium eadem vis est: sed mādare memorie
aliud sibi videtur.

Memorie prodere vel tradere est scriptum relinquere. Vnde
res memorie prodita vel tradita dicitur que in scriptis reda-
cta est: vt memorie proditū est romanos cum bello tū virtute
ceteris prestitisse Memorie traditū accepim⁹ romanos atroia-
nis ortū duxisse Mandare litteris vel litterarum monumentis
idem significat: vt egregia illustriū virorum facta litteris man-
data sunt / vel preclara nobillium virorum facinora litterarum
monumentis tradita mandataq; sunt. Memorie mandare est
aīo reponere siue memori mēte condere. Et qđ pleriq; inepre-
dicunt retinere vt quecunq; didiceris: memorie māda. i. anni-
mo fige vel menti tenacius hęcant. nichil te scire existima ni-
si quod memorie mādatum fuerit & sic de consimilibus.

cxix. Fallit me hec res.

Fallo verbū tritū ē apud Ciceronē. Fallit me hec
res dicim⁹ / fallit te spes qđ ē frustra & decepta.

Fallo p decipere & frustrari noi atrn exigit significatē illud quod aliquē fraudat: & accusatrn significatē personā que frau datur. vt hec me sefellit opinio. Virgilius. nec me mea cura sefellit In voce passiuā petit ablatiuum sine prepositione. vt falsus sum mea spe. Sabinus. fallitur augurio spes bona sepe suo. Ille sua opinione falsus est idest fraudatus.

Virgilius
Sabinus:

cxxxii. Missum facere.

Missum facere. i. dimittere: venustū & ornatū est Nā missā hanc rē facio significat dimitto illā rē.

Facio verbum ornate ponitur cum hoc accusatiuo partici piali missum in quolibet genere & vtrolibet numero pro vatte tate substantiui additi. vt te missum facio. i. dimitto. Terenti⁹ nos missos face pro fac. Antiquum enim est imperatiuū & ab soletum huius verbi facio: quo tamen Ouidius vsus est in secū da epistola. Philliface expectes demophoonta tuū. Itē in epi stola laodomie ad prothesilaum. Et dicit referas arma face is ta ioui. nam ratio carminis non admittit fac. monosyllabum & longum. Sed hec missa faciamus alia nō minus vtilia dicūri.

Terentius

cxxxiii. De ne quidem.

Ad hoc & i eadem oratione duę hę particulę ne & quidē pulcherrime sūt: si quis fuerit illis recte vsus: Nam cum ponuntur: semper aut aliquid di ctum est/aut mente concipitur. Vt ne audiui qui dem. Significat enim exempli causa: non solum non vidi sed neq; etiam audiui. Item aliud: exem plum. Philosophię studia democritus non solum non inter mittit: sed ne remittit quidem. Remitte re nāq; philosophiā est remissius philosophari.

Ne pro non eleganter habet post se hanc dictionem quidem aliquo tamen interposito. Tot ac tantis virtutibus ornatus est Cicerō: vt ne vna quidē ei deesse videatur. Adeo firma erit tui apud me beneficii memoria: vt ne vlla quidem obliuione abo lerit pe⁹it vnq;. Vbi autem in prima orationis parte hę particu le ponuntur aliquid interdum subauditur & subicitur intell-

gendum: vt ne vllasquidē gratias egit. id est non modo gratias
non habuit: sed neq; vllas egit. Frequentius tamen in secunda
parte sententię locatur ad rem minōrē: precedēte nō modo cū
negatione ad rem maiorem. vt hic non modo michi nō est io-
cundus / sed ne gratos quidem. Et summam vōi in oratione
latina ponitur negatio: eius loco fere semp poni potest ne qui-
dem Quintilianus in primo. Gaudemus si quid licentius dixe-
rint: verba ne alexādrinis quidem permitenda deliciis risa &
osculo exipimus. Democritus philosophus ex Abdera vrbe
Trancię oriūdu & hinc abderites vocatus est: de quo vide dio-
genē laertium. Intermittere. interlarare. interrumpere. vt cū
quis cōcepto desistit rursū operaturus: ille intermittit opus.
Sic intermittere studium est illud interrumpere. Remittere ve-
ro studium est ipsum diminuere & minus diligenter q̄ ante il-
lud exercere. vt remissior est Iohāni litterarū cura q̄an fuerat
cx xxiii. De ordine plurium sine cōiūctione.

Sed ea quoq; adhibenda diligentia est: q̄ si quan-
do plura ponimus presertim sine copulatione q̄
articulus est: & si idem videant̄ significare: quod
vehemētius sonat magis collocetur in calce vt tua
virtus laudanda / probanda est nam probāda est
magis: q̄ sit animi iudicio. magistrat⁹ diligere. a-
mare. colere. debemus. probatissimos viros: om-
nes homines verentur / obseruāt / admirātur. que
turpia. obscœna. tetra. scœda sunt: ea fugere & asp-
nari debemus. Virtutis / officij summa laus est: nā
officiū habet accessionē actiōis Sed in his quo-
q; ordo quidem spectandus est. q̄ si tria: quorum
duo partem aliquam significant / tertium sit com-
muni⁹: id profecto plerūq; debet in fine colloca-
ri: nisi se habuerit quodā generis modo: tunc eni
econtrario sit. quod nunc liquido ac perspicuo pa-

tefaciam exemplis: ac prioris quidem exemplum est. Omnis in adipiscenda virtute cura, opera diligentia, ponenda est. est enim cura consilium animi/ opera corporis/ diligentia vtrūq; complectitur. Item in republica plurimum industrię, laboris, temporis ponendum est. Amicos consilio/ viribus/ opera adiuuare debemus. Alteris nota exempla sunt. Non sunt par se res commode expectende: diuities/ honores/ voluptates. Commodum enim generis locum detinet: cuius spēs sunt multe: puta quas modo numerauimus. Atq; item animalia quęq; homines leones equi bonum videntur appetere. Sed vtrūq; res sese habeat si multa sunt quod pluris est debet poni in fine. Iam ad alia procedamus.

Hec regula in tres partes diuiditur. Prima est quando multe ponuntur dictiões sine copula intermedia idē significantes vna tamē maius & altera minus quicquā importet: tunc que min⁹ significat primo poni: & que vehemētius in fine locari debet vt fiat gradatim a minori ad maius progressio. Terentius A- deo ne me ignū au / adeo ingratum / aut in humanum putes vt neq; me consuetudo neq; amor neq; pudor commoueat. Idē i eunucho. Pergis scelestā mecum perplexe loqui? quid ais sacilega? quid ais venefica? Omnes tibi opes operam / studiū animum & deniq; me ipsum tibi deuoueo. Laudare est ore & voce aliquem commendare. Probare est alicuius virtutem animo approbare: hoc ergo maius est illud minus quemadmodum vocis iudicium animi iudicio est in efficacius. Similiter diligere est mediocriter / amare vehementer / colere cum veneratione. postremum ergo maximum est. Vereri est cum reuerentiā timere / obseruare est venerari & honore quem amamus prosequi. Admirari est ob virtutis magnitudinem admirationē capi. quare postremum vehementissimum est. Turpia ihonesta / que virū studiosū minime decent. Obscena / lasciuia scurrilia. & pter honestatē sordide ac petulāter dicta at facta.

Terentius

Tetra. horrenda. nephanda: infanda. Foeda que adeo execranda sunt. vt narrata audientium aures offendat: quare hoc vltimum maximum est. Virtus est anime habitus ipsam perficiens atq; opus eius bonum reddens. Officium est ex virtute procedens operatio: & hoc quidem maius est: quam loquidē laus omnis ab ipsa actione surgit. non enim ob habitus tantum commendamur: sed ob bonas (que ex illis enascuntur) operationes. Adde officium finem esse virtutis: quia ob officium exercendum ordinatur: finis autem prestantior est his (que sunt ad finem: vt in morali philosophia latius discutendum est. Secunda pars est / si tria sint in oratione quorum duo cuiuspiam rei partem tantum denotant / & tertium complectatur totum: tunc illud generalius sine collocandum est. vt amicum amico consilium. vires. operam. prestare debet: nempe consilium animi est: vires corporis opera vtriusque complectitur. Tercia pars est / si multa in oratione eadem ponuntur: quorum vnum se habet vt magis commune ad cetera: que sua significatione complectatur: quod communius est precedere debet: & specialia sequi. vt omnis virtus. fortitudo. temperantia. liberalitas. laude meretur: Animalia rationis expertia. equi. boues. a feni. longe sunt homine inferiora.

cxxxv. De, quisquis / vt vt / vbi vbi.

Multoties geminatio in quibusdam tam verbis in finitis que aduerbiis tanti valet: quanti id nomen semel & cumque: vt quisquis pro quicumque / quotquot pro quocumque / quantum quantum pro quantumcumque / qualis qualiscumque / vtvv pro vtriusque / vbi vbi pro vbiuscumque / Et id aduerte diligenter.

Quando iste dictiones quis. qualis. buntus. quod. vbi. vt. & similes geminantur: significant idem: que simplex dictio composita cum cumque vt quantum quantum. i. quantumcumque / quoquo. pro quocumque. quotiens quotiens pro quotienscumque. Terentius: la vbi vbi erit inuentum tuum pamphilum / & adductum curabo. Et petunt he dictiones geminas orationes: quoniam vno verbo sententiam non complent: vt hoc quidem negotium expediam: vtriusque ferent vires. Preterea componuntur & predictę dictiones cum uis. vt quiuis. quantumuis. quouis. vbiuis. &

Terentius

significant idem quod ipfemet compofite cum libet: vt quilibet/quantumlibet/quodlibet/vbilibet/ſcilicet indifferentiam perſone: quantitate: vel loci: vel cuiuſpiam alterius rei & vnũ tantum requirunt verbum. vt vb' u'is loci maneamus. id eſt. in quocunq; loco placet vel petis. Illud etiam non eſt omittendum q; quis quicunq; & quiſquis idem ſignificant: non tamẽ eodem modo inflectuntur nec eoſdem retinent caſus nam quicunq; per omnes caſus vtriuſq; numeri in triplici genere declinatur nec vllus caſuum ad integram declinationem facientium ei deeſt. Sed quiſquis geminata dictio ſolum illos habet caſus ſingularis & plurales qui nominatiuum ſingularem ſyllabis non exceſſunt: ceteris autem nominatiuo in ſyllabis ſupercrescentibus caret. Quare in ſingulari numero nominatiuum habet in omni genere: accuſatiuum & ablatiuum vt quiſquis quemque quoquo queque quamquam quaqua: quicquid quicquid quoquo & caret genitiuo & datiuo ſingularibus nominatiuum in ſyllabarum numero ſuperantibus: non enim dicim⁹ cuiuſcuius cui. In plurali numero nominatiuum & accuſatiuum pluralem tantum habet vt quii. quos quos. queque quas queque queque vtroq; nominaliter ſcripto: nã queq; vbi ſecunda pars coniunctio eſt correpta: venit a quiſq; & ſignificat omnia: de quo nunc ſermonem non agimus. Et caret genitiuo datiuo & ablatiuo pluralibus: q; his caſus plures nominatiuo ſyllabas habeant: dicimus enim nunq̃ quorumquorum quibus quibus licet enĩ ars omnes admittat caſus: vſus tñ (que penes arbitrium eſt & ius & normale quendi) huiuſmodi excreſcentes caſus non recipit. Et quoniam de compoſitis huius dictionis quis incidit ſermo: non videbitur huic loco incongruum id vnũ de illis adicere: q; hoc nomen infinitum ſiue pronomen (nihil enim in preſentiarum refert) in nominatiuo ſingulari ſceminini generis & nominatiuo & accuſatiuo plurali neutri generis habet que vel qua: quod nõ eſt intelligendum de ipſo ſimplici q̃ in differẽter alterã illarũ terminationũ in prædictis caſibus hẽat. Dicimus enim in ſimplici in prædictis caſibus ſẽper que nec vnq̃ recte loquẽtes dicerem⁹ qua: ſed hoc ratione compoſitorum eius poſitum eſſe cognoſcant oẽs: nam alia qua eius compoſita habent e in prædictis caſibus & non a. Cõtra alia habent a & non e: ad quod clarius dinofcendum ponunt. r duẽ regulẽ. Prima. omnia compoſita pronominis q & etiam pronominis quis habentia hoc ipſum pronomen in principio cõpoſitionis: habent i noĩatiuo ſingulari ſceminini generis & i noĩatiuo & actõ plurali neutrius generis. e. & nõ g. i.

Quicunq;
q uisquis

Cõpoſita a
quis & qui

a. vt quidam, quiuis, quicumq; quilibet: habent quidam, queuis
 que: unq; quelibet & non quadam quouis quacumq; qualibet.
 Item quisnam quisquis quispiam quisputas quisq; quisq; habet
 quenam quepiam queputas queq; queq; & non a. Secunda
 regula est: q; composita huius pronominis quis habetia hoc
 ipsum pronomen in fine & non in principio: habent in nomi
 natiuo singulari foeminini generis & in nominatiuo & accu
 satiuo plurali neutri generis. a. & non e. vt auquis aliqua & no
 aliq; siquis siqua & non siq; Virgilius. Siqua tui coridonis
 habet te cura venito/nequis nequa non autem neq; Virgilius
 in octauo eneidos. Atq; hos nequa forent pedibus vestigia re
 ctis. Simplicis autem nominis infiniti quis vel qui in numero
 singulari masculini generis duplex nominatiuus diuersa (vt
 fatis omnibus constat) fortis officia nam quis interrogat & no
 refert. qui vero refert non autem interrogat: in ceteris casibus
 eadem voce huiusce pronominis interrogamus & referimus.
 excepta hac neutra voce quid: qua interrogamus solum refe
 rimus vero nunq;. Proinde ab altero neutrius generis nomina
 tiuo multu differt. Nam quod refert & interrogat & adiecti
 ui fungitur officio: nam substantiuum eiusdem cum eo gene
 ris numeri & casus sibi ascribit: vt quod munus/quod donu
 nec alterum secum adiectiuum admittit nisi illud in vim sub
 stantiui transferat vt quod bonum/quod malum. Quid vero in
 terrogat solum aut inde terminatam reddit locutionem cum
 significat aliquid: & substantiuum naturam habet. Adiectiuum
 eni & genere & numero & casu sibi conformiter recipit. vt quid
 utile/quid dignum tantis meritis rependam? Substantiuum ve
 ro eodem casu secum nunq; habet sed bene in genitiuo casu po
 situm vt quid animi habes/quid cause est q; ad me non vene
 ris: que admodum tertio & vicesimo precepto latius declara
 tum est. Eandem seruant differentiam in neutro genere com
 posita huius pronominis quis. & qui. nam que. o. ante. d. habet
 adiectiuorum seruant naturam. vt quoddam/aliquod/quodlibet
 quodcumq; sed que. i. ante. d. retinet substantiua sunt: quid
 dam. aliquid. quicquid quicq; quippiam. De quorum quide co
 positu & simplicis natura latius tractanda alius requiritur
 locus: nec debet quis q; istoru acceptiones: & que gramaticę lo
 cutioni conducunt proprietates: vt exigua aliquid relinquere
 aut cotenere: nempe ex his recte intellectis certa pate. ad elo
 quentiam via: quibus sane neglectis aut perperam intellectis
 ne latinum quidem sermonem quisq; proferre posset.

Et id aduerte diligenter: accedit pro additur q̄
vfitatum est tam pulcherrimū videri debet. Vnde
& accessio additionem signat. vt ad meas misere-
rias mihi accedit dolor. i. additur.

Accedere pro adire accusatiuum vel loci vel persone sine p̄-
positione requirit: vt accessi patrem. Interdum adiungitur pre-
positio ad. Terentius in eunuchō. Accede ad ignem hunc: iam
calesces plus satis. inde accessus. us. ui. nomen. i. aditus. Ouidi-
us Quo ferar' accessum terra paterna negat. Accedere vero p̄
addi. & adiungi. datiuum exigit. vel accusatiuum cum prepo-
sitione. ad. vt malo malum accedere solet. Ad meam paup-
tatem mihi accessit & moribus. Inde accessio: adiectio: cremē-
tum. vt si qua tibi fortune accessio fuerit: ne mei sis immemor
oro. Tantus est meus in te amor: vt ne vllam quidem accessio-
nem illi posse fieri crediderim.

cxxxvii. De cōfido.

Confido non sicut quidam arbitranē (nescio quo
pacto) construitur: sed iungitur datiuo/alias abla-
tiuō casui & in his potissimum versatur: quę ad a-
nimū spectant. vt confido tua virtute/humanita-
tate/tuo consilio/& idem de aliis huiusmodi.

Confitere est fiduciam habere nec accusatiuum cum prepo-
sitione super aut ablatiuum cum prepositione i post se petit vt
pleriq; arbitrantur. Sed vel datiuum. vt tue humanitati confi-
sus ad te confugere decreui. Vel ablatiuum sine prepositione
vt tua (qua in omnes vteris) benignitate confisus: opem tuam
implorare statui. Simplex autem fido modo datiuum habet
Mantuanus. Fidite virtuti: fortuna fugacior vndis

Non manet: & certam nescit habere domum.
Modo ablatiuum: vt tua filius beniuolentia intrepidus te ac-
cessi. A fido fiducia in bonam partem. A confido confidentia
in malam partem accipitur pro malefaciendi impudentia &
audacia. Terentius. O ingentem cōfidentiam.

cxxxviii. Credo pro committo

Credo quoq; p̄ cōmitto/or natissimū ē: vt credo
tibi consilia mea/credo tibi grandem pecuniam.

g ii.

Terentius
Ouidius

suibus

Baptista
Mantuanus

Terentius

& sic de aliis.

Virgilius

Credo pro committo transitium est & datiuum cum accusatiuo postulat. vt credo tibi negocia mea. Virgilius. Ausus se credere caelo. Interdum fidem habere etiam transitium. vt Quintilianus in sexto Credendum doctissimis hominibus: qui vnicum aduersorum solacium litteras putauerunt. Vnde res non est credita que non accepit fidem apud audientes. Virgilius Ora dei iussu non vnq̄ credita teucris Inde nomen credulus qui credit. Virgilius. sed nō ego credulus illi Inuenitur hoc nomen cum accusatiuo mediante prepositione in. Ouidius Conscia mens recti fame mendacia ridet:

Ouidius

Sed nos in vicium credula turba sumus.
Et credibile quod credi potest. Incredible quod hominum fidem excedit. Deniq̄ credere est fidere: & datiuum solum petit. Virgilius in bucolicis? O formose puer nimis ne crede color. Idem Non bene ripe creditur.

cxxxix Grandis maior vel minor natu.

Grande adiectiuum nomen proli vel etati conuenit vel pecunię. pecunię exempla supra posuimus. Sed hic grandior nestore videtur: id est videtur q̄ nestorem vincat etate & antecedit: hic ē grandis natu: grandissimus natu significat longeuum hominem atq̄ admodum senem. Et quia de natu facta mentio est: maior natu ornatissime significat seniore[m] sicut minor natu iuniorem.

Grande adiectiuum significat magnum. & attribuitur iterum molī vt grandia saxa & edificia recte dicimus. Attribuitur & pecunię: vt hic grandī pecuniā multatus est. Preterea proli vt hic filiorum est grandior. Deniq̄ etat & ceteris quidem frequētius: vt hic est grandis etate / quo / natu. i. pfecta etate / grandior quo q̄ iohannes. i. maiorem habet etatem / grandissimus natu. i. annis & quo maturus siue grandęus. Natu vero ablatiuus est singularis etatem significans: & recte adiectiuus cuiuslibet gradus excessum aut diminutū significatibus additur. vt iohannes est maior natu ego. i. senior / maximus natu. i. antiquissimus. Sū minor natu q̄ iohānes. i. ior.

Ego sum minimus natu fratrum. i. minimam inter fratres etatem nactus. Nestor filius Nelei rex Pyli: trecentos annos vixisse memoratur. vt ipse apud Ouidium de seipso refert. Annos vixi bis centum iam tertia viuatur etas.

Nestor

cxl. De parentesi

Insuper haud illepidam fit interpositio nonnunquam in oratione atque interiecta parentesis: vt dedisti ad me (que mea summa est voluptas) suauissimas litteras. omnes amicos (nisi fallor) plurimum admiror. Scire velim ex te (ea namque est amicorum consuetudo) quid nuper in causa marci antonii egeris. Et ita demum re postulante nostram orationem huiusmodi interpositionibus aspergamus.

Parentesis latine interpositio dicitur & est integre sententiae inter alterius diuise partes interceptio: duobusque semicirculis a sententia cui interponitur distingui solet. Ea ornatissimam reddit orationem: si modo accommodate & decedenter fiat: neque nimium frequens: sed materia orationis expetente. vt me uictima (vt ita dixerim) suspiria trahentem ad vitam reuocasti. Tuque littere summam (mihi crede) voluptatem animo meo attulerunt. Virtus (vt mea fert sententia) ceteris dignior habenda est. Si tibi uita (quod dii iubeant) sit superflua: mirum in modum gaudeo: si languida (quod superi auertant) ualitudinem: tuam fortem doleo.

cxli. De increbruit.

Hec res apud me increbruit: & fere significat ad aures peruenit: & rei noticiam significat.

Crebrescere frequentius esse & augeti significat. Virgilius. Crebrescunt optatae aures. inde increbrescere frequenti narratione diuulgari & ad cuiuspiam noticiam peruenire: & accusatiuum petiti significantem personam uel locum cum praepositione apud. huius rei fama apud nos increbruit.

cxlii. Vt nos nescire quid dicamus.

Nescio hanc rem / ignoro / preterit me / fugit me / g. lii.

latet me/huius rei nescius sum/ignarus sum / hec res scientiam meam fugit.

Trifariam rei alicuius ignorantiam exprimere possumus. Primo ponendo personam ignoratam in nominatio & rem ignoratam in accusatio cum istis verbo nescio/ignoro vt nescio huius rei veritatem. Secundo ediuerso ponendo rem ignoratam in nominatio & personam ignoratam in accusatio cum istis verbis fugit/preterit/latet:que interdum significant ignotum & incognitum esse.vt huius rei veritas me fugit/illius rei noticia me preterit. Virgilius. Nec latuere doli fratrem in unonis & ire. Tercio ponendo personam ignoratam in nominatio aut altero quocumque casu & rem ignoratam in genitio cum istis adiectiuis nescius/ignatus/inicius/iperitus/ignorans Vt huius rei sum nescius/Istius loci sum ignarus.

cxliii. Reliquum est pro restat.

Hoc reliquum est. i. hoc restat: per pulchre & magno cum ornatu idem significat. Exemplum est: omnia tibi & natura & fortuna tribuit: reliquum est vt bene & laudabiliter uiuas.

Reliquum est pro restat post se requirit conjunctionem vt cum verbo optatio.vt cum claro polleas ingenio & egregios preceptores nactus fueris: reliquum est vt litteris insudes. Cum tibi superi optimos prestiterint parces & animum virtuti natum. reliquum est vt pro viribus bene agas. Sic dicimus nihil spei est reliquum: ille nihil pecunie reliquum fecit.

cxliiii. Vulgo. i. vbiq;

Rumor est vulgo. i. vbiq; & comuniter dicitur & ornatus est sermo.

Comuniter barbare significat fere apud omnes siue quod in omnium ore versatur. Recte enim est coniunctim collectim & simul: vt illi comuniter victitant. Ouidius. Diuq; o comuniter omnes. Vulgo autem aduerbiu significat vbiq; & quod inepte per comuniter significatur. Terentius. Veru' quod vulgo dici solet omnes sibi malle melius q; alteri. Quintilianus in septimo. Vulgo dicitur scelera non habere consilium.

Ouidius:

Terentius
Quintilianus

cxlv. Accipere pro au-
dire & cognoscere.

Accipere pro audire & cognoscere peruenisse di-
citur. vt accipi rumoribus quorum est incert⁹ au-
ctor. Accepi hominū fama: quocerto auctore con-
tinetur. Accepi nūciis idest nunciacionib⁹: quos
nuncios: & qui mittitur affert. Accepi litteris q̄s
plerūq; ab amicis accepim⁹ Et i aliis cōsilib⁹ locis.

Accipio pro intelligere & cognoscere multū ex ornat ora-
tionem: si accusatiuo iungatur & ablatiuo intercedente plerū
q; prepositione vt tibi bene esse ex tuis litteris accepi. Amicū
meum bona esse valitudine ex nūcio accepi. Virgilius. Quo
facere id possis nostram nunc accipe mentem. Præterea acci-
pere est habere siue pati & quibusdam accusatiuis iūctum splē-
didam reddit orationem vt hic vulnus letale accepit. i. vulne-
ratus est. Accepi iniuriam cladem & c. Iuuenalis quandoquidē
accepto claudenda est ianua dāno. Rumor & fama vt decla-
rat autor differūt q̄ rumor est rerum nouarum siue certo au-
tore. Fama autem rerum recentium certo autore vulgarum
Nuncius modo ille qui nunciat aliquid & tunc actiue capitur
modo illud quod nūciatur & tunc passiuē. vt quod vulgariter
dicunt habui bona noua sic rectius dicitur letum accepi nun-
cium. Tristem de fratris obitu nunciū accepi. Idem significat
nuncium nunciū vt iocunda aut tristia accepi nuncia.

Virgilius

Iuuenalis.

cxlvi. hisce/hosce/hasce.

Pronominibus articularibus demōstratiuis con-
sueuerunt oratores addere se adiectionem i iis ca-
sib⁹ q̄ in s desinunt euphonie causa: vt hisce hosce
hasce pro his hos has.

Pronomen hic in casibus ereuntibus in s suscipit hanc sylla-
bicam adiectionem ce vt huiusce pro huius/huiuscemodī p
huiusmodi/hisce pro his/hosce pro hos:hasce/pro has. Terē-
tius. h. Ice amabo tu non insidiabere: & capiuntur hec compo-
sita (sicut & simplex) demōstratiue. Præterea in casibus desinē

Terentius

tibus in c componitur idem pronomen cum hac adiectione ci
ne vt hic cine/hæccine/hocine/huncine/hæccine haccine hec
cine & capiuntur hec omnia interrogatiue. Resoluuntur eni
per suum simplex & aduerbium interrogandi ne. Terentius.
hocine est humanum factum aut inceptum hocine est officii
um patris. i. est ne hoc humanum factum hoc ne est officium
patris. Eodem modo sicine aduerbium id est sic ue: vt sic ne
accepta beneficia rependis.

cxlvii. De translatione huius prepositionis cum.

Sæpe prepositio quæ preponit solet: postponitur:
etiã si significantia eadẽ manet: & in quibusdam
quidẽ semper: quæ sunt mecũ/tecum/secum/nobis
cũ/vobiscũ/In quibusdã quoq; nõ semper: vt qui-
cum quocũ quibuscũ. Te propter ac etiã, propter
te idem significãt: & sic quibuscũ & cum quibus:
& in his potissimum ea prepositionũ translatõ fit
quo modo enumerabimus.

Cum prepositio per anastrophe postponitur interdũ suo ca-
suali: vt semper in ablatiuis tum singularibus tum pluralibus
trium primorum pronominum ego tu sui. Interdum & ablati-
uis huius pro nominis quis vel qui. Terentiũ vt habeas qui cũ
faltites. Est michi socius quo cum familiariter viuo: sunt & a-
mici quibuscum locundissima michi est consuetudo. Aliis ite-
dem prepositionibus id cõuenit. Virgilius. Te propter eundẽ
extinctus pudor. Ouidius Te penes arbitriũ nostre, viteq; ne-
cisq;. Vir ille quo de verba modo feci adest. id tamen frequẽtĩ
carmine quam profa vñ venit.

cxlviii. clam prepositio
potius q̄ aduerbium.

Clam plerũq; prepositio est & nõnunq; aduerbi-
um: sed oratores prepositionem potius accipiunt
siue iũgantur ablatiuo vt priscianus sedit/siue actõ
quod opinatur donatus. vt clam me profec̄ s est
id est me nesciente.

Clam p̄positio ablatiuo potius iungitur. Terētius nec clam
 te est q̄ illi utreq; res inutiles sient. i. non ignoras. Interdum ad
 uerbium scilicet nullo sequēte casu & significat furtim: latēter
 ut clam ingressus ē: & ruriū clam abiēssit. Inde clanculum.
 Terētius. Inuidere oēs michi & mordere clanculum. Inde clā
 destinum: furtiuum occultum & latēs ut clandestinum odium
 clandestinum incēdium. Palam ei opposita dictio aliquando
 p̄positio est ut palam omnibus hoc factum est: aliquando ad-
 uerbium. Iuuenalis Fiēt ista palam

Terentius

Terentius

Iuuenalis.

c xlix Coram & p̄posito & aduerbium

Coram cum accentu in prima syllaba prepositio
 est: & quid significet nemo est qui nesciat: cū accē
 tu vero i vltima syllaba: aduerbium pulcherrimū
 est significans (ut ita dicam) p̄sentialiter: quo fre
 quentissime viri docti utuntur. Ut apud. M. Ci-
 ceronem Cupio tecum coram iocar i. i. p̄sentiali-
 ter. Etiam coram tecum loquor.

Cicero

Coram p̄positio in conspectu significat: ut coram iudice cau-
 sam egi. Corā senatu orationē habui id est ante senatores. Sed
 cum aduerbium est: significat p̄sentialiter. Virgilius corā quē
 queritis assū Cū michi tecū corā loquēdi non datur copia: ha-
 adte litteras dare cōstitui. Terētius. Ah vereor hos corā te lau-
 dare.

Virgilius

Terentius

c l. De aduerbiis in i & in u desinentibus.

Multa aduerbia in i exeūta etiam in ipsīs episto-
 lis sunt pulcherrima: sed hec imprimis. ruri vespī
 domi belli. Multa item in o: serio/cōsulto/postre-
 mo/falso/merito/precario. Cetera vero in eodē
 exitu desinentia haud in frequenti sunt vsū ora-
 torum. In u vero non multa sūt: diu cuius signifi-
 catio manifesta est: interdū quod est quasi infra
 mediū diei tempus / & noctu pro nocte quod ma-
 gis n̄ men. Vnde diu noctuq; dicimus.

aduerbia

Aduerbia in i terminata orationem venustam reddunt. vt iohannes ruri vitam agit. Terentius. ruri se continebat: nepe ibi aduerbium est non nomen: nominaliter enim rure dicimus.

Terentius

Terentius. ex meo propinquo rure hoc capio comodi Vespere: tempore vespertino aduerbium est Terentius. nunq̄ tam

Ouidius

ne egredior neq; tam vespere reuertor quin te in agro conspicer fodere. Ibi vespere aduerbium est: nominaliter enim in ablatiuo singulari vespere dicitur. Ouidius. Seroq; trahens a vespere nomen. multa domi egregia facta gerit: belli vitam egit pro in domo i bello Similiter aduerbia in o vt letio idest citra iocum vt serio loquor: consulto idest premeditate & ex consilio: vt consulto id feci idest debita opera siue ex industria. Sic etiam dicimus aduerbialiter composito idest ex conuentione

Virgilius

vel pacto prius in i to. Virgilius Composito rumpit vocem & me destinat are. Postremo vel postremu primo vel primu. vt te nunc postremo alloquor. Falso & vero vt hic fallo me accusat vero hanc rem cognosco: merito idest digne. vt merito te amo ob singulares (quibus ornatus es) virtutes. Precario per precas. Plynius de viris illustribus. Et quasi precario regnare cepit. Aduerbia in u sunt diu pro longo temporis interuallo: vt iam diu te videre optau. Nec dicendum est diu est q; ego te non vidi: quin potius multis ante diebus te non vidi: vel multo ante tempore michi visus non es. Inter diu tempore diturno sicut noctu tempore nocturno. vt pleraq; animalia interdum dormiunt & noctu vigilant. Diu propterea capitur nonnunquam pro diturno tempore vt diu noctuq; litteris insudandum est.

Plynius

c li. Nullus pro non

Nullus a um nunq̄ pro non: presertim sum es. est verbo adiuncto. vt nullus sum. i. interii Respublica nulla est. i. extincta est: idq; ornatissimu fuerit

Terentius
Ouidius

Nullus pro non cum verbo substantiuo nullo altero sequente nomine ponitur. Terentius. Nullus es geta. i. peristi: occidisti. Ouidius proq; viro qui nullus erat veniebat ad aras idest qui pierat. Vbi vero alus adiungitur verbis aut verbo substantiuo aliquo nomine sequente nullus: solitam habet significationem: vt nulla michi sine te est voluptas.

c lii. Presto sum idest assum vel appareo

Presto sum significat assum & fere appareo: & sic

idem aduerbium eiusdem verbi modis omnibus ac temporibus peruenuste connectitur in eadem quam modo posuimus significantia: vt presto michi fuit seruus tuus vrbem ingrediēti. i. affuit.

Presto non significat paratum vt pleriq; putāt dicētes ego sum presto tuis obsequiis sed idē est q; presēs: & verbo substantiuo per omnia tempora & modos ad ūctum: explicatur per verbum assum cōsimilis numeri personę & temporis vt cum nobis eūdem fuerit: ero presto. i. adero. Cum litteras ad te dare volui: non fuit presto mihi tabellarius. i. non affuit. Aduerbium dicit in analogia: sicut enim aduerbium adiectum verbo ipsū determinat ita nomen presto additum verbo substantiuo adi: cet ipsi more aduerbii.

c liii. licet mihi bono viro esse: vel bonum virum.

Licet michi bonum virum esse & licet michi bono viro esse: vtrunq; latine atq; vsitate dicitur: sed id posterius magis oratorum est.

Infinitiuus verbo substantiuū scilicet esse si nominatiuū antecedentem habeat: habebit & sequētē vt cupio tibi esse boni amicus & non amicū. Si vero obliquū precedētē habet vt genitiuum datiuum vel ablatiuum: eiusdem casus sequētē obliquū habere potest: vel accusatiuum post se: tamen si obliquus casus precesserit Et quis tunc diuersis casibus interponi contra verbi substantiuū naturam videatur: nullum tamen est contra grammaticę legis viciū: nam facile subauditur accusatiuus verbo substantiuo preponēdus. vt est patris esse benignū i filios. Inter est scolastici esse studiosum & modestum. Ouidius Et tute non licet esse mihi. Idē. quo mihi commisso non licet esse piam. Sic licet mihi esse docto vel doctum: probo vel probum & sic de aliis.

Ouidius

c liiii. Perpetuum & imperpetuum aduerbia.

Perpetuum & imperpetuum aduerbia pro eodē ponuntur & eis frequenter vtimur.

Ouidius
Virgilius

Perpetuum & eius compositum imperpetuum significant perpetuitatem temporis & iugem durationē. vt meus in te amorem perpetuum durabit Virtus imperpetuum manet: in illo interitu calura. Dicimus & perpetuo aduerbiū n. Ouidius Perpetuoq; uirens buxus. Sic eternum & ineternum aduerbia sunt. Virgilius Eternumq; uale dulcissime palla. Ineternum tui apud me erit memoria. Sic longum aduerbialiter pro longo tempore. Virgilius in buco. Et longum formose uale: uale inquit iolla.

c lv. Deuincio pro obligo.

Deuincio uerbum pulcherimum est: tamen precipue epistolis congruit. Significat & deuincio obligo & deuinctus obligatus: sicut & sepe obnoxius: quod non solum trito more significat quod notum est: sed etiam deuinctum.

Terentius

Deuincio interdum coniungo & uinculo connecto significat. & regit datiuum eiusdem persone cum nominatio supposito: preterea accusatiuum & ablatiuū sequēte ppositione. vt hic sibi oēs summo deuinxit amore. Ego sum tibi uera deuinctus charitate. Ob amorē illum quo uterq; mutuū deuincti sumus te ut id facias rogo. Preterea significat obligo & eandē cum priore seruat constructionē. vt sum tibi perpetua seruitute deuinctus Me tibi innumeris iisdēq; maximis beneficiis deuinctus Terentius. spero consuetudine & coniugio liberali deuinctum chreme ex his facile emer surum malis. Obnoxius itidē obligatus significat: vt quod uulgariter dicunt ego multum tenetor tibi: sic elegantius dicitur ego sum tibi plurimum obnoxius. Preterea obnoxius est subiectus vt variis casibus & morbis uita nostra obnoxia est.

c lvi. Collocare apud aliquē beneficium.

Collocare apud aliquem beneficium est alicui beneficium facere: vt apud gratos uiros beneficium collocasti.

Collocare apud aliquē beneficium est meritum & beneficium in aliquē conferre: & accusatiuo significanti persone iungit cum ppositione apud vt quicquid apud ingratos beneficii collocatur: id totum prorsus perditur. Si quid apud me beneficium

collocaueris nō me ingratum senties. Cumulare aliquem me
ritis/beneficiis/donis/muneribus: pene idem significat vt me
amplissimis(que tua est liberalitas)beneficiis cumulasti.

clyii. Gratificor.

Gratificor tibi hanc rem preclare vsurpatur pro
gratum facio.

Gratificari verbum deponens est gratum facere & datiuū
significantem personam petit adiuncto interdum accusatiuo
significante rem que grata sit cuiq; vt quod inculte dicunt fa-
cies mihi magnum placitum. sic potius dicendum est. Michi
profecto rem facies q̄ gratissimam. vel hac in re mihi non pa-
rum gratificabere. Nulium pro te laborem recusauero dū me
tibi gratificari sensero. hāc tibi rem gratificabor vel hac in re
tibi gratificabor.

clyiii. De indulgeo & ignosco.

Indulgeo sane verbum est aptissimum & splendi-
dū ornatus: quod & datiuo iungitur / & fere signi-
ficat do operam/atq; ita exponitur . vt hic nimio
somno indulget. i. nimis dormit/nimio cibo idul-
get. i. nimis comedit. de aliis consimili pacto. In-
dulgere preterea quasi concedere: est verbum lu-
xuriosam quandam designans clementiam: & in-
dulgentem patrem appellamus leniore erga libe-
ros ingenio. quare & ab ignosco plurimū differt
Est enim ignosco parco id est do veniam siue ex-
cusatū habeo. Ignosco tibi siquid(exempli causa)
admiseris sceleris. Indulgeo vero & multa agere
impune queas. Quorum verborum discrimen di-
ligentissime consideratum est.

Indulgere modo operam dare significat. Virgilius Quid in sa-
no iurat indulgere labori. hic genio indulget. i. voluptatibus
animum laxat: idulget baccho: studio. i. vino vel studio dedit⁹
est. Modo pmittit vt que velis impune facias & pro liberi a-
nimi arbitrio licenter agas. vt hic aīo indulget qui quicq; ap-
h. i.

Virgilius

Mätuanus

petit animus laxis concedit habentis. Mater indulget filio: & preceptor discipulis: qui omnia discipulos impune agere sinunt. hinc indulgentia mollicies animi: leuitasq; & citra honestum clemētia. Mantuanus blanda patrum segnes facit indulgentia natos. Nnec apud probos autores indulgentia veniam significat. vt multi credunt optantes deum concedere indulgentiam peccatorum. Nulli enim deus concedit indulgentiam. i. licentius peccādi impunitatem: sed pro sua pietate veniam cōcedit: hoc est peccit & ignoscit malo perpetrato. Ignoscere autem est commissio crimini parcere: & veniam dare: & meritam penam remittere. vt ignosce queso meo errori: quā post hac nunq̄ commissurus sum. huic culpa ignoscenda est q̄ facile veniam meretur. Ergo ignoscere ad preteritū spectat: indulgere vero ad futurū. Ignoscere bonorū est: indulgere malorum: quādoquidē bonus nunq̄ indulget vt malū ipune fiat.

clix. Tantus & quantus.

Tantus a um & quātus eodē modo se habent in oratione: vt raro alterū absq; altero ponatur vt cōcio hec tāta ē: quāta āte hac vnq̄ fuit. Tribuis mihi tantū quantū nec agnosco nec postulo. Tantū ī te est doctrine: quantū ī doctissimo solet eē viro.

Iuuenalis

Tantus & quantus sibi mutuo respondent vt alterutro precedente alterum sequatur. vt. Tanta est tua virtus quantam homines predicant. inde tantum & quantum aduerbia similem seruant annexionem vt tantum te amo quantum tua regunt merita. Iuuenalis. Quātum quisq; sua nūmorum seruat in archa: tantum habet & fidei: interdū alterum eorum subiceatur & alterum exprimitur. Iuuenalis. Crescit amor nūmi: quātum ipsa pecunia crescit. Aliquando tātum aduerbium est exclusiuum significans solum vel tantūmodo. Quintilian^o libro septimo. Nemo expectet vt alieno tantum labore sit diuersus.

Quintilian^o

clx. Talis & qualis

Talis & qualis alterutrum creberrime ponit: raro vtrumq; vt talem solemus sentire bonum virum: & subintelligimus qualem diximus. Et contra. Oratio est illustris qualis alter nullus reperitur. Verum hec de his satis.

Talis & qualis licet mutuam habeant, sepius connexionem vt cum vnum precefferit alterum fere sequatur vt talis est tua beniuolentia qualem fama prius accepi. Sepe tamen vnum sine altero ponitur vt cum quis alicuius virtutes memorauerit & subiungat. Talem profecto virum summis extollere p reco niis equum est. ibi talem relatiue sine altero expresso ponitur: Item Cicero clarissimus fuit orator: qualem & quintilianum fuisse ambigit nemo. Interdum post talis ponitur qui pro qua lis. vt talem te vnam ostendere quem omnes laudant.

clxi. Vel pro etiam.

Vel pro etiam particula in multis locis rectissime congruit vt hannibal fuit imperator vel omnium primus. Tua eximia virtus vt te amem vel maxime impellit.

Vel conjunctio disiunctiua significat aut. Quintilianus libro primo. Ipsius magistri (si tamē ambiciosus vtilia preferet) hoc opus sit cum adhuc rudia tractabit ingenia: non statim onere rare infirmitatem discendum sed temperare vires suas: & ad intellectum audientis descendere nam vt vascula oris angustia superflua humoris copiam respuunt: sensum aut influentibus vel etiam instillantibus complentur: sic animi puerorum quam tum excipere possint videndum est. Nam maiora intellectu velut parum aptos ad percipiendum animos non subibunt. Aliquando significat etiam. & tunc cum multis dictionibus: tum superlatiuis & adiectiuo solus potissimum adiungitur. vt ciceror orator est vel omnium clarissimus. Quintilianus libro primo de grammatica Quo minus sunt ferendi qui hanc artem (grammaticam intelligens) vt tenuem ac ieiunam cauillantur que nisi oratoris futuri fideliter fundamenta iecerit quicquid superstruxeris corruet: necessaria pueris: iocunda senibus: dulcis secretorum comes: & que vel sola omni studiorum genere plus habet operis quam ostentationis Denique vel pro saltem accipitur vt si non te coram videre: vel litteris tuam cognoscere valitudinem concedatur opto.

clxii. Versor.

Versor verbum in frequentissimo est vsu veterum ac disertorum hominum perdiffusaque est eius verbi significatio ac denique variis potest rationibus exponi. vt ego

h.ii

Quintilianus

Quintilianus

versor in litterarum studio. i. do operam litterarum studio. Virtus circa difficile versatur. i. virtus in difficili consistit. versamur in tenebris. i. fere sumus ac viuimus / & quasi stamus in tenebris Et (quod est exemplis superioribus declaratum) duos sibi plerumque ac frequentius casus postulat: nam aut accusatio preposita circa: aut ablatiuo in precedente. Nam cum accusatiuo ut ante fudum versari / ad portam versabatur perraro dicta sunt: sed quem admodum ceteris rebus oibus ita huic summa adhibenda est diligentia.

Terentius s
Virgilius

Versari verbum deponens significat esse siue consistere: tum gitor accusatiuo cum prepositione circa vel ablatiuo cum prepositione in. Terentius. Ah nescis quantis in malis verser miser. Hic in ciuilibus versatur negotiis. i. circa res ciuiles animum intendit illisque occupatur. Grammatica circa latini sermonis compositionem contextumque versatur: rethorica vero circa ornatum. Aliis prepositionibus adiectos casus raro admodum habet. Versor itidem passiuum est huius frequentatiuum verso as are: quod frequenter mutare aut animo agitare significat. Virgilius? Sors omnia versat. Idem. At cytherea nouas artes noua pectore versat consilia. Et tunc sicut significationem habet ablatiuam: ita & constructionem. ut omnia cetero Turbine versantur.

clxiii. eniuero si autem.

Nonumque duę particule ornatissime coniunguntur: quarum eadem sit vtriusque significatio. ut eniuero. nam per exemplum da setentia altera duntaxat sufficere poterat. & similiter si autem: cum complende setentia eo in loco aut particula nullam omnino vim habet. Sin enim per se significat sed si.

Interdum due constructiones idem penitus significantes sibi coniunguntur: quorum altera solum ornatu gratia & non maioris significationis denotande adiungitur. ut eniuero pro quia. Immel tibi gratias ago: eniuero mihi benignissime opere tulisti. Si autem signifi-

55
cat sed si quod altera pars scilicet si in per se significat. vt si vis
tutem colueris omnibus eris gratissimus: si autem secus fece-
ris & deo & hominibus eris iniuissus. Apud probatissimos aut
autores nunquam si autem significat sed si non: quibus plerique vul-
gariter loquentes id astruere conentur: & in ea significatone
accipi contendunt.

clxiiii. Quoad pro quousque.

Quoad pro quousque non minus ornate ponitur quam
latine vt volo in vrbe esse quoad tu redeas. Ita in ple-
risque locis consimiliter accipi potest.

Quoad significat quousque: & modo ad preteritum refertur: vt te
expectauit domi quoad venisti. modo ad futurum & hoc frequenter
vt te sumo. persequar amore quoad vixero. Vnde non ab re notat
Aulus gellius exactissimus autor idem tempus significari cum dici-
m. Tibi amicissimum ero quoad viuam & quoad moriar: illic enim
totius vite spatium complectitur oratio: hic vero vite terminum
& interitum: finitur autem eo primum tempore & vita & poeni-
tus eodem quo mors vitalem aufert spiritum

clxv. Suscipere.

Suscipere non solum (quod tritus / vulgatusque usus ha-
bet) significat quod est super se accipere & quod a
modo adducere aliquid: sed etiam perornate posi-
tum in epistolis commendatum habere. vt suscipit Cice-
ronem cetera in suis aduersis rebus: que utique postre-
ma significatio haud quamquam (si quis inspiciat accura-
tius) a priore illa aliena est.

Suscipere vulgata significatone est accipere. vt magnos pro
te labores suscepti multa abs te suscepti beneficia. Terentius. por-
uincia suscepisti dura. Preterea est commendatum habere: vt hunc mi-
hi amicissimum meo nomine suscipias velim. Ego tuus in negociis
te suscipiam. i. commendatum habebō: quod si quas commedatos habe-
mus illos in nostro presidio tutelaque accipere videmur.

Terentius

clxvi. Positio adiuncta negatio con-
trarii positui plerumque vim tenet.

Optima quoque ratio est vt positio cuiuspiam adiun-
cta negatio contrarii positui vim ac significatone

h.iii:

teneat: sed nō ita plene / tamē accurrate illā exple
at. cuius rei exēpla subūciamus. hic vir ē haud im
probus: significat enī fere hunc hominē: pbū po
tius q̄ iprobū eē habendū. Et philosophus haud
ignobilis / histrio nō illepidus / miles nō instren
uus / ciuis haud malus. nā i his eorūq; similibus
rectius atq; vsitatius dicitur qn̄ vis laudis cuius
dā ē: sed quasi dīnute & quasi defraudate laudis.

Cum aliquod positium exornare volumus: contrario eius
negationē preponamus tā in noībus q̄ in aduerbiis vt dedisti
ad me litteras nō iocundas. i. iocūdas. Non sū huius rei nesci
us. Johannes haud litterarū imperitus est. i. peritus. Illis em
binis negationibus affirmatiuā assertionē per liptotē denota
mus. Et quis non vlcq; adeo perfecta ē per negationē vt affir
mationē significantia: maior tamē est decor & orōnis ornat⁹
vt nō mediocrit: r te amo pro multū: nō parū gaudeo p. val
de. Histrio q̄ in scēna aliorū gestus effingit & q̄ proxime imi
tatur: Inde histrionicos motes dicimus | ex histrionatum le
uitatem gesticatoriam.

Histrio

clxvii. Peto hanc rem a te.

Quod grāmatici dicūt peto tibi hanc rem: orna
tius nec minus latine dici queat: peto hanc rē a te.
Et id plurimum Cicero in epistolis consuevit.

Peto pro postulo duos quidē accusatiuos habere potest cū
verbū sit vehementissime transitionis. Verū loco alterius ac
cusatiui personam significantis ablatiuū potius habet cū pre
positione a vel ab: vt petiuit te aux illū: sic ornatius: petiuit abs
te auxiliū. interdū & oro eiusmodi est nature. Terentius in an
dria. Imo vero nūc maxime abs te oro atq; postulo chremes.
Alia eiusdem verbi significata huic loco non conducunt: que
consulto relinquimus.

Terentius

clxviii. Conficior pro pereo.

Conficior passiuua voce crebro vsitatum est pro eo
fere quod est pereo: vt senio confectus sum. i. con

56
sumptus vt vir inops ac miser fame/frigore/dolo
re cōficitur. & sic annis/etate/& studio cōficiē / ac
merore labore senio cōfect⁹ & de aliis sic pmltis.

Conficior pro consu mor/attenuor/debilitor habet ablati-
uum sine prepositione vt animus meus dolore conficitur ob
tuā aduerlitate. Virgilius. Tum me confectū curis somnoq;
grauatum. Idē in tertio eneidis, marcie cōfecta suprema. Sic
ergo venisse dici ius: corpus labore/& animus dolore con-
fectus est. Sum confectus molestiis. Alia huiusce verbi signifi-
cata abunde apud alios traduntur hic non repetenda.

Virgilius

clxix. Ablatiuū cum participiorū tū alio
rum peruenuit am reddunt orationem.

Ablatiuū casus non participiorum solum: verū eti-
am omnium aliorum in oratione perconcine po-
nuntur: prelertim si qua fuerit temporis significa-
tio. Et de participiis quidem manifestum ē. vt re-
gnante Octouiano cesare parata est vniuerso orbi
pax quasi quate pestate regnabat octouianus ce-
sar. Et aliud. Dionysio siraculis tyrannidē geren-
te grauissima in sicilia bella gesta sunt. i. in quo tē-
pore siracusanorum tyrannus dionysius erat. Sed
eodē quoq; modo alia qdā se habent noia maxie
si dignitatū & honorū: vt Cornelio & galba edili-
bus curilibus actē sunt in theatro fabule. Quidā
addūt participiū existētib. Sed nos phibemus
(quod uenustatē orōnis nō ptinet) addi oportere
Et idē Scipione cōsule pœni deuicti sūt. Scipioē
imperatore euerfa est Numātia & reliqua huius-
modi pariter.

Cum duę fuerint orationes de supposito & apposito ad di-
uersa supposita relate & per aduerbium temporis conluncte:
ve. sum (cui aduerbium illud adiacet elegātius in ablatiuum
participii mutatur remoto aduerbio: & illius suppositum
h. iiii.

etiam in ablatiuum substantiuum illius participii. Et interdū
conuertitur ipsum uerbum in participium presentis temporis
utpote si actiuum uel neutrale fuerit: aut deponens presentis
temporis rationem habeat: ut cum imperaret augustinus noua
salus mundo exorta est: sic elegantius dicitur. Imperante au-
gusto noua salus mūdo exorta est. Cū sol oritur fugiunt tene-
brę: sic uenustus. sole oriente fugiunt tenebrę. nōnūq̄ uerbum
mutatur in participiū preteriti tēporis si uicinet passiuū sit:
aut deponēs preteritū tēpus significat. ut postq̄ tuę litterę mi-
hi reddite sunt miro affectus sum gaudio: sic. Tuis mihi red-
ditis litteris miro affectus sum gaudio. postq̄ sol exortus est
fugit umbra noctis: uenusti⁹ dicitur. sole exorto fugit umbra
noctis. Debēt autē (ut prius dictū est) ille due orōnes ad diuer-
sa referri supposita. nepe si ad unū referentur & idē suppositū:
tūc alterū uerbū nō mutandū ē in ablatiuū participii sed noīa
tiuum. ut cū domū intraui nūciū offendī: nō dicēdū est me do-
mū intrante nūciū offendī: sed domū intrans nūciū offendī.
Cū multis occupatus sum negociis non possum tuis reb⁹ intē-
dere. nō dicēdū est me distracto multis negociis nō possum tuis
rebus animū intēdere: sed multis occupatus negociis nō pos-
sum & c. nā prima oratio & secūda eodē ligantur supposito.

Preterea noīa dignitatū cōcreta posita cū noībus propriis
eorū qui illis dignitatibus functi sunt in ablatiuū trāsferuntur.
ut Cicero ne cōsule repressa est & extincta catilinę cōiuratio.
Hānibale carthaginēsiū duce uastata est italia. nec debet ex-
presse ibidē poni participiū existēs in ablatiuo. Uerbū ad ex-
plicandū orationē potest subaudiri. Virgilius in septimo enei-
dos. Nō uobis rege latino. Diuitis uerber agri troię ue opulētia
derit. Idē in bucolicis. Teq; adeo decus hoc ceui te cōsule in-
ibit. Octouianus cesar lulii in imperio romano successor q̄
toto orbe ditio ni romaniū subiectione diutius optatā pace
pacato orbi restituit: sub quo humani generis piūssimus salua-
tor salutiferā hoībus attulit pacē: cū huic orbi natus hominē
merito dānatū exilio: offenso patri recōciliauit. Dionysius si-
cile tirannus crudelis & sacrilegus: cui eodē noīe & moribus
filius in tirānidē successit: hic tandē ob suorū immanitatē flagi-
ciorum siraculis pulsus: Choriinti ludum litterariū: aperuit ut
narrat Valerius.

clxx. de genitiuis cū possessiuis pronomib⁹

Licet etiam tam grāmaticę q̄ oratorię genitiuis
q̄ orūcūq; casualiū cum possessiuis quocūq; casu

Virgilius

Octouian⁹

Dionysius
siracusanus

prolatis cūiungere: quod & Priscianus tradit. vt
 mea causa venit & ceterorum amicorum. Meum
 agrum & marci athoni populati sunt. tuo amico
 & fratris gratificare: tuum imperatorem sectare
 & coriolani. noster ac fratris amicus: Sua ille con-
 fidit & cuiū prudentia: atq; ita figuratur cōstru-
 ctio in omnibus possessiuis. hinc Terētianum il-
 lud meo p̄sideo atq; hospitis.

Terentius

Pronomini possessiuo in quolibet casu posito potest per cō-
 iūctionē copulatiuā aūgī genitiu⁹ rect⁹ a substantiuo pronois
 possessiuo. vt meā & fratris vtilitatē quero. tuū & patris negoci-
 ū cures tuo & amicoꝝ auxilio sum subleuat⁹. At sine cōiūcti-
 one media pronomina possessiua adiungunt istis genitiuis vni⁹
 soli⁹ ipsi⁹ cui⁹ q; duoꝝ ipsoꝝ triū oim/ pluriū/ paucorꝝ: i quo
 cūq; numero genere & casu ipsa pronoiā cōstituta fuerit: itē
 & participiis p̄sētis tēporis tam singularis q̄ pluralis numeri.
 Cicero. Dico mea vni⁹ opera rē publicā esse liberatā. Idē. & tu
 o ipsi⁹ aīo cōiecturā ceperis. Sic recte dicim⁹ Tua soli⁹ culpa
 plectimur oēs. Nostra oim salus in deo cōstituta est. Meū scri-
 bētis librū nō auferas. Nostra studētū cura circa litteras ver-
 sari debet. Ouidi⁹ Et flesti & nostros vidisti flētis ocellos Post
 ponitur etiā possessiuus quocūq; gñe numero aut casu positus
 relatiuū: referēs personam possidētē per pronomē possessiuū
 denotatā. vt accēpi litteras tuas: qui es mihi amicissim⁹. Susce-
 pi tua munera qui es mihi bñfactor amplissim⁹. Ouidius. Et
 mea scripta legis qui sum submot⁹ ad histū. Coriolan⁹ posses-
 siuum est deductū a coriolis vrbe volscorum: quo cognomēto
 dict⁹ est gneus matti⁹ inter romanos vir illustris: q; predictā
 volscorum vrbe ceperit. de quo Plynius libro primo de viris
 illustribus meminit

Cicero

Ouidius

Coriolanus

c lxxi. De noiatiuo possessiuo cū gētō possessoris.
 Idēq; penitus inspiciēdū sit: quandoq; etiā discre-
 tionis seu abundantię cuiusdā causa solet addi cum
 geniuo possessoris & noiati⁹ possessiuus. vt suus
 est Cati cesaris mos idest eius & non alteri⁹ Suus

titii filius heres testamento constitutus est: Suus
(vt ipse quoq; priscianus exponit) ad discretionē
eius pertinet qui secundum leges suus non est id
est sub potestate patris legitimi non est. Suus au-
tem pro vniuscuiusq; proprio accipitur: quod ip-
sum apud viros eloquentissimos frequens est.

Terentius
Suus sine coniunctione media potest iungi genituo possesso-
ris ad maiorem discretionem & certitudinem: vt sua patris be-
niuolentia suum Ciceronis ingenium. Sententię quidē necessi-
tas non exigit pronomen addi possessiuum: ad ceterorum ta-
men exclusionem & certiotem attributionem additur. Prete-
rea suus pro proprius eleganter habet post se obliquos singu-
lares huius pronominis quisq; vt scire veli que sit sua cuiusq;
sententia. Quintilianus. sua cuiq; sunt vitia sua cuiq; propo-
sita est lex / su⁹ cuiq; decor. Persius. velle suum cuiq; est nec vo-
to viuatur vno. Terentius. suus cuiq; mos. Virgilius. trahit sua
quemq; voluptas.

Quintilian⁹
Persius

Cicero
c lxxii. Quid distant die quarto & die quarta.

Quintus
Die quarta (vt nonius marcellus etiā testis est) &
die quarto nō idem significant: sed masculino ge-
nere preteritū tempus designatur: foeminino fu-
turum, quod vetustissimi tamē aliter protulerūt:
vt sic die quarto pro eo quod aliter nudiusquar-
tus dicitur nudius tertius & itidem de aliis.

Corollaria
Nomen dies cum masculino genere nominis ordinalis posi-
tum: preteritum tempus apud antiquos significabat vt die ter-
cio. nudius tertius quod barbare dicunt ante heri die quarto nu-
dius quartus & ita deinceps. Sed foeminino generi nominis or-
dinem significantis additum significabat tempus futurum vt
die tertia: id est perē die quod inepte dicūt postcras sic die quar-
ta. l. sequēte die phēdinū hec tamē differētia nō vsq; quaq; ser-
uata ab autorib⁹ cōspicit: quipoci⁹ dies in masculino genere
diurnū tēp⁹ siue pteritū siue futurū significat. In foeminino au-
tē genere tēp⁹ icertū & lōgā tēporis morā notat. vt 1⁷ dies
hoī docuit parere leonē. lōga dies hoiez exptū reddit ac efficit

c lxxiii. Quid iter est inter tua causa & tua causa feci.

Mea causa & mei causa / tua causa & tu causa & ita
i aliis pronomibus possessiuis (vt doctiores te
stant) dici possunt sine vlllo discrimine: nec proce-
dit illa differentia a quibusdam non indoctis ex
cogitata

Autor seruiū seruit⁹ inter has orōnes tua causa feci & tui cau-
sa feci differētiā ponit his verbis. Tua causa feci & tui causa fe-
ci (ne preter veterū & doctōrū cōsuetudinē aliquid efficiam⁹)
inter sese haud mediocriter discernunt. Nā tui causa dicimus
si quid ei ad quē sermonē vertim⁹ p̄stiterim⁹ vt tui causa ad an-
thonii castra profect⁹ sū: quod est te tuēdi gratia. Sed tna cau-
sa: cum tua (vt ita dixerim) cōtēplatione aliquid alteri p̄stite-
rim⁹: vt tua causa fratris tui causam egi. Verum laurēt⁹ vallē-
sis de lingua latina bene meritus primo capite secundi libri e-
legantiarū clare ostēdit hāc differētiā a prisca doctissimoꝝ
viroꝝ autoritate & vsu lōge esse alienā: probatq; nō inualidis
exēplis nihil interesse inter has orōnes quib⁹ nomē causa cū
possessiuis pronōib⁹ aut genitiuis primitiuorū iungit. Quem
imitatus Guido iuuenalis in lingua latina nō mediocriter eru-
ditus: hunc auctoris textum altero qui cōmētario premittitur
textu permutauit: veriorēq; laurētii vallēsis sentētiā paullis ex-
plicuit. Vnde aliqua sunt noīa que pronomib⁹ possessiuis iū-
gi quidē possunt sed nō genitiuis primitiuorum: vt tua virtus
non tui: mea longitudo non mei: sua pulchritudo: nostra pru-
dētia vestra probitas: non sui: nostri: vestri. Alia sunt que sine
vlllo discrimine in eademq; significatione & possessiuis iungū-
tur & genitiuis primitiuorum: vt mea causa & mei causa: mea
fama: & mei fama: mea imago & mei imago mea forma & me-
i. Terentius. Hem tot mei solliciti sunt causa vt me explēunt.
Potius tamen & vsitalius (vt sentit laurentius valla) possessiuis
pro noībus adiungunt. Alia & genitiuis primitiuoꝝ & pronō-
minib⁹ possessiuis iungunt hāc differētiā: q; genitiuis primiti-
uoꝝ adiuncta passiua habent significantiam: possessiuis autē
addita: actiuam. qualia sunt amor/odiuū fastidium/copia vt
litas/vsus/memoria/ & similia. vt amor meus quo ego amo: a-
mor mei qui habetur de me. Ouidius. Vror amore mei. Virgi-
lius. Victus amore tui cognato sanguine victus. Sic odium
meum quod in alterum habeo: odium mei quod quis habet in
me. Memoria mea quam de aliqua re habeo: memoria mei

Terentius

Ouidius
Virgilius

que habetur de me. Deniq; aliqua & genitiuis primitiuorū & possessiuis pronomiuis differēter iunguntur non eadē quā pcedētes dictiones differētia: sed altera: q̄ scilicet cum genitiuis primitiuorum adiuncta partem integram vel aliud quipiam eēnāle rei significare p̄ illum genitiuum pronomiuis portant. At cum possessiuis adiuncta partem possessionis aut quicq; extrinsecam habitu dīnē ad rem pronomiuis demonstratam retinēs significant qualia sunt pars: dimidium: medium: mēbrum: quid/ aliquid/ multum. vt pars me. idest ame possessa pars mei idest corporis: dimidium meum quo I possideo: dimidium mei idest medietas corporis. quare nichil tui habēs bene aliquid tuum habeo.

c lxxiiii. De differētia inter genitiuos primitiui & possessiui

Hi genitiui primitiuorum mei tui sui nostri vestri semper capiuntur passiuē vt hic gerit curam nostri idest curat nos seu curamur ab illo. Sed mis tis & sis nostrum & vestrum capiebantur actiuē & possessiuē. Sed mis tis & sis exoluerunt idest ab vsu recesserunt. nostrum vero & vestrum partitiuē sepe ponuntur vt nemo nostrum/ nullus vestrum. quorum locum occupant & naturam pronomia possessiua me⁹ tu⁹ suus noster & vester

Priscianus sētētiam autor ponit genitiuos primitiuorū mei tui sui differre a possessiuis: q̄ hec duplicā illa vero simplicem possessionē denotāt: sic inquit. Et quia aliquid de his que ad possessionē spectāt locuti sumus: haud ab re fuerit differētia illam proferre in medium que inter genitiuos primitiui est & possessiui. vt mei tui sui nostri & vestri. Quam tandē pulcherrime priscianus exponit Vox nanq; est eadē: at vis ipsa longe diuersa: cum genitiui primitiui simplicē significāt possessionē: possessiui vero duplicē vt mei amicus idest meus amicus Sed mei filii amicus duplicē possessionē continet: alteram meam in filio. alteram in amico: quod eo subiecitūmus ne oronatum requirimus verborum vim ignoremus ipsam a. 2. in etorē quēpiam incidamus. Sed nunc institutum prosequamur.

hec autor. Verum laurentius valla primo secundi libri elegantiarum capite manifeste ostēdit genitiuos primitiuorum nullo pacto possessiue capi. Cuius eum rationibus tum exemplis inductus Guido iuuenalis textum auctoris hoc ante commētarium prefixo textu commutauit: & laurentii vallengis determinationem breuibus perstrinxit: qua primum disserit genitiuos primitiuorum mei tui sui nostri & vestri semper apud autores passiuē caſi: vt desiderio tui huc veni. Te mei (vt arbitror) cepit tedium quare nominibus possessionem aut proprietatem accidentalem denotantibus (q̄ hec actiue significēt & possessiue) hi genitiui non iunguntur vt non recte dicimus liber mei aut anima mei. Erant prædictis pronomibus primitiuis & alti genitiui scilicet mis tis sis actiue & possessiue significantes Vnde (vt coniectura deriuationis ducor) poete in datiuo singulari interdum mi dicunt pro mihi. Virgilius. O virgo noua mi facies inopiaue surgit Ouidius Nec mihi centauro potuere resistere nec mi Archadie vastator aper. Ceterū hec tria mis tis sis ab vsu recesserunt. & nostrum & vestrum (que partitōnem significant) partitiuis nominibus adiūgi debent: vt quis q̄ nostrum hoc facturus est: nemo vestrum hoc fecit. Genitiuorum autem quōdam actiue significantium locū obtinet pronomina deriuatiua & possessiua meus tuus suus noster & vester semper actiue capta: vt meum desiderium quo aliquid desidero meum tedium quod in alterum habeo. q̄ differenter ergo genitiui primitiuorum & pronomina possessiua eisdem nominibus vel vt dictiones recte vel vt adiectiua iungantur superiori precepto abunde dictū est: & a laurentio vallengis in principio secundi elegantiarū libri diffusus, declaratū.

Virgilius
Ouidius

clxxv. In mentem venit.

Hec res michi in mētē venit dicitur: & cum genitiuo huius rei michi in mētē venit: nec michi curę est an p̄ notio genitiui positus sit Vtrūq; vero non solum poetę sed etiam marcus Cicero vsurpauit.

In mentem venit pro occurrit nominatiuum interdum ante se habet: vt ille dies mihi in mentem venit quo a te discessi. Interim non inatiuus ille in genitiuum transit vt illius facti mihi in mētē venit. Terentius: cum eius aduēti mihi in mētē Terentius

Virgilius

venit quid tibi dicturus eram Virgilius. non venit in mentam quorum confederis aruis. Sic dicimus Cogitanti michi quid adte scripturus essem in metē venit te de mea valitudine certiorē facere. Non venit mihi in metē illi salutes dicere. Cum autem genitiuus preponitur sub auditur nominatiuus recordatio. Cicero, huius tēporis venerat in metē. sub audicdū est recordatio illius temporis.

c lxxvi. Detēporum cōmūtatione

Oratores sicut & poetę per sepe presentibus tēporibus vtūtur pro preteritis: nonnunq̄ & pro futuris: verū id quidem multo rariū. Sed contra haud crebro fit nisi forte inq̄ verbum quod futuri temporis est: preteriti loco vel presentis accipiamus. Sed multa que super his dici possūt in aliud quoq; tempus seruiamus.

Terentius
Virgilius

Temporis pro tēpore comutatio plerūq; ab autoribus vsurpatur. Terentius, quod si fit: per eo funditus. i. peribo. Virgilius. Et oīs humo fumat neptunia troia: id est fumauit. Et potest hec tēporum cōmutatio sex modis fieri. primo presēs in preteritum / secundo presēs in futurum / tertio preteritum in presēs / quarto preteritum in futurū / quinto futurum in presēs / sexto futurum in preteritum. Quorum omnium exēpla tum ex poetis tum ex oratoribus abunde occurrent si quis accuratius eorum scripta lectitauerit.

c lxxvii. Similis datiuo & plenus genitiuo.

Similis & plenus noīa (quorū prius datiuo iūgūt posterius etiā ablatiuo) oratores vt plurimū ac sepe sepe genitiuo iūgūt: vt similis es tuorū maiorum: dignitatis & officii es plenus: nonnunq̄ vero sed peraro proferunt cū superioribus casibus.

Similis nomen genitiuū iūctū: morū & factorę frequētē similitudinē significat. Vt hic sui patris & optimi quidē viri est similis Sepe solet similis filius esse patris: Sed datiuo similitudinē figure corporalis & mēbrorum potius denotat.

Virgilius. Omnia mercurio similis vultumq; colorq;. Idem
 Os humerosq; deo similis. Plenus vero interdum ablatiuo iū
 gitur: vt liberalitate & benignolētia plenus Frequētius tamē cū
 genitiuo vt hic virtutis est plenus & probitatis. Sic refertus. i.
 replet⁹ aliquādo ablatiuū habet vt refertus laude: aliquādo ge
 nitium vt cum transit in vi nominis. vt Audiui eam vrbē scele
 ratissimorum hominum esse refertissimā hic locus doctorum
 virorum refertus est.)

Virgilius

c lxxviii. Vt imperatiuis subiunctiua verba iunguntur.

Sepe numero etiā maioris significantie causa vel
 ornatissime imperatiuis subiunctiua verba iungunt
 quod Cicero sepe efficere solebat. quale est illud
 cura vt vir sis: & alio loco scribens ad filium: effi
 ce & labora vt exellas.

Post verbum imperatiui modi ornatè ponitur verbum futu
 ritēporis optatiui vel presentis cōiunctiui. Siquidē quod ver
 bo imperatiuo imperamus aut amonem⁹ vt quis faciat: sequē
 te verbo optatiui vel cōiunctiui modi cōmode explicam⁹. Et
 id quidē cōiunctione vt nōnunq̄ interposita. Cicero. Cura vt
 valeas. effice vt omnes te amēt & cōmēdēt. Interdum elegan
 ter omittitur particula vt Prudentius. Fac cum vocante fom
 mo: castum petas cubile frontē locunq; cordis / crucis figura si
 gnet. Virgilius. Infani feriant sine littera fluctus. Ouidius Me
 nia fac cōdas boetiaq; illa vocato. Sic dicamus fac me ames.

Cicero

Prudentius

Ouidius

c lxxix. Curritur cenatur prandetur

Decurritur spacium / cenatur rhombus / prandēt
 turtur & consimilia pulcherrime dicuntur.

Verba neutra interdū transeūt in vi vērboꝝ trāsitioꝝ & ac
 cusatiuū habēt & vocē passiuā vt magnū decurri spaciu / prāde
 b'm⁹ p'icē / cenabim⁹ panē. Hic passiuē dicim⁹ spaciu decurri
 ē / piscis prādeēt / panis cenat. Et hoc nō mō de verbis neutris
 trāsitioꝝ q̄ vocē passiuā solū i tēis p'ois (nisi p' p'opopeiā eis
 & i p'ia & sedā vtamur) habēt: id vērē ē: quietiā de absolūtis.
 vt p' c'eflē a filiis / frater amē deploratur / hic participia p'eri
 ti tēporis p'ertūq; a verbis neutris formata inueniunt vt regna
 tus / triūphatus / fletus / deploratus / intratus / requetus / vigilatus

Virgilius
Ouidius'

Virgilius. Acri quondam regnata lycurgo. Idem. Ille triūpha
ta capitolia ad alta chorinto. Ouidius. Visaq; & intrata est al
te mihi curia troiæ. Idem Et deplorata colonis vota iacent.
Idem Da requiem requietus ager bene credita seruat. Idē. nō
mihi grata dies: noctes vigilantur amare.

clxxx. Vt transitua verba
obsolute proferuntur.

Atq; vt absoluta iter dū verba obliquis casib⁹
iūguntur ita trāsitiua quoq; nōnūq; nō solum pro
grāmaticoꝝ more sed etiā p oratorū cōsuetudine
absolute p̄ferūtur. p̄sertim vero si qua sui passio cū
actione ipsa significat qualia illa sunt amo/lugeo/
rideo/metuo: que cum transitua sunt: nunc ab solu
te pro feruntur.

Virgilius

q; absoluta vim transituorum habentia obliquis iungantur
q̄ plurima auctorum exēpla magnifeste comprobant. Virgil⁹
Formosum pastor choridō ardebat alex im. t. ardē: er amabat
Ediue: so transitua interdum transeunt in vim & naturā ver
borum absolutorum & sine: obliquo ponuntur: presertim cū
passionē actioni coniunctam significant. Ouidius. Et si quid
faciam nunc quoq; queris amo. Virgilius Ardet amans dido
traxitq; per ossa furorem idest amore capta Ouidi⁹ ridere ab
solute ponit cum dicit. Risit & o vatum stolidissime falleris i
quit. Virgilius autem transitue cum inquit. Ille dolum ridēs.
Sic cum dicimus lugeo patrē transitue ponitur nam accusari
um regit inquē suus transit actus At cum dicim⁹. Merore cō
fectus lugeo: ibi absolute ponitur: cū no regat obliquū in quē
suus transit actus.

Ouidius
Virgilius

c lxxxi. De terminatis in bñdus.

Que in bñdus exeunt noia: nō tā similitudinē si
gnificāt (quod pleriq; arbitrātur) q̄ abūdantiam
quandā poti⁹ ac vehemētīā. vt gloriabūdus nō tā
gloriātī similis: q̄ abūde sese/vehementerq; fe
rēs. quā opinionē eloquētīū atq; eruditissimorū
hominūq; vbiq; testimoniis cōprobatā tu quoq;

firmiter amplectere. Nā (vt alios omittā) Aul' Ge
lius auctor pbatissim⁹ ex sentēcia quoq; doctissimi
apolliaris iquit: errabūd' diciť qui lōgo atq; abū
dātī errore est: & tu quoq; eisdē vtēre nomibus .

Vt decimi noctiū atticarum libri capite decimo quinto te-
statur A ilus gellius nomina in bundus terminata non signifi-
cant similitu linem sed potius abundantiam & vehemētiam:
& exponuntur per participium presens illius verbi a quo des-
cendunt adiuncto hoc aduerbio vehementer aut abundāter.
vt sitibundus vehementer sitiens: letabundus vehemēti leti-
cia perfulus. furibundus: meditatundus : vehemēter futens
aut meditans. Moribundus iātam moriens. Virgilius. cui me
moribundam dīseris hospes.

Virgilius

clxxxii. De fretus.

Fretus ta tum incerte originis ablatiuo iunctum
pulcherrimum est: & significat fere confisum atq;
munitum vt vestra humanitate fretus / vestra sapi-
entia non mea virtute fretus.

Fretus incerte originis est: quia non apte constat a quo for-
metur. nō enim a fruor deducitur: cum significatio dictionis
fretus a significatione verbi fruor aliena sit. Est enim fretus
cōfissus & fiduciam habens quare non tam participium q̄ no-
men censendum est quīs vocem / regimen & significationem
participii habeat. Ablatiuum sine prepositione requit . vt tuo
fretus presidio non meis viribus hoc faciam. Terentius in an-
dria Dauum optime video cuius consilio fretus sum.

clxxxiii. Certiorem facere.

Certiorem facere vsitate atq; frequenter in epi-
stolis vsurpatur. Nam facio te de hac re certiore:
id est tibi significo hanc rem. & sepissime velim
me de tua valitudine facias certiorem.

Certiorem facere vel reddere vel efficere est significare : &
iūgit genitiuo recto a cōparatiuo vt me tuarū rerū certiore
facias velim: vel ablatiuo cū prepositione de: vt me de tuis re-
bus certiorem facias quod inepte dicunt facias mihi scire. In
i. i.

voce passiva comparatiuus accusatiuus in noiatiuū mutatur: vt de tuis successibus factus sum certior. Cicero ad lentulū. Legi tuas litteras quibus ad me scribis gratū esse q̄ crebro certior per me fias de oībus rebus. Nec in oratione soluta dicendū ē facere certū quīs poete gr̄a carminis interdū sic dixerit. Virgilius ī tertio eneidō. Anchisen facio certū rēq̄ ordie p̄do.

lxxxiiii. De habeo.

Habeo varia constructione figuratū plurimū or natus habet: vt bene hec res se habet: & ita bene habeo me: & cum participiis vt bene me habēs re deo rure, & contrarium aduerbiū simi. iter ei verbo iungitur quod est malē.

Habeo verbū habēs noiatiuū ante se pro supposito & accusatiuū post se eiusdē pericne: & ad idē pertinentē: significat aliqua esse valitudine vel bona vel mala pro qualitate aduerbi adiuūti vt bene me habeo. Tū malē te habes. Res bene se habet. i. bene succedit Cū aut noiatiuus ante verbū rectus: & accusatiu⁹ post verbū ad diuersa spectat: significat leticiam aut tristitiā afferre: vt tua felicitas bñ me habet. i. delectat me. Tua aduersitas male me habet. i. vexat & torquet me. Terentius. Preter sp̄e euenit scio: hoc male habet virū. i. affligit. Alia huiusce verbi significata (nā plura supsūt) huic loco impinentia consulto relinquimus: ex aliis locis perquirenda diligentius.

clxxxv. De participiis futuri tēporis.

Participia sepe numero futuri temporis ornatissimi vsurpantur. vt scripturus sum ad sciptionē litteras: quod ē fere debeo scribere. Et aliud: tu ad edes cras iturus es: quasi ire debes. Cicero ē athenas profecturus. i. debet athenas proficisci. Plautus ī cyprum traiecturus est: fere est nauigare debet incyprum. Quod idcirco ita exposuimus quoniam quis proprie nauigare. i. trāsmittere: & sol uere de eo loco dicitur: vnde proficiscitur. Is demū traicere dicitur: qui rate vehitur ad eum locū quo proficiscitur: vt Cicero soluit athenis & in a

Terentius

siam traiecit. Verū ad propositum redeundū est. Illa igitur participia que a verbis manant passivis: & passivē quoq; exponi debent. vt cuius insons animus est: multandus non est. i. multari & puniri non debet. Sontes accusandi sunt. i. accusari debent. Vir flagiciosus est tradendus in carcerem id est coniciendus in vincula: & alia reliqua exponantur vt supradiximus. Nec tamen negaverim quin eorundem participiorum alia quoq; ratio sit: sed ea nos modo prosequimur impresentiarum: que venustius eloquium reddant.

Participia futuri tēporis in rus terminata duobus modis exponuntur. Prīo per futurum tēpus indicatiui vt spero iohannem venturū esse. i. q. veniet. Audiui patrē hic propediē futurū. & elegantius participio in rus decoratur oīo q̄ futuro in dicatiui: vt tabellarius cras profecturus est. i. proficiscetur. Secūdo exponuntur per verbum debeo & infinitiuū sui verbi. Ouidius. Per quod sepe ieras per quod iturus eras. i. ire habebas. Erā arduū quiddā (nescio quid) facturus. i. facere debebā Sum tibi aliqua dicturus. i. debeo dicere. Participia autē in dus trifariā exponi possūt. primo per futurū indicatiui passivē vocis vt hoc negociū abs te agendū esse intellexi. i. q. agetur. Secundo per verbū debeo & infinitiuū vocis passivē. Quintilianus. nō sit preceptor eorū que emēdanda erūt dissimulatores. i. que emēdari debent. Ingentū assiduo studio excolendū est. i. excoli debet. Tertio per nomē dignus & infinitiuū passivē vocis vt qui virtutem amplectitur laudandus. i. dignus laudari. Qui honestam ducit vitā: merito ingēti laude efferē. i. ius ē. Soluere est retinacula nauē in portu alligātia dissoluere quod faciūt naute petitori mare & ergo de loco dicitur a quo quis recedit. Ouidius. Aura dabit zephiros tu modo solue ratē. Traicere vero est mare aut fluuiū per nauigādo: nauē ad aliquē locum ducere & dicitur de loco ad quem quis nauigare statuit: illūc in accusatiuo prepositiōe in adiūcta petit vt hic soluit rhona & in galliam traiecit. Transmittere est nauem per fluuium ducere. Virgilius. Stabāt orantes primi trāsmittere cursum. SENSITOCENS/flagiciosus. insons innocens/innoxius.

Ouidius

Quintilianus

Ouidius

Virgilius

Multare abiecta e est capitis supplicio vel pecunia punire: vt hic multatus est graui pecunia. Inde multa e & alicuius criminis in pecunia vel corpore punitio. vt hic multa capitis dāna tus est: ille vero multa pecuniaria crimen diluit.

clxxxvi. De repeto.

Quid repeto? nōne ppulchre ponitur siqd ei accesserit neq; datiuus solus casus sed et iā ablatiu⁹: vt repeto hāc rē memoria: quod nō aeneo memoria significat (vt pmulti extimāt) sed poti⁹ memoria voluto & reminiscor / & quasi obliuioni datū rursus inuestigo memoria. hoc nos vti verbo ornatissime poterimus quoniā eodē & veteres eloquentissimi frequēter vsi sunt: huc illud de oratore Ciceronis libro. Cogitātū mihi ac memoria repetēti. Et africanus a neuio accusatus tribuno plebis q̄ ab antiocho pecuniā accepisset: cōmodissime eo verbo vsus: memoria (iquit) quirites repeto hūc diē hodiernū esse quo hannibalē poenū inimicissimū huic imperio vici in africa: & ppetuā pacem vobis ac victoriā peperī inseparabilē. Verū captus ingēti voluptate longius in africā verbis referēdis progressus sum. Quāobrem ad verbum institutum referat se oratio.

Cicero

Repeto preter duas notas significatiōes / qb⁹ significat at redire. Virgilius. Ipse vrbē repeto & cigor fulgētib⁹ armis: at reposcere vt iohānes repetit a me depositū) isti a b̄lo memoria iunctū significat qd aīo exciderat rursū i memoriā reducere: & iterū post obliuionē meminisse. vt id sepi⁹ mecū cogitanti: verū memoria repeterere nō possū. quo i loco librū meū posuerim: memoria repeterere nequeo. Memoria repeto hunc diē hodiernū esse quo hāc vrbē primū accessi. Hannibal carthaginēnsiū dux romanis in festissim⁹ supatis alpius italiā occidit Romanoꝝ exercitū cū sepi⁹ tū apud trebiā & lacū trauiemēnū & cānas maxia clade pfligauit: & xvi. ānis eā infidēs igni

Virgilius

Hannibal

ferroq; vastauit. Verū a scipione africano romanorū duce (q
 vt hostē italia excedere cogeret patia faciēs africā inuasit) in
 africā redire coactus est: & cū eo cōserto prelio victus ad An
 tiochū macedonig regē confugit: eūq; ad inferendū romanis
 bellū suo cōsilio induxit. Quē etiā sua animi magnitudine &
 virtute scipio africanus deuicit: & ad pacē cū romanis cōpo
 nendū coegit. Ceterū inuidia simulati aliqui (solet em̄ gl'oria i
 uidiā parere) crim' nati sunt scipionē accepisse pecuniā ab an
 tiocho tanq̄ pactū precium belli deponēdi. Illiusq; cri' minis
 Neuius tribunus plebis eū insimulauit. Scipio cōuocato po
 pulo dixit eum diē ānuā reuolutione adesse quo hannibalem
 atrocissimū rhomanoq; hostē deuicerat: & ergo nō imperato
 ris tam bene de republica meriti accusatiōe dedecorādum:
 quinpotius votis & sacrificiis pro tāto reipublice bono quot
 ānis celebrandum. hinc in capitolium comitate. populo proces
 sit: & hostias cedeas sacra fecit. Postea inuidie cedens sponte
 exilium subiit: vt narrat Valerius capite de ingratitude.

clxxxvii. Pro mori: diē obire oppetere & similia: p̄ viue
 re aut: vitā agere: degere etatem & similia orname dicimus

Optimū factu fuerit ne eisdem aut modis orōnis
 aut verbis vtamur: & (quod initio diximus) varia
 plurimū probat orō & si veluti quibusdā flosculis
 aspgitur vt pro mori: diē obire/mortē oppetere/
 aiām expirare/vitā decedere/aiām efflare vitā de
 fūgi/rebus hūanis excedere/ex vitā migrare/res
 deserere hūanas/exire de vitā/mortē obire/mor
 tem oppetere/aiām expirare / extremū claudere
 diem/interire/occidere'consimiliaq; Et iterū pro
 viuere/vitam agere/degere etatem.

Aliquē mori tribus presertim diuersis rationibus explicari
 potest. Primo per verba absoluta nullū post se casū habētia.
 vt hic obiit/oppetit/interiit/occidit/occubuit. Virgilius. O
 terq; quaterq; beati quis ante ora patrū troie sub menibus al
 tis co'igit oppetere. Idē. Mene iliācis occubere capis nō po
 tuisse. Idē. Nec adhuc crudelis occubat ymbis. Sic dicimus.
 fatius ē emori q̄ turpe quicq; admittēre. Secūdo per verba cū
 neutralia tū a tū accusatiū post se habētia vt obire mortē.

Virgilius

Terentius

Terētius Is obiit mortē. Obire diē/oppetere mortē/expire
efflare/exhalare aīam vitā spiritū. Virgilius. Vt regē/equeuum
crudeli funere vidi vitā exhalātē. Finire vitā/vitā cū morte cō-
mutare/res hūanas deserere/extremū claudere diē i extemā
noctē/vt ait virgilius/sua lumina claudere/effūdere/emitte-
re aīam vitā spiritū Virgilius. Tuāq; aīam hanc effūdere dextra.
Cicero ad lētulū. Si vitā pro tua dignitate profundā: nullā par-
tē videar meritoq; tuog; affecutus/Vltima trahere/ & funde-
re suspiria & c. Tercia per verba cū ablatiuo. Vita nūc adū-
cta nūc omīssa prepositione vt vite mortalis mūere fungi/vi-
ta defungi. Virgilius defunctaq; corpora vita/reb⁹ hūanis ex-
cedere/e vita decedere/e vita migrare/exire de vita/ excedere
vita/corpoze solui/fato eripi/reb⁹ hūanis sustolli aut substra-
hi. Viuere aut elegāter dicim⁹/viuere vitā: beatā/miserā tran-
quillā/felicē infelicē: viuere dies felices faustos infaustos. Du-
cere vitā. Virgilius Me si celicole voluissent ducere vitā. Idē
Vitaq; extrema per oīa duco. Agere vitā. Terētius. Primum
hac pudice/duriter: & parte vitā agebat. Degere vitā. Virgili-
us. Nō licuit thalami ex pte sine crimē vitā degere more fere
Vita potiri: Aura vesci etherea. Virgilius. Quid puer ascanius
supat ne & vescitur aura Carpere auras vitales. Virgili⁹. Quis
quis es (haud credo inuisus celestib⁹) auras vitales carpis. Spi-
rare vitam & consimilia.

Virgilius.

clxxxviii. Vt ludo ludū sic &
vivo vitā dicim⁹ & cōsimilia.

Et (ne si gillatī cūcta cōplectar) i dē hoc loco aī aduer-
tendū sit: q; sicut sepe dicimus ludo ludū/pugno
pugnā/seruio seruitutē/doleo dolorē: ita iuterdū
vivo vitā: vivo miserā seu felicē vitā. vt si quis di-
xerit. q; expeditā fuerit virtutē cōsecuti hi viuent
beatā & immortalē vitā: & q; preclarū certamē cer-
tauerit amplissimis donabit mūeribus. Et quod
de variis dicimus orōnis modis: id ipsū de siglis
pūibus intelligēdū sit. vt p oro rogo/precor/oble-
cro. p quasi: pene/ferme. reliqua tu ipse coniecta.

Boetius

Verba fere oīa quāquā neutralia sunt possunt regere a
fatiū conformis significatiōis: ab ipsis quidē verbis forma-
tione deductū vt Boetius. hūc cōtinuū ludū ludimus. Idē ma-

gnū profecto certamē certauim⁹. hic acerrimā pugnā pugna-
 uit q̄ potuit duos animi cōponere mot⁹. Ille grauē seruit ser-
 uitate: qui aīm vicis seruū habet. Nec accusati⁹ ille ad ne-
 cessitatē ponitur vel ad completiorē aut perfectiorē sententi-
 am sed solū ad ornatū. Nā viuo vitā idē est q̄ viuo: ludo ludū
 idē est ludo. Et sicut diuerse orationes: ita synonyme quoq; dic-
 tiones ad varietatē & proinde ad venustatē cōducunt vt pro-
 narro: refero. m̄moro: recito. pro delibero: statuo: instituo. cō-
 stituo: intēdo: propono: decerno. pro statim: protin⁹: illico ex
 emplo: euestigio: confestim: continuo: pro postq̄: posteaq̄: vt:
 vbi: simulac: simulat q̄: simul vt & c.

clxxxix. Id genus

Id genus pro eius generis (quod fere sile nomen
 exprimit) pulchre & vsitate dicitur. vt multa sūt
 id genus monstra: de multis id genus rebus lo-
 cutus est. quod est similibus & ita in aliis.

Id genus in nominatio casu omnibus casibus & generib⁹
 in vtrolibet numero adiungi potest. & significat fere idē q̄
 huiusmodi vel similis. vt rari sūt id genus homines: multa id
 genus exempla passim occurrunt: Oues/capras/boves/eq̄os
 & cetera id genus animalia pecora vocamus. Possumus etiā
 ipsā pticulā id genus & orate q̄ lē i genitiū ei⁹ generis trās
 ferre: vt mītra sūt eius generis aīalia. Cicero ad lentulū. Nō ei⁹
 generis meq; litterē sūt: vt eas audeā temere cōmittere.

cxc. Et sententia.

Ex sentēcia quasi scdm volūtātē: & psperē: vt ge-
 stares ē ex sentēcia quod ē put optabamus: & ti-
 bi id euenit ex sententia Et mltis i locis cōsiliiter.

Ex sentēcia significat ex voto/ad votū: secundū desiderii
 nostrū. Nā ex interdū id quod prepositio secundū significat.
 & sentēcia voluntatē animiq; arbitriū. Vt si tuū amorē conse-
 cutus fuero: oīa mihi ex sentēcia succedent. Cicero ad lentu-
 lum. Illud tibi affirmit si rem istam ex sentēcia gesseris fore.
 Nonnūq; interponitur genitiuus animi. Vt amicū mihi nact⁹
 suū ex animi sentēcia: i. vt anim⁹ optat. Pręterea sentēcia p
 positū significat. Terenti⁹ ne is suā mutet sētēciā. Sic dicim⁹.

Cicero:

Terentius

i. liii.

Ab hac animi sententia nūq̄ discedā. Deniq; sententia iudiciū vel opinionē significat: inde rogare sententiā est alicuius iudicium super aliqua re petere. Dicere sententiā est quid sentiat animus verbis aperire. Ferre sententiā est consultatione facta rem iudicare. vt iudex hanc tulit sententiam. i. iudicium.

cxc. Inferre.

Inferre iniuriā quasi iniuriā facere: manus inferre alicui est aliquē pulsare. Impetū in quēpiā facere ē quēpiā cū ipetu & q̄si vi adoriri & irruere.

Virgilius

Inferre preter notam significationē (qua intra aliquem locū portare significat. Virgili⁹. Inferretq; deos latio) significat cōtra ferre siue ingerere & in malā partē accipitur vt hic mihi iniuriā & dānū intulit. Oīm sceleratissimus est qui sceleratas manus in parentes inferre nō erubescit. Et petiuit post se datiuū cum accusatiuo vel loco datiuū accusatiuū cū prepositione in vt intulisti mihi vel in me vim. Facere impetū est inuadere quēpiā & ei insultare. Adoriri verbū deponēs clā & subito aliquē inuadere significat. Terenti⁹. hic si me in veris nuptiis adorat⁹ cēt

cxcii. Dare veniam.

Dare veniā pulcherrimū ē ignoscere & licētiā cōcedere. Ab initio etatis habui te amicū/amicitiā mihi tecū ē a teneris annis/a puulo/a primis etatis tēporib⁹/a teneris (vt gręci dicūt) vnguiculis/ab incunabulis iqlis & huiusmodi Iuuenalis etas pulcherrime adolescentiam significat.

Hoc preceptū duo complectitur. Primū. dare veniā ē parere & cōmissio crimini clemēter ignoscere. Deus dat veniā deliquētibus: Etiā dare veniā est cōcedere libertatē alicui⁹ rei agende vt Iohannes dedit mihi veniā abeundi. Veniā enim interdum est perpetrati criminis remissio: interdū vero libertas & permissio vt veniā tua dixerim quod dicūt saluo honore vī alia pace vel salua gratia. Secundū huius precepti documētum est quod multis modis possumus explicare hęc orationē a principio iuuetutis vel etatis. hic ab etatis initio litteris operā dedit: a teneris annis litterarum studio vocauit. Ter tius Ego postq̄ te emi a puulo. i. ab ineūte etate vel a tenellis annis

Terentius

Cicero. Pressa te eū qui a teneris (vt greci aiūt) vnguiculis mihi cogit⁹ es. Idē ad lentulū. Te vero admoneo vt omrē gloriam ad quā a puericia iſlāmat⁹ fuisti: oī cura atq; industria conſequare. Idē ad eūdē R. efero me ad māſuetiores muſas que me maxie ſicut iā a priā adoleſcētia delectarūt. Sic dicit quitilian⁹. Natura tenaciſſimi ſum⁹ eoꝝ que rudib⁹ ānis percepim⁹. Qui a teneris ānis virtutē coluerit pfecto ſpectatiſſim⁹ ē. Iuuenilis aut adiectiuū a noīe iuuenis deductū: iſtis nomib⁹ ann⁹ etas eūā ad iūctū. i. g. ſignificat adoleſcētiā. i. e. ā etatē qua hoīes pueritiā trāgreſſi ad adultam etatem procedunt. vt iuuenilibus an nis virtus colenda eſt.

Cicero.

Quintilian⁹

cxliii. Ferire fedus.

Ferire fed⁹ optime atq; ex optimis cauſis ex feci aliū cōſuetudie ſignificat fed⁹ cōponere. vt pſepe iētū ſeu pcuſſum fedus eſt cōſtitutū & cōpolitū.

Ferire fed⁹ eſt bello poſito pacē iure illāq; inuicē pacto firmare. Et idē ſignificat cōponere ſœdus & cōſtituere ſœdus. Idē quoq; eſt inire ſœd⁹ icere ſœdus ſeu percutere ſœdus: quī poſt rem⁹ loquēdi mod⁹ ex ritu ſœcialiū originē traxit. Erant enī ſœciales legatī romani ad res populationib⁹ vel bello ablatas repetēdas miſſi: qui (nō reddebant ablata) bellum his qui abſtulerāt vt hoſtib⁹ idixerūt. Si vero reddebāt inierūt pacem cū hoſtib⁹ pro qua firmāda pter ceteros rit⁹ / porca ſilice feriebaſ in frōre: adiectis ꝑcib⁹ vt Iupiter optim⁹ maxim⁹ ita (qui imo tāto graui⁹ quāto diuina virt⁹ humanę preſtat feriret eū: qui prim⁹ cōpoſitū ſœd⁹ violatur⁹ eſſet: hinc ſœd⁹ dictū ē qꝫ ibi porca (vt ſentiūt nōnulli) ſœde mactabaſ. Per ꝑticipia ergo dicim⁹ ſœd⁹ iētū / pactū / initū / firmatū / cōſtitutū / cōpoſitum / percūſſum Cōtra ten erare / violare / frāgere / rūpere / corrūpere / cōfūdere ſœd⁹ dicim⁹: initū cōcordiē pactū facere irritum.

Fœciales

cxliiii. Eſt mihi nomen ſcipioni.

Eſt mihi nomē ſcipiōi. Si ꝑiōi cognomē africano fuit: cui pago troiano nomē ē: & ſic de reliq; dati uo caſu ꝑuſitate ac pulcherrie dicit. Que eadē & a liis quocq; modis dicūt: ſed frequēti⁹ modos ſupiores apud eloq̄ntiſſios & doctiſſios viros iueies.

Nomē alicuius variis modis explicam⁹. Primo verbo vocatiuo vt hic vocat Cicero. Virgili⁹. Est locus hesperiam grati cognomine dicitur. Secundo isto ablatiuo noie vel cognomine a iuncto noi pprio cuiuscūq; cas⁹ vt ipator noie Iuli⁹ nō min⁹ lras q̄ belli studios⁹ fuit. Pō pei⁹ cognoiē magn⁹ vel cognomēro magu⁹ egregi⁹ fuit. Tertio p̄ x̄bū substātim & noie propriū in nomiatiuo. vt est mihi nomē iohānes. Quarto per verbum substātiuū & nomē propriū i gct⁹ vt est mihi nomē iohānis. Quinto per verbū substātiuū & nomē propriū in dētō vt est mihi nomē iohāni & hic postrem⁹ elegantissimus est. Virgilius. At puer alicani⁹ cui nūc cognomē iulo. Preterea vt ex autorib⁹ de phedere licet recte dicimus habeo nomē iohānes. Ouidius. Lactea nomē habet cā dore notabilis ipso. Item habeo nomē iohānis. Virgili⁹. Eternūq; locus palinuri nomē habebit. Deniq; habeo nomē iohānem. Virgilius. Eneadaeq; meo nomē de noie fingo. Et si qui similes inueniantur.

Ouidius
Virgilius

cxcv. Aiunt/dicunt/fertur

Cū tritū verbū volum⁹ ostēdere & quod i ore populo est: vt tūmur vel ipersonali fertur / vel psonali verbo aiūt & nōnunq̄ dicit: & eis singulis vt pponimus & raro ita sed interdū quod: exēpla huiusmodi sunt. Nō sirenas (vt aiūt) surda debemus aures trāsire. Et itē: nā ita ferē vt nūq̄ tuta sit fides. Item haud turpe est tumultuanti (vt dicitur) de gradu deici.

Cum aliquod prouerbiū explicandum occurrit: illi venisse per parēthesim interponunt he orationes: vt fertur: vt dicitur: vt aiūt: vt dicit: vt memorant: vt peribēt & similes: quib⁹ hoc dictū vulgatū esse frequēter vsurpatū significem⁹. vt flateram (vt aiūt) trāsire nō licet: hoc est mediū in omnib⁹ reb⁹ tenendū est. Bos lassus (vt dicitur) forti⁹ figit pedē. i. assuetudine longa tritus & frequēti exercitatione defectus si prouocet: acti⁹ instat & vrget: Nō est ouis (vt aiūt) lupo cōmittenda: & similia passim iueniēnt. Sirenes tres nymphę fuerūt filię Acheloi in mari siculo: quę suę vocis dulcedine captos nautas: prouide ad nauis gubernationē incautos pōtho demergebant. Vlixes

aūt a Circe admonit⁹ & suas & socloꝝ aures cęra obturauit:
 & sic illeſus trāſiuit. Ob quod ille indignate in mare ſe ꝑcipte
 res dederūt. Sed hac velata fabula nihil aliud diuina poeſis ad
 monet q̄ voluptates (q̄ ſirenū noie denotāt) aprudēſſio quo
 q; mote vlix is ſurda aure preteritūdas eſſe: nec illaꝝ illecebris
 capiēdos fortiſū viro ꝑaioſ, alioq̄i blādimētis ſuis captū aīm
 infacit⁹ omne & horrēdū vicioꝝ pelagus ille ꝑcipitarent.
 Ipſe vero victę victor nō ampli⁹ inſeſtabūt: ſed cōparādę ſeſſi
 citatis comoditatē Cuiā ſua fuga preſtabūt. Mātuan⁹. Fœlix
 igit̄ cui vita voluptas terga dedit. lōgi quē nō fregere labores
 Tertium prouerbiū quod pro exēplo ponit autor innuit eum
 qui turbā excitat & diſſenſionis autor eſt: nō immerito in ipſa
 turbatione cadere: & ſua ipſius tumutuatione quam ſuſſitauit
 primum proſterni & de primi.

Mantua n⁹

cxcvi. Mediam super noctem

Nōnūq̄ ita dicim⁹ noctē ſup mediā vigilam⁹: qđ
 ē vltra mediā noctē vigilam⁹: idq; & ſeruius ipſe
 reſtať & quorundam veterum cōꝑbat autoritas.

Super aliquādo ſignificat vltra & accuſatiūū petit ſignificā
 tē tempus: vt mediā ſuper noctē vigilauit. Mediā ſuper noctem
 te expectauit. hic mediū ſuper diē dormire ſolet. i. vltra. Non
 min⁹ elegāter capitur eadē prepoſitio ablatiuo ſūctā pro de:
 vt ſuper hac re nunc verba facimus: ſuper tuo negotio multa
 verba habita ſunt.

cxcvii. Tendo.

Contra ſermonē tuum tēdo. i. reſpondeo tibi: ſi-
 cut & tendo contra iter: id eſt tibi occurro. Sed
 hec haud in frequēti vſu oratorum inuenies.

Tendere cōtra ſermonē eſt reſpōdere. Virgilius in nono enei
 dos. Nil tēdere cōtra ſed celerare fugā. Sic tēdere cōtraiter eſt
 obuiare. vt cū rus proficiſceret: Iohānes cōtraiter meū tende-
 bat. Tendere iter vero omiſſa prepoſitione eſt ire. Virgilius.
 Quā ſuper haud vlle poterāt ipune volucres tēdere iter pēnie
 Interdū omiſſo illo accuſatiuo iter tēdere per ſe poſitū eſt ire.
 Virgilius. Quiſquis eſ armat⁹ qui noſtra ad limina tēdis. Ten-
 dere g. ſū etiā eſt ire. Virgilius. Taſibus in cuſat: grefſumq;
 ad menia tendit. Pretetea tendere eſt extendere. Terentius. in

Virgilius

Virgilius

Terentius

Phormione. Non rethe accipitri tenditur neq; miluo qui male faciunt nobis: illis, q nihil faciūt tēdit. Deniq; est castra ponere. Inde tentorium.

cxcviii. Macte.

Macte magis aucte / & est gl̄e & laudis sermo: & plerunq; ablatiuo iungitur. vt macte virtute esto. Idq; & poetę vsurpant & scriptore. Historiarum & demū oratores ipsi: qui sermo vt multi eruditif simi tradunt a sacris deductus est.

Virgilius

A verbo macto as are (quod est hostias in sacrificium cedere Virgilius. Taurū ingentem mactabat ad aras) venit macte vocati⁹ singularis. i. magis aucte & exaltate. Ceteris enim casibus caret quos in vsu antiquorum quōdam fuisse. Noni⁹ macellus tradit: Et constructur cum ablatiuo sine prepositione. Virgilius. Macte noua virtute puer sicutur ad astra. Interdum adiungitur ei verbum substantiuū imperatiuū modi vt macte virtute esto. i. sis magis virtute exaltat⁹. Dicitur & pluraliter macti etiam cum ablatiuo sine p̄positione & cū verbo substantiuo. Quint⁹ curtius libro quarto. Vos quidem macti virtute estote inquit: qui primi intellexistis quanto satius est fastidire regnum q̄ accipere.

Quintus
curtius,

cxcix. Ad explicādū locū siue genus:
gentile nomē ac patriū effingimus.

Quotiens alicuius explicaturī sumus siue genus siue locū: gentile ac patriū nomē effigim⁹: quod q̄ secus effecerit fortasse latine locutus sit / sed illepi de poenitus atq; idecore. vt qui fuerit a ciraculis oriūdu nō desiraculis dicendū sed siracusanus: nō de athenis sed atheniensiss & sic de aliis. At q; in generibus ac familiis nos non de cum ablatiuo vtimur vt multi: sed ide nomē efficimus vt nō de scauris sed scaur⁹. nō qdē de gracchis sed acch⁹ n̄ de catulis sed catul⁹. n̄ de datis sed dat⁹. quā

quidem ad rem id merito afferendum sit quod plini⁹ ipse aiebat q̄ deriuationes nō habent firmas regulas: sed exeunt teminanturq; vt ipsis auctoribus placet. Sic a thauro: thaurum/ thaureū & thaurinum dicimus. & quos nos romanos dicim⁹ dicunt gręci romeos: quos nos carthaginenses: illi carthidoneos vocant. Sed in ensis /us/ atq; as si ad loca pertinet frequentiores terminationes sūt vt albauensis veronensis/ eleusinus/ tarentinus lacedemonius siracusanus/ arpinas. Alii quoq; sunt eorundem nominū exitus: sed hi frequentiore v su celebrantur/ quod idem & in quibusdā aliis fit que neq; a generis noibus fluxere/ neq; loci vlli⁹ vt Terentianus chremes. platonius giges socraticus gorgias que oīa a propriis profecta sūt/ atq; originē traxere/ Sed que alia hac de re dici possūt tu ipse cogitatione complectere.

Hoc preceptum habet tres partes. Prima locum aliquem elegantius adiectiuo a nomine loci formato (quod patriū vocatur) significamus q̄ substantiuo ablatiuī casus cum prepositione de sunt pto. vt Virgilius est mātuā⁹ nō de mantua/ Romanus non de Roma/ patauinus non de patauio/ tarentinus non de tarento. Ceterum opere precium est cognoscere quo pacto a substantiuīs locoꝝ adiectiua formanda sint: & id ne certa quidē regula sed duntaxat autoꝝ vsu cognocendum est. Variā autem est ipsorum deriuatiuorum terminatio. Hec enim in as terminantur vt archas/ in es vt peres in is vt athemensis: in os vt tros: in us vt dardanius: in acus vt iliacus in alus vt tessalus: in anus vt roman⁹: in arus vt barbarus: in enus vt abiden⁹: in eus vt mycheneus: in cus vt grecus: in dus vt medus in dus: in icus vt italicus: in ius. vt lacedemonius: in inus penultima longa vt florentinus: in ous vt cous: in sus vt cretius threissus: in an vt acarnā: in ax vt trax: in ix vt phrix: in ox vt capadox. Et sic de aliis facile apud autores inueniēdis terminationib⁹

dicendum est. Secunda pars est. Ad exemplum iam alicuius
 familiam non ablatiuo cum propositio de sed nomine gentili utrum est.
 Est enim gentile nomen adiectiuum a nomine proprio familie deductum
 ut iste est fabius non de fabiis & c. Tertia pars est a nomine propriis
 viros & presertim auctores cuiuspiam rei eleganter formant ad
 iectiuam possessiuam significatiam aliquid primitiuum: & quo elegantior
 quam primitiuo refulget oratio. ut miles darianus: poppetanus cesari
 anus: marianus: alexandrinus. i. miles darii poppeti cesaris: marii a-
 lexandri. xerxiana acies. i. xerxis Sic Terentianus chremes. i. qui
 inducitur a terentio in comediarum fabulis. Platonius. Giges. i.
 cuius plato meminit Socraticus gorgias de quo socrates disse-
 rit Sic Virgilianus enneas de quo virgilius loquitur in libris eneida.
 cc. Conor.

Conor hanc rem optime ac puenuste dicimus: presertim si-
 difficultior sit & ardua. Quo pacto Cicero sepe ve-
 tebat ut de perfecto oratore. Magnum opus & ar-
 duum brute conamur.

Virgilius

Conari interdum laborare significat & viribus eniti: habetque
 post se infinitiuum. ut Virgilius. Ter modo conatur letum conuellere
 vimem. Secundo est rem difficilem & arduam aggredi & tunc requirit ad rem
 sine propositione ut rem arduam conaris. Difficile conaris prouicia
 Nonnunquam propositio adinteruenit ut ad optima conari debet qui
 igneum sunt animo. Inde nomina conome & conatur. i. satagētis ai di-
 ligentia. ut summo conamine litteris vacandum est. Det tibi deus vi-
 res conatibus equas. i. proposito quod agere cognaris
 cc. i. Studeo.

Et studeo siquid studiosius effecturi sumus etiam
 accusatiuo pulcher rime iungitur.

Ouidius

Studere cum operam dare significat aliquando daturum habet ut hic stu-
 det virtuti acquirere le: aliquando accusatiuum ut studet arte eloquentie
 Inde studiū: aut ad aliquid agendum diligentia. ut nihil vita illa ho-
 nestus est que studio litteratio operam impedit. Ouidius Quid iu-
 uat iuicincte studiū exercere dicit. inde studiosus diligens sedu-
 lus ut hic litterarum studiosissimus est. secundo significat faueo &
 tunc solum daturum habet. Ouidius. Cui studeat deus omnis habet. Cui
 studet ipse deus nemo nocere potest. Denique laborare & eniti signi-
 ficat & infinitiuo iungitur. Terentius. Dum studeo obsequi tibi: per... illu-
 si vitam filie. Oibus iussis tuis more gerere studebo.

Terentius

cc. ii. Desidero

Desidero verbū pulcherrīe positū est: nā cū desi-
deriū sit absctētiū rerū persepe dicimus. desidero
amorem tuum: quasi tu nō me ames. Desidero tu
am prudentiā quasi sis incipiens & item de aliis.

Desiderare est rē quā nō habem⁹ & quā assequi speram⁹ affe-
ctare vt desidero aduētū tuū cū scz nōdū adueneris. Desidero
salutē tuā cū nō s bona valitudine quā tibi opto & eē cupio.
Desideriū aut est rei quā nō habem⁹ cōsequēde cupiditas: vt
capt⁹ ium ingēti desiderio te vidēdi. Teneor magnope deside-
rio tui. Res ergo hic absēs dicitur nō secūdū locum sed habitu-
dinem: quam scilicet non habemus vt sanitas abest egrotō.

cc iii. Complecto.

Cōplector p̄diffusū ē atq; ornatū verbū p̄serti ve-
ro aliqb⁹ abiectis hac ratione: vt te amore atq; beī
uolētia cōplector p̄te amo. cogitatiōe cōplector
qđ ē cogito & .i. ai facilitate sic cōsequor ē rei ipi⁹.

Complecti preter significatiōē vulgatā qua āplecti signifi-
cat vt iohānes vt primū me vidit mediū cōplex⁹ est: & qua cō-
tinere significat: suoz q; ābitu alterū cōcludere. Virgili⁹. que pa-
tris anchise gremio cōplectit ossa: ablatiuus quibusdā iūctū or-
natā reddit orationē que explicāda est per verbū a quo talis ab-
latiu⁹ descēdit vel per aliquod verbū synonymū vt ego te sin-
gulari amore cōplector. i. amo. Dolorē meū litteris cōplecti
nō possum. i. scribere. Quit⁹ curti⁹ libro quarto Quis ludibria
fortune i ducū agminūq; cedē multiplicē deuictorū fugā. cladē
nūc singuloꝝ nūc vniuersoꝝ aut aīo assequi queat aut oratio
ne cōplecti: Tuas virtutes cogitatiōe cōplecti nō satis posse.
sic numero cōplecti. i. cōprehēdere. Complecti verbis / scriptis
id est explicare vel exprimere. De hoc latius vide p̄cepto ter-
cio, & tricesimo.

Quintus
curtius

cc iiii. De gerundiis.

Illud ignorādū non ē qđ gerūdiuus modus ab oī
verbo similiter p̄creat: si qñ nobis sc̄ret eo opus
vt cārādo rūpit anguis. i. dū cātāt vt ait seruus Et
alio in loco actiue dictū ē. Cātādo in illū. i. dū ca-
nis. Id efficere atq; vsurpare oratores queunt.

Quintilian⁹

Gerundia a cuiuslibet significationis & generis verbis oriatur: suorumque verborum significationem seruant. vt si ab actiuo actiuam a passiuo passiuam. Quo fit vt cum eadem sit vox gerundiorum actiuorum & passiuorum: eadem voce diuersa significationem habent. sed quam explicatio gerundii & constructio satis aperte differentem magnifestant. Namque actiue significant gerundia per verbum actiuum resoluunt & illius constructionem seruant vt colendo agrum opiosam messem percipiunt coloni idest cum colunt agrum. Quae autem passiuue significant resoluuntur per verbum passiuum Quintilian⁹ libro vndecimo. Omnis disciplina memoria constat. frustra quodocumque si quicquid audimus preterfluat. Memoria excollendo sicut alia omnia augetur. Illa quoque aialia quae carere intellectu videmus meminerunt & cognoscunt & quilibet longo itinere diducta ad assuetas sibi sedes reuertunt. Non est in vtile quo facilius hereat aliquas apponere notas: quae recordatio commoueat & quasi exitet: memoriam. Si quis tamen vnam maximeque a me artem memoriae querat: exercitatio est & labor multa edicere: multa cogitare & si fieri potest cotidie potissimum est. Nihil eque vel augetur cura vel negligetia intercidit. Hec ille. Vbi excolendo passiuue capitur idest dum excolitur. Et ita de aliis gerundiis.

c c v. De quarto pretor & quartum pretor.

Putant nonnulli nihil interesse si quis dixerit quarto pretor & quartum pretor & sic de aliis. Sed magna est certe differentia vt Marc⁹ varro testis est. nam quarto pretor locum significat & tres ante factos: quartum vero significat tempus. Caue igitur diligenter ne perperam hisce vtaris rationibus: ne quid contra veterum atque eloquentium morem consuetudinemque factamus quare tertium consul/ac tertio consul non idem significant.

Licet aduerbia ordinis a nominibus ordinis numerum significantibus formata modo in uno modo in o terminentur: ea tamen nominibus dignitatem significantibus iuncta habent diuersas rationes. Nam in o designant locum siue ordinem illius dig-

69
gnitatis ad ceteros qui ante illa functi sunt. In ū vero numeri significant quotiens idem illam dignitatem gesserit: vt tercius consul est in ordine consulum tertius: quem scilicet duo precesserunt. At tercius consul est qui bis ante gessit consulatū: & nūc iterum gerit pro terciā (si ita loqui phas est) vice. Et sic de ceteris dignitatibus quę pro tempore geruntur & semel habere rursus eadem ab eo dem possunt haberi dicendum est.

ccvi. Ruri esse.

Sed ne plura iā sequar (nā infinita pene huiusmodi p̄cipi possūt) id tene memoria quod nō rure esse sed ruri esse dicimus. Quod cū festus pōpeius affirmat: tum Terentius comprobat: ait enim: ruri se continebat. Quamobrem si qua reliqua sunt pauca expediamus. Nam cum pro conficiendis epistolis hec potissimum attigerimus: si saluationis formulam ac regulam iduū/nonarūq; obseruationem patefecerim: iure huic paruo instituto finē ac modum statuerim.

Terentius

Rus nomen tercię declinationis in ablatiuo singulari habet rure quod ordinatur cum verbis motum de loco significatibus vt pater meus rediit rure. Et adiungitur etiam prepositionibus: vt ex meo rure quotānis magnum capio cōmodū. Ruri autem aduerbium est cum verbis quietam in loco significantibus iungendum. vt malo ruri q̄ in vrbe vitam agere. In de rusticari verbum deponēs est ruri habitare. Deinde auctor propemodum huius operis metam assecutus: que declaranda inper sunt aperit.

ccvii. Vale salue.

Vale igitur ac salue verba pro Marci varronis & omnium doctissimorū virorū sentētia idē significare videntur. Quibus nos alias in salutando/alias in contennendo vtimur. Ex quo Terentianū illud est: valeant qui inter nos dissidiū/volunt accipiunt. mortuis quoq; & qui mortaliū vita deces

Terentius

serūt (quibus nullā huiusce lucis optare salutē pos-
sumus) nonnūq̄ vale dicimus. Et veteres quondā
eisdē idē verbū pro more dicebāt: quasi nihil am-
plius viuētibus sibi cū mortuis futurū esset: & ī
perpetuū iā ab eorū aspectu discederēt. Nā neq̄
valent illi neq̄ salui esse possūt. Oī eandē rē ad-
dūt nōnulli bene / feliciterq; aduerbia: aut si qua a-
lia sunt eiusmodi significātie. Verūtamenī ī episto-
lis ipsis vale dicere in fine cōsueuimus absq; vlla
aduerbij accessione: perinde ac amicis vite salutē
ac foelicitatē exoptem⁹. Quid igitur vale sibi que-
rat: quoue illo pacto vtendum sit nosce.

Arbitrātur nonnulli vale cum salutantis verbum est solum
secundas habere personas in imperatiuo & ceteris omnibus
carere. Qui si accuratius considerēt: id verbum nihil in signi-
ficato differre a verbo valeo es pro sanum esse & saluum per-
cipiēt. Quid enim vale sibi aliud vult q̄ sis saluus & sanus: nec
aliud quicq̄ recedentes amico per hoc verbum precamur, qua-
re verbum illud cum eo salutantes vtimur: imperatiuus ē ver-
bi valeo vales significantis sanum esse. Cicero. si vales bene ē:
ego quoq; valeo: quare nec quoquo pacto defectiuum est. In-
de valitudo an:eps vocabulum corporis dispositionem signi-
ficat: si bonam: adiungenda sunt ei adiectiua / bona fausta / pro-
spera / optata / si malam: alia adiectiua opposita vt mala infau-
sta / aduersa tristis & c. Recedentes ergo amici valitudinē hoc
verbo optamus dicentes. Vale amicorū dulcissime: aduentē-
tes autem nō illo verbo vtimur sed hoc verbo salue: quo tam
accedentes primo congressu q̄ abeuntes salutare possumus.

Terētius. Salue pamphile. i. sis salu⁹. Quare discedētes recte
dixerimus. Salue amicorum optime vel sa' uete amicorū op-
timi. In exemplo autem terentiano quod autor in littera ad-
ducit vale o' aliam habet rationem nec salutandi verbū est qui
potius contēptum / indignationem & stomachū loquētis ostē-
dens. Terētius in andria. Immo habeat / valeat / viuat cū
recedat. & fastidiēti / indignatoq; animo recte accommodatur.
Deniq; mortuis vale dicimus eis non corporis salutem / nepe

Cicero

Terentius

illa cum vita extinguitur) optantes: sed anime foelicitatem: se
 dibus vt coeli placidis post fata quiescat. Dum autem viuenti
 bus vale dicitur: cum corporis tum anime salus optatur / ora-
 turq; vt sit mes sana i corpore sano. Nec opus e aduerbia cu
 salutamus bene fa: iste feliciter huic verbo ad iicere: qn quidem
 illa in sua ratione icludit. q; si quis ea ad iecerit: diminuta erit
 verbi ratio minusq; q illis non adiectis significatur. Virgili⁹.
 Iamq; vale & nati serua communis amorem.

Virgilius

ccviii. Dico tibi salute / iubeo te saluere.

Pro salute autem plerūq; dicim⁹ salutem dico. &
 si quem salutare cupimus: datiuo casu aptissime ap-
 posuerim⁹. vt vale & cesari dic salutem. Alia quo-
 q; erit salutandi ratio: vt iube scipionem saluere /
 quod est scipionē saluta. Nam ille modis vi quan-
 dam desiderij continet: & pro antiquorum more
 & consuetudine infinitiuus modus in alium trās
 mutatur vt iubeo te saluere id est salue / iubeo te
 gaudere pro gaude.

Salutationem accommodate hac oratione salutem dicere
 exprimimus adiuncto datiuo significāte personam quam sa-
 lutare volumus. vt Cicero Marcello salutem dicit. Iohannes
 patri suo obseruandissimo salutem plurimam dicit. i. eū salu-
 tat. Idē fit per verbum impartio vel impartior exopto & ce-
 texa conformis significati vt impartior tibi plurimam salute /
 vel impartior te plurima salute vt pcepto cen:esimo secundo
 dictum est manifestius Item Cicero marcello foelicitatem / sa-
 lutemq; exoptat & sique sint similes loquendi rationes. Deni-
 q; idem fit per infinitiuum saluere & verbum iubeo iubes ere
 pponendo nomen scribentis (vt in reliquis quoq; modis) in
 nominatiuo & eius ad quem scribimus nomen in accusatiuo
 vt iohānes petrum amicorum suauissimum saluere iubet. Cū
 patrios contigeris lares: oro me os iubeas saluere parentes. i.
 salutes eos. Nam iubeo non ibi imperiosum verbum est sed
 scribentis desiderium affectionemq; quod optat inuentis in-
 fin. at & significat cupio vel volo. Ouidius. Diū precor hoc tu
 beant vt estibus ordine fatis. Et est ille infinitiuus huius ver-
 bi salue saluete.

Ouidius

l. it.

ccix. Meo noīe vel meis verbis pro mea ex parte.

Quod vero alij ex mea parte dicunt: mltō quidē ornatiūs dicitur vel meo noīe vel meis verbis.

Meo noīe vel meis verbis eleganter calci epistolatū vbi ali quibus cōmendari petimus adiicitur cum verbis in superiore precepto declaratis. vt charissimis parētibus meo nomine salutem dicas vel meis verbis saluere eos sub vs. i. pro me v^l ex parte mea. Sic tuo nomine hūc cōmendatū habeo. Ita suo nomine nostro & vestro itidem dicendum est.

ccx. De calendis nonis & idibus.

Quotam autem cuiusq; mensis diem velimus intelligere: calendis nonis idibusue notamus. Neq; quid illi sibi velint nunc explicare consilium est: sed quo pacto dicamus singulorum mēsum dies & quomodo ab eis denominationem suscipiant. Quamobrem intelligēdum est imprimis primū cuiusq; mensis diem calendarum appellatione vocari: secundum quas nonarum dies constituūtur. Et in aliis quidem mēsibus septima luce. martio/maio/iulio/octobri: in aliis autē quinta: ianuario/februario/aprili/iunio/augusto/septembri/nouembri/decembri. Atq; omnes hi dies qui calēdas & nonas intercesserint nonarum cognominatione censentur vbi & numerū meminerimus ac nonas ipsas. & ille ablatiuo construitur he accusatiuo. Sed inter numerandum & prepostero vtemur ordine & nonarum diem cōnumerabimus. At nonis exactis proximos octo diēs (id quoq; in quolibet mense) iduum similiter cognominatione significabimus: sed pari ratione tum ordinis tum numerationis: reliquos vero eius mensis quotquot

74
fuerint dies calendarum appellatione notabim⁹
qui futuri ac proximi sunt mensis: neque ordinis ne
que numerationis ratione in mutata. At id omne ex
emplo illustrandum est: sitque martius nobis exem-
plo cuius curriculum vno actricesimo die confici-
tur. Prima itaque dies erit calendis martij/secunda:
sexto nonas martij/tertia: quinto nonas martij/
quarta: quarto nonas/quinta: tertio nonas sexa non
dicitur secundo nonas sed pridie nonas. Septima
dies nonae erunt martij/octava: octavo idus mar-
tij/nona: septimo idus martij/decima: sexto idus
martij/vndecima: quinto idus/duodecima: quarto
idus: decimatertia: tertio idus/quartadecima: pri-
die idus/quintadecima: idus erunt martij/sexdec-
cima: decimo sexto calendas aprilis quonia is me-
sis proximum sequitur/decimaseptima: decimosex-
to calendas aprilis/decimaoctava: decimo quinto
calendas aprilis/decimanona: decimoquarto calē-
das/vicesima: decimotertio calendas/vicesimapri-
ma: duodecimo calendas/vicesima secunda: vnde-
cimo calendas/vicesima tertia: decimo calendas/vi-
cesimaquarta: nono calendas/vicesimaquinta: octa-
uo calendas/vicesima sexta: septimo calendas/vi-
cesima septima: sexto calendas/vicesimaoctava: qui-
nto calendas/vicesima nona: quarto calendas/tri-
cesima: tertio calendas/tricesimaprima & nouissima
pridie calendas aprilis. In ceteris omnibus eade
seruanda est ratio dierum. Dierum autem nume-
rus haud telateat qui in promptu est omnibus.

D' em quo aut littere scripte sunt aut aliqd factū est: vulgare quidē more per nūerū ordinalē dierū naturali serie se cōsequētē explicare possum⁹. vt prima die ianuarii has ad te litteras dedit: quita die ianuarii urbē accessi & sic de aliis. Sed aliter modus est multo elegantior & apud veteres longe frequentior quē hoc p̄cepto autor declarat. Pro quo notādē sunt alique regulę ad litterā intelligendā multū cōducētes. Prima in vno quoq; mense tres sūt dies calendarū nārū & iduū appellationē sibi peculiariter vendicātes. Nempe primus vniū cuiusq; mensis dies illius calendę vocātur: in quattuor mensibus martio/maio/iulio & octobri septimus dies ē nonarū cū sex habeant nonas. In ceteris autē octo ianuario/februario/aprili/iunio/augusto/septēbri/nouēbri/decēbri quintus dies est sui mēsis none: cū p̄dicti octo tantū quattuor habeāt nonas. Et cum vnusquisq; mēsis octo habeat id⁹: nonag; diē proxie sequētes: quattuor p̄dicti mēses decimūquintū diē: iduū denominatione notatū habēt: ceteri autē octo decimūterciū diē habēt iduū noīe signatū. Si em̄ septē diebus octo adieceris protinus nascētur quideci. Si vero quicq; dieb⁹ adiūxeris octo cōsurgēt tredecī. Et ex hac regula vnusquisq; calendarū nō notatū his noibus vel facillie notare modico ingenii p̄sidio poterit. Secūda regula Dies iter duas p̄dictas; denotationum extremitates intercepti: a sequēti suā appellationē sumūt: & nō eorū ad pxie sequente hitudinē designāte ordinē: cōmode explicātur: noīe numeri in abso' singulari masculino: & calendarū nonarū iduūq; noīe in actō plurali collocato. vt q inter calendaras & nonas intermediū sūt: illius mēsis none dicūtur adiecto noīe nūerali: & q inter nonas & idus iteriecti sūt: illi⁹ mensis idus addito nūerali noīe q ordinē significet vocādī sunt: q vero inter idus & proxie sequētis mēsis calēdas sunt mediū calendarę sequētis mēsis: denotatione cū noīe nūerali addito nūcupādī sunt: vt cui post idus ianuarii supersunt dies ianuarii: sunt dies calendarū februarii & relato ad primū februarii diē ordie denoiantur. Sic post idus februarii eiusdē mēsis residui dies sunt dies calendarę martii: & ad primū martii diē collatione facta denotationē fortitūtur. Sic qui post idus martii supersunt in martio dies: sunt dies calendarū aprilis & ita deinceps. Quare post idus decēbris residui dies eiusdem mensis: sicut dies calendarū ianuarii. Quo fit vt vnusquisq; mensis vnum tantū in se diem habeat: calendarū nomē fortitum: ceteros autē omnes a p̄cedenti mense mutuatur & habet. id tñ ignoran

dum nō ē: proxīmū diē añ calēdas nonas vel idus nō noīe nu
 merali secūdo cū accusatiuis p̄ lictis esse noiandū: sed hoc ad
 uerbio pridie vt sequēs preceptū apertius ostendet. vt pridie
 calēdas/pridie nonas / pridie idus: & nō secundo calēdas /
 secundo nonas / secundo idus. Si quid autē ipsis diebus calē-
 das nonas & iduū nomē sibi primo vendicantibus factum
 esse significare volumus: in ablatiuo plurali calēdis nonis &
 idibus nullo adiecto hec noīa ponemus: vt si prima ianuarii
 die littere scripte sunt: dicendū est eas calēdis ianuarii scrip-
 tas esse: si quinta ianuarii: tūc nonis ianuarii scripte sunt. si de
 cimatercia ianuarii: tūc idibus ianuarii sunt perscripte. Alios
 autē istis interceptos dies explicabimus per nomē numerale
 in ablatiuo singulari & masculino genere positū: & istos pro-
 xime sequētes accusatiuos calēdas / nonas / idus. vt quod scdo
 ianuarii die factū fuerit: quarto nonas ianuarii factū esse dice-
 dum est. quod sexto eiusdē mēsis die: octauo idus ianuarii: qđ
 penultima ianuarii: tercio calēdas februaryi factitatū esse an-
 notandū est. Cur autē in ablatiuo in priā scribēdi ratiōe dica-
 mus calēdis nonis & idibus / & in secūda: noīa nūeralia in a-
 blatiuo potius q̄ altero casu cōstituamus: i prōptu ē ratio q̄
 tēpus quo aliquid fit debet scilicet: respōdendū ad interroga-
 tionē per aduerbiū qm̄ factū: solū in ablatiuo cōstituendum ē.
 vt si quis interroget qm̄ littere scripte sunt: recte respōdebitur
 calēdis ianuarii vel quarto nonas ianuarii: perinde atq; debi-
 te respōdetur prima die ianuarii. secūda die ianuarii. Cur ve-
 ro in secūdo loquēdi modo hec noīa nūeralia potius in singu-
 lari q̄ plurali nūero / potius itē in masculinō q̄ alio quouis gner
 & calēdas nonas idus in accusatiuo ponātur hanc arbitror
 esse rationē quia hec noīa nūeralia ordinem significāt cuiusq;
 diei ad ipm̄ diē calēdarū nonas & iduū: & denotāt quotus ē
 q̄sq; dies ante diē calēdarū nonarū & iduū. quare illi adiecti-
 uis noibus: numerū ordinis exprimētibus hoc substantiuū die
 suppressē additū eē intelligitur quo cū tale adiectiuū i debitis
 accñtib⁹ grāmaticalib⁹ debet cōuēire Subaudiť preterea pre-
 positio āter habēs p̄ suo casuali hec noīa calēdas nonas & id⁹
 ob hoc i actō collocāda. vt siq; dicat quarto idus ianuarii trū-
 cata ē orō & iplicita: sicq; explicāda ē: quarto die ante idus ia-
 nuarii: sic q̄rto nonas ianuarii. i. q̄rto diē añ nonas. pridie ca-
 lēdas ianuarii. i. priori diē ante calēdas & ita in reliquis.
 Tercia regula est in cōnumerandis modo qui dicitur ē diebus

dies calendarum nonarum & iduum debet cōnumerari. vt cū dicimus ianuariū habere quattuor nonas intelligēdum est ipsum diem nonarum esse vnum illarum. Et cum iterum dicimus ianuariū sicut & ceteros menses habere octo idus: dies iduum vnus de illorum numero intelligi debet. Deniq; cū dicimus. Ianuariū habere xix calendarum: intelligitur hoc connumerato primo ianuarii die qui calendarum dies est. Et ita de ceteris mensibus est dicendum. Si enim non cōnumeraretur dies calendarum nonarum & iduum sed citra illos iisteretur numeratio: non perueniretur ad constitutum numerum dierū sed semper minor esset numerus q̄ positus est. vt dempto nonarum ianuarii die nō essent nisi tres dies nonarum / die iduum remoto non essent nisi septem dies iduum / & die calendarum ianuarii non connumerato tantum essent xviii illius mēsis calendarū. Et sicut hec regula in connumeratione facta per numerum cardinalem declarata est ita in numero ordinali etiā habet veritatem. vt cum dicimus quarto nonas Ianuarii intelligitur annumerato nonarum die quo secluso secundus dies ianuarii non esset ab eo quartus. sed tantum tertius. Ita cum dicimus octauo idus ianuarii. i. octauo die ante idus: iduum dies vnus in eo ordine ponitur. quem si seclusum intellexeris: tūc sextus ianuarii dies (qui octauo idus inscribendus est) solum septimus esset a decimotertio die qui est idus ianuarii. Cum itidem dicimus decimo nono calendarum ianuarii primum ianuarii diem que sunt sue calendarū in eo ordine connumerandum esse intelligere debemus / quem si excludimus: tunc decimus quartus dies decembris (hic enim decimonono calendarum ianuarii nuncupandus est) solū esset dicimus octauo a priora die ianuarii. Et hoc pacto de ceteris ostēde. Quarta regula In calendarū nonarū & iduum annūeratione ordine p̄posito vtēdū ē: & a posterioribus ad priora p̄cedēdū Vñ si naturalē dierū ordinē & sitū seruare volum⁹ a capite scilicet mēsis cōtinua serie ad finē versus p̄cedēdo: vt emur p̄postero ordine numeri ordinalis explicātis dierū ordinem ad calendarum nonas vel id⁹. & priores dies posteriore maioreq; nūo noīabim⁹ / posteriores vero minores. sic q̄ q̄tū in dierū serie procedimus tantum decrescat numerus ille ordinalis. in principio quidē numeratio nis maxim⁹: i fine vero minimus. Et hoc pacto auctor p̄noterū ordinē sumit vt suo ipsius exēplo aperte cōstat. vt e. m. pli gratia secundus dies ianuarii ē quarto nonas ianuarii / tertio

tertio nonas ianuarii / quartus pridie nonas ianuarii / & quintus
 none ianuarii / sextus octauo idus ianuarii / septimus septimo
 idus ianuarii / octauus dies ianuarii / sexto idus / nonus / quinto
 idus / decimus quarto idus / vndecimus tertio idus / & duodeci-
 mus pridie idus decimus tertius autē idus ianuarii nūcupant̄.
 Ibi facile ē videre q̄tū est dierū naturali serie sūptorū cremenū
 tantū est numerū denōiantis decremētū. Si vero naturalē nūl
 denominantis ordinē seruare volum⁹ a minori ad maiorē pro-
 cedēdo: vtemur prepostero dierum mēsis ordine: & a posteri-
 oribus in medio aut sine cōstitutis dieb⁹ ad mensis principiū
 numerādo reuertemur. vt quintus dies ianuarii nonē sūt eius-
 dem / quart⁹ pridie nonas / tertius: tertio nonas / secūd⁹: quarto
 nonas. Sic decimus tertius dies ianuarii sūt id⁹ eiusdē / duode-
 cimus pridie id⁹ vndecim⁹ tertio idus / decim⁹ quarto id⁹ / no-
 n⁹ quinto id⁹ / octau⁹ sexto id⁹ / septim⁹ septimo id⁹ / & sext⁹
 octauo id⁹. Hic naturalis numeri denōiantis seruata est series
 a minori scilicet ad maiorē cōtinue procedēdo: sed dieꝝ men-
 sis ordo conuersus est. quod liquido manifestat eoꝝ numerus
 ordinalis: quo ad primū mēsis diem comparati denōiantur. nem-
 pe hic numerus conuerso ordine explicat⁹ est & maior aēte mi-
 norem noiat⁹ imo cōuersa serie cōtinue seruata a maiori pau-
 latim ad cōtinue minorē processit. Vnde facile est cognoscere
 naturalem numeꝝ ordiālem dierum esse oppositum numero
 denōiantis dies calendarū nonaꝝ & iduū: vt cum hic recto ordi-
 ne procedi: ille sit preposterus: & cū ille recta serie incedit: hic
 ordinē conuertit pmutatq;. Et licet hanc ordinis conuersio-
 nē non tetigerit autor: est tamen cognitu necessaria prefertim
 illis qui primū hac arte imbuūtur nec assidua exercitatione co-
 gnoscunt quotus est quisq; dies pro arbitrio sumēdus: a die ca-
 lendaꝝ nonatum & idum: nisi a calendis nonis aut idib⁹ nu-
 merationis principiū auspiciati fuerint: & cōtinua progressio-
 ne ad illum qui datus est veniētes tandem eius ad calendas no-
 nas & idus ordinē & interuallum cognoscant. vt qui non tri-
 tus ex tempore dicere nesciret quomodo nominandus est oc-
 tauus dies ianuarii nisi a decimotertio qui iduū dies est ic: piēs
 supputaret idus: pridie idus super duodecimū diem / tertio id⁹
 super vndecimū quarto idus super decimū / quinto id⁹ super no-
 nū / & sexto id⁹ super octauū & tali numeratione facta cogno-
 scet prefixum diem nuncupandū esse sexto id⁹ ianuarii quod
 prius in promptu ignorauit. Prior autem mod⁹ lōgo vū peri

els accommodā 1° est qui ex diuturna assuetudine cognoscūt qua
lis cuiq; diei denoiatio attribui debet: & ergo hunc in postero
ribus regulis seruandū esse duximus Nunc quot quisq; mensis
habet nonas & idus: & quot dies ab illis denoiatos: dictū est:
superest ostēdere quot dies a calendis denoiatos habeat. differt
enī (vt ex secunda patet regula) denoiatio calendarū a denomi
natione nonarū & iduū: q; dies qui denoiantur none vel id^o: il
lius mensis (cuius sunt dies) none & idus vocantur vt in ianua
rio dies nonarum & iduū nominatione notati: sunt dies nona
rū & iduū ianuarii. Sed dies qui nomine calendarū censent nō
sunt illius mensis in quo sunt calendae: nisi primus cuiusq; men
sis dies. Nam reliqui dies post idus cuiusq; mensis sunt dies ca
lendarū mensis sequētis. vt ceteri dies post idus ianuarii sūt ca
lendarum februaryi noie & ordie denoiandi & ita i ceteris. Qua
re ad cognoscendū quot dies calendarum noie in vnoquoq; mē
se vocā. si sunthec regula est notanda quinta in ordine. Quin
ta regula Mēsiū calendarū secundū numerū nonarū precedētis mē
sis: et secundū numerum dierum precedentis mēsis variantur
Ad quā intelligēdam operepreciū est cognoscere q; octo sūt
mensēs vnus & triginta dierum (spacio completi scilicet ianua
rius / martius / maius / iulius / augustus / october / nouēber / decem
ber. Tres sunt mensēs triginta dierum scilicet aprilis / iuni^o / sep
tēber. Solus februaryus habet octo & viginti dies cū nō fuerit
ānus bisextilis. in anno autem bisextili (hoc est trecetorum &
sexaginta sex dierū cum scilicet intar diui petri & mathie apo
stolorum dies festos duos dies intercedunt medii quod quarto
quoq; anno contingere debere astronomica ratione explora
tum est) februaryus habet viginti nouē dies. hec itaq; quinta re
gula quattuor regulis (vt clariora sunt omnia) manifestabitur.

Prima regula est cū mēsis precedens habet quattuor nonas
& vnū & triginta dies tunc sequēs habet nouēdecim calendarū
rum dies. Nam post decimūtercium qui est dies iduū: supersūt
in eo mense octodecim dies. Nam tridecim & octodecim con
ficiunt triginta vnū. quibus adiiciatur primus dies mensis se
quentis qui dies calendarum etiam cōnumerand^o est per teritiā
regulam: resultant nouēdecim dies. Quo fit vt ianuari^o februa
rius: september & december nouēdecim habeāt dies calēda
rum: cum december ianuarius augustus & nouēber & quattu
or nonas habeāt & vnū & triginta dies. Decimūquart^o ergo
decēbris dies vocatur decimonono calendarū ianuarii. decē

mus quint^o decimo octauo calendas ianuarii: decimussextus
 decimo septimo calendas: decimusseptim^o decimo sexto calē
 das: decimus octau^o decimo quinto: decimus non^o: decio quar
 to calendas: vicesim^o: decimo tercio calēdas: vicesimus prim^o
 duodecimo: vicesimusssecund^o decembris: vndecimo calendas
 ianuarii: vicesimustercius decimo calendas: vicesimus quart^o
 nono calendas: vicesimus quintus octauo calendas: vicesimus
 sextus septimo: vicesimusseptimus sexto: vicesimus octauus
 quinto: vicesimus non^o quarto: tricesimus decembris tercio ca
 lendas ianuarii. tricesimus primus & vltimus decembris dies:
 pridie calendas ianuarii. primus autem ianuarii dies calende
 eiusdem mensis sunt. Secunda regula est quando mēsis pre
 cedēs habet sex nonas & xxxi dies: tūc sequens habet xvii ca
 lendarū dies. Nam post decimum quintum qui dies est iduum
 supersunt in eo mense xvi dies. Nempe xv & xvi conficiunt
 xxxi: illisq; addatur primus dies mensis proxime sequētis q
 calendarum dies est: coufurgētq; xvii dies calendarū. Quo fit
 vt aprilis iunius augustus & nouēber xvii calendas habeāt nā
 pcedentes proxime mēses scilicet martius maius iulius octo
 ber sex habēt nonas & xxxi dies. vt decimussextus dies maii
 est decimo septio calendas iunii: decimusseptim^o decimo sex
 to calēdas iunii: decimus octauus decimo quinto: decimus no
 nus decimo quarto: vicesimus decimotertio: vicesimus prim^o
 maii duodecimo calendas iunii: vicesimusssecundus vndecimo
 calendas. vicesimustercius decimo calendas: vicesimus quart
 tus nono: vicesimus quintus octauo calendas: vicesimus sex
 tus septimo: vicesimusseptim^o sexto calēdas: vicesimus octa
 uus quinto calēdas vicesim^o non^o quarto calendas: tricesimus
 tertio calēdas iunii: tricesim^o prim^o & vltim^o dies maii pridie
 calēdas iunii. Deniq; prim^o dies iunii siue sūt calēde. hoc itidē
 i martio deducit autor. Tertia reglā qñ mēsis precedēs ha
 bet triginta dies tūc sequēs habet xviii calēdas. Cū enim oēs mē
 ses qui triginta diebus cōficiūtur quattuor tantum habeant no
 nas: post tredecimū diē qui est dies iduum: restant xvii dies
 Nempe xiii & xvii faciūt triginta illisq; adiciatur prim^o dies
 mēsis sequētis postremus calēdarum dies: cōfurgūt xviii dies
 calēdarū. vnde patet maiū iulū & octobrē hēre xviii calēdas
 nā aprilis iunius & septēber hūt triginta dies Ergo decim^o quart^o
 aprilis erit decio octauo calēdas maii: decimus quint^o decio
 septio: decimussext^o decio sextodecimusssepti^o decio quinto: de
 cim^o octau^o decio quarto decimus non^o decimotertio: vicesim^o

duodecimo: vicesimus primus vndecimo. vicesimus secundus decimo:
 vicesimus tertius nono: vicesimus quartus octavo: vicesimus quintus
 septimo: vicesimus sextus sexto: vicesimus septimus quinto:
 vicesimus octavus quarto: vicesimus nonus tertio. Tricesi-
 mus & postremus dies aprilis pridie calendas maii: et primus
 dies maii calende erunt maii. Quarta regula est quando men-
 sis precedens habet xxviii dies: tunc sequens habet xvi calen-
 das: & cum in eodem sunt xxix dies vt in anno bissextili: sequens
 mensis habet xvii calendas. Nam post tredecimum quod est die-
 es iduum mensis precedentis: in anno non bissextili restant xv
 dies cum xiiii & xv faciant xxviii: adiecto quoque primo die mensis
 sequentis sunt xvi dies calendas. In anno vero bissextili post
 tredecimum diem supersunt xvi dies huius mensis: cum xiiii
 & xvi constituent xxix quibus adiectus dies calendas perficit
 numerus xvii calendarum. hinc manifestum est quod sicut numerus
 dierum in februario varius est (nam is solus habet xxviii die-
 es) ita quoque & martii calende variantur: nam modo xvi sunt
 dies calendarum martii vt anno non existente bissextili modo
 xvii vt anno corrente bissextili pro varietate numeri dieum fe-
 bruarii. Quare decimus quartus dies februarii (modo anno non
 sit bissextilis) erit decimo sexto calendas martii: decimus quintus
 decimo quinto: decimus sextus decimo quarto: decimus septimus
 decimo tertio: decimus octavus duodecimo: decimus nonus vn-
 decimo: vicesimus decimo calendas martii: vicesimus primus
 nono: vicesimus secundus octavo: vicesimus tertius februarii sep-
 timo calendas martii: vicesimus quartus sexto: vicesimus quintus
 quinto: vicesimus sextus quarto: vicesimus septimus tertio. Vicesimus
 octavus & vltimus dies februarii pridie calendas martii: & pri-
 mus dies martii calende sunt martii. Cum autem annus est bissex-
 tilis tunc decimus quartus dies februarii erit decimo septimo ca-
 lendas martii: & hoc pacto consequenter.

cc xi: Pridie calendas / pridie nonas / pridie idus

Pridie autem calendas / pridie nonas / pridie idus
 significat quod vetustissimi dicebant die pristini
 pro adverbio die pristino. Et sic perueniunt mo-
 re die crastini & die quinti & die quinto mili-
 ter pro adverbio. Verum nos priscam nimis & hor-
 ridiorē vetustatē vbiq; fugere ac vitare debemus ac

bene & preclare cesar precipere solebat tanq̄ sco-
 pulum sic fugiendum esse in auditum atq; in so-
 lens verbum. Pro genitiuis autem mēsum recti-
 us possessiua nomina sinxerimus: vt pro calendis
 marci sic venustius dixerimus calendas martias /
 & ita apriles / maias / iunias / iulias / aut quintiles / au-
 gustas seu sextiles / septembrias / & ita ianuaras /
 & februaras. Quod autem in calendis nonis &
 idibus ablatiuo casu iūgimus: idem possumus in
 accusatiuum transferre & ad proponere: sed id si-
 gnificat tempus fere diuturnum. vt ad decimum
 calendarum febroariū dedisti ad me litteras. Ego
 vero ad octauum idus ianuarias ad te scripseram
 habet enim vim temporis vehementiorem hoc
 posterius.

Diem pxime precedentē calēdas nonas & idus nō licet no-
 minare secūdo calēdas / secūdo nonas / secūdo idus. nā secun-
 dum cum a sequor deducatur est quod alterum sequitur. quare se-
 cundo calēdas est dies sequens calēdas: secundo nonas dies
 sequens nonas: & secūdo idus dies sequens idus. loco igit̄ hu-
 ius nominis secūdo vtimur hoc aduerbio pridie quod signifi-
 cat priori die: vt precepto cētesimo vicesimo septimo declara-
 tum est. Vltimus ergo cuiusq; mensis dies est pridie calēdas
 mensis proxime sequentis. In mensibus quattuor nonas habē
 tibus quartus dies est pridie nonas & duodecim⁹ pridie idus
 In habētibus aut̄ sex nonas sextus dies pridie nonas dicitur:
 & decimus quartus pridie idus. Sic dies proxime sequens ca-
 lēdas nonas & idus vocari pōt postridie calēdas nonas &
 idus. Vtebantur at̄qui aduerbio pristini loco aduerbii pridie
 & his aduerbiis quinti sexti crastini loco adiectiuorū. Sed iā
 hec aduerbia ab vsu recesserūt. Verba autem vsitata amplecti
 inuisitata vero nos fugere debere cum cesar tū Aulus gelli⁹ ad
 monet libro decimo capite septimo dicens. Verbis vti aut̄ ni-
 mis absoletis exculcatiscq; aut in solentibus nouitatisq; dure
 par esse delictum videtur: concludens ibidem verbis antiquissi

Aulus
 gellius

mis/relictisq; & delitis que aures vix pati per insolentia possent mi iime videndum esse. Deniq; ponuntur ab autore duo documenta. Primū loco nominū substantiuorum menses significantiū: elegantiū vtimur adiectiuīs ab eis formati: vt scriptū calendis ianuariis pro ianuarii: pridie nonas februiarias. i. februarii: martias pro martii: apriles pro aprilis: maias pro maii iunias pro iunii: iulias pro iulii vel quintiles i quo noie primū ille mensis vocatus est quasi quinq; a martio. deinde senatus consulto iulius dictus est a iulio cesare incho romanorū imperatore. sic augustas dicim⁹ pro augusti siue sextiles pro sextilis: quo nomine primū mēsis ille dictus fuit q̄ a martio esset sextus in ordine mēsiū. Deinde a cesare augusto dictus est augustus quo ipsius de rep. publica romana bene meriti perpetua esset apud. posteros cum mēse memoria: septēbres vel septēbri as pro septēbris: octobres vel octōbri as pro octobris: nouē bres vel nouēbri as pro nouēbris: decēbres vel decēbri as pro decēbris. nam a quattuor postremo q̄ mensium noibus substantiuīs duplicia formantur adiectiuā scilicet tertie declinationis in er vel in is exētia & secunde declinationis in us. Secundū documentum est q̄ numerū quē interdum in ablatiuo sine prepositione ponim⁹: possum⁹ & in actō ponere adiūcta p̄positione ad: cetera non mutatis vt decio calendis martias ad te litteras dedi sic elegāter dicitur ad decimū calendis martias: tertio nonas vel ad tertium nonas: quarto idus vel ad quartū idus sine discrimine aliquo. Cicero ad seruiū sulpicium. Ad tertium calendis maias cū essem in cumano accepi tuas litteras Et i cōp̄lib⁹ locis ep̄st̄ eodē loquēdi ḡhe cicero sepe numero vitur.

Operis peroratio.

Ne igit̄ plura scribā: hęc mihi sese i presertiarū obtulerūt quę annotatu digniora visa sūt: quęq; tibi multo plus fortasse cōducēt: q̄ eorū p̄ceptiones qui easdē & ep̄stolis & orōnibus tribuūt partes. Quorū penit⁹ eripiēd⁹ est error/atq; ita sciendū vt i litteris ipsis cōcine/dilucideq; ad te p̄scribamus ac nostrā sententiā atq; mentē q̄cōmodi me aperiam⁹: cū hęc diligēter tenueris infīnito pene harū rerū numero: alia q̄dā nō min⁹ fortasse vti-

līa sed multo grauiora subnectā. Quāobrē (vt fa-
cis) cupidiſſie ſtudia litterarū cōplectere atq; ea q̄
indies aſſequeris ad exercitacionē accommoda.

Peroratio eſt qua opus perfectū ſignificatur in ſine eius ad-
iecta oratio & ea opus abſolutū cōpletūq; claudere ſolet. Ora-
tio ſecūdū artē rethoricā ex quib; potiſſimū partibus conſtat:
exordio/narratione/diuiſione/cōfirmatione/confutatione q
b⁹ ſexta additur pars ſcilicet cōcluſio. Et has oēs partes in e-
piſtolis ſeruādas eſſe nōnulli cōtendūt & docēt: quos merito
replēdit autor tanq̄ ignaros. Quid inter orationē & epiſtolā
interſit. Siquidem debet epiſtola eſſe breuis/multūq; paucis
cōplecti ſententiā ne plicitate ſaſtiditū ingerat. debet eſſe clara
& dilucidis explicata ſententiis: vt lecte clauſule ſētētia proti-
nus ſe offerat legētis animo ſine repetita lectione. non paruo
igif errore ducunt qui epiſtolas verborū ambagib⁹ ita inuol-
uūt: vt ne ſphingis quidē domitorce dipus illas enodare poſ-
ſet per ſua lum habētes tū demū ſe recte ſcribere: cū vir intelli-
gēdas ſcribūt epiſtolas. Debet poſtremo epiſtola elegantie ſto-
ſculis eſſe reſperſa: vt ſuis cuiq; ſententię ſit decor/ſua cuiq;
orationi venuſtas ex his preceptis deſūpta: nulli tū pro futu-
ris niſi frēquēs aſſit exercitatio. Sane hāc elocutionis artē (vt
Cicero) adipiſcemur ſi preceptionis rationem: diligentia con-
ſequimur exercitatiois. Ea ſiqdē priā eſt artis oīs magiſtra.

Cicero

In triginta regulas elegantiarū Francisci nigri
Iudoci Clichthouei ne oportuēſis cōmentarij.

Elegantia eſt venuſta verborū cōcinnitas
dulcē auribus ſonū afferēs. Cuius quidē
generales regulę ſūt triginta. Priā regula
Laudabitur illa oratio que obliqua dicitur: & apo-
ſterioribus incipiens dictionibus in verbum ſepi-
us q̄ in aliā orationis partē finiāt. vt Cęſar adep-
tus eſt monarchiam imperii ſummis virib⁹ quod
elegantius dicitur. ſummis viribus: imperiū mo-
narchiam cęſar adeptus eſt.

Sicut in corpore debita membra & proportio ad invicem ut vnum alteri apte respondeat: illorumque ornatu & decetior cultus elegantia est: sic in oratione pulchra dictionum ad invicem ordinatio / vniuscuiusque suo loco apta collocatio elegantia dicitur. Et sicut concordantibus nervis cythara dulci modulatione perfonat: & audientium animos magna capit duce ducere. Sic oratio elegans & culta permulcet audientes / & gratissime illorum illa obicitur auribus. Ad orationis ergo elegantiam recta cuiusque dictionis constitutio requiritur: sicut ad placidam modulationem chordarum omnium concordia. Quod Quintilianus testatur libro secundo de institutione oratoria. Sicut cythara (in quid) ita oratio perfecta non est nisi ab imo ad summum omnibus intentis nervis consentiat. Idem in nono. felicissimus sermo est cui & rectus ordo & apta iunctura & cum his numerus oportune cadens contingit. Pro inde ad cognoscendum dictionum in oratione aptiorem situm: triginta notande sunt regule. Quarum prima est eodem cum secundo precepto Augustini prius posito. Oratio quidem obliqua dicitur in qua obliqui primum sibi locum vendicant rectis prepositi: & que in constructione posteriora sunt: situ priora: que vero priora constructione posteriora in oratione collocentur. ut virtus commendat suos cultores magnis preconis: sic elegantius: magnis preconis suos cultores virtus commendat. Potius itidem verbo quam alia quacunque dictione claudenda est oratio. Quintilianus in nono. Verbo sensum claudere: multo (si compositio patiatur) optimum est. In verbis enim sermo nis vis inest. Salustius Concordia parvum res crescunt: discordia magnam dilabunt. Manarchia / principatus unius: & venit a monarcha e quod nomen grecum unum principem latine significat.

Quintilianus

Quintilianus

Salustius

Secunda regula.

Commendabitur quoque oratio que dictionem habeat uniuersalem affirmatiuam vel negatiuam in fine / vel aliquod insigne nomen / vel aduerbium. Exemplum primi. Omnes laudant ea que vir bonus facit. quod venustius dicitur. Que vir bonus facit laudant omnes. Exemplum secundi. Eum neminem habeo quem magis diligam te. Quod pulchrius dicitur. Quem te magis diligam: habeo ne

71
minem. Exēplū tertij. Egregia sūt ea que scribīs
ad me quod concīnīus est. Que ad me scribīs sūt
egregia. Exēplū quartī. Ego oīa diligēter perfe-
ci q̄ iussisti michi: quod eloquentius dicitur. Que
michi iussisti perfecti omnia diligenter.

Hec regula quadrupartita est. Prima pars dictiones vniuer-
sales affirmatiue vt omnis & sui casus elegiter in fine oratio-
nis ponuntur. vt tuam virtutem mirantur omnes. Q. q̄ michi
iusseris exequar omnia. Secunda dictiones vniuersales nega-
tiue vt nemo nichil/nescio/ignoro/nūq̄ nūq̄ elegāter in fine
orationis ponuntur. vt me tui amantiore habes neminē. Vir-
tute preclarus est nichil. Et hec pars septimo augustini p̄cep-
to itidē declarata est. Tertia. Nomē in ligno eleganter ponit̄
in fine orationis. In ligno nomē dicitur quod excellentiam &
eminentiam significat: quale est preclarus/egregius/ eximi⁹ i
signis/nobilis/illustris/generosus/prestās/excellens/ingenu⁹
& consiliam. Vt que Alexander ille magnus edidit opera: sūt
preclara. Quis Iulii gesta negauerit esse eximia? Virtutis pre-
conia sunt insignita. Quarta. Aduerbia eleganter in fine po-
nuntur presertim que qualitatem significant. vt diligenter vi-
gilanter exacte/accurate familiariter & cetera id genus. Terē-
tius. Faciam id equidem sedulo. Idem. Reiecit se in eum flēs
q̄ familiariter. Se multos annos vsus sum familiariter. Aduer-
bia itidem superlatiua in calcē orationis apte locantur. vt tue
voluntati parebo q̄libenissime. Plura de aduerbiorum situ:
tertio augustini p̄cepto requirenda sunt.

Terentius

Tertia regula.

Nomē adiectiuū elegātius substātiuō p̄ponit̄ vt
virt⁹ sūma/iperiū magnū/cōsiliū vtile: melius enī
dicit̄: sūma virtus/magnū iperiū/ vtile consiliū
& huiusmodi.

Hec regula sexto augustini p̄cepto cōsonat: & de adiectiuis
noīalibus pronōialib⁹ & p̄cipialib⁹ intelligēda traditur: nō
min⁹ in carmīe q̄ i. pla. vt sincer⁹ amor: sūma beniuolētia. lau-
da. a virtus crescit. Quītilian⁹ in duodecīo: Nihil ē tā occupa-
tū: tā multiforme tot ac tā variis affectib⁹ cōcīū atq; laceratū
q̄ mala mēs. Quis iter hęc litteris aut vili bonę arti cult⁹? Nō

l. i.

hercle magis q̄ frugibus in terra sentibus ac rubis occupata
Quarta regula.

Inter adiectiuum & substantiuū semper aliqd̄ ē i
terponēdum vt maxia virtus cęsaris summa lau-
de sęper extollenda est: quod elegantius dicitur.
maxia cęsaris virtus sūma sęp laude extollēda ē.

Hec regula quattuor habet partes. Prima iter adiectiuum
& substantiuū venuste ponitur genitiu⁹ aut alius casus ab adie-
ctiuo aut substantiuo rectus vt magna virtutis claritas mirūm
modū relucet. Secunda inter adiectiuū & substantiuū ī grō ca-
su posita eleganter ponitur genitiuus vel alius casus regens il-
lius substantiuū. vt tui beniuolentiā anī haud satis laudare pos-
sem. Magnę vię sapiētię cōmēdare solēt oēs. Et has duas pa-
tes quītū augustinū preceptū explicuit. Tercia est iter adiec-
tiuū & substantiuū elegāter prepositio (cuius substantiuū ē ca-
suale) aut prepositio cū suo casuali inter seritur vt tuā propter
hūanitatē magnū ī omnes amorē ostēdis. Sūma in deū religio
obseruāda est Et hanc pte quarto precepto augustinus tradit.
Quarta pars. iter adiectiuū & substantiuū elegāter itercedit. p-
nomē / verbū / aduerbiū / aut altera a supradictis pars orōnis vt
perpetuo tibi obsequio deuictis sū. Modesto & īgenio: q̄ lau-
dare magis q̄ laudari petit. Magno videtur honore dignus q̄
honore parui facit Quirilianus. in decio. Pigri est ingenii cō-
tentū esse his que sunt ab aliis inuēta. Idē in duodecimo. Bteu⁹
ē institutio virę honestę beatęq; si credas: natura em̄ nos ad
mentē optimā genuit: adeo dicere meliora volētibus prōptū
ē: vt viuere intueti mirū sit illud magis malos esse tam mīstos.

Quinta regula.

Quotiēscūq; ab apposito alicuius verbi secundarij
orō incipit quod subito relatiuū sequat̄: elegantius
iter relatiuū & añs secundariū verbū ponit̄. vt Gne-
um pōpeiū: q̄ romanorū auxit īper iū: sūmopere
diligō. Venustius enī dicitur. Gneū pōpeiū sum-
mopere diligō: qui romanorum imperium auxit.
Appositum est obliqu⁹ post verbum rectus: a quo incipere

dicitur orō: cum in principio orationis nullo precedente ponitur. & illud frequētius est antecedens. Verbum autem secundarium: est quod secundum in oratione inter verba locum habet: & tale verbum est a quo obliquus ille in principio orationis positus regitur: quare non immerito antecedentis verbum appellatur. Verbum autem primum est ante quod nullum aliud ponitur verbum: quasi primum locum obtinens: & tale in orōe prima & non eleganti est verbum relatiui. Dicit ergo regula quod quando oratio incipit ab antecedente obliquo recto a verbo alterum verbum sequente: & post talem obliquum in mediata. sequitur relatiuum cum suo verbo quasi parenthesi inclusum: eleganter verbum secundarium ponitur inter obliquum illud & relatiuum: sitque verbum primum & verbum relatiui sit secundarium vt amicitiam (que summum est inter homines bonum) in primis laudo. Elegantius dicitur. Amici: iam in primis laudo quod summum est inter homines bonum. Ibi verborum situs mutatus est.

Sexta regula.

Si fuerit relatiuum in obliquo casu positum venustius antecedens in relatiui casu positum postponetur vt virtutes: quibus ab incute etate studuisti: immortalitati nomen tuum commendabunt quod elegantius dicitur: quibus virtutibus ab ineunte etate studuisti immortalitati nomen tuum commendabunt.

Hec regula vndecimo augustini precepto respondet: docet quod cum oratio ab antecedente notatiui casus incipit: verbi aut adiectiui, in calce orationis positi supposito vel substantiuo: & post antecedens ponatur relatiuum in obliquo: quod elegantius antecedens mutatur in eundem obliquum casum cum suo relatiuo: quis tunc cum adiectiuo aut verbo postremo dissidere videatur. Et licet illud antecedens mutatum in casum relatiui proponi possit. Terentius in eunuchis. Eunuchum quem dedisti nobis quas turbas fecit: elegantius tamen postponitur antecedens suo relatiuo. Et hec regula presertim locum habet in hoc relatiuo qui que quod: vt littere quas ad me dedisti fuerunt gratissime. Sic elegantius dicitur: quas ad me litteras dedisti fuerunt gratissime.

Septima regula.

Quando est aliquod substantiuum cum prepositione aliquo iunctum quod sit de natura precedentis vel subsequētis

clausule: p̄positionē ī relatiuū vertimus & verbū
substātiuū adiūgimus: vt p̄ tua hūanitate m̄ta in
me beneficia cōtulisti. quod elegātius dicit̄. q̄ tua
hūanitas ē m̄ta ī me b̄n̄ficia cōtulisti. & sic ī cet̄is

Si nomē substantiuū accusatiui vel ablatiui casus ponat̄ cū
prepositione: potissimū cū istis/ob/propter/secundū/pro & si
milibus: elegātius mutabitur illa prepositio. relatiuū qui que
quod noiatiui casus eiusdē nūeri & generis cum noiē substāti
uo casuali prepositionis: & illud nomē substantiuū etiā ī noiā
tiuū trāsferrī debet vt relatiuo in genere nūero & persona res
pondeat: deniq; adiungendum est verbum substantiuū sum es
est: cuius hoc substantiuū erit s̄. p̄positum. vt secundum beni
gnitatē sua christus nos redēit. sic elegātius dicitur. quē sua
benignitas est/christus nos redēit. Sic pro mea in te beniuo
lencia hoc te munere donare volo. Sic elegātius: quē mea in
te beniuolentia est hoc te munere donare volo.

Octaua regula.

Sēpius relatiuū quod verbo primario additū est:
ad secundariū transferimus. vt Cicero q̄ eloquen
tissimus fuit: ceteris oratoribus in dicēdo prestī
tit quod elegātius dicemus. Cicero eloquentissi
mus fuit: q̄ ceteris oratoribus in dicēdo prestītit

Antecedēs & relatiuū cū diuersis verbis cōstrui debere aut
eodem geminato notū est: cū ergo relatiuū additū verbo pri
mario id est primo loco posito & antecedēs verbo secundario
& secundū verborū locū sortio: elegātius relatiuū ad verbū
secundariū transfertur & antecedens ad primariū. vt quod pri
m^o fuerat verbū relatiui: fiet verbū antecedentis: & verbū an
tecedentis fiet verbū relatiui. vt virgilius qui poetarū doctissi
mus fuit: ceteros poetas carmine antecellit. sic elegātius dicitur
virgilius poetas doctissimus fuit: qui ceteros poetas car
mine antecellit. Ibi verba eodē suo seruato situ sua supposita
permutāt. in cuius quidē regula antecedētis & relatiuū sua ser
uabāt verba: verboq; tñ ordo mutatus ē. hic vero cōtra ser
uato verboq; seruatus ē. sed adiūcta eorū scilicet antecedētis &
relatiuū variata sunt. Nempe verbum antecedentis cum rela
tiuo: & verbū relatiui cum antecedente posterius iungitur.

Nonā regula.

Si aliquod habuerimus vel nomē vel aduerbiū i
 signe: elegantius illud cū qdē vel idē pnoie post
 ponemus. Exēplum primū vt marcus tullius ora
 tor singularis fuit: quod venustius dicitur. Mar
 cus tullius orator fuit & quidem singularis. Exē
 plum secundū que michi iussisti omnia libenter p
 feci. quod elegātius dicitur: que michi iussisti om
 nia perfecī & quidem libenter.

Duabus partibus hec regula partita est. Prima est q̄ ad
 iectiuum insigne excellentiam denotans elegāter suo substā
 tiuo postponitur cum pronomine idem hic vel is: vel cū con
 iunctione quidem vt accepi ex te litteras michi gratissimas:
 sic elegantius dicitur. ex te litteras accepi & easdē michi gra
 tissimas. Cicero orator est p̄cipu⁹ sic elegantius. Cicero ora
 tor est: & quidem p̄cipuus. Et id in omnibus quoq; adiecti
 uis seruandum est etiam non significātibus excellētiā. Secū
 da pars. Aduerbiū insigne elegāter suo verbo postponitur
 intercedente hac cōiunctione: quidem. vt iohannes me amat
 singulariter: sic elegantius iohannes me amat & quidem sig
 lariter. Et hoc i omnibus aduerbiis qualitatis obseruare ope
 precium est: vt que tibi profutura cognoscam exequar & qui
 dem diligenter.

Decima regula.

Sicut in mediocri stilo dicēdi a re nuda prius in
 cipere oportet deinde illam exornare: sic in stilo
 graui ab exornatu incipere debemus. Exemplū
 primū. Pompeius omnium romanorum tum ar
 mis tum consilio facile princeps fuit. Exemplum
 secundū. Omnium romanorū tum armis tum con
 silio facile princeps magnus pompeius fuit.

Duplex est stilus id est scribendi character & modus: vnus qui
 dem grauis/sublimis/altiloquus/gradiloquus quo res magne
 & prope modum diuine memorantur. vt hic historiographis
 aut diuina conscribentibus peculiaris est. Alius est facilis & le
 uis quo res familiares & pro temporis conditione oblatas a
 micis scribimus: quo in epistolis vtendum est & hic inferior
 & familiaris: ille vero superior appellatur. In stilo ergo medio
 cri primo res nuda & sine aliqua ferme elegātia componi de

bet: deinde iudis oratio paulatim exornari, p̄inde atq; picto-
res indigestam primū figuram & confusa trahunt lineamen-
ta: postea singulis membris suum addunt decorem & singula
verius: distinctiusq; efformāt. In stilo autem graui ab ornatu
exordiendum est: nichilq; dicendū nisi cultum & seruatis ele-
gantē regulis decoratum, vt nullus possit satis expruere di-
gnitatem vere amicitie: sic i stilo facili exornatur. Vere digni-
tatem amicitie verbis cōsequi possit nemo. ¹ graui vero sic.
Sūmam veri amoris dignitatem ne humana quidem lingua
eloqui satis poterit.

Vndecima regula.

Genitiuus casus sēp ceteris p̄ponit̄ vt cōsiliū op-
tīmī viri qđ elegātius dicitur optīmī viri cōsiliū.

Hec regula octauo augustini precepto cōcordat. Cū dictio
recta elegantius precedat dictionem regentem q̄ regēs rectā
siue sit nomen siue altera pars orationis: genitiuus ab altero
casu rectus elegantius p̄ponitur sue dictioni regenti, vt Ro-
manorum virtus totius mundi imperium adepta est: melius
q̄ virtus romanorum adepta est imperium totius mūdi. Quin-
tilianus in septimo Probi vero mores & anteactę vitę integri-
tas nūq̄ non plurimum profuerūt. Cum autem dictio regens
genitiuum est casuale alicuius prepositionis: eleganter inter
prepositionem precedentē & suū casuale ille genitiuus rectus
interponitur, vt ob virtutis excellentiam debēt illam omnes
colere. Pro animi tui beniuolentia hoc fecisti melius q̄ ob ex-
cellentiam virtutis: vel q̄ virtutis ob excellentiam.

Duodecima regula.

Si gerundiū verbū habuerinus cū suo apposito:
illud in gerūdiij casu ponemus acambo inuicē cō-
cordabimus vt veni gratia amādi virtutem quod
venustius dicitur veni amandę virtutis gratia.

Hec regula nono augustini precepto conuenit, & docet q̄
cum gerundium vel genitiui vel accusatiui vel ablatiui casus
a verbo transitiuo veniens ponitur i oratiōe latina cū actō ca-
su: ille accusatiuus elegantius mutatur in eundem casum cui⁹
est gerundium: & gerundium in eundem numerum & ge-
is cuius est ille casus substantiuus: & ex gerundio cum suo appo-
sito (est enī appositū gerundii obliquus post gerundiū rect⁹)

constituetur oratio ex adiectiuo & substantiuo. vt homines nati sunt gratia acquirendi virtutem sic elegantius : homines virtutis acquirende gratia nati sunt: vel hoies acquirende virtuti nati sunt. Similiter ad consequendum artem exercitiū est necessarium: sic elegantius. Ad consequendā artem exercitiū est necessarium. Sic in cōponēdo epistolis breuitatē studendū est potius q̄ in cōponēdo epistolas. Gerundiū quidem si noia tiui casus est: adiungitur verbo substantiuo sequente presertim datiuo aut casu sui verbi vt ab eundem est michi id est de deo abire. Ouidius. vtendum est grate: cito pede labitur etas. Gerundia in di ponuntur cum nominibus substantiuis aut adiectiuis genitiuum postulantibus vt miro afficior desiderio te videndi vel sum cupidus te videndi. Quintilianus in xii. Neq̄ enim video que iustior acquirendi ratio q̄ ex honestissimo labore: & ab his de quibus optime meruerint cum & Xenocleantes/chrisippus mercedes a discipulis acceptauerint. Gerundia in dum accusatiui casus ordinantur cum prepositionibus ad/circa/ob/propter/inter/ante/ & in: vt ad colendum litteras opus est labore circa insituendum iuuenum animos magna cura adhibenda est. Virgilius in georgicis Et ante domandū ngentes tollent animos Gerundia in do datiuī casus verbo sine prepositione iunguntur. vt dedi operā agro colendo. Sed ablatiuī casus ponuntur cum istis prepositionibus de/ex/ia/vl/ab/cū/i. Vt quid de veniēdo statueris scite velim. Ex patiedo q̄ ex vindicādo maior gla cōparatur. A colēdo virtutē nūq̄ animū iſtermittere debem⁹.

Ouidius

Quintilianus

Tertiadecima regula.

Si fuerit aliquod relatiuū iter duo substantiua: illud poti⁹ cū sequēti q̄ cū precedēti cōcordamus.

Hanc regulā decimū augustini pceptū edocet. Cū relatiuum presertim qui que quod duob⁹ substantiuis diuersoꝝ genere ac numeroꝝ interponitur: quoꝝ sequēs fuerit p̄p̄riū cuiuspiā rei nomē: relatiuū cū sequēte sēper cōuenire debet nec cū pcedente latine cōuenire potest. vt ē locus i carcere quod tullianum appellatur. Si vero sequens nomē nō fuerit alicuius rei p̄p̄riū nomē: sic cū vtrolibet qdē cōuenire pōt sed cū sequēte elegātius. vt colenda ē virt⁹ q̄ sūmū ē hoīs bonū. vl qd sūmū ē hoīs bonū & hoc posteri⁹ venusti⁹ ē.

Quartadecima regula.

Si dictionis alicuius significationem augere volumus: positiuo p̄ aut per q̄/cōparatiuo lōge vel multo/supe: latiuo autē q̄ iungere debemus. Exēplū

L.iiii.

omniū vt per beatus vel per q̄ beatus fuit cesar / sed
longe beatior augustus / q̄ beatissimus aut traian⁹.

Hec regula duodecimu. m. decimūtertium: & decimū quar-
tum augustini preceptū complectitur: docetq; grad⁹ cōpara-
tionis adiectione aduerbiorum augere quo uehemētius signi-
ficent. Possitiuis quidem siue noīa sint siue aduerbia: dictio
per pro valde (vt duodecimum augustini preceptū tradit) vt p̄
q̄ pro valde (vt sextū & quadragelīmū eiu. ē p̄ceptū docet)
iungi debet: vt pergratus est michi tu⁹ aduentus: vel perq̄ gra-
tus est michi de tua ualitudine nuncius. Comparatiuis autē
longe aut multo aduerbia adiungenda: vt longe ditior est qui
nichil cupit q̄ qui multa habet. longe felicior est qui contēnit
opes q̄ qui eas possidet: quod decimo quarto augustini precep-
to itidem docetur. Superlatiuis autē q̄ pro valde aduerbiū ad-
iungendū est vt q̄ beatissimus est qui fluxas mundi diuitias cō-
tēnit: q̄ felicissimus est qui caduca mūdi bona floccifacit. Qui
tilianus in decimo. q̄ maximū silentiū scribentibus maxime
conuenire nemo dubitauerit. Neq; enim se bona fide in mul-
ta simul interdere animus totum potest: & quocūq; respexe-
rit definit itueri quod prepositū fuerat: & id quicq; decimo
tertio augustini precepto diffusius apertū est.

Quintilian⁹

Quintadecima regula.

Nomina tercię declinationis gręca si peritosylla-
ba fuerit ad secundam declinationem referūtur.
vt delphin delphinis delphinus nī / elephas ele-
phantis / elephantus elephantī.

Hec regula decimo quinto augustini precepto consona est.
Peritosyllaba noīa sunt quorū genitiui singulares noīatiuū
singularē syllabis excedunt que appellatione latina. excrescētia
siue. supercrescētia dicere possumus. Cū ergo gręcū occur-
rit nomen vel a gręca lingua in latinam traductum tercię de-
clinationis noīatiuū syllabis minorem q̄ obliquos habens: ele-
gantius ex illius obliquo alterius declinationis nomē forma-
uerim: us: quod rectum tercię declinationis gręci r. c. minis etiā
syllabis superet. vt delphin tercię declinationis nomen gręcū
est: & i genitiuo format delphinis: ex hoc itaq; genitiuū pul-
chre formatur nomen secundę declinationis delphinus nī.
Sic ab elephas antis / elephantus elephantī masculini generis
nomen & secundę inflexionis deducit v.

Sexta decima regula.

Si aliquod adiectiuū habuerimus significans lau-
dem vel vituperium vtile vel inutile: illud potius
in datiuum substantiuū vertemus cum sum es est
vt virtutes sunt mihi iucūditati.

Hec regula decimosexto augustini precepto cōformis est: & p-
cipit cum verbū substantiuū iungit noī adiectiuo significatiuū
le vel inutile: delectabile vel triste: hōestū vel turpe at̄ q̄cū hu-
ius modi: elegātius illud adiectiuū mutat̄ in suū substantiuum
abstractum datiuī casus. vt hic liber erit tibi vtilis: elegantius:
hic liber erit tibi vtilitati. malicia est hoibus dānosa: sic meli-
malicia est hoibus damno. littere tue mihi iucūde fuerūt: pul-
chrius littere tue fuerunt mihi iocūditati. Quintilianus i quar-
to. Faciētib⁹ iter multum detrahūt fatigationis notata ilcrip-
tis lapidib⁹ spacia. Nam & exhaustis laborib⁹ nosse mēsurā
voluptati ē: & hortatur ad reliqua fortius exequenda scire q̄tū
superfit. Nihil enī lōgum videri necesse est in quo quid vltimū
sit certum est.

Decima septima regula.

In rebus paribus tū vel et geminatum ponimus:
ī īparibus vero cū & tū sed leuius p̄ponit̄. Exem-
plum primi. Cicero tū laude tū rege scientia valet
Vel enneas & fortis & pius fuit Exemplum secun-
di. Cēsarem plurimū valuisse cum populus tū se-
natus affirmat.

Hec regula decimo octauo & decimonono p̄ceptis augustini
cōtinetur. Res pares dicuntur que eiusd. m̄ precit̄ momentiq;
apud homines censentur. vt diuicię & generositas si eādē apd
hoīes extimationē habent pares dicūtur. Impares vero quare
vna alteri dignitate & perfectione p̄stat vt diuitie & virtus.
Nam qui sana sunt mente plaris faciunt virtutem q̄ diuitias.
Itaq; res pares in eādē oratione posite: particula tū vel cōiun-
ctione & cōiungendę sūt. vt hic tū diuitiarū copia tū generis
nobilitate p̄stat. Cesar & viribus & ingenio valuit. Impares
vero his particulis cū m̄ & tum vt cum p̄p̄onatur rei leuiori
& minori: tum vero postpositum rei grauiori maioriq; adici
atur. vt cum scīentia tum virtus expetenda est.

Decima octava regula.

Si aliquā personā aut laudare aut vituperare voluerimus: id trifariā facere poterimus: aut cū grō qđ magis poeticū ē. vt marcus catho vir ē magne virtutis. aut cū ntō & abltō vt marcus catho vir ē magnus virtute aut cū ablatiō solo vt marcus catho vir est magnus virtute.

Quid ad aliquē laudādū aut vituperādū requat vicesimū augustini preceptum huic regule respōdēs luculēter oñdit: tripliciter qđ fieri posse ibidē mostratū ē. Primo ponēdo adiectiuū & substantiuū in grō. vt Cicero ē acris ingenii p̄clare. idolis magne sapiētie. Secūdo ponēdo adiectiuū i ntō & substantiuū se quēs i abltō. vt Cicero est acer ingenio. p̄clar⁹ idole in magn⁹ sapiētia. Tercio ponēdo tā adiectiuū q̄ substantiuū i abltō. vt Cicero ē acti ingenio p̄clara idole: magna sapiētia. Interdū poete adiectiuū i ntō ponūt & substantiuū i grō loco ablti. Virgili⁹. Virtur ifelix aimi. Et idē. O p̄stās aimi iuuenis q̄rū ipse ferocivirtute exuperas: tanto me impensius equū est consulere.

Decimanona regula.

Seperūero verbum īfinitiuū vertimus in participiū tā ablti q̄ acti casus: si verbū aliqđ precedat. Exemplum primi mihi opus est consulere. quod melius dicit mihi opus est consulto Exemplū secundū. bonā tibi fortunam iuenire curabo quod venustius dicit bonam fortunam iuentem curabo.

Vicesimū primū augustini p̄ceptū eādē quā hec regula elegantiā edocet. Si verbū īfinitiuū modi actō iunctū postponat verbo finiti modi accusatiuū secum admittēte: elegantius illud verbum īfinitiuū mutabimus i participiū preteriti tēporis accusatiui casus īsumq; vt adiectiuū cum illo actō substantiuo cōcor dabimus. Terentius. Adolescēti morem gestum oportuit progerere. Non oportuit hanc rem facere. elegantius hanc rem factam oportuit Curabo hanc rem expedire / pulchrius dicitur. hanc rem expeditam curabo. Aliqua tamen verba loca īfinitiuū habent accusatiuum participiū futuri tēporis i dus qualia sunt mando / loco / habeo / puto / duco / decerno / statuo / existimo. Virgilius. Threicio regi furtim mandarāt alendū. hanc

Terentius

Virgilius

domū habitādā locaui. Negociū difficile admodum expediendum habui. Meam valitudinem tibi litteris significandam dixi. Meos tibi successus pādēdōs existimaui. hanc tibi fortunam aperiendam decreui &c. At vero si dictioni op⁹ iūgatur verbum īfinitiuum sine sequentis calus consortio: elegāter mutat illud in ablatiuum singularem neutri generis participii preteriti tēporis. vt quid op⁹ est facto p⁹ facere

Vicesima regula.

Cū adiectiuū & substātiuū in eodem casu posita acciderint substātiuū ī g^o casu ponemus: adiectiuum vero in eo casu ī quo poni debet: sed in numero singlari & genere neutro locamus. vt multa pecunia/pua sapiētia/aliquas litteras qđ melius dicitur mlū pecunię/parum sapientię/aliqud litteraz

hāc regulā tertiu & vicesimū augustini preceptū affirmat.

Cum adiectiuum & substantiuum adinuicem iunguntur ī oratione a quo quidem adiectiuo possit efformari substantiuū secum/genitiuum casum recipiēs: elegantius illud adiectiuum in substantiuum singularis numeri neutri generis & eiusdē casus cuius fuerat adiectiuum couertimus: presertim in n^m & accusatiuū cum in his duobus potissimū hec regula locum habere cōspiciatur. Substantiuum vero in genitiuum casum eiusdē numeri cuius fuerat prius: secundum cuius substantiuū nūc rō tota orō vel singularis vel pluralis dīcēda ē: si singulare substantiuū fuerit orō singularis/ si plale plalis/ & per numerū pluralem resoluenda vt nullas ad me litteras dedisti: elegātius nihil ad me litteraz dedisti/ hic multas habet pecunias sed paucā prudentiā. elegant⁹ hic multū habet pecuniā: sed paucū prudentie. Quītilian⁹ in deo. Studentū vero semper & ubiq; Neq; enim fere tam vllus est dies occupatus: vt nihil lucratuē operę ad scribendum aut ad legendum aut ad dīcēdū rapī aliquo momento temporis possit.

Vicesima prima regula.

Cum duobus substātiuis idē adiectiuū ascisci debeat: adiectiuum in p^o oratōis collocamus: & substātiua cum &/vel tum geminato postponimus vt cęsar fuit magnus vir & magnus imperator: quod ornatius dicit. Cęsar fuit magnus & vir & imperator

Vicesimumquarta in augustini preceptum huc regule conso-
nat Quando idem adiectiuum duob⁹ substantiuis adiungit: nõ
est illud ad singulum eor⁹ repetendũ sed in oratõis principio
ponendum: & substantiua partum particulam aut cõiunctio-
nẽ & copulata: postponẽda. Maiorem siquidem sententię gra-
uitatẽ affert geminata cõiunctio: & venustiorẽ elegantiam se-
mel posita quę ad duo refertur dictio. vt Alexãder fuit magn⁹
rex & magnus imperator: elegantius dicitur. Alexãder fuit
magnus & rex & imperator. & ita in ceteris exemplis.

Vicesima secunda regula.

Cum adiectiuum & substantiuum si l fuerit: quo-
rũ substantiuũ ab adiectiuo formatũ fuerit diuerse
significatiõis a priõ substantiuo: i duo sũt poti⁹ sũ
stãtiua trãfferenda. vt cauendũ ẽ ab honestate na-
turali discedamus: quod melius dicitur. Cauẽdũ
est ab honestate/naturaq³ discedamus

Hec est regula postreme parti vicesimiquarti precepti augu-
stini concordat. Cum data oratione de adiectiuo & substanti-
uo: illud adiectiuũ possit resolui in substantiuum alterius signi-
ficationis diuersęq³ nature a primo substantiuo: elegantius il-
lud adiectiuum mutabitur in substantiuum & iter illa duo sub-
stãtiua ponetur cõiunctio &. Vt rex clamide purpurea indu-
tus est: sic elegantius dicitur. Rex clamide, & purpura indut⁹
est. honestos iuuenũ mores probos: sic elegantius iuuenũ hõ-
statem & mores probos.

Vicesima tertia regula.

Cũ gerundium accusatiue vocis habuerimus: poti-
us illud in sup̄im ablatiue vocis trãfferamus. vt hoc
est mirabile ad videndum: quod elegantius dici-
tur hoc est mirabile visu.

Gerundiuũ accusatiue vocis autor vocat gerundiuũ i dũ i actõ ca-
su cũ p̄positone p̄fertur ad: positũ. Sup̄im vero actiue vocis ap-
pellat sup̄im posterio⁹ i uerminatũ: q³ ei⁹ terminatio ablatiuo si-
glari tertie declinatõis assimileã. Itaq³ si noi adiectiuo. lĩnga-
tur gerundiuũ accusatiui casus cũ p̄positõẽ positiũ: elegãtius il-
lud trãfferẽt i vltim sup̄im. vt hoc ẽ facile ad dicẽdũ sed diffici-
le ad faciendũ: sic elegãtius dicitur hoc ẽ facile, dictu sed difficile factũ
vt vicesimquarta augusti p̄ceptũ itidẽ declarat Quintilian⁹ i prio

Omne cōsulū obsecōnis cāticis strepit: pudēda dictū sed aīf
Fit ex hi cōuetudo deī natura. Discūt hec miseri pri⁹ q̄ sci
ant vicia esse. inde soluti ac fluentes non accipiūt ī scolis mala
īsta sed in scolas afferunt.

Vicesima quarta regula.

Sī aliqđ suplatiū duri⁹ acciderit: p eo posituum
ponem⁹: ac ei aduerbiū suplatiū adiciem⁹, vt ne-
cessariissimus qđ elegāt⁹ dicit maxie necessariū

Vicesimū sextū augustini pceptū hāc regulā cōfirmat Durio-
ris soni & aspe. pñciatōis dictōes sūmope vtādas eē notū ē.
Quare cū nomē suplatiū grad⁹ aspū & platōe durū occurrit:
loco eius positū suū ponēdū ē cū aduerbio maxie. Suplatiū⁹
em̄ oīs: positūo & maxie aduerbio explicād⁹ ē. vt mēorabilis
sim ēdidit facin⁹. melius dicit. maxie mēorabile ēdidit facin⁹.

Vicesima quinta regula.

Sī aliqūe maxio pere laudare vel vituperare volu-
erimus laudatōis vel vitupatōis causā in genitiuo
cōstituemus ac huiusmōi noīa splendorē / fulgorē
gloriā / vel laudē: viciū / facinus / crimen / aut scelus
addemus. Exēplū primi marcus ātonius plurim
eloquētia valuit. qđ melius dicit. marcus ātonius
plūrimū eloquētie gloria valuit. Exēplū secundi
lucius catilina cōiuratione damnatus est: quod e-
legantius dicit. lucius catilina cōiurationis sce-
lere damnatus est.

Huic regle vicesimū septimū augustini pceptū cōsetaneum
est. Mediocriter quidē laudātes aut vituperātes. causā laudati-
onis aut vituperationis in ablatiūo cū verbo accōmodato po-
nem⁹. vt Cicero i primis eloquētia claruit. Trachius diome-
des crudelitate notatus est. Cū vero vehemēter & ipense lauda-
re quēq̄ aut vicio dare volum⁹: laudationis at culpationis cau-
sā in genitiūo transferemus: ac laudādo ablatiuos laudē deno-
tāre. vt gloria / decore / fama / laude / splendore: vituperando ve-
ro ablatiuos vituperiū significātes vt vicio: scelere: faciore: fla-
gicio: addem⁹. vt cicero i primis eloquētie gloria claruit. Tra-
chi⁹ diomedes crudelitatis scelere: ac tyrānidis vicio notat⁹ ē.

Vicesima sexta regula.

Quotiēs noīa singularis: vel pluralis & singularis
nūeri adiucē cōnectunt: viciniōri rñ dēdum est.
Si vero plālis numeri fuerit: ad nobilius trāseun-
dum erit. Exē plum primi. Cēsar & res publica ro-
mana merito Pōpeio infesta fuit. Exēplum se-
cundi. vt Senatores populūq; romanus cesarem
secutus est Exēplum terciū: Vt exercitus nostri
romanorūq; turmę turpiter fugati sunt.

Vicesimū octauū augustini p̄ceptū hāc regulā q̄ tripartita ē
latius aperit. P̄tia pars cū duo noīa siglaris nūeri cōnectunt
ad verbū v̄l adiectiuū siglare: illud cū viciniōre cōuenire dēt.
Si vero itercedat verbū vel adiectiuū vtriq; eque p̄pinq̄: cū
p̄cedēte. vt quātū frater rātū germana mihi dilecta est. Sicut
tu me ita ego te amo. Secūda pars cū duo noīa vnū siglaris
& alterę plālis numeri cōnectūt adiucē ad vnū verbū vel adie-
ctiuū siglare illud cū viciniōri cōuenit. Vt milites & ip̄erator
validus in bello fuit Non data munera sed dantis animus ma-
gnip̄dēdus est. Virgilius. Nihil hic nisi carmīa desunt. Tertia
pars cū duo noīa plīs numeri diuersorum accidentiū grāmāti
caliū cōnectuntur ad verbū vel adiectiuū itidē pluralis nume-
ri: illud debet cōuenire cū nobiliōri & digniōre personā aut ge-
nus hūti. Vt vos & amici fuistis mihi p̄idio. Patres & matres
debēt eē filiis dilecti. Etiā si illa duo nomina singularia cōne-
ctantur cū verbo vel adiectiuo plurali: ad nobilius nomē trāseū-
dū ē vt ego & mater veniēti Pater & mater sūt a filiis honorādi

Vicesima septima regula

Nōnunq̄ comparatiua pro posituiis ponuntur: vt
vehementius pro vehementer / sepius pro sepe.

Quando cōparatiuis duorum pluriūue cōparationem non
denotat sed simpliciter posituii significationem retinet. tunc p
positiuo ponitur / maioremq; ornatum orationi affert. Vir-
gilius Comites senioris a ceste. i. senis. Iohānes ad me venit le-
tior. i. letus. Sepius at te litteras dedi. i. sepe Quintilianus in pri-
mo. hi sunt qui parua facile faciunt: & audacia prouecti quic-
quid illi possunt statim ostendunt. Possunt autem id demū: qd

Quintilianus

in proximo est verba continuant: hec vultu iterrito nulla tar-
dati verecundia proferunt. Non multum prestāt sed cito. Nō
subest vera vis nec pgnitus imissis radicibus nititur vt que sū-
mo sola sparsa sunt semina celer⁹ se effundūt: & imitatē spi-
cas herbulę ianibus aristis añ messem arescūt Vbi celerius pro
celeriter ponitur. Quod quadragesimo augustini precepto cla-
rius elucidatur

Vicesima octava regula.

Subiunctiuus modus elegātius pro indicatiuo po-
nitur vt velim pro volo/fecerim pro feci.

Secundum & quadragesimum augustini preceptum hanc
regulam clariorem reddit. licet quodlibet tempus coniunctiu
pro tempore indicatiui sibi respōdēte poni possit: presertim
tamen presens coniunctiu pro presenti indicatiui vt tibi per
suasum esse velim nichil michi tuo amore gratius esse id ē vo-
lo. Preterea preteritum perfectum coniunctiu pro preterito
perfecto indicatiui, vt nemo se id facere posse desperet: quod
alium fecisse viderit id est vidit. Deniq; futurum coniunctiu
pro futuro indicatiui. Vt si meis precibus acq̄ueris me tibi
perpetuo deuictum reddideris. i. reddes. Si aliquid ad me lit-
teratū dederis: rē michi profecto gratissimā feceris. i. facies.

Vicesimanona regula.

Si verbum finitum habuerimus cum q̄ coniuncti-
one: ea remota eleganter illud ad infinitiuum re-
ducemus: vt gaudeo q̄ tribunitiā potestatem cō-
secutus fueris: quod melius dicitur Te tribunitiā
potestatem consecutum fuisse gaudeo.

Primum & octogesimū augustini preceptū eādē cū hac re-
gula sententiā exprimit. Verbū finiti modi cum particula q̄
in oratiōe positū: elegantius ab ista coniunctiōe mutatur i
verbū infinitiui modi & notatiuus in accusatiuū. Observādū
tamē est sūm opere q̄ eadē tēporis ratio seruetur vt presēs in
presens/preteritū i preteritū/ & futurū i futurū cōmutetur, vt
audiū quod pater adest/audiui patrē adesse/ accepi q̄ pater
rediit/patrē rediisse accepi. Iohannē huc propediē venturum
esse intellexi. Et hec regula in verbis actiuis passiuis neutrali-
bus deponētibus & cōmunibus veritatē habet & locum.

Tricesima regula.

Cum aliquod adiectiuū exornare voluerimus p-
feremus illud per suū oppositū addita negatione
vt Cicero fuit litterarū peritus: quod elegāt⁹ di-
citur. Cicero fuit haud nescius litterarum.

Quintilian⁹

Centesimū sexagesimū sextū augustini p-ceptū hanc postre-
mā regulā manifestat. Si adiectiuū nomē quā alterz habet adiec-
tiuū sibi oppositū i oratōe positū fuerit: elegāter loco ei⁹: ad-
iectiuū ei oppositū pposito aduerbio negāti non ponet. vt ci-
cero ē peritus eloquētiē: sic elegāter dicit. Cero haud ē eloquē-
tiē i peritus. Magno affect⁹ sū gaudio: melius sic dixerit oēs:
Non mediocri affect⁹ sum gaudio. Quintilianus i scdo. Difer-
tū pceptorē prudētē quoq; & nō ignāz docēdi eē oportebit
submittētē sed ad mēsurā dīcētis. vt velocissim⁹ quis si forte
iter cū paruulo faciat: det manū & gradum suū minuat: nec p-
cedat vltra q̄ comes possit.

Nomina magistratū dignitatūq; veterz romanoz:

Iudoci Clichthouei neoportunensis expositiōe declarata.

Reges
romani

Rimo iperiū romanum reges habuere.
quorū primus fuit romulus/ secūsus nu-
ma pompilius/ tertius tullus hostilius/
quartus ancus martius/ quīsus tarquinius priscus/
sextus seruius tullius/ septimus tarquinius super-
bus. Post cuius exactiōne consules creati sūt Sena-
tus erat: societas ac collegiū senatorū qui centū pri-
mo numero per romulū stabiliti sūt: deinde regi-
bus exactis senatus numero ducētum adactus ē
& omnes patres conscripti nominati sūt siue eta-
te. siue causa siue similitudine q̄ sicuti parens libe-
ros ita ipsi rēpublicam regebāt: eorū dignitas to-
ta eoz vita pdurabat eorūq; filii patricii dicebāt

Senatus
Senator

Patres
conscripti.

Patricii

Lucius
Flotus

Cum roma auspiciis romuli condita esset: septem iube-
reges: eius imperium tenuerunt: de quibus floruz libro epitho-
marum primo. Hec est primo etas populi romani & quasi in-
fantia: quam habuit sub regibus septem quadam factorum in-

dusuria tā variis ingenio: vt reipublicę ratio & vtilitas postu-
 labat. Nā quid romulo ardētius tali opus fuit vt iuaderet re-
 gnū. Quid numa religiosius: ita res poposcit vt ferox popul⁹
 deoꝝ metu mitigaretur. Quid ille milite artifex tullus: bella
 toribus viris q̄ necessarius vt acueret ratione virtutem. Quid
 edificator ancus: vt vrbē colonia exten-deret: & pōte iūgeret/
 & muro tueretur. Iā vero Tarquini ornāmēta & insignia quā
 tam principi populo addiderunt ex ipso habitu dignitatem.
 Auctus a seruiō census quid effecit: nisi vt ipsa se nosceret res
 publica. Postremo superbi illius in portuna domiatio non ni-
 chil imo vel plurimū profuit. Sic em̄ effectū ē vt agiturus ī iu-
 riis populus: cupiditate libertatis incenderetur. hec ille. Ex
 actis/expullis ob stuprū illatū lucretię a sexto tarquinio: filio
 tarquini superbi. Senat⁹ nomē collectiuū aliq̄n ē multitudo &
 collectio senatorū vt Senat⁹ hoc agendū decreuit. Erant em̄
 senatores viri etate graues & prudētia insignes: q̄ cōsilio repu-
 blicā tuebātur. Dimisit em̄ Romulus populū romanū ī ma-
 res nos senatores ab etate nūcupabat vt prudētia & consilio
 reipublicę p̄sēt: & iuniores quos bello gerēdo deputabat. In
 de senatorius a um vt hic ē vir ordis senatorii. Senatores etiā
 dicebāt ptes cōscripti. Salusti⁹. Delecti qbus corp⁹. ānis infir-
 mū ī genū sapiētia validū erat: reipublicę cōsultabant. hi vel
 etate: vel curę silitudie ptes appellabāt. Vocabāt aut cōscrip-
 ti: q̄ eoꝝ noia litteris aureis ī qdā tabula iscribebant: eoꝝq;
 filiū patriciū vocabant. Vñ virū patriciū vocabāt romani q̄ de
 sāguie senatorū patrūq; cōscriptoꝝ esset. Et ad senat⁹ roma-
 ni silitudinē: parisiū senatus institutus ē: & q̄ illi⁹ ascribātur nu-
 mero (quos vulgo dños de plamēto vocāt) recte senatores di-
 cūtur. Nōnūq; senat⁹ capis p loco quo senatores cōueniebant
 ad consultandū de reipublicę negociis Vt hic orōnem habuit
 in senatu quod sepe apud Ciceronem est inuenire: & tunc per
 methonymiā capitur contērum pro continente. |
 Cōsules duo erāt & eoꝝ officiū āni spacio pdu-
 rabat: āno cōplecto populus roman⁹ cōgregabāt
 ī cāpo martio ī comitiis: & de cōsulibus eligēdis
 ptractabat Officiū cōsulū id erat: exeq; diligētia
 & opa volūtate & iussa senat⁹. Eis data ptās erat
 dānādi atq; absoluēdi: quēq; cōsulē duodeci ho-
 mines secures maibus gestātes precedebāt: & hi
 lictores appellati sūt. Dictator erat officialis po-

Salustius

Consules

Dictator

vniversa regū insignia hēbat. Dictatori ceteros mgrāt⁹ eligere
 licebat a qb⁹ dictadis qdē volūt dictatorē appellatū. Dicebat
 sibi dictator mgrām eqtū qui talis apud dictatorē erat: qles a-
 pud reges tribuni eqtū celerūq; vtq; dictatori ius sūmū in po-
 pulū erat: ita mgrō eqtū i oēs milites. Cui⁹ officiū dictatura
 appellat. Imperii appellatio tāetsi diu militare officiū i bello
 fuisset: cōsuetudie tñ iductū ēvt i q reipublice romanę guber-
 nacula soli teneb^z ipatoriū nomē ad dignitatē trāstulerit: re-
 gio noie reiecto qd post exactos reges odio romanis hēbat.
 Quippe ipatores dicebāt qui senat⁹ & populi rōani iussu val-
 ducebāt exercit⁹ v⁹ puicias admistrabāt: siguli duos legatoa
 hēbāt. Itaq; hi nō dñi erāt sed mistri: quis postea in tyrannidē
 verius sit hic magistratus: & imperatoris nomen in eum trā-
 latum sit qui romani imperii gubernacula tenet.

Tribuni plebis erāt officiales ad plebis tutamen
 pcreati Hi liberi erāt & exēpti i vrbe & extra vr-
 bē romā p vnū miliare: & sacroscti dicebant Et si
 qs mgrāt⁹ ali⁹ eos cōtumelia vlla affecisset: trūca
 ei⁹ ceruix in tēplo iouis cōsecrabat: quoꝝ mistri
 seu satellites viatores appellabāt. Pretor erat of-
 ficialis q iusticiā populo tribuebat / malos coerce-
 bat / i nocue viuētes tutabat: sicut ptātes siue ppo-
 siti siue baluū faciūt. Et id officiū ideo reptū ē:
 quia i bellis cōsules admodū occupati iurī reddē
 do vacare nō poterāt Prefectus erat mgrātus cu
 ius erat munire ac puidere necessitatib⁹ reipubli-
 cę p̄cipue tñ ānonę: ac restaurare oēs defectus vr-
 bis adueniētes: & cū superiores mgrāt⁹ vrbe ex-
 cesserāt is sūm⁹ admīstrator cum rege manebat.
 Pōtificates dicebātur p̄cipēs antistitū & sacroꝝ
 auguriorū: inter quos vnus sūmus pōtifex maxi-
 mus siue pontificū rex & sacrorum habebatur.

Tribuni grati p̄no dicti sūt quib⁹ tributa soluebāt: postea ve-
 ro tribuni etiā vocati sūt: qui mgrātū gerebāt: vt regū ep̄: tri-
 buni celerū equitūq; qui cēturiis perāt: postea facti sūt tribuni
 militū i castris qui parē fere cū cōsulibus hēret potestātē. & in
 dissensione plebis a patribus facti sūt tribuni plebis quib⁹ ma-

m. ii.

Tribuni
Plebis

Viatores
Pretor

Prefectus.

Pontifices.

xima ē tradita ptās: quippe & puocabat ad eos & oia senatus
 cōsulta nisi p eos approbata & subscriptōe. T. littere a tergo
 signata fuissēt irrita habebātur. hi potissimum plebem ne a pa
 trib⁹ opprimeretur tutabātur: nobiliorū impetū reprimētes.
 Prætor quasi prætor: mgrātus populi romani creatus: qui (est
 cōiules ab vrbe bello & grā auocaretur) institutus est vt i vbe
 ius redderet/flagitiosos plectebat innoxios subleuabat/ & vni
 cuiq; iusticiā adm. iſtrabat: sicut nūc vrbū f. oſiti & ptātes. i.
 fūgnū auctoritate iuris reddēdi Quippe ptās aliqñ abstracte
 dignitatē significat: aliqñ cōcrete eū q dignitate & pura fūgi
 tur. In prætoriu/ locus vbi ius reddebat a prætore. Præfectus
 erat qui anone pro ipsius vrbis alimonia cōparade ppositus
 fuit. hic emēdi frumēti curā hēbat. Aduēhi vndecūq; & adue
 ctū iusto p̄cio venire vēdiq; faciebat. Sigs vltra necessitatē
 hēbat: i mediū colebat p̄ferre. Et hic peculiari noie p̄fectus
 anone dictus ē p̄fectus vrbis. Erat præterea apud romanos
 p̄fectus vrbis qui toti⁹ vrbis admistrationē absētibus maio
 ribus mgrātibus hēbat: & p̄fectus vigiliū qui m̄lto p̄sidio
 munit⁹ vrbē noctu circuire/ prohibere icēdia/ at ex citata ex
 tinguere/ effractores fures & ceteros id genus hoies noctu ne
 quitia exercētes cōprehēdere: & i vricula cōiscere hēbat: qualē
 gallico sermōe vocāt le cheualier du guet. Pontifex appella
 tus ē a posse & facio vt pleriq; volūt. vel pot⁹ a pōre & facio
 vt varro tradit: nā a pōtificibus p̄ ons sublicius primū ē fact⁹
 & postea sēpe reparatus: necnō ceteroq; pontū restituēdorū
 curā eis data erat Erāt aut̄ minores & maiores pōrifices iter
 quos vn⁹ sūmus qui pōtifex maximus siue sūmus pōtifex di
 cebat: quod a romanis veterib⁹ sūptū: nostre quoq; religionis
 hoies seruāt. Nā miores pōrifices episcopos vocāt: maiores
 pōrifices archiepiscopos: & papā: sūmū maximūq; pōtificē
 (q̄ ecclesie catholice p̄sist) appellāt: ide pōtificatus ipsius pō
 tificis dignitas: & pōtifici⁹ & pōtificalis adiectiua deducit.

Pontifex

Censores

Cēsores erāt mgrāt⁹ maxie auctoritatis & pru
 dentiq;: horū cura fuit cōstatiōes/ stateras/ pōdera/
 vias/ ornamentaq; cetera ciuitas & suburbiorū/ &
 municipiorū vrbis finiti morū vt debite hēretur p
 tractare/ vrbis & ciuū ip̄sas superuacuas rese.
 re/ morib⁹ p̄esse. hi mgrātus i iitio suo qnquēnio
 perdurabāt/ postea decē & octo mēsiū terminus

sibi statutus ē. Questorū erat officiū: iurare reipublice ratōes / vrbis romanę vectigalia prouētusq; exigere / cōtrouersię ciuiū hiscorā agebāt / ab his questionibus & litibus finis aut sētētiis at aliter iponebat. Interrex erat officialis cui plena & ite gra ptās erat / ligēdi mgrātus / q; disceptatōis vī comitiis eligi nō poterāt. Ea dignitas sicut populi volūtate dabatur: ita pdurabat: & facta electiōe cessabat. Ediles erant officiales qb⁹ cura tēplorū cōmittebat / pōdeq; mēsurarū & a sordibus expurgande ciuitatis / mltarūq; rerū aliarū. Sedebant in curtilibus. Cōtrouersię de vsuris / eis coram agebantur / loca tantum publica & respublicas / nihil q; priuatum curabant.

Questores

Interrex

Censores a cēsendo vocitati sūt: q; rē suā quisq; tāti estimare solitus / it q̄tū illi censuissent. i. existimasset. Hi (cū proter diu turna bella census estimatioq; rerū ac bonorū secundum quā tributa pēdebatur: facta nō esset: cōsuleq; bellis ipliciti id p̄state nō possēt) cēsores creati sunt qui quito quoq; āno cēsum agerēt: ciuiūq; romano rē nūerū / facultatesq; recēserēt: & a cēsu agēdo cēsores appellati sūt. Cura deinde morū ac disciplinę romanę huic mgrātui tradita: i tñq; autoritas eorū creuit: vt sub ptāte cēsores eēt ius priuato rē publicorūq; loco rē vectigal populi romani in senatū legere / senatus principē describe re / cēsu agere / iustrū cōdere / equū a limere / & quos putasset parum dignos senatu amouere. Inde cēlura: dignitas cēsores ē. Questores per syncopā quasi q̄sitores dicti sūt. Virgili⁹ Qng: sitor minos vrnā mouet: hi pecunię publicę querende p̄politī erāt / vectigalia exigehāt / & eratū curā hēbāt. Maleficia quoq; iquirere solebāt. ppter quod a questionib⁹ exercētis nōnulli putant questores appellatos. Legit etiā questores a populo creatos fuisse qui capitalib⁹ rebus p̄essēt: & hi questores patricidii nūcupabāt. Inde questura: officiū questoris. Interrex ē qui populi cōsensu loco mgrātus cōstituitur propter tumal tuationē & dissensionē eligētū nō electi: cū t̄neligēdus esset. Vel qui potestate habet talē mgrātū eligēdi: quod secū dū ra-

Virgilius
Questores

Interrex

Titus
Iuuius

Ediles

Chilarche.
Ceturiones
decuriones
Populus.

Plebs

Comitium.

Mgratus.

Milites

Turma
Ala
Manipulus

rius ē illi⁹ dictiois significatū. Inde interregnū ē cū loco ma-
gistratus interrex creatur Titus Iui⁹. Cū sine curuli mgrātu
respublica eēt: patricii colere & interregē creauere: cōtētiō:
cōsules ne an tribuni militū crearetur in interregno rē cōplu-
res dies tenuit. Proprie tū iterregnū appellatur id tps quo re-
gnū vacat rege hoc ē ante q̄ i demortui locū nouus rex p̄ficia-
tur: & interrex qui interea regis locū tenet. Ediles ab edib⁹
dicti sunt: mgrātus erāt qui nō modo sacrarē ed etiā priuata
rū edii curā gerebāt: ludos quoscūq; & ex quacūq; causa isti-
tuere ad eos ptinebat. Comedie quoq; & tragediē ediliū ius-
su recitabātur: & loca in theatro assignabāt. Siquis seruū aut
iūmetū morbosū / viciosū ne pro itegro sanoq; vēdidisset: edi-
cto ediliū eptori succurrebat. Hi etiā curā gerebāt vt cloacę
& aque duct⁹ ceteraq; edificia tā priuata q̄ publica: lauta mū-
da & itegra seruarētur. Deniq; quicquid viciosū pro sincerorū
fractū pro itegro vendebat: ediliū i perio reddebat idq; edi-
litū edictū dicebat. Et quia ediles sella curuli vtebāt salte pa-
tricii: ediles curules dicti sūt. Alii ex plebe ediles plebei sunt
dicti: & hi nō sedebāt in curulisbus. Edilitas / edilitatus: & edi-
litium est officium dignitasq; edilis.

Chilarche mille militib⁹ p̄sidedāt: centuriones
cētū militib⁹ p̄erāt. Decuriones decē militū pri-
cipes hēbant. popul⁹ dicebat vniuersa collectio
cuiū romanorū: pleriq; tñ opināt neq; senatores
neq; patricios i pplo nūerari. Plebs ppli ps erat
ex abiectionib⁹ cōstans: scilicet populus minutus
cui⁹ plebis tribuni tutores erāt Comitū dicebat
electio mgrātuū siue officialiū. itē loc⁹ & tps elec-
tōis comitia dicebāt. Mgrāt⁹ gñaliter dicebat q̄
libet dignitas at officiū romanorū q̄q̄ iter dū offi-
cialē at officialium collectionē designat. Milites
gñaliter dicebātur qcūq; iure iurādo accepto mi-
litiā pagebāt: siue pedites siue equites p̄fiscer-
tur. Turma siue ala erat triginta equitū cōtuberrī-
nium sicut manipulus decē militū erat cōsortiū.

Chiliarch⁹ a chilos quod ē mille & archos qđ ē princeps dici-
tur: quasi mille militū princeps. Chiliās em̄ mille annorū ē spa-
ciū Mātuan⁹ Ex horis nox atq; dies: ex nocte dieq; lunige-
nē surgūt mēses: ex mēsi bus āni: iustia & olympiades nemo-
ris de noīe dicte. Et q̄ cētuplici volūntur secula cursu. Chilia
desq; cadūt: quare iā quita recessit: Sic hēcatōtarchus qui cen-
tū militibus p̄est & hic latine cēturio dicitur. & pēthaton-
tarchus qui quī uagita militū ē princeps & decharchus q̄ decē.
& hic latine decurio appellatur. Populus collectiū nomē ē
sua appellatōe rōmanos oēs tā nobiles q̄ ignobiles cōplec-
tēs. Et diuidebat ī p̄tes patriciosq; viros: qui nobilitati gñe or-
ti & melioris erāt cōditōis & ī plebē q̄ erat ignobiliū mīmeq;
fortis viroꝝ mīlitudo. ide plebei qui erāt de plebe, qui tñ pa-
tricios & senatores a populi nūcupatōe secludunt: populum
solā plebē significare ponat necesse ē. Comitū a cō & itio si-
ue eo dictū ē q̄ populus coibat cōueniebatq; statutis tēpori-
bus ad eligēdos mgrāt⁹. Illa igit̄ populi cōgregatio comitū
dicebat: siue electio mgrātus/ siue locus quo fiebat electio si-
ue tps electōis qui dies comitiales dicti sūt. Mgrātus aliqñ
cōcretū ē & nō collectiū & ē aliqñ officialis & dignitate
fūgēs: aliqñ cōcretū & collectiū & tūc ē officialiū collectio:
aliqñ abstractū & tūc dignitatē ipsā significat vt hic gerit in
vrbe mgrātū. Miles a militādo dictus quicūq; p̄ istipēdio mi-
litarēt nec dignitatis nomē ē vt vsurpāt aliqñ: equitē auratū/
equestrisq; ordis viꝝ militē appellātes. sed poti⁹ nomē ē mi-
nistri inde militia & militaris deducit. Manipulus ps cēturie
erat q̄ vnū signū sequebat̄ ex decē militib⁹ cōstās sic dicta q̄
sub romulo milites fasciculos herbę manuales (q̄ proprie ma-
nipuli dicūt̄) hastis alligatos pro signis gerebat̄. ide maipula
ris miles. Ouidi⁹. Partica suspēsos portabat lōga maniplos.
Vñ maipulares noīa miles habet. inde mipulati. i. per singulos
maipulos sicut a turma dicit̄ turmatim. i. p̄ singulas turmas.

Legio erat cet⁹ militū ordiat⁹ a sex milib⁹ ī septē
milīa nō vltra procedēs: q̄q̄ pleriq; nūeꝝ sex mi-
lium sexcētorum & sexagita sex militum bellato-
rum legioni ascribāt quoz̄ sexagita sex erāt offi-
ciales. Cohors erat cet⁹ quīgētoꝝ militū armato-
rū: qđā tñ dixerūt q̄ nō nisi ex quīquagita cōsta

m. liii.

Mantuan⁹.

Hecatō-
tarchus
Pentaton
tarchus
Decarchus

Comitis

Magistrat⁹

Miles

Manipulus

Ouidius.

Legio

Cohors

Cornua
Triumph⁹

Ouatio

Iusticiam

Privati
Publici

Colonia

bat. Cornua sūt extremitates acieꝝ pugnātiū & hostiū. Triūph⁹ dicebat sūm⁹ honor q̄ romanis ī patorib⁹ exhibebat: q̄ strēnue pugnādo hostes ī gēti clade pstrauerant. Ouatio erat honor q̄ illis fiebat q̄ egregie pugnādo nō nimis victoriā reportauerāt. Iusticiū erat t̄ps q̄n̄ irā ī vrbe roma na nemini reddebatur: piculosis reipublice temporib⁹ & dubiis certamib⁹: sed iura claudēbāt & iurgia tacebāt quousq; instans piculū tolleretur.

Legio erat militū cetus vltra sex milia & citra septē milia: neq; scilicet plures septē milib⁹ neq; sex milib⁹ pauciores sed ītra duos illos extremos terminos īterceptū quēlibet nūerū cōplectēs. Dicūt alii q̄ sex milia sex cētōs & sexagita sex contūnerit milites q̄ priē significatōis picula ē. Alti placet (q̄b⁹ magis affētor) q̄ legio hēbat peditū sex milia cētū: & equites septingētos trigita: decēq; cohortib⁹ firmata erat. & numero militū & robore ipares. priā em̄ cohors mille cētū quīq; peditib⁹ cōstabat: & eqtib⁹ loricaṭis quadragita duob⁹ & hec miliaria dicebat. sc̄do quīgētos quīquagita quīq; hēbat pedites: equites sexagita sex & hec quīgētaria dicebat. Tertia eodem nūero cōstabat. Quarta & cetera oēs eodē quo sc̄da nūero cōstituebant vt ex Peroiti viri latine lingue pitissimi ī martialē cōmētariis videre licet. Et sicut reꝝ quarūcūq; extremitates vt mōtiū & l̄ne cornua vocāt: ita quoq; ī acie extremitates exercit⁹ vocātur cornua: erātq; gemia ī acie scilicet dextrū cornu & leuū siue sinistrū. Triūphus ingēti victoria p̄ta & graui clade hostib⁹ illata duci cōcessa gl̄a ē. Itaq; q̄ triumphabāt: quattuor albis eqs vehebāt senatu p̄eunte ducebant ī capitolū & ex tauris sacrificabāt. Ouatio aut̄ quotiēs non īterfectis sed fugatis hostib⁹ icruēta fuit victoria duci p̄stabitur. Itaq; q̄ ouabāt vno vtebāt equo: & a plebeis siue eqtib⁹ ī capitolū deducti ex oue sacrificiū faciebāt. Iustitiū q̄n̄ iuris statio / quies & cessatio dicta ē: q̄ tūc ius flaret & quiesceret. Privati ciues dicebāt q̄ nullū officiū publicū / nullū mgratū exercebant: eoz̄ oppositi .i. q̄ mgratū exercebāt publici vocabāt Colonia erat cet⁹ at̄ multitudo ciuiū trāsmissa iussu senat⁹ ad īhabitādū ciuitates alienas at̄ grā custodiēdi aut possidēdi

Et hi noui hitatores coloni dicebant. Lex erat po-
 puli romani constitutio Senatusconsultu erat decre-
 tu a senatu constitutu. Plebiscitu erat constitutio co-
 senu plebis a tribunis ordiata. Decretu dicebat i-
 patoris edictu. Et quodlibet horu vi legis obtine-
 bat. Et similiter sicuti lex firmiter seruabant edi-
 cta ptoris / prefecti / cesorum / questoru / & editu.

Coloni
 Lex
 Senatus
 consultum
 Plebiscitu
 Decretum

Priuari ciues q publico munere no fungebant. Hinc agere pri-
 uata vita dicunt: q no gerunt publicu mgratu publici vero q offi-
 ciu gerunt Cu aut vrbs romana tate mltitudis quata ad ipaz co-
 fluebat capax no eet: ipio senat ps ciuiu traducebat ad hita-
 da loca aliena: q vel icolis vacua / vel atmis capta erat. vt fuga-
 tis hostib illa loca capta: ab amicis hitaret. at idigenis i dedi-
 tionē acceptis romani ciues illuc hitatu missi deditos a defec-
 toe phiberet: & talis ciuiu mltitudo colonia dicebat & ciues il-
 li coloni Virgili. vrbs atiqua fuit tyri tenuere coloni. Senat

Virgilius

consultu & plebiscitu noia sunt ex obliquo & recto coposita &
 illud a senatu constitutoem facta significat: qndē consultu de-
 cretu ē: hoc vero a tribunis plebis: ipsa plebe couocata pri &
 cōsētere: nā scitu i. statutu vt i prio augustini dati pcepto dic-
 tu est Decretu a decerno sicut edictu ab edico: noia nota sunt.
 Ciues romani iter i trib noib vocabant. sicut pu-
 bli corneli scipio Vn etiā vt qdē aiut primū ē p-
 nomē / scdm nomē / tertiu. cognomen vel agnomē.
 Et quia in romanis historiis sept noia breuiter
 notat: op ē scire q p A aulus ielligit / p Ap. ap-
 pi / p Fl. flau / p M. marcus. p S Sext / p T titus /
 p C. celius per G gaius / p p. publius / per D deci-
 us p L. luci / p Q: quit / p Sp spurius / p R. roma. p
 Ro romani / p Pl. plebs / p Rp respublica / p Cō cō-
 sul / p Se senat / per Tr tribun / per Se cōsenat cō-
 sulcam / per B. brutus / p iu Iudices p Q quirites.

Prenomen
 Nomen
 Cognomen

Prenomē ē qd pprio noi ppositu gēte familiāq; indicat. No-
 mē: ppriu quo vnus qsq; notat vocabulū. Cognomē qd pprio
 noi sbiūctū adicit. A nonnullis addit & agnomē qd ex aliquo
 euetu / aduēticiāq; cā cuiq; attribuit. vt scipio dict ē african
 a deuicta africa. paul emili macedonic: a macedonia supa

ta. & cōsuetudie tractū ē ihistoriarū libris ipōrū noīm solū ca
pītales/prīasq; līras notari que nō solū hīc ex p̄ssas: veꝛe alias
quoq; noīm appellatōes notāt vt p. C: aliqñ curi⁹/aliqñ cat⁹/
aliqñ cicerō. p L mō leli⁹/mō lepid⁹ per M. aliqñ mari⁹ signi
ficat. per Gn. gne⁹. p P: pōpei⁹/āt pōponi⁹. & cetera id gen⁹
noīa significāt: q̄ ap̄ d̄ historiaꝝ scriptores passim iueniuntur.

Sequitur tabula huius libelli per q̄ necessaria ad iuenien
dum vnamquāq; elegantīā secun. ordinē alphabeti.

Et primo de littera A.

Ablatiui concinue ponuntur in oratione/presertim si quā tem
poris fuerit significatio. precepto. clxix
Ablatiui quidam vt imprimis paucis multis aduerbia sunt: or
naramq; reddunt orationem. precepto cxv
Accusatiui & ablti participioꝝ sepe tenēt locū ifinitiu. p xxi
Accusatiuo pluralis pro es in quibus ponitur. p cxvii
Accipere pro audire/cognoscere/venuste ponitur p cxlv
Adiectiuū ante substantiuum venusta situatio. p. vi
Ad explicādū locū/āt gen⁹ gētile v̄ p̄triū nomē figi d̄z cxcix
Adiecti & substanti i voce gnē & casu venusta cōmutatio. p xxiii
Admodum iprimis & aduerbia positio iuncta augent vimq;
habent superlatiu. p. xxvi
Aduerbia epistolis congruentia: cx xvii
Aduerbia in i & in u desinentia epistolis apta. p. cl
Aduerbtorum frequentior situs. p. iii
Aduerfatia dictio orationem plurimum exornat lxx
Affero quātum commune sit verbum p cii
Afficio & afficioꝝ q̄ late vsurpentur p xvii
Agere/referre/debere & habere gratias quid distent p xciii
Alias geminatum tenet locum aduerbii modo p xlvi
Animo complecti quid significat p xxxiii.
Annos viginti natus locutio oratoria est. p. xlix
Animaduerto & animaduerto quid significant p lx xvii
Antecello venuste accusatiuo vel ablatiuo iungitur p lx
Apprime pro valde apte preponitur nominibus p cxix
Assentio & assentioꝝ eandem significatione actiuam & passiuam
uam vocem vsurpant p cxvii

De B

Benemereri quid significat. p. xxxvii

De C

Capit verbum iunctum d̄uerlis significat d̄uerla. p. lii.

Casu concordant inter tria: duo que proximi⁹ iunguntur. p xi
 Caueo cu abltō significat p uideo cu ad dō vito ac fugio lxxii
 Certiorē facere in epistolis vsitatum ē. clxxxiii
 Certum mihi ē quid significet xxxv
 Cenatur quid ornatus afferat. p. clxxxix
 Clam prepositio magis ē q̄ aduerbiū apud oratoresp cxlviii.
 Clareo & possum eadem ferme sunt p lvii
 Collocare apud aliequem beneficium quid significet p clvi
 Coco venuste requirit accusatiuum ciiii
 Coniunctiones tres: enī autē & vero quē ordinē habēt p cxxix
 Conor hanc rem vbi venuste dicitur cc
 Confido quibus iungitur & ad que spectat. p. cxxxvii
 Confiteor vi profiteor sponte. p. xcii
 Conficior pro pereor vsitatur clxviii
 Consequor pro exprimo pulcherrime ponit. lxxxvi.
 Complector q̄ diffusum est p cciii
 Comparatiui loco positiuorum pulchre ponuntur. p. xl
 Comparatiuo multo aut longe preponi solet p xliii
 Cum prepositiua prepositio interdum postponitur p cxlvii
 Contineo quam habeat elegantiam. p. liii
 Continuatiua orationis que sint. precepto cxxviii.
 Cordi ē quid significet p xcvi

De D

Dare litteras tibi vel ad te vim habent diuersam. p. lxxix
 Dare rem vicio vel laudi quid significet. precepto xli
 Dare veniam quid significet cxcxi
 De prepositio amplificat vehementer precepto lxiii.
 De & dis contrariam mutant significationem p lxii
 Decem annos & decem annis quomodo differant. p xcvi
 Decimus quisq; quid pulchre significet precepto xliiii
 Decurritur quid ornatus habeat precepto clxxix.
 Deficit accusatiuo iunctum quid significet. p. c xxv
 Delecto & oblecto quomodo differant. p. c
 Desiderium absentis rei est p ccii
 Deuincio pro obligo epistolis aptum p clv.
 Die quarto & die quarta quid distant. p. clxxii.
 Diligo o bseruo admiror quē habeant ordinē p lxxv in fine
 Dimidium & dimidiatum quantum distant p xc
 Diuersorum numerorum aut generum suppositis quando li-
 ceat verbum viciniōri correspondere p xxviii

Doleo dolorem lepide dicitur clxxxviii
Dono te hac re venuste dicitur. xciiii

De E

E vel ex prepositiones ornate pro a vel ab ponit̃ p lxxxii
Egipse potius dicendum est q̃ egomet. p. lviii
Eloquentia laborare potest ornate multifariam exprimi. p. l
Enimvero due. particule cur iunguntur p clxiii.
Epithetō vnū duob⁹ pōt iūgi substātiuis l. ecōtra. p. xxliii.
Eque pro ita pro vel & prout ornate ponitur. p. xxxviii.
Est mihi nomē scipioni ī datiuo pulcherrime dicitur. p cxcv
Et vbi lepide geminetur. p xviii.
Ex prepositio ampliat vehementer. p lxiii.
Ex sententia quid significet. p cxc.
Euado pro fio & efficio ornate dicitur. p lxxxviii.

De F.

Facilis & leuis quomodo differant. p lv.
Familiaritatē cū aliquo quo pacto ornate exprimem⁹. p lxx.
Fallit verbum q̃ tritum sit. p clxxxi.
Ferire fedus quid significet. p xciiii.
Fero hāc rē facile/modeste equo animo quid habet ornat⁹. cl
Fore futuram semper habet significationem. lxxxix
Frequētatiua verba loco primitiuorum locantur p lxi
Fretus ablatiuo iunctum quid significet. p clxxxii.
Frui quid significet eleganter. xxx

De G.

Gaudemus nobis & gratulamur aliis .xcii.
Geminatio nominis vel aduerbiū q̃ti valeat. p cxxxv
Genitiuorum inter nominatiuos pulcherrima interiectio. v
Genitiui cum possessiuis lepide iunguntur. cl xx
Genitiuus primitiui & possessiui quomō differat p clxliiii.
Gerit cum noīe honoris magistratus vel imperii pulcherrimam constituit orationem. p cxvi
Gerundiū ab omni modo si opus est potest creari p ccciii
Gerundiuorum nominū pulcher est vīus pro gerundiis. p lx
Grande adiectiuū proli eratī vel pecunie cōuenit. p. cxxxix.
Gratificor tibi hanc rem preclare dicitur p clvii

De H.

Habeo hanc rem memoria qualiter ornate profertur. li.
Habeo varia constructione plurimū habet ornatus. clxxxiiii
Haud secus pro quibus ornate sumatur. xxxlix
Hec res mihi conducit quid significet. p xciiii.

Hicce hosce hafce quid ornatus habeat. p cxlvi.
 Honestam nobis esse rem quomodo apte ostendemus p xvi.

De I.

Id genus pro eius generis vsitatum est p cxcix
 In bñd⁹ smiata nō tā similitudinē q̄ abūdantiā significat. clxxx.
 In actō p̄posita pro erga vel cōtra pulcherrīe ponit̄ p cxviii
 Iocundam nobis esse rem quo pacto ostendemus p xvi
 Increbruit quid significat p cxli.
 Indies & indiem quid significant p cx.
 In animo est & animus mihi est quantum differant p xxxiiii
 Indulgeo & ignosco datiuo iūcta qd significet ornate p clviii
 Infinitua oratio pro coniunctiua venuste ponitur. p lxxxii.
 Iniuriam inferre quid significat p cxci
 In castra eo multifariam dici potest p xlvi
 Imprimis ablatiuus aduerbascens iūg tur noi ornate p xcvi
 Interdico quē casum poscat p cvii.
 Impior & impartio modo actiuam modo passiuam vocem
 vsurpant eadem significatiōnem. p cxxii
 In mentem venit cui casui addatur clxxv
 Inter gerundioꝝ accusatiuis preposita quid significat cxvii.
 Inter sum & presum quid differant p xci.

De K

Kalendas nonas & idus quo pacto exprimemus p ccx

De L

Laudati decore aut vituperari potest q̄ piā tripliciter. p xx.
 Laudare quomō possum⁹ mediocriter at̄ vehemēter p xxvii
 Licet mihi bono viro vel bonū virū esse vtrūq; ē latinū p cliii
 Locus est/vel multū aut nihil loci ē huic rei clare dicit̄ p cxiiii
 Littere in plurali epistolam significat. p lxxx
 Ludo ludum ornate dicitur clxxviii

De M

Macte cui casui plerumq; iungitur cxcviii
 Magnopere maximopere/mix̄ imodū puplicia nomina ve-
 nuste aduerbascunt p cxiiii
 Maxie aduerbiū positiuo iunctū/dat vim superlatiui p xxvi
 Mecum vna dictio & due dictiones quomō differant. p lxix
 Mediam super noctem quid ornatus habet p cxcvii
 Merini vsitati⁹ iungitur actō q̄ genitiuo p lxxiiii
 Meo nomine me is verbis pro mea ex parte ccix.
 Mille hominum in singulari quid significet. cv
 Metuo quibus casibus iungitur. lxxvii
 Minus positiuo iunctum contrarium significat p cvi.

Memorie proditū est mēorie man dāre quid significat. cxxx
Missum facere pro dimittere ornatum est cxx xlii
Mori multifariam exprimitur ornate. p lxxxv
Morē gerere ornate significat cōplacere & obsequi. p lxxxv.
Munus pro officio ornatissime dicitur. p lxxii.

De N.

Negative dictionis in calce apta locatio. p vii.
Non solum non modo venustam reddunt rationē. p lxxvi
Nihil cum comparatiuis lepide iungitur. p lxxi.
Megatio pōitio iūcta tēt cōtrarii pōitui significatōez clxvi.
Nequidem particula orationem venustat. p cxx xliii.
Nescite nos quot modis dicemus p cxlii
Nomina aliqua a grecis profecta mutant declinatōem. p xv
Nomina numerorum in plurali ornate syncopantur. p. cviii.
Ntūs possessiuus cū genitiuo possessoris discretionis aut abū
dantie causa ponitur. p clx xi
Ntōz inter genitiuos pulcherrima interiectio. p v.
Nullus pro non/ quando poni solet cli
Numerus minor citra centenarium & post vigenarium ele
ganter precedit mediante cōiunctione. p cix.

De O.

Obliviscor voluptatis quomodo venuste profertur. p lli
Opere precium est q̄ venustas habeat significaciones. p xxxix.
Opinio latinum est. deputatio vero vulgi. p lvii in fine
Opus quibus castibus ornatus iungatur. p xxi
Omnis pro omnes & similia. p cxxvi
Orōnis integre iter s̄bm & adiectiuū pulchra iterpositio. liii.
Ordo plurimum dictionum sine cōiunctione fit. cxx xliii

De P littera.

Participia futuri temporis quid ornatus significāt. p clxxxv
Parentthesis interpositio lepidam reddit orationem. p cxl
Per auget vehementer. p lxiiii
Peto hanc rem a te ornatus dicitur. p clxvii
Partim hominum & de eius aduerbii geminatione. p xliiii
Penitet pro parum videtur vsurpatum. lxxv.
Perinde ornate postulat ac vel atq. ciii.
Plenus genitiuo plurimum iungitur. clx xvii.
Possessoris ante possessionem situs. viii
Positiuus lepide augetur cum p. xii
Possum & clateo idem fere sunt. lvii
Polleo splendide ablatiuo iungitur. lvi
Postridie prope diem quid significant. p cxxvii

Perpetuum & imperpetuum aduerbia. cliiii
 Perq̄ pulcherrime iungitur positiuo. xlii
 Prandetur quid ornatus afferat. cxxix
 Prepositionis inter substantiuum & adiectiuum perpulchra
 interiectio. p iiii
 Prepositio pulchrius fungitur verbo q̄ nomini. p xcv
 Pridie kalendas pridie idus aut nonas quid significant apud
 vetustissimos. ccxi
 Preserere quid latine significat. xxxi
 Presso verbū venustū q̄q; accusatiuo & ablatiuo iūgit. p lx
 Preter & pre uenuste ostēdūt aliquam rem aliam ancillere. ly.
 Presto sum quid significat. p clii.
 Prestolor poete plerumq; actō. Cicero/vero dtō iūgit. cxxi.
 Primus quid significat & que ipsum sequantur. cvl.
 Pro ornate ponitur loco in & secundum. p lxx xiii
 Prosequor q̄ eleganter ponatur. p xxxviii

De Q

Quin particule elegantie. p cxii
 Quoad pro quousq; aliquando ornate ponitur. p cxliiii
 Quotusquisq; quid significet. xlv
 Quarto pretor & quartum pretor differunt ccv

De R

Rationem habere que significata habeat. xxxii.
 Recordor hanc rem ornate dicitur. lix
 Refero cum datiuo & accusatiuo diuersa significat. lxxviii.
 Relatiuum plerumq; cum consequente congruit. p x
 Reliquum est pro restat ornate ponitur. cxliii
 Repeto hanc rem memoria quid significet. clxxxvi
 Res noie pulcherrie vtimur cū adiectiuis possessiuis. p cxx
 Ruri esse non rure dicitur. ccvi

De S

Salue & aue idem significare videntur apud oratores. ccvii
 Salutem dicere quo casu aptissime possumus. ccviii.
 Sed ponitur pro tamen licet raro. lxxv in fine
 Seruio seruitutem lepide dicitur. p clxxxviii
 Simautē ad quid ponatur ī oratione & quid significat. clxiii.
 Similis genitiuo plurimum fungitur. p clxxvii
 Sub in compositione significat clam aut diminuit lxxxii ii
 Subiunctiuū pro indicatiuo lepida positio. xlii
 Substantiuum nonnūq; adiectiui officio fungitur. p xxiiii.
 Sum datiuo iunctum habere significat & quodammodo pos
 sidere precepto. lviiii.

Subiunctiua imperatiuis iunguntur ornatus causa. clxxviii.
Superlatiui pulchra positio post multo longe & quam p xliii.
Suppositi in oratione situatio. p. ii
Supina vltima ornate pro actō gerūdii ponit ad ppoita xxx
Sulcipere i epistolis ornate significat comedatū hēre. p clxx
Studeo accusatiuo quandoq; iungitur p cci

De T

Talis qualis quomodo se habent in oratione. clx
Tantus & quantus quomodo habent se in oratione. clxx
Tantis per ornate post se exigit dum p xcix
Tendo contra sermonem quid significet p cxcvii
Teneo quam habet elegantiam p liii
Teneo hanc rem memoria ornate dicitur p li
Temporum commutatio apud oratores que fit. p clxxvi
Timeo quibus casibus iungitur lxxxvii
Transitiua verba si qua passio cum actione significatur absolute ponuntur p clxxx
Tum vbi lepide geminatur & vbi non p xviii atq; xix
Tua causa & tui causa feci quid distant p clxxiii

De V

Vaco cū datiuo aliā habet significationē q̄ cū ablatiuo. lxxvi
Vale & salue idem significare videtur apud auctores p ccvii
Valeo q̄ splendide ablatiuo iungitur lvi
Varietas q̄tum venustatis orationi afferat p i
Vel pro etiam rectissime ponitur p clxi
Verbi in oratione situatio vel locus. ii
Versor q̄ diffusam habeat significationem. p clxii
Verumetiam verumquoq; venustam reddunt orationem lxxvi
Vivere multifariam exprimitur p clxxxvii
Viuo vitam viuo miseram vitam lepide dicitur. p clxxxviii
Vnas bias ternas lras pulcherrie dicit nōynā duas tres lxxx
Vsu venit pro contingit. p cxxiii
Vsurpatis & vsurpare non idem apud oratores & iuriscōsultos significant. p cxxiiii
Vtilem nobis esse rem quomodo exprimemus. decēter p xvi.
Vulgo quid ornate significat. p cxliiii.

In hoc libello continetur Augustin⁹
datus cum familiari commentario.

Regule elegātium Francisci nigri facili expositione de
clarare Nomina dignitatum magistratuūq; romanorum bre
ui declaratione dilucidata Exaratu parrhisi pro Dionisio
Roce In vico beati Iacobi incolentis . .

969 7^e partie.

Bradwardin (Thomas).

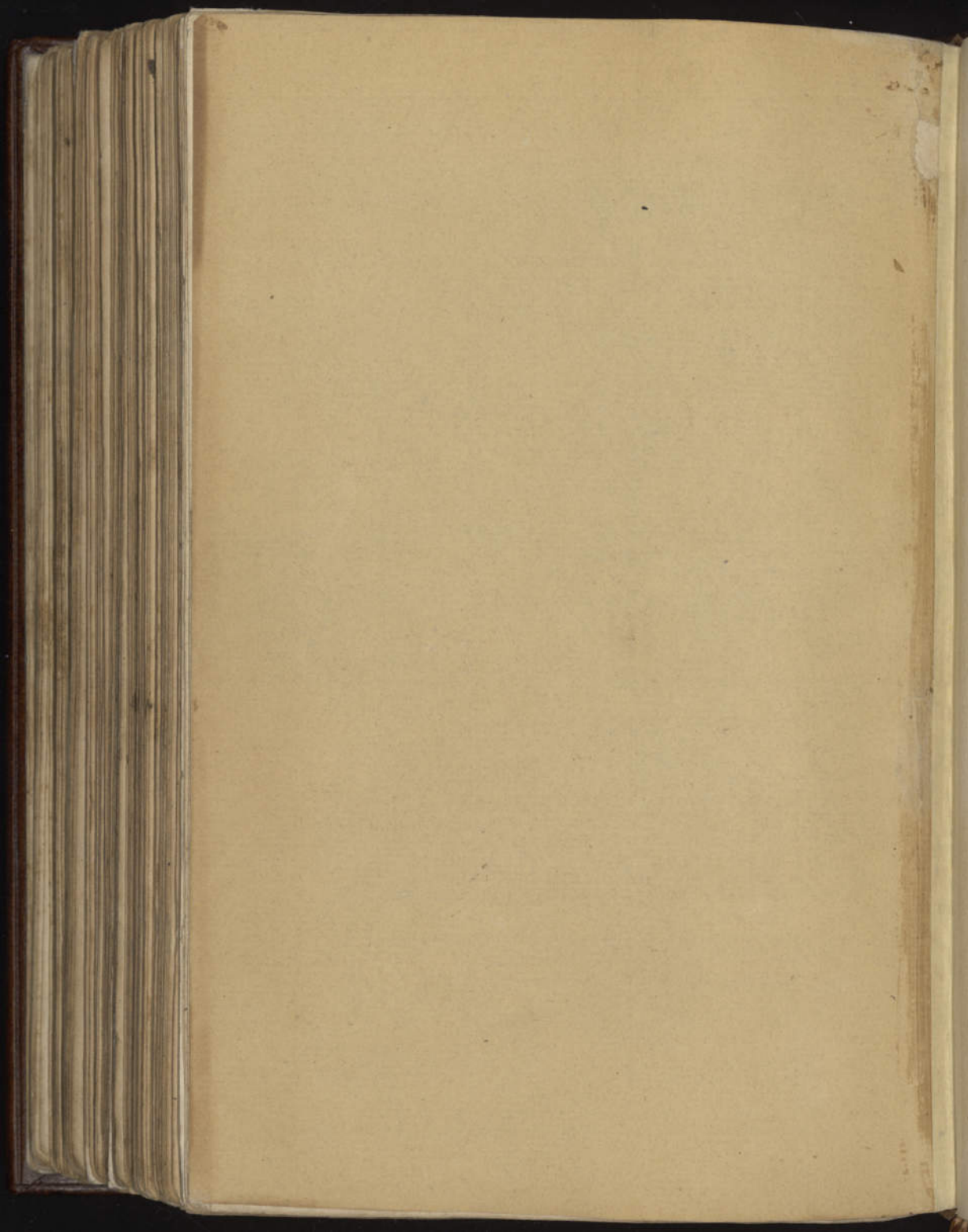
Arithmetica. (Paris, 1498) in 4.

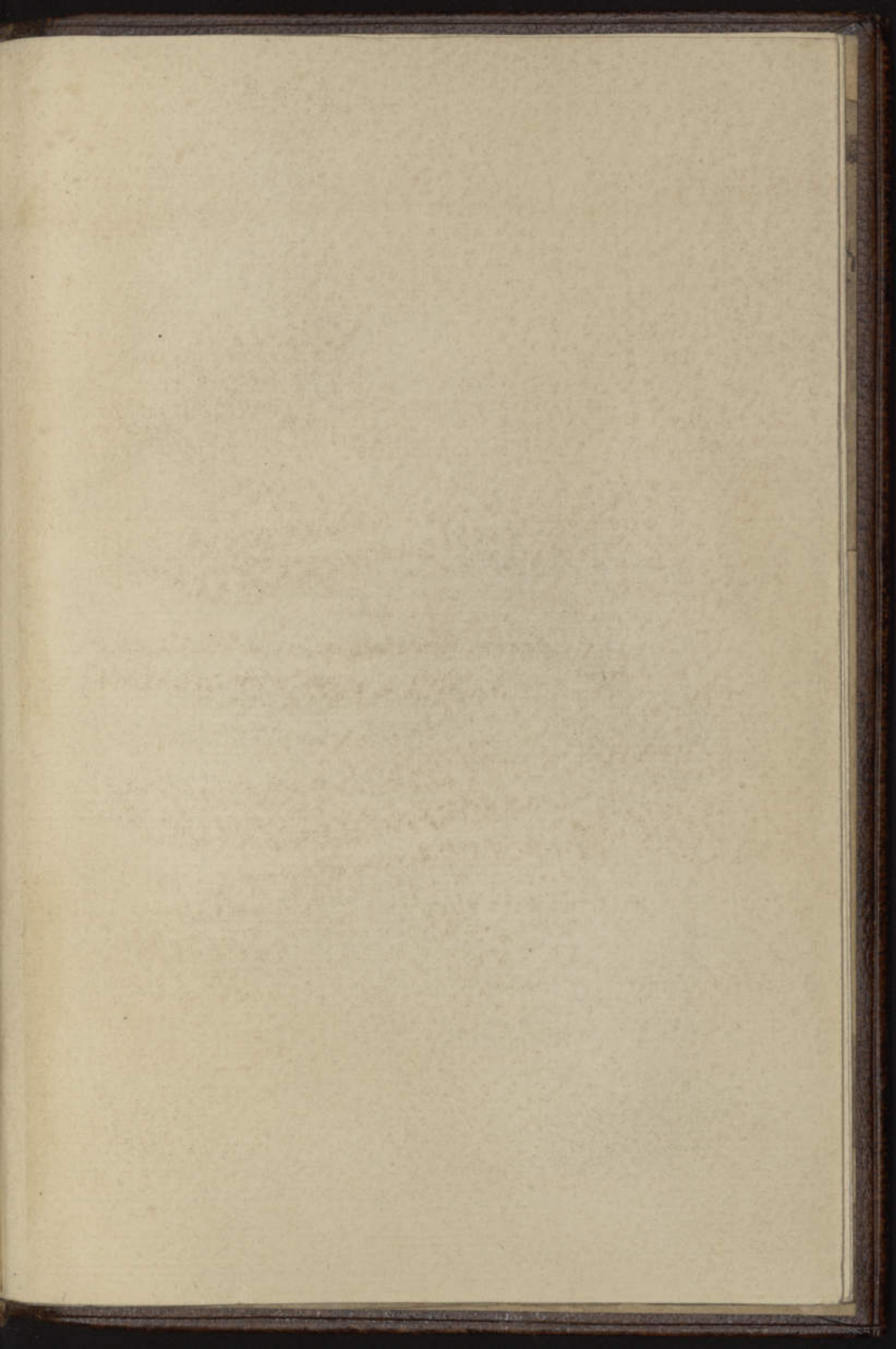
Doublé du 802A 3e partie

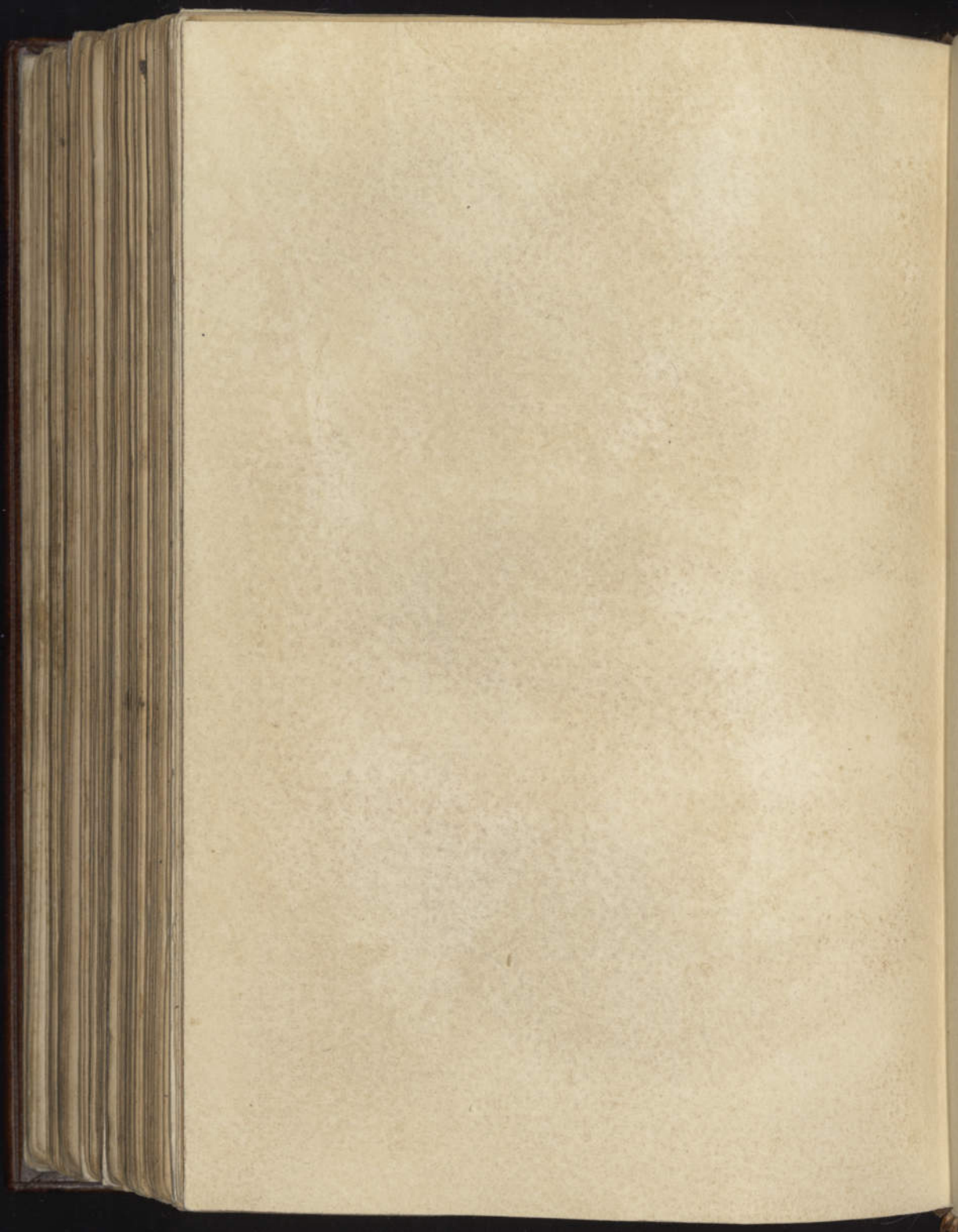
Echange en 1845 avec la
Bibliothèque Nationale.

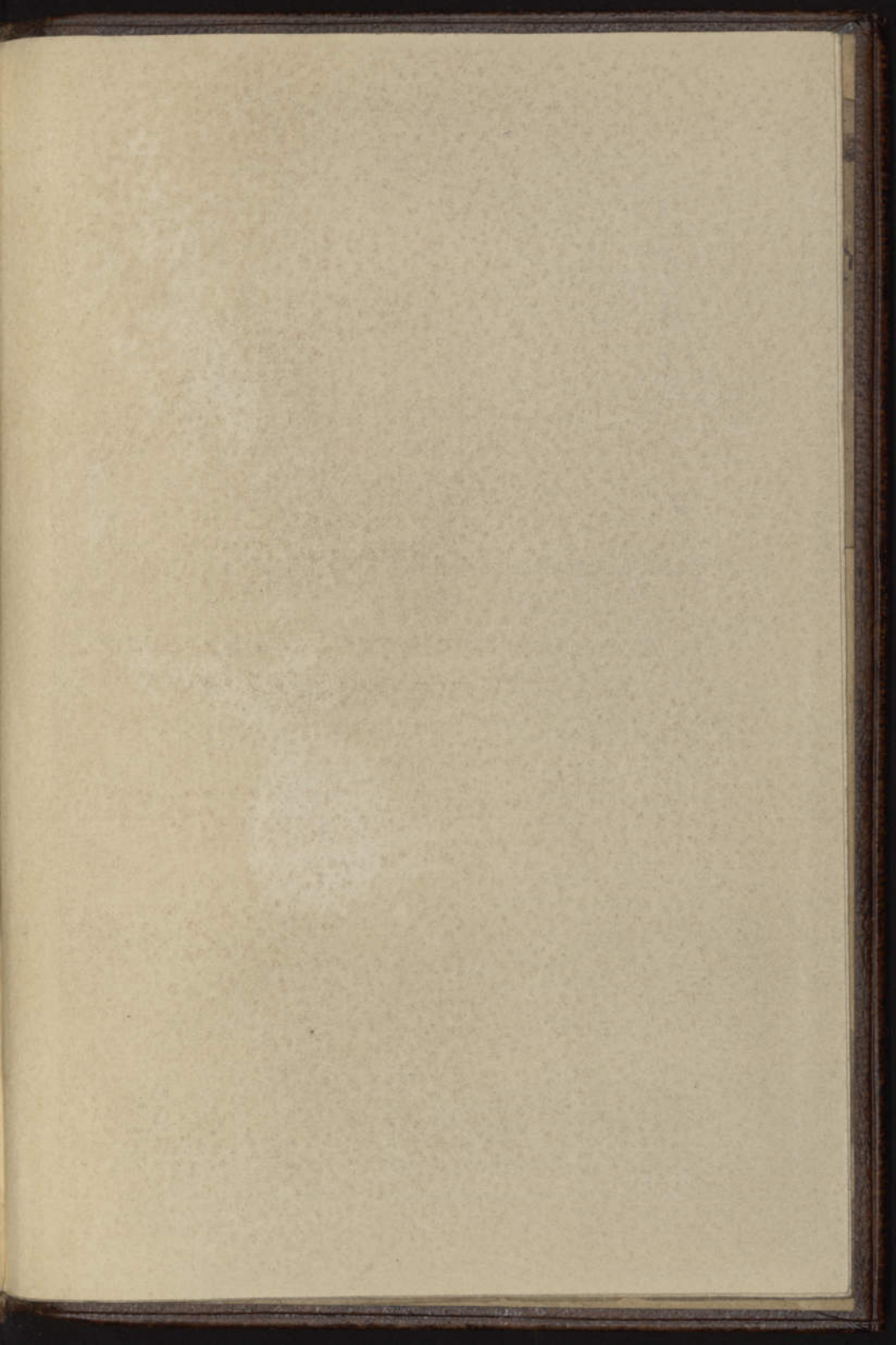

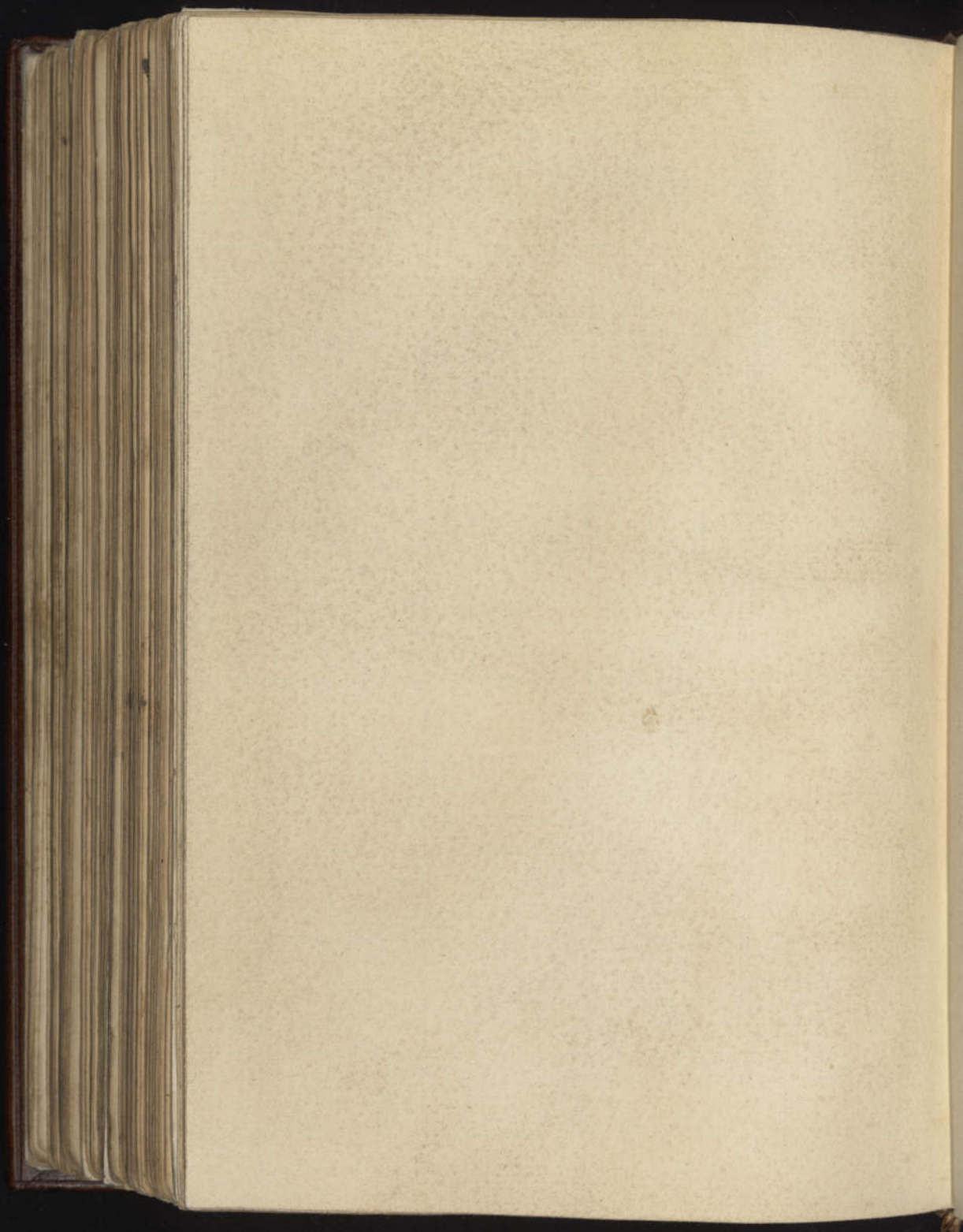
[Handwritten signature]

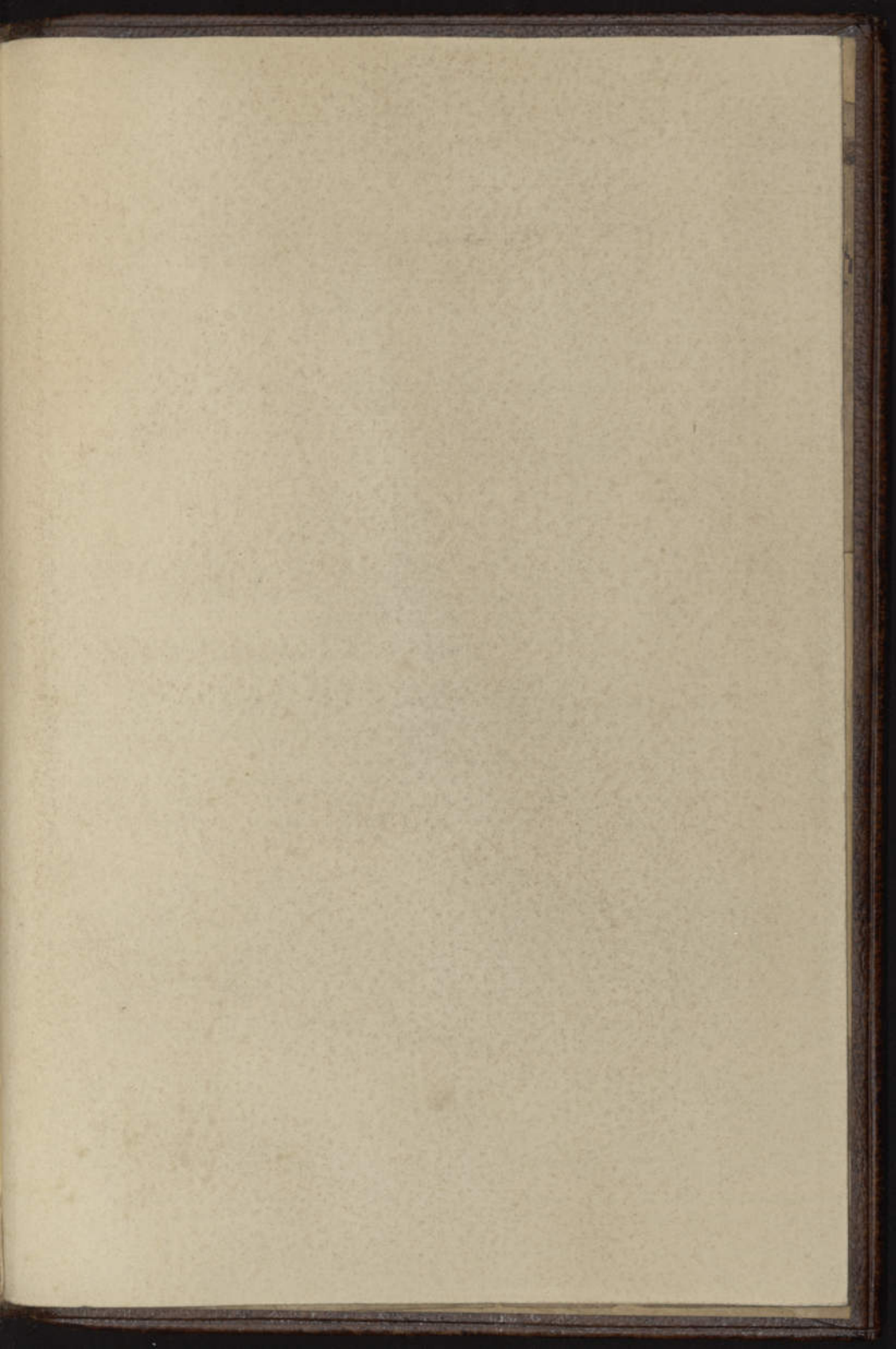

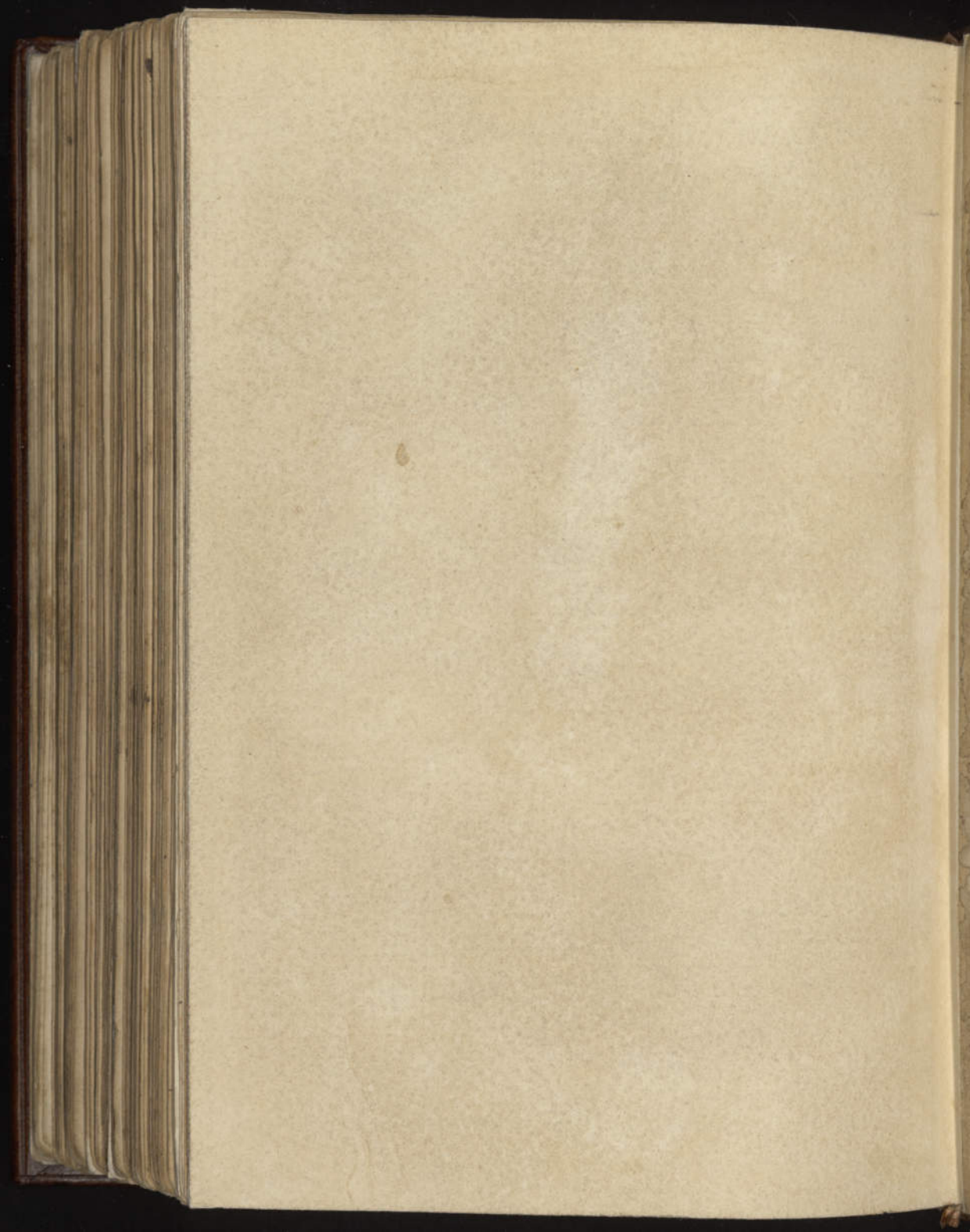

... de ...
...
...

...
...

...
...
...

93

...
...

...
...

...
...

...
...

...
...

...
...

...
...

...

...
...

